

Centar za razvoj građanskog društva

Center for civil society development

Srećko Mihailović,
sociolog

mnenje građana centralne srbije o decentralizaciji i regionalizaciji

Šta su po vašem mišljenju najveće prednosti decentralizacije i moguće regionalizacije Srbije?

„Najveća prednost bila bi oslobađanje života, izlazak iz stanja prisilne nezrelosti u kome se sada nalazimo i preuzimanja odgovornosti za vlastiti razvoj, oslobađanje potencijala koji postoje a koji su sada potpuno blokirani. Tu pre svega mislim na razvoj preduzetničkog duha koji je zarobljen, na konkurenciju, na slobodno tržište ideja i projekata. Kada imate mogućnost upravljanja vlastitim životom, postajete slobodni i kreativni u pronalaženju najboljih rešenja sa sebe. Suprotno, kada nemate tu mogućnost možete da budete i genije, ali ako ste rođeni, recimo u Leskovcu, a neki tamo beogradski partijski aparatčik donosi odluke o tome kako ćete živeti, onda ste beznadežno frustrirani i blokirani. Ubeđena sam, takođe, da bi decentralizacija nužno dovela do demontiranja partokratske vlasti kakvu sada imamo i na lokalnu što je potpuno neprirodno.“

Iz intervjua sa Suzanom Dimitrijević iz Leskovca

Istraživanje su pomogli:

Juli, 2008.

Sadržaj

„Lična karta“ istraživanja	3
Istraživački biseri	4
uvod: zasnivanje teme decentralizacije lokalna zajednica kao rodno mesto politike ili decentralizacija kao vraćanje politike u rodni kraj	7
prilog, intervju sa Srđanom Dimitrijevićem: Decentralizacija je proces demokratizacije društva	17
prvi deo mnenje građana o decentralizaciji i regionalizaciji srbije	24
1.1. opšti odnos prema decentralizaciji	25
1.2. indeks prihvatanja i odbacivanja decentralizacije i regionalizacije	32
1.3. očekivani rezultati decentralizacije – efektivnost i efikasnost	34
1.4. decentralizacija i regionalizacija – razlike u percepciji?	40
drugi deo decentralizacija i sociodemografske varijable ispitanika	42
2.1. Tip javnog mnjenja	42
2.2. Pol ispitanika	42
2.3. Starost ispitanika	44
2.4. Radno-svojinski status ispitanika	47
treći deo korelati odnosa prema decentralizaciji	50
3.1. odnos prema politici i decentralizacija	50
3.2. odnos prema demokratiji i odnos prema decentralizaciji	52
3.3. nivo opšte kulture građana i odnos prema decentralizaciji	53
PRILOZI, transkript dubinskih intervjuja	55-111

„Lična karta“ istraživanja

Istraživanje je realizovano putem neposrednog standardizovanog intervjua (*face to face*) na uzorku od 1740 ispitanika iz 30 opština u Centralnoj Srbiji. Pomoćnu tehniku prikupljanja podataka činili su dubinski intervjui sa 16 građana koji su identifikovani kao dobri poznavaoци ove teme. U pripremi istraživanja obavljeno je „pilot“ istraživanje na uzorku od 120 ispitanika, a važnu ulogu imale su konsultacije sa ekspertima koji se bave temom decentralizacije, kao i analiza sadržaja relevantnih radova u stručnim časopisima i u dnevnim novinama.

U okviru izbora uzorka u prvoj etapi izvršen je izbor opštine iz tzv. uže Srbije (tj. Srbije bez Kosova, Vojvodine i Beograda) – formiran su tri strate opština na osnovu tri kriterijuma: nacionalni dohodak, stepen urbanizovanosti i prosečni lični dohodak u opštini. U narednoj fazi slučajno su izabrane opštine iz tih strata (svaka treća, a polazeći od slučajnog početka na spisku opština koje su ušle u datu stratu). Ukupno je izabrano 30 opština.

U drugoj etapi prišlo se realizaciji kvotnog uzorka (kvotni kriterijumi: pol, starost, školska sprema i mesto stanovanja), a iz svake opštine je uzeto po 40 ispitanika; ukupno je planirano da u osnovnom uzorku bude 1800 ispitanika. Realizovani uzorak broji 1740 ispitanika.

Bilo je planirano da se kvotni uzorak sastoji iz tri poduzorka: poduzorak građana sa 600 ispitanika, poduzorak kreatora lokalnog mnjenja i poduzorak aktuelnih i potencijalnih nosilaca lokalne vlasti sa po 300 ispitanika. Takva odluka bila je uslovljena pretpostavkom o relativno niskom poznavanju teme decentralizacije od strane tzv. prosečnih građana i potrebom da se dođe do odgovora onih aktera koji bitnije utiču na šire razumevanja i prihvatanje decentralizacije i regionalizacije. Mežutim, već je “pilot” istraživanje pokazalo da neobaveštenost o decentralizaciji nije dominantna, pa se zbog toga, a i zbog nekih teškoća u realizaciji namere, odustalo od takvog pristupa. U takvom kontekstu bilo je nužno da se reponderišu nalazi istraživanja, a to je učinjeno na osnovu kriterijuma koji se odnose na školsku spremu ispitanika i njihov radno-svojski status.

Vreme realizacije terenskog dela istraživanja bilo je s jedne strane određeno održavanjem drugog kruga predsedničkih izbora (3. februar 2008), a s druge strane datumom održavanja parlamentarnih izbora (11. maj 2008). Otuda je bilo nužno da se vreme intervjuisanja situira dovoljno daleko od predsedničkih izbora, ali i dovoljno daleko od parlamentarnih izbora kako bi se istraživanje obavilo u politički „mirnijoj“ situaciji. Usled toga, gro terena je obavljenu aprilu.

Osnovni podaci o uzorku:

Pol ispitanika: žensko 49%, muško 51%.

Starost ispitanika: 18 do 29 god. – 18%, 30-39 god. – 18%, 40-49 god. – 20%, 50-59 god. – 21% i 60 i više godina – 23%.

Završena skola: nema završenu osnovnu školu – 24%, osnovna škola – 23%, škole za radnička zanimanja (dvogodišnje ili trogodišnje) - 14%, srednje škole – 28% i viša škola ili fakultet – 11%.

Radno-svojski status: vlasnik malog ili srednjeg preduzeća – 7%, zaposleni u privatnom sektoru – 19%, zaposleni u državnom sektoru – 18%, nezaposleni – 14%, penzioneri – 13%, poljoprivrednici – 10%, domaćice – 15%, učenici ili studenti – 4%.

Prosečna mesečna primanja po članu domaćinstva: 4000 dinara i manje – 19%, 4001-8000 din. – 27%, 8001-12000 din. – 17%, 12001-16000 din. – 12%, 16001-20000 din. – 8%, 20001-28000 din. – 6%, 28001 i više din. – 8%; bez odgovora 3%.

Nacionalnost: Srbi – 82%, Bošnjaci – 5%, Vlasi – 4%, Romi – 4%, ostali – 5%.

Odnos prema crkvi: ateista – 6%, nije vernik ali obeležava pojedine verske praznike – 27%, povremeno odlazi u verski hram – 53%, ide redovno u verski hram – 14%.

Mesto stanovanja: udaljeno selo – 21%, prigradsko selo – 24%, periferija grada – 20%, širi centar – 21%, centar grada – 14%.

Udaljenost kuće/stana od najbližeg doma zdravlja ili ambulante: 1 km ili manje – 23%, 1,1-3 km – 33%, 3,1 – 5 km – 22%, 5,1 – 7 km – 8%, 7,1 – 9 km – 6%, 9 km i više – 8%.

istraživački biseri

Da li će u slučaju decentralizacije Srbije, korupcija po opštinama biti veća ili manja?

„Mislim da to nema veze sa decentralizacijom, mislim da ima veze sa izgradnjom određenog sistema. Mislim da će u tom slučaju da bude decentralizovana korupcija. Ako nema adekvatnog sistema u borbi protiv korupcije onda će se i korupcija decentralizovati, možda efikasnije i od države. Možda će ona da bude brža i da se lakše prilagodi novim uslovima.“

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija decentralizacija Srbije?

„Prva stvar koju treba uraditi to je da se decentralizuju političke stranke. /.../ Stranke funkcionišu vrlo centralizovano i to je jedan od izazova ili problema decentralizacije. Dok se i same stranke makar malo nedecentralizuju neće se ni Srbija decentralizovati. A ako one to ne urade, a neće vlast hteti da predaju, tek tako, na niže nivoe. Još je Milošević to lepo upakovao, sve je preneo na Beograd, a oni koji su došli posle njega rekli su - ovo je baš jedan dobar mehanizam, ovo su dobra kola sad ću ja malo da vozim, sve je u mojim rukama, sve pare sa lokala dolaze kod mene - i to je to.“

„Što se procesa regionalizacije tiče opet tu imamo političke probleme. Imamo pre svega Vojvodinu koja je problem, jer ako tamo neko pomene regionalizaciju taj je automatski izdajnik. Mi smo ovde u Užicu, onako iz zezanja, pričali godinama da hoćemo da budemo republika, mi smo bili Uzička republika '41. godine i mislim da nam ništa ne bi falilo da budemo republika i da imamo poseban odnos prema centralnoj vlasti. Tu je Bosna, tu je granica, tu je Crna Gora i mi smo mogli da budemo bescarinska zona i evo ja se ovoga trenutka proglašavam za zagovornika regionalizacije. Naravno sutra će me odmah prozvati da sam separatista, idajnik ili šta već, ali dobro.“

Zoran Filipović, Užice

„Veoma smo centralizovani. Pogledajte ove opštine po Nišu, nema tu puno smisla ni opravdanja. Raspoložu simboličnim sredstvima koja dodeli skupština grada. Nisu punoletne opštine, prosto ako privređuješ onda treba da raspoložeš onim što stvarraš. Naravno deo ćeš dati u zajedničku državnu kasu za potrebe ravnomernog razvoja, a ne da nemaš ništa, pa da dobijaš na kašičicu.“

Kako ocenjujete finansiranje regionalnog razvoja?

„Ne znam mnogo o tome, ali to vam je ko ima koga. Ko ima svoga ima i Boga. Mi znamo da novcem raspolože Ministarstvo finansija i tu je sad bitka među strankama i stranačkim koalicionim partnerima ko će držati ključeve finansijske moći i od toga zavisi kako će se koji kraj razvijati. Da li će se graditi ovaj ili onaj autoput, da li će se ulagati u infrastrukturu ne zavisi često od samih potreba nego od toga kako je sastavljena vlada, i koji ministar je iz kog kraja ili gde je njegova izborna baza. /.../

Stvar je neverovatno prosta, onaj ko zarađuje, ako je umeo da zaradi umeće i da plasira. A kada skupljate pare, kapital u jednoj zemlji koji se stvara tokom godine, pa samo raspoložete onda nekako lako puštate taj novac od sebe, naročito onima koji su vam važni iz nekog razloga“

Momčilo Stojković, Niš

„Decentralizacija nije samo lepa reč koja se rimuje sa demokratizacijom i demetropolizacijom već pitanje od suštinskog značaja. U ovoj državi to je pojam bez pravog sadržaja, zgodna poštapalica za simulaciju demokratizacije ovog društva.“

„Srbija je danas nepodnošljivo centralizovana zemlja. Ona se paternalistički odnosi prema svom građanstvu, kao veliki tata u razvijenom patrijarhatu koji svom nedoraslom deteu određuje koliki će džeparac da ima, kako će da ga troši, koji su mu prioriteti i interesovanja. Pritom to dete samo zarađuje novac pa ga daje tati da on odredi koliko će mu udeliti. Ako građani Leskovca mogu godišnje da pošalju tati oko 150 miliona eura, a onda im tata vrati kao džeparac oko 20 miliona onda je jasno da je situacija prilično ponižavajuća.“

„Bez prave decentralizacije građani nisu građani već samo podanici koji moraju da trpe sopstvenu vlast.“

„...vi ovde (u Leskovcu – SM) imate na delu katastrofalne posledice sulude centralizacije...“

„Ako je decentralizacija uslov za brži razvoj ostalih sredina u Srbiji, za Leskovac je to pitanje opstanka“

„Kada gledamo kartu regiona Evrope tako grozno i usamljeno deluje Srbija kao jedina koja nije učinila ništa u pravcu regionalizacije. Ako zaista hoćemo da budemo deo Evropske unije moramo smesta da krenemo u regionalizaciju.“

„Korupcija je danas način života u Srbiji. Ušla je u sve pore društva i ako ste deo nekorumpirane manjine onda vas smatraju budalom koja se ne snalazi najbolje i ne poštuje nepisana pravila.“

Suzana Dimitrijević, Leskovac

„Decentralizacija treba što pre da se izvrši jer Srbija je u takvoj situaciji da je sve centralizovano, da je pojam vlasti centralizovan...“

„Ako imate svoje političare u Beogradu možete da napredujete ako nema političara nema ni napretka.“

Branislav Petković, Negotin

„Građani poistovećuju procese decentralizacije sa ostvarivanjem svojih prav, a političari poistovećuju proces decentralizacije sa svojim povećanim uticajem. Oni misle, da ako je proces decentralizacije veći, sveobuhvatniji, širi da će oni biti bliži njima, da će oni biti u prilici da efikasnije, čvršće ostvaruju vlast, a građani smatraju da će efikasnije ostvarivati svoja prava. Različiti su motivi u borbi za decentralizaciju između onih koji odlučuju i onih na koje se odnosi ta problematika.“

Mile Ilić, Niš

„Odgovorno tvrdim, po mojim saznanjima, Srbija je najcentralizovanija država u Evropi. Jedino u Srbiji lokalna samouprava nema svoju imovinu, već je sva imovina u vlasništvu centralnih vlasti. Čak su i neki novi zakoni - zakon lokalne samouprave i zakon o lokalnim izborima - još više centralizovali zemlju tako da u ovom momentu imate situaciju da je bukvalno u svakoj opštini u Srbiji moguće da partijski vrh iz Beograda odredi ko će biti odobornici u skupštini tvoje opštine.“

„Možda je moj problem taj što ja decentralizaciju poistovećujem sa debeogradizacijom Srbije i denovosadizacijom Vojvodine...“

„Imate Beograd i imate stotine malih, nebitnih celina koje se zovu lokalne samouprave u Srbiji a među njima je ogroman jaz.“

„Moguće je da će posle decentralizacije nivo korupcije biti veći u opštinama, ali će se smanjiti nivo korupcije na republičkom nivou. Znači, ako posmatramo u apsolutnom iznosu nivo korupcije će biti veći, ali ako mene iskreno pitate ja bih više voleo da imam korumpiranog Užičanina nego korumpiranog Beograđanina. To jeste iz ugla običnog građanina isto, ali s druge strane taj novac, makar i korumpiran, ostaće u Užicu neće ići u Beograd.“

Kako bi trebala da se odvija regionalizacija Srbije?

„Mislim da bi bila greška ukoliko bi se išlo na neke javne rasprave, na razgovore sa ljudima, ukoliko bi se taj proces odužio jer će neminovno doći do razmimoilaženja i sukoba. Znači, kao što niko nas u Užicu ne može ubediti da regionalni centar treba da nam bude u Čačku, i obratno, to moraju uraditi političari koji su na vrhu u Beogradu uz jake argumente koje će imati u svojim rukama i uz stručnu pomoć i svaku drugu, od ljudi koji su već u Evropi radili na tim pitanjima ...“

Nemanja Nešić, Užice

„Bolja je i loša decentralizacija nego loše centralizovana država“,

„Na nesreću, najveći deo vlasti skoncentrisan je u republičkim institucijama.“

Miroslav Jovanović, politikolog, Kragujevac

“Da sam kralj ili predsednik dekretom bih iselio inteligenciju iz gradova. I tako bi popunio Srbiju po unutrašnjosti i tek tada bi oživelu Srbiju. /.../ Nama je potreban neko ko će raseliti inteligenciju po dubini Srbije, onda ćemo imati otadžbinu kako treba. A naravno tim kadrovima treba stvoriti uslove, kao što je radio kralj, da mu se lepo da kuća, vila da mu se to kao što je Bizmark dobio od svog cara. Možda je potrebno da i mi tako radimo. I onda ćemo tada razumeti šta je to važno za jednu otadžbinu. Mi sada, šta imamo, imamo centralizaciju, i zbog centralizacije sva inteligencija ide prema gradovima jer smatra da je jedino tamo pravi život. Ja mislim da je to veoma opasno za našu zemlju i da će to morati da se reši”

“A sada sa druge strane, nije se baš Vojvodina obogatila od poljoprivrede, nego od energije. A zašto svi energetske projekti sada idu prema Vojvodini. Da li baš sve to ima u Vojvodini ili ima i u drugim krajevima. Hajde da bušimo po Srbiji i videćemo da ima i po drugim krajevima u Srbiji, nafte gasa itd. Hajde da probamo to! Projekti moraju da idu i malo južnije, ali nema tih političara.”

Da li postoje uslovi za ostvarenje decentralizacije i regionalizacije u Srbiji?

“Ja lično mislim da Srbiji to mora da se desi, ali postavljam pitanje: ‘Kada to treba da se desi?’ Po meni to treba da se desi kada su umovi to prvo proučili i saopštili politici. Tada to treba da se desi. Pre toga ne može. Pre toga je onda samo improvizacija. Samo kako ja mislim jer sam u funkciji sada mogu da odlučim i sada ljudi umesto da me poslušaju oni dignu ruke. A da li je to baš to? Znači mora da prođe kroz izučavanje. Ja ću vam sada reći tada je decentralizacija, uzimimo samo, treba da izaberemo kadrove. Ali mi imamo vrhunske funkcije. Za te vrhunske funkcije ne može da bude politički dobro. Sa vrhunske funkcije građana, njihov posao.”

Smiljko Kostić, Niš

lokalna zajednica kao rodno mesto politike ili decentralizacija kao vraćanje politike u rodni kraj

Lokalna zajednica je građanima najbliža politička zajednica. U lokalnoj zajednici politika počinje i u njoj se politika završava. Između tog početka i tog kraja politika preuzima najrazličitije meta-oblike i postaje sve drugo osim onoga što je na svom početku i svom kraju, delatnost vođenja i uređenja javnih poslova.

Ljudi najčešće osele politiku “na svojoj koži” upravo u lokalnoj zajednici. Sve druge zajednice su manje ili više imaginarne (pre svega sa stanovišta participacije građana), a jedino je lokalna zajednica zajednica u kojoj se politički živi, ili se pak živi izvan politike. U složenim zajednicama moderne civilizacije, jedino se u lokalnoj zajednici politika može neposredno doživeti i u njoj direktno učestvovati, bez posredovanja. Sve ostale politike (politike na “višim nivoima”) posredovana su najrazličitijim političkim akterima i u njoj se građani manje-više do nestajanja utopljeni u politike raznih medijatora.

Osnovna hipoteza u ovom istraživanju glasi: lokalna zajednica je nepotpuna osnovna **životna zajednica** njenih građana. Ta nepotpunost i nekompletnost lokalne zajednice, pa na neki način i *nedovršenost zajednice*, potiče otuda što ona nije i osnovna **politička zajednica** s obzirom da su brojne politike izuzete iz te zajednice i prenete na viši nivo. Tek sa decentralizacijom, *spuštanjem politika* na nivo lokalne zajednice, ona postaje i osnovna politička zajednica čime se upotpunjava i zaokružuje, kompletira, postaje totalitet - lokalna zajednica postaje osnovna životna zajednica u punom značenju tog pojma.

Sa decentralizacijom politika se vraća u zavičaj, u svoj rodni kraj! Kao što je centralizacija ona faza razvoja politike u kojoj se definiše država kao ključna forma globalne političke zajednice, tako je decentralizacija ona faza razvoja politike u kojoj se definitivno lokalna zajednica definiše kao životna zajednica. Država u savremenom dobu počinje da gubi svoju preglomaznu *levijatan-formu*, vraćajući se u svoje prave granice, time što jedan deo nadležnosti prelazi u nadržavne integracije, a drugi deo se vraća tamo odakle je manje-više neracionalno oduzet – lokalnoj zajednici. Buduća Evropa je Evropa federacije lokalnih zajednica.

„Decentralizacija je, za mene, jedno od najvažnijih pitanja kojim se moramo baviti danas u Srbiji. Bez toga nema ni prave demokratizacije društva. U centralizovanoj državi život je blokiran, a građani nisu u stanju da zaista budu građani. Nema prave slobode, a samim tim ni mogućnosti da se preuzme odgovornost za sopstveni život. Kad je tako, onda se ne živi zaista, nego samo preživljava.“

Suzana Dimitrijević, Leskovac

Naša ključna pretpostavka u ovom istraživanju jeste da se građanin na fenomenološkoj ravni pojavljuje preko tri lika:

- (1) Građanin kao socijalno i političko biće koje treba (bez obzira da li zna ili ne zna, da li hoće ili neće) da učestvuje u lokalnoj politici,
- (2) Podanik koji ispunjava ili neispunjava određene obaveze, i
- (3) Čovek sa problemima koji očekuje pomoć ili rešenje od lokalne zajednice.

Većina lokalnih vlasti komunicira samo sa drugim pojavnim likom građana, neke sa drugim i trećim, a veoma su retke (ako ih uopšte i ima) one koji komuniciraju i uvažavaju sva tri lika građana.

Kao da se lokalne vlasti ne tiče to što učešće (uključenost) građana u lokalnu politiku povećava delotvornost lokalne vlasti i povećava uzajamno poverenje između vlasti/uprave i građana.

Lokalna vlast/uprava se mora baviti problemima pojedinca koje on ne može sam rešiti, kao i problemima koji se mogu delotvornije rečiti uz pomoć lokalne vlasti, odnosno lokalne uprave.

S druge strane, pitanjima javnog interesa lokalna vlast/uprava delotvornije će rešavati uz učešće građana u rešavanju tih problema. Partnerstvo građana i vlasti je nužno za delotvorni razvoj lokalne zajednice. U krajnjem, reč je o partnerstvu: građana/civilnog društva, lokalne vlasti/uprave/države i privatnog sektora/tržišne ekonomije (tripartizam građana, države i privatnog sektora).

Da bi lokalna politika bila demokratska, a istovremeno efikasna i delotvorna neophodno je, između ostalog, raditi na uspostavljanju sledećih sedam procesa:

- (1) **razvijanje motivacije građana za učešće u rešavanju problema lokalne zajednice** - da građani budu zainteresovani za rešavanja problema lokalne zajednice i uopšte za njeno dobro funkcionisanje, kao i za učešće u politici rešavanja lokalnih problema; nema motivacije ako nema osećaja potentnosti i potencijalne delotvornosti učešća;
- (2) **razvijanje identiteta građana u kontekstu identifikacije sa lokalnom zajednicom** - da građani u lokalnoj zajednici imaju osećaj sopstvenog identiteta ali i osećaj identifikacije sa lokalnom zajednicom; razvijanje svesti o participacija građana kao specifičnom interesu (ali i vrednost i potreba) samih građana i interesu vlasti (ali i njena vrednost i potreba);
- (3) **informisanje građana o problemima lokalne zajednice i politici rešavanja tih problema** da građani što potpunije budu upoznati sa svim važnim aspektima politike lokalne zajednice; da je građani poznaju i razumeju;
- (4) **mobilizacija i organizacija podrške građana** - da politika lokalne zajednice bude podržana od strane većine građana; da lokalna vlast i njene institucije imaju poverenje građana;
- (5) **participacija građana u kreiranju politike lokalne zajednice** - da građani učestvuju u stvaranju politike lokalne zajednice;
- (6) **participacija građana u realizaciji politike lokalne zajednice** - da građani, u određenoj meri, učestvuju u njenoj realizaciji; i,
- (7) **evaluacija lokalne vlasti i njenih organizacija i institucija** - da građani ocenjuju ono što je urađeno, da sagledaju ono što nije urađeno, da ocene kvalitet rada svih onih koji su nosili i organizovali lokalnu politiku, kao i njihove kadrovske potencijale.

x   X   x

Ocrtni *lokalni* kontekst sugerise ključnu važnost upravo ispitivanja pitanja obaveštenosti, participacije i uopšte percepcije lokalne zajednice od strane građana.

U ovom istraživanju participaciju smo operacionalizovali preko uticaja na donošenje odluka u lokalnoj zajednici, a percepciju lokalne samouprave preko osećaja zadovoljstva, odnosno nezadovoljstva ključnim akterima lokalne samouprave, kao i pomoću osećaja poverenja ili nepoverenja u te aktere.

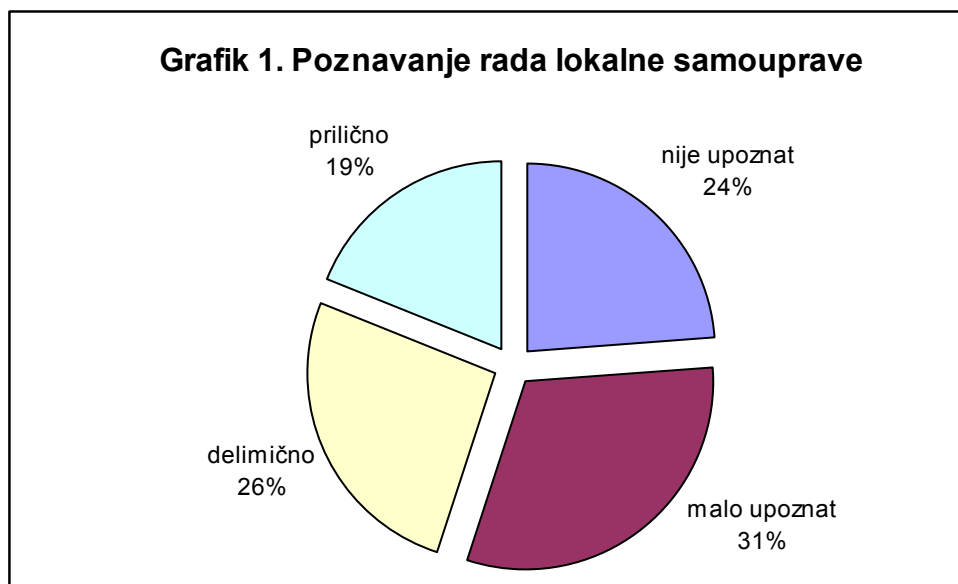
Poznavanje rada lokalne samouprave

Logično je očekivati barem relativno dobro poznavanje rada lokalne samouprave od strane građana, pogotovu onda kada oni sami ocenjuju svoju obaveštenost. Međutim, istraživanje je pokazalo nešto sasvim drugo. Četvrtina ispitanika izjavljuje da nije upoznata sa radom lokalne samouprave, a gotovo trećina kaže da o tom radu malo zna. Samo četvrtina kaže kako delimično poznaje taj rad, a tek petina ispitanika tvrdi da prilično dobro poznaje rad lokalne samouprave.

Prosečna samoocena poznavanja rada lokalne samouprave (u ocenama od 1 do 5) iznosi 2,43. Uz nešto uopštavanja mogli bi da kažemo da je prosečno poznavanje rada lokalne samouprave negde na granici između malog i srednjeg, s tim što je bliže malom poznavanju.

U odnosu na sve ispitivane relevantne društvene grupe, samoocenu poznavanja rada lokalne samouprave iznad trojke, nalazimo jedino u slučaju zaposlenih u državnom sektoru (3,14) i visokoobrazovanih ispitanika (3,28). Ako u osrednje poznavanje rada lokalne samouprave ubrojimo one koji imaju prosečnu samoocenu između 2,5 i 3,5 – onda se pomenutim grupama pridružuju još tri, vlasnici MiSP (2,87), ispitanici sa završenom četvorogodišnjom srednjom školom (3,79) i zaposleni u privatnom sektoru (2,57). Sve ostale grupe obeležene su malim poznavanjem rada lokalne samouprave.

U najvišoj korelaciji sa ne/poznavanjem rada lokalne samouprave su društveni položaj pojedinca, odnosno sve relevantne dimenzije tog položaja, a pre svega radno-svojinski status (0,46), školska sprema (0,41) i prosečna mesečna primanja po članu domaćinstva (0,36). Ostale nezavisne varijable su u znatno nižoj, ali statistički značajnoj korelaciji: starost (0,23), mesto stanovanja (0,22)...

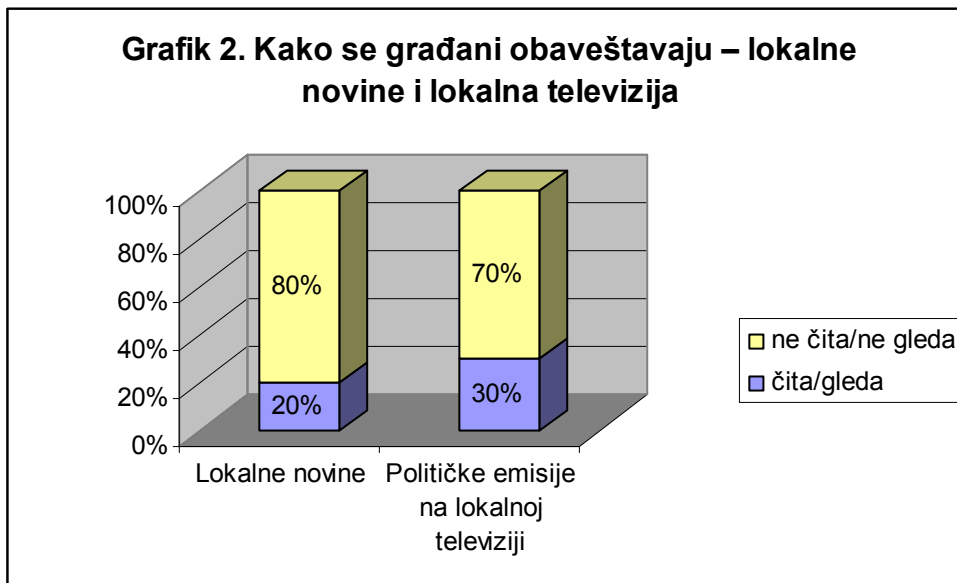
Ako posmatramo strukturu samo onih koji su izjavili da nisu upoznati sa radom lokalne samouprave, onda tu nalazimo 31% domaćica, 22% zaposlenih, po 14% nezaposlenih i penzionera, 11% poljoprivrednika... ili, gledano po školskoj spremi: 42% onih bez završene škole, 28% onih sa završenom osnovnom školom, 27% onih sa nekom od srednjih škola (uključiv tu i škole za radnička zanimanja), kao i 3% onih sa višom ili visokom školskom spremom.

Tabela 1. Radno-svojinski status i ne/poznavanje rada lokalne samouprave (u %)

Ck=0,43	vlasnik MiSP	radi u privatnom sektoru	radi u državnom sektoru	nezaposlen	penzioner	poljoprivrednik	domaćica	učenik ili student
nije upoznat	12	19	11	25	21	35	50	24
malo	26	29	19	35	36	41	36	31
delimično	31	31	29	28	31	21	10	26
prilično	31	21	41	12	12	3	4	19
Ukupno	100	100	100	100	100	100	100	100

Koliko poverenja možemo imati u samoocenu poznavanja rada lokalne samouprave? Za odgovor na ovo pitanje poslužio nam je jedan mali test. Pitali smo naime, naše respodente, iz kojeg budžeta se daju plate zaposlenih u domu zdravlja u njihovoj opštini. Generalno gledano, polovina ispitanika je dala tačan odgovor, a druga polovina netačan ili tek delimično tačan. Koeficijent kontigencije između samoocene poznavanja lokalne politike i odgovora na pitanje o finansiranju plata zdravstvenih radnika, prilično je visok i iznosi 0,37. To praktično znači da je veoma verovatno da su naši ispitanici bili prilično objektivni kada su procenjivali svoje poznavanje rada lokalne

samouprave, ali ne i potpuno. Jer, na primer, i među onima koji su tvrdili da potpuno poznaju rad lokalne samouprave nalazimo svaki peti netačan odgovor, a među onima koji su rekli da prilično poznaju lokalnu samoupravu, netačan je svaki treći odgovor. Doduše, nalazimo tačne odgovore i kod onih ispitanika koji su rekli da nepoznaju rad lokalne samouprave (četvrtina tačnih odgovora) ili da poznaju delimično (gotovo polovina tačnih odgovora). – Očigledno, jedan broj ispitanika je precenjivao svoju obaveštenost, a drugi potcenjivao, dok je većina ipak bila prilično objektivna.

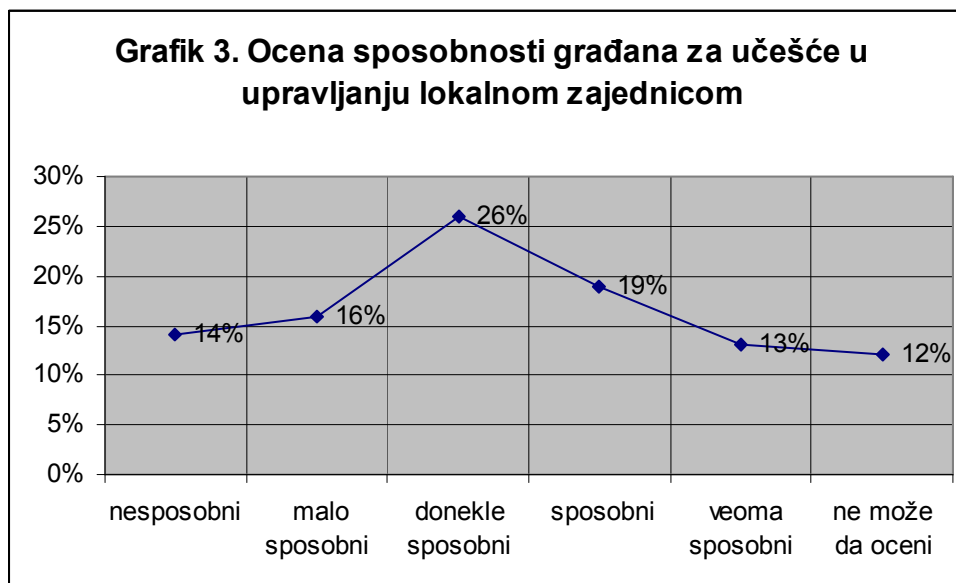

Nepoznavanje rada lokalne samouprave je deo opšteg nerazumevanja onoga što se dešava u sferi politike. Više od tri četvrtine onih koji kažu kako im u politici ništa nije jasno ili da im je dosta toga nejasno, svoje poznavanje rada lokalne samouprave ocenjuju kao nikakvo ili kao malo. S druge strane, od onih koji tvrde kako im je u politici sve jasno ili barem uglavnom jasno, nepoznavanje rada lokalne samouprave navodi 10% ispitanika. Koeffcijent kontigencije između ova dva fenomena je prilično visok i iznosi 0,52. – Vidimo, dakle, da oni koji ne poznaju ni lokalnu politiku, po pravilu ne dospevaju do onog nivoa razumevanja podsistema politike koji bi im omogućio određen stepen političke participacije (a videćemo kasnije da je ona prilično niska, kako na nivou lokalne samouprave, tako i uopšte).

Sposobnost građana za učešće u odlučivanju u lokalnoj samoupravi

U kontekstu evidentirane političke isključenosti stoji pitanje koje smo postavili našim ispitanicima: „Koliko su, po vašem mišljenju, građani sposobni da upravljaju lokalnom zajednicom, tj. da se uključe u donošenje važnih odluka? Ocenite školski od 1 ako mislite da su građani nesposobni do 5 ako mislite da su građani sposobni (ako ne zna=6)“.

Gotovo trećina naših ispitanika (30%) smatra da su građani nesposobni ili malo sposobni za učešće u upravljanju lokalnom zajednicom, četvrtina (26%) smatra da su građani delimično sposobni, a trećina (32%) misli da su građani manje ili više sposobni za učešće u upravljanju lokalnom zajednicom (12% nije u stanju da proceni sposobnost građana). Vidimo, dakle, da je naše građanstvo podeljeno u oceni svoje sposobnosti za participaciju „na lokalnu“. Prosečna ocena, od 1 kao nesposobnosti do 5 kao sposobnosti, gotovo je tačno na polovini ovog intervala - 2,99.

Upravo je ovde dobro mesto da podsetim na dve osnovne hipoteze o karakteru lokalne politike iz projekta našeg istraživanja; naime dve su ključne prepreke na putu uspostavljanja kvalitetne lokalne politike:

- 1) Većina ljudi nije kompetentna¹ za politiku, pa tako i za učešće u lokalnoj politici, a treba da učestvuje i treba da bude kompetentna!
- 2) Većina ljudi u vlasti bi da sami vode politiku i da im se građani ne mešaju u posao, a treba da omoguće građansku participaciju i osposobljavaju građane da kompetentno participiraju!

Ako su ove dve hipoteze nezaobilazne činjenice², onda im treba sagledati posledice!

Nekompetentnost ne delegitimiše građane niti im može ugroziti pravo učešća u lokalnoj politici. Odsustvo volje za učešćem u lokalnoj politici³ ne delegitimiše građane, ali im ugrožava

¹ Ovde se ovaj pojam upotrebljava u smislu sposobnosti a ne u smislu nadležnosti, pozvanosti ili merodavnosti.

² Naravno, mnogima može da smeta povezivanje kapaciteta vlasti sa kapacitetima građana, a još više može da smeta predpostavka o nekompetentnosti većine građana za učešće u politici, pa i distanca ljudi iz vlasti prema participaciji građana u vlasti. Zaboravlja se, pri tom, da je hipoteza tek to – hipoteza, a ne pouzdan istraživački nalaz. Hipotezu istraživanje može da potvrdi, a može da odbaci, no ovde je bitna njena heuristička funkcija.

³ Nezainteresovanost građana za poslove zajednice je znatnim delom posledica neostvarenih tranzicionih očekivanja. Izneverene nade i suočavanje sa brojnim problemima vodili su ka nezadovoljstvu i nezainteresovanosti za javnu politiku. Ljudi su se okrenuli ka sebi i svom neposrednom interesu, bilo da je to preživljavanje ili trud da se postigne određeno blagostanje.

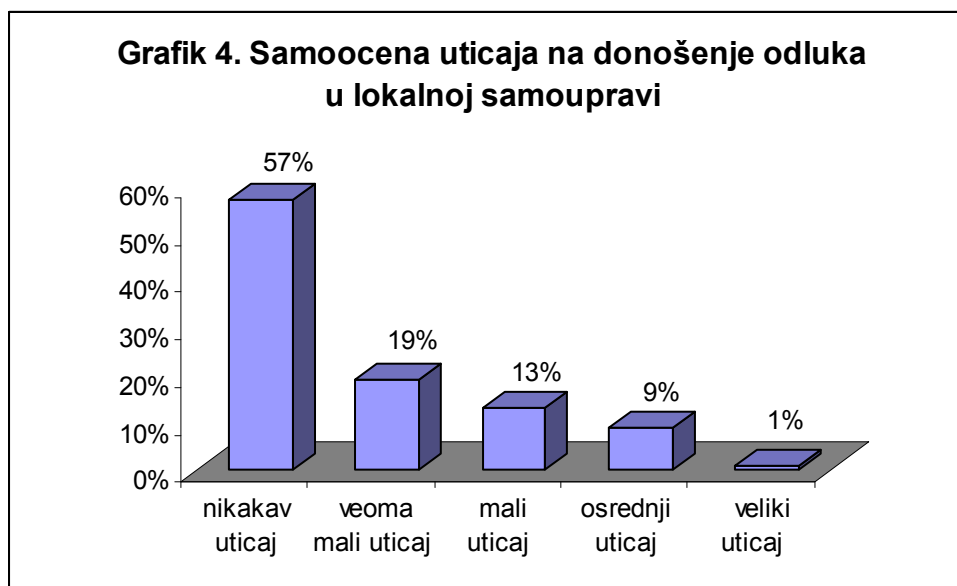
status građanina kao bića zajednice. Nekompetentnost pak delegitimiše lokalnu upravu i faktički je čini nelegalnom. odsustvo političke volje i konkretnih mera lokalne uprave koje vode ka participaciji građana u lokalnoj zajednici delegitimiše lokalnu vlast i čini je prilično nelegalnom.

Treba, međutim, reći da je naša hipoteza o nekompetentnosti građana za učešće u lokalnoj politici, ako sudimo na osnovu procena samih građana, tek parcijalno potvrđena s obzirom da smo našli da građani smatraju da su u proseku delimično sposobni za učešće u lokalnoj politici. (No slika se menja ukoliko one koji su izjavili da ne znaju da li su građani sposobni ili nisu sposobni za učešće u lokalnoj politici, interpretiramo kao procenu o nesposobnosti, onda nalazimo da dve petine građana (42%) tvrdi da je građanstvo nesposobno za učešće u lokalnoj politici, a trećina (32%) da su sposobni, dok je četvrtina neodlučna, odnosno da tvrdi da su građani delom sposobni a delom ne.)

Zanimljivo je da ocenu o sposobnosti građana za učešće u lokalnoj politici diferencira školska sprema na dva izrazito razdvojena dela. Ispitanici koji imaju dve-tri godine srednje škole i manje, naglašavaju nesposobnost građana za participaciju (u proseku trećina govori o nesposobnosti, a četvrtina o sposobnosti). Za razliku od njih, oni koji imaju srednju školu i više nivo obrazovanja, više naglašavaju participativnu sposobnost građana (od dve petine do polovine), a manje nesposobnost (četvrtina).

Za meru učešća građana u lokalnoj samoupravi uzeli smo uticaj na relevantne odluke koje se donose u lokalnoj samoupravi. Tačnije rečeno, indikator participacije je samoprocena uticaja na donošenje odluka.

Tri četvrtine ispitanika, po sopstvenoj oceni, ili nema nikakav uticaj (57%) na odluke lokalne samouprave, ili ima veoma mali uticaj (19%). Ukoliko ovim ispitanicima pridružimo i 13% onih koji svoj uticaj ocenjuju kao mali, onda za devet desetina ispitanika možemo da kažemo da su manje-više isključeni iz lokalne politike. Tek 9% ispitanika govori o svom osrednjem uticaju, a tu je i samo 1% onih koji tvrde da imaju veliki uticaj na donošenje relevantnih odluka u lokalnoj samoupravi.

U ovakvoj konstelaciji odnosa možemo govoriti o isključenosti iz politike kao jednoj od važnih dimenzija socijalne isključenosti uopšte. A ona je, kao i ona specifična politička isključenost, locirana u donji deo društvene hijerarhije i u sociogupnom smislu obeležena je niskim statusom, malim ili nikakvim obrazovanjem, nezaposlenošću ili perifernim radnim mestima, niskim prihodima... Drugi zaključak se i ne može izvesti, ako smo konstatovali nalaz po kojem u rasponu od 1 (nikakav uticaj) do 5 (veliki uticaj), aritmetička sredina iznosi 1,79 (std. devijacija 1,07).

Da potkrepimo ovaj nalaz još nekim argumentima. Ako o relevantnom uticaju na lokalnu politiku govorimo samo u slučaju onih građana koji su tvrdili da imaju osrednji ili veliki uticaj,

onda kod ispitanika koji nemaju ni osnovnu školu nalazimo 5% onih sa uticajem, kod onih sa osnovnom školom, kao i sa nekom od škola za radnička zanimanja - po 9%, kod onih sa srednjom školom – 13% i kod onih sa višom ili visokom školskom spremom – 20%.

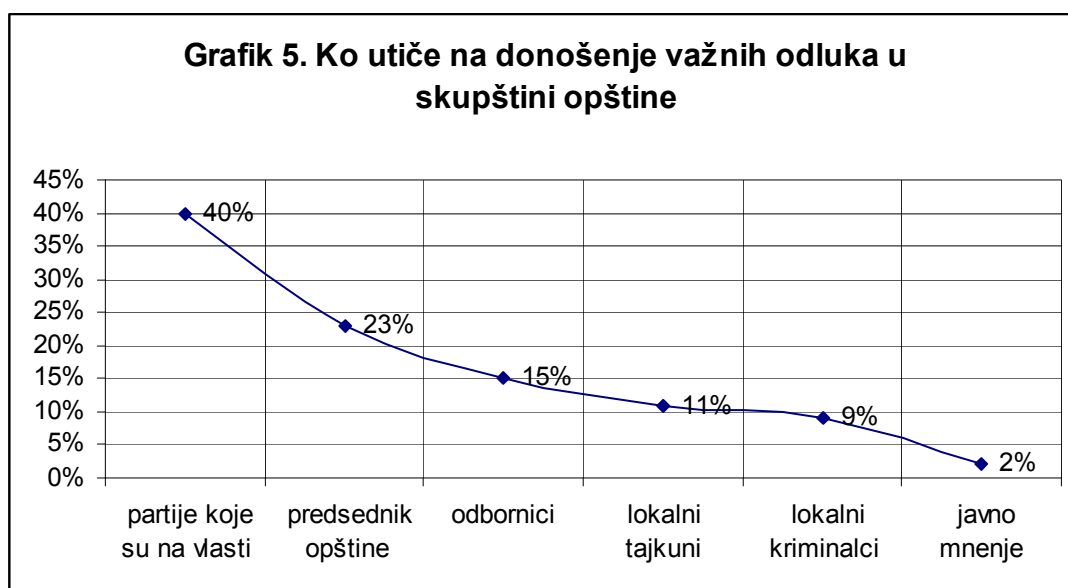
Uostalom, samo 10% ispitanika sebe smatra politički aktivnom osobom – uz znatne razlike zavisno od društvenog statusa. Ako status indiciramo preko školske spreme, onda vidimo kako se postotak politički aktivnih penje sa rastom školske spreme (3% - 6% - 7% - 18% - 20%), a opada broj onih koje politika uopšte ne interesuje ili tek donekle i povremeno (74% - 64% - 51% - 38% - 29%).

O učešću građana na lokalnim izborima možemo razmišljati kao o svojevrsnom testu za koliko toliko realnu zainteresovanost za politička i uopšte društvena dešavanja na lokalnom nivou. Polovina ispitanika je izjavila da je izlazila na lokalne izbore 2004. godine. Kada je reč o pvim lokalnim izborima održanim u maju ove 2008. godine, pošto je istraživanje obavljeno uoči izbora, našli smo da polovina (49%) decidno izjavljuje da će izaći na izbore i navodi kojoj partiji će dati glas, trećine (35%) je još neodlučna i po pitanju izborne participacije i po pitanju izborne orijentacije, dok 16% ispitanika izjavljuje da neće izaći na lokalne izbore. – Videli smo, na izbore 11. maja 2008. godine izašlo je tri petine građana Srbije. – Sve u svemu, ovi podaci ipak govore da je barem polovina građana Srbije, ako ne i tri petine koliko je izašlo na poslednje lokalne izbore, ipak zainteresovano za ono što se dešava u političkoj i društvenoj sferi neposredno oko njih. Uostalom, samo 28% ispitanika je decidno reklo da ih politika ne unteresuje, već sledećih 25% je reklo da je donekle zainteresobvano (ali da ne nalazi vremena da se aktivira), a svi ostali su ispoljili veće stepene zainteresovanosti.

Sve u svemu, ovi podaci nas upozoravaju da se ne može zaključiti da se odsustvo interesa građana za politiku može uzimati kao razlog za njihovog nedovoljnog učešća u političkom odlučivanju na nivou lokalne zajednice. Ostaje, dakle, pitanje nedovoljne obaveštenosti, nedovoljne participacije i nedovoljnog uticaja na lokalnu politiku.

Ko utiče na donošenje važnih odluka u skupštini opštine

Videli smo da građani nisu činilac koji bitnije utiče na donošenje lokalnih odluka. To primećuju i naši ispitanici kad ih to direktno pitamo – samo 2% navodi javno mnjenje kao jedan od šest činilaca koji utiče na donošenje odluka.

Značajno je naglasiti kako u ovom slučaju postotak onih ispitanika koji su dali odgovor “ne znam” spada na 15%, za razliku od onih 24% koji su ustvrdili da ne poznaju rad lokalne samouprave. Jednostavno, jedan broj građana iako kaže da ne poznaje rad lokalne samouprave, zna ko vlada lokalnom samoupravom!

Dve petine građana (40%) prepoznaje “na lokalnu” partokratski karakter vlasti u Srbiji. Ta većina iako nije natpolovična, predstavlja javno mnjenje građana koje je duplo obimnije u odnosu na mnjenje koje vidi predsednika opštine kao glavnog aktera lokalnog odlučivanja (23%), takođe je duplo obimnije od percepcije uticaja parapolitičkih nelegalnih centara moći kao što su to lokalni tajkuni i lokalni kriminalci (ukupno 20%), i gotovo tri puta obimnije od obima percepcije legitimnog aktera odlučivanja – odbornika u skupštini opštine (15%).

Temu partokratije veoma dobro problematizuje (u dubinskom intervjuu) Suzana Dimitrijević iz Leskovca kada kaže „*Država je i dalje glavni i veoma loš investitor, a ne postoji dovoljno veliki budžet koji bi potkrpio sve rupe na našim putevima, popravio sve krovove na našim školama i izašao u susret svim našim potrebama. Dodatni, ali, ne i manji problem, jeste to što je Srbija danas i nepodnošljivo partijska država, partijski, takođe, veoma centralizovana. Predstavnici lokalne vlasti nisu predstavnici građana lokalne samouprave već predstavljaju ekspoziture svojih partijskih centrala i ponašaju se u skladu sa tim. U Narodnoj skupštini, takođe, nema predstavnika građana već partija. Zakone nam donose partijske vrhške, a nama ostaje samo da strepimo i da se nadamo da znaju šta rade. Tako se zatvara začarani krug centralizovane države u kome su građani taoci nečijih suvislih ili nesuvislih ideja. Građani Srbije su danas strahovito udaljeni od sopstvene vlasti bez prave mogućnosti da bitno utiču kao građani na donošenje odluka na lokalnom i republičkom nivou.*“

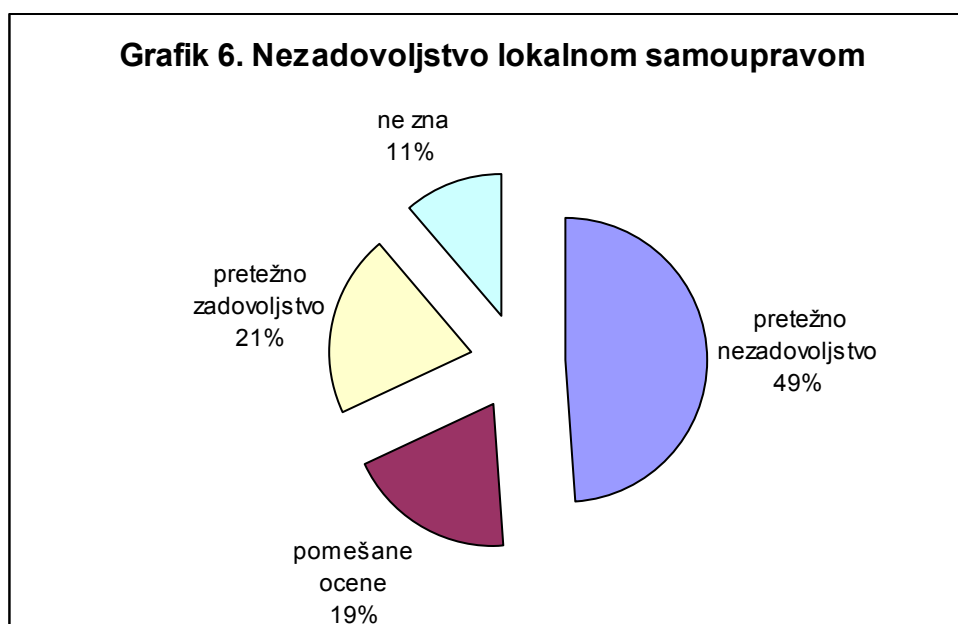
Ove odgovore koji se odnose na percepciju strukture uticaja na odlučivanje “na lokalnu” treba uporediti sa odgovorima na pitanje o partokratskom karakteru vlasti u Republici. Naime, na pitanje: “*Koliko je tačno mišljenje po kojem političke partije, a ne vlada i skupština, vladaju Srbijom?*”, polovina ispitanika (49%) odgovorila je da je to tačno, a samo 8% da to nije tačno (šestina ispitanika je izjavila da je to delom tačno a delom nije, dok četvrtina o tome manje ili više - ne zna; tj. 11% je reklo da o tome niti nešto zna, niti je za to zainteresovano, a 15% da zna o tome ponešto ali nedovoljno). Ovom nalazu treba dodati i onaj po kojem vidimo da gotovo dve trećine ispitanika misli da u Skupštini Srbije nije moguće doneti odluku s kojom se ne slažu vodeće partije.

Možemo da zaključimo, kako to već reče jedan naš sagovornik u dubinskom intervjuu, “Partije su glavne na lokalnu, a još više u državi u celini. Ko pobeđi na izborima i dogovori se s kim će da vlada, taj vlada državom, bez obzira na Skupštinu i druge organe formalne vlasti!”.

Ne/zadovoljstvo lokalnom samoupravom i ne/poverenje u lokalnu samoupravu

Građani su nezadovoljni lokalnom samoupravom. U ovom istraživanju dobijena je još jedna od brojnih potvrda ovog nalaza. Našli smo da je petina ispitanika zadovoljna, da petina ne može da se opredeli između zadovoljstva i nezadovoljstva, dok je polovina građana nezadovoljna (jedna desetina ne zna da odgovori na većinu od pet pitanja pomoću kojih smo indicirali sintetički stepen ne/zadovoljstva lokalnom samoupravom).

Sintetički pokazatelj ne/zadovoljstva je zbirni rezultat ocena na pet posebnih indikatora, tj. ocena ne/zadovoljstva sa odnosom lokalne vlasti prema ispitaniku, sa radom opštinske administracije, sa radom predsednika skupštine opštine, sa radom skupštinom opštine i sa lokalnom samoupravom u celini (videti tabelu 2).

Nezadovoljstvo na pojedinačnim indikatorima kreće se u obimu između 45% i 48%; a zadovoljstvo između 19% i 22%, što je veoma ujednačena reakcija na aktere lokalne samouprave. To potvrđuje i aritmetička sredina ne/zadovoljstva koja se, za interval od 1 do 5, kreće između 2,43 (odnos lokalne vlasti prema ispitaniku) do 2,52 (lokalna samouprava u celini). Ovakva ujednačenost ne/zadovoljstva se odrazila i na ujednačenu korelaciju između pojedinačnih indikatora i opšteg indeksa nezadovoljstva. Koficijent kontigencije se kreće između izrazito visokih 0,82 i 0,86.

Tabela 2. Ne/zadovoljstvo akterima lokalne samoprave – indikatori opšteg nezaodoljstva (u %)

Ne/zadovoljstvo	pretežno nezadovoljstvo	ni jedno, ni drugo	pretežno zadovoljstvo	ne zna	total	AS
Odnos lokalne vlasti prema ispitaniku	48	24	19	9	100	2,43
Opštinska administracija	45	25	22	8	100	2,51
Predsednik skupštine opštine	47	21	22	10	100	2,50
Skupština opštine	48	23	19	10	100	2,45
Lokalna samouprava u celini	45	25	21	9	100	2,52

Prosečna ocena za interval 1-5, odnosno nezadovoljstvo (1) – zadovoljstvo (5), na opštem indeksu ne/zadovoljstva iznosi 2,48 što je blizu granice koja razdvaja one koji su pretežno nezadovoljni, od onih koji su i zadovoljni i nezadovoljni (tj. između ocene „dvojka“ i „trojke“ kao srednje ocene).

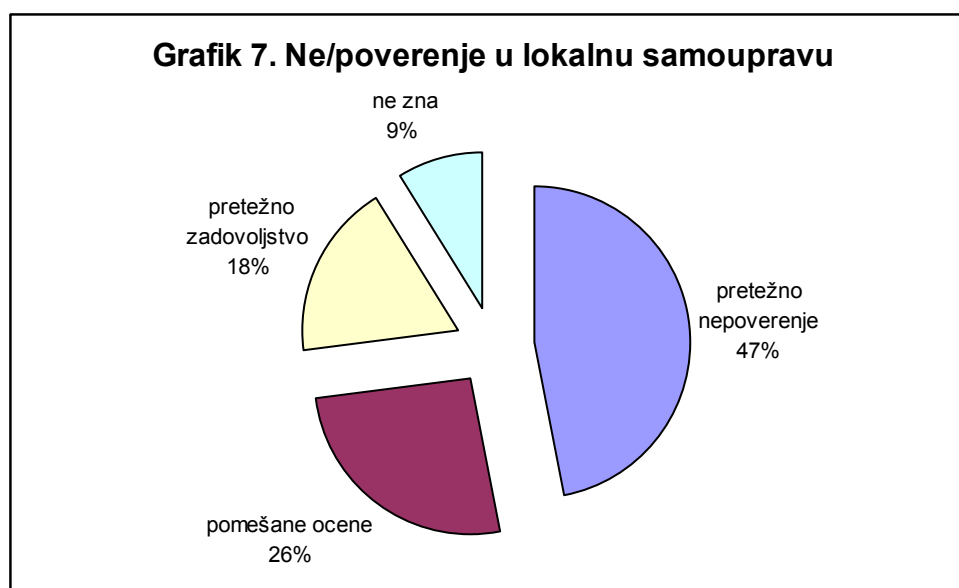
Nijedna nezavisna varijabla statistički značajnije ne diferencira nezadovoljstvo građana lokalnom samoupravom, osim što su nešto zadovoljniji oni ispitanici koje smo namerno birali iz reda lokalnih političara (no ni oni nisu jedinstveni u tome, jer zadovoljstvo ističu oni iz stranaka koje su na vlasti, a nezadovoljstvo onih koji su iz opozicionih stranaka).

Tabela 3. Ne/poverenje akterima lokalne samoprave – indikatori opšteg ne/poverenja (u %)

Ne/poverenje	pretežno nepoverenje	ni jedno, ni drugo	pretežno poverenje	ne zna	total	AS
Predsednik skupštine opštine	48	21	21	10	100	2,47
Skupština opštine	48	23	20	9	100	2,48
Lokalna samouprava u celini	45	26	20	9	100	2,53

Analogno ne/zadovoljstvu i *poverenje* u aktere lokalne samouprave je prilično nisko. Gledano po obimu ono je gotovo identično sa nezadovoljstvom (47% prema 49%), a u odnosu na

ukupan uzorak ispitanici koji su *i nezadovoljni i nemaju poverenja* u aktere lokalne samouprave čine dve petine (41%) ukupnog broja građana.

O ne/poverenju građana u lokalnu samoupravu sudili smo na osnovu iskaza o ne/poverenju u skupštinu opštine, o ne/poverenju u predsednika opštine i o ne/poverenju u lokalnu samoupravu u celini. Nepoverenje u ove aktere lokalne samouprave kreće se između 45% i 48%, a poverenje ima gotovo tačno po petina građana. Prosečna ocena ne/poverenja (u rasponu od 1 do 5) iznosi 2,49 (takođe, kao i u slučaju ne/zadovoljstva, tačno na granici između dvojke i trojke).

Jednodušnost građana u osećaju nepoverenja, u slučaju sva tri indikatora koja smo koristili pri izradi sintetičkog pokazatelja ne/poverenja, dovela je do veoma visoke i veoma slične korelacije sa indeksom nepoverenje u celini; koeficijenti konrigrencije se kreću između 0,87 do 0,89.

Tabela 4. Ne/zadovoljstvo lokalnom samoupravom i ne/poverenje u lokalnu samoupravu

Ck=0,80	Nepoverenje	Pomešane ocene	Poverenje	Nema stav	Total
Nezadovoljstvo	41	6	1	1	49
Pomešane ocene	3	14	1	1	19
Zadovoljstvo	1	4	16	-	21
Nema stav	2	2	-	7	11
Total	47	26	18	9	100

Podaci u tabeli 4 pokazuju da se čak u 78% slučajeva poklapaju ocene ne/zadovoljstva i ocene ne/poverenje, a da samo u 22% slučajeva nalazimo odstupanje (u 10% slučajeva veće je poverenje, a u 12% veće je zadovoljstvo). Do poklapanja ocena dolazi najčešće u slučaju nezadovoljstva, odnosno nepoverenja – 41%, potom u slučaju zadovoljstva, odnosno poverenja – 16%; u 14% slučajeva su pomešane ocene, a u 7% ispitanici nemaju stav ni prema ne/zadovoljstvu ni prema ne/poverenju. U ovom kontekstu jasno je zašto je veoma visoka korelacija između ova dva fenomena. Reč je o tako visokoj korelaciji da komotno možemo da ispitujemo bilo jedan bilo drugi fenomen, a da se nalazi odnose na oba fenomena; oni su međusobno gotovo potpuno zamenljivi!

Prilog:

Srđan Dimitrijević, potpredsednik udruženja građana „Leskovački krug“

Decentralizacija je proces demokratizacije društva

- intervju obavljen u okviru prikupljanja podataka za istraživanje decentralizacije -

Šta podrazumevate pod pojmom decentralizacije Srbije?

Decentralizacija je, uopšte uzev, proces prenošenja odlučivanja sa viših na niže nivoe vlasti. U osnovi decentralizacije je najkonkretniji mogući puta ka tome da jedna zajednica prestane da funkcioniše na principu političkog stada i da odluke u njoj počnu da se donose u skladu sa potrebama i interesima građana. To je proces koji predstavlja izraz jednog opštijeg procesa individuacije svake zajednice, svakog društva.

U konkretnom smislu decentralizacija znači da građani Leskovca koji godišnje izdvajaju 150 miliona evra za državu a ne znaju zašta se te pare troše, putem decentralizacije dođu u situaciju da najveći deo tih para ide uz njihovu saglasnost, uz njihovu kontrolu, pre svega, za njihove potrebe - da za njihove zajedničke potrebe izdvajaju ono što je u njihovom interesu.

Decentralizacija je istovremeno način da se krene u susret tržišnoj ekonomiji i tržišnim zakonima. Bez decentralizacije, bez afirmisanja lokalnih zajednica, preduzetnici i oni koji su eksponenti ekonomskih struktura, nemaju prava saznanja ili do tih saznanja dolaze vrlo kasno, da bi mogli da se ozbiljnije pozabave tržišnim pozicioniranjem lokalnih specifičnosti, i što je još važnije, tržišnim aktiviranjem i valorizovanjem lokalnih potencijala. Ključno je da se profit ostvaruje na razlikama a ne na sličnostima, a decentralizacija koja afirmiše lokalne zajednice praktično predstavlja preduslov da tržišni zakoni počnu da deluju na način koji nije volunтарistički i ograničavan od države.

Decentralizacija je takođe proces demokratizacije jednog društva. Bez decentralizacije nemoguće je razvijati proces demokratizacije posebno uz sve manjkavosti koje sobom nosi posredna demokratija, gde predstavnici građana često dolaze u poziciju da daju prednost svojim interesima a ne interesima onih koji su ih odabrali. Decentralizacija omogućava da se ta vrsta problema koji prate razvoj demokratije rešava na vrlo efikasan način i to tako što bi se kroz razne oblike neposredne demokratije problemi uspešno prevazilazili.

Šta podrazumevate pod pojmom regionalizacije Srbije?

Regionalizacija Srbije je integralni deo procesa decentralizacije. To je oblik decentralizacije koji ključni segment odlučivanja vezan za neefikasnost centralizovane države, prevazilazi tako što se deo državnih ingerencija prenose na nivo regiona. Svakako je manji efekat ukoliko svoj uticaj na decentralizaciju, na regionalizaciju zapravo, ostvaruje država; manji je efekat ukoliko se regionalizacija ostvaruje kao upravna decentralizacija. Regionalizacija postiže pravi efekat ukoliko se razvija kao integralni deo procesa razvoja lokalne samouprave i ukoliko ide kao proces prepoznavanja regionalnih interesa čiju osnovu predstavljaju odgovarajuće opštine.

Regionalizacija u Srbiji ne postoji ukoliko se pod tim ne podrazumevaju autonomne pokrajine, odnosno Autonomna pokrajina Vojvodina i grad Beograd /.../ Regionalizacija. je oblik decentralizacije, integralni oblik procesa decentralizacije i kao takva predstavlja način da građani efikasnije nego na ovim najnižim oblicima centralizovane vlasti ostvaruju svoje zajedničke interese. Regioni su nešto što se prepoznaje a ne određuje pogotovu ne od strane države.

Kako ocenjujete vaše poznavanje teme decentralizacije i regionalizacije Srbije? Da li biste želeli da o tome znate više?

Moje poznavanje teme decentralizacije i regionalizacije Srbije može se kvalifikovati kao nadprosečno ali i manjkavo u određenim segmentima, posebno kada se radi o pravnom aspektu i iskustvima zemalja u tranziciji vezano za proces decentralizacije i to ne u opštim kretanjima u opštim smerovima već u konkretnim rešenjima i vezano za rezultate do kojih se došlo na osnovu pokrenutih procesa decentralizacije u zemljama u tranziciji.

Koliko tzv. obični građani poznaju pitanja vezana za decentralizacije i regionalizacije Srbije?

Mislim da građani vrlo malo poznaju pitanja vezana za decentralizaciju i regionalizaciju Srbije. Ta pitanja su za najveći broj građana obavijena velom tajne koja i država svojim odnosom prema ovim pitanjima dodatno čini još većom tajnom. Najveći broj građana ne prepoznaje svoj interes u decentralizaciji posebno zbog inercije jednog centralizovanog društva, jednog pretpolitičkog društva u prethodnom periodu od prethodnih 60 godina i zbog podaničkog mentaliteta, mentaliteta zavisnika od sopstvene države. To utiče na njihovu volju, to utiče na priklanjanje postojećem stanju stvari.

Nažalost i pored toga što je u Srbiji nacionalni dohodak 500 dolara po stanovniku, čak i u najnerazvijenijem delu Srbije i pored toga što građani ostvaruju dohodak koji je veći od tih 500 dolara i imaju materijalne mogućnosti koje bi mogle da posluže kao podloga za osvešćenje potrebe za slobodom teritorijalnog političkog organizovanja a pre svega potrebe za samostalnim odlučivanjem o onome što su sami stvorili.

Ta vrsta inercije već decenijama prati naš društveni život, ta vrsta, čak pominjanja, jednog termina koji se izlizao od prečeste upotrebe, mislim na decentralizaciju, mislim na regionalizaciju. Političarima su usta puna hvale a onda kada dođu na vlast oni i dalje pričaju o decentralizaciji kao nečemu što bi trebalo uraditi a što se inače ne radi.

Da li je poznavanje decentralizacije i regionalizacije od strane građana uslov za pristupanje ovim aktivnostima, odnosno da li je nepoznavanje ovih pitanja prepreka za rad na tom planu?

Apsolutno nepoznavanje ovih pitanja od strane građana ne bi trebalo da predstavlja prepreku za rad na tom planu. Nepoznavanje ovih pitanja trebalo bi da predstavlja dodatni motiv, s obzirom na prednosti koje ovakvi procesi nose sa sobom, posebno kada je u pitanju svakodnevni život građana. Ljudi svoj svakodnevni život doživljavaju kao kvalitet samo na lokalnom i regionalnom nivou /.../

Suština je, dakle, u pitanjima neosvešćenog interesa, neosvešćene potrebe za slobodnim teritorijalnim političkim organizovanjem, konfuzije u glavama ljudi, inercije; u pitanju zavisnika od državnih odluka...

Sve su to aspekti jednog stanja u kojem decentralizacija praktično predstavlja najveću nezadovoljenu potrebu građana ovog društva od '45 godine. To nije ni čudo, s obzirom da je prethodni sistem kao svoj glavni cilj imao izlazak iz građanskog društva i napuštanje građanskog društva. Ta nezadovoljena potreba je utoliko drastičnija što na njenom zadovoljavanju uopšte nije rađeno ni od 2000. godine, odnosno od petooktobarskih promena. I pored svih obećanja da će se krenuti u suštinsku transformaciju države, odnosno njenog podređivanja potrebama pojedinca, građanina, u tom pogledu ništa nije učinjeno pa čak nije ni vraćena imovina lokalnim zajednicama koja bi trebala da predstavlja preduslov za svaku drugu aktivnost na tom planu.

Kako ocenjujete postojeće odnose između države i opština u Srbiji? Da li smo i koliko decentralizovana država? Kako ocenjujete odnos ingerencija između lokalnih i centralnih vlasti?

Država, kada su u pitanju njeni građani iz ugla decentralizacije, građane više ne tretira čak ni kao maloletne već kao maloumne. Način na koji odlučuje o ovim pitanjima, način na koji je donet Ustav, način na koji je donet set zakona o lokalnoj samoupravi predstavlja primer centralizacije kroz decentralizaciju ili centralizaciju putem decentralizacije.

Država Srbija predstavlja danas najcentralizovaniju državu u Evropi. Čak i tih nekoliko, tih desetak procenata, koliko država odvaja lokalnim samoupravama, ona ih odvaja tako što uzme sve pa onda daje džeparac lokalnoj samoupravi za njene potrebe. Dakle tu ima ovlašćenja za lokalnu samoupravu koja može da odlučuje u određenim stvarima, međutim lokalna samouprava se tretira kao maloletnik pod starateljstvom koji, iako je u stanju da zarađuje, nije u stanju da samostalno odlučuje o instrumentima, pre svega o fiskalnim instrumentima kojim bi mogla da obezbeđuje i

puni svoj sopstveni budžet. U to se ubacuje država, odnosno ona nikad nije izašla iz tog procesa i ona je ta koja tu čitavu priču oko obezbeđivanja para obavlja sama, a onda izdvaja po svojim, pre svega stranačkim, naklonostima sredstva za opštine i u zavisnosti od toga u kojoj opštini se nalaze koje stranke na čelu, ta opština će imati veći ili manji budžet nezavisno od toga koliko ta opština izdvaja za zajedničke potrebe, potrebe koje se zadovoljavaju na nivou države i nezavisno od sopstvenih potreba.

U okviru toga, pitanje međuopštinske solidarnosti je dovedeno do apsurdna. Tako se događa da jedna opština Leskovac koja predstavlja jednu od ekstremno zaostalih opština u Srbiji finansira, po osnovu solidarnosti, opštine koje su tri puta razvijenije po društvenom proizvodu po stanovniku od leskovačke opštine. Tako da, ova država uzima od siromašnih da bi davala bogatima, što je sasvim moguće u okolnostima kada je izvršena kompletna centralizacija odlučivanja. Tako se dešavaju apsurdne stvari. Tako ministar za kapitalne investicije koji bi trebalo da se brine o prioritetima najvišeg ranga, da bi obezbedio glasače i podršku za sebe, odlazi u najveće zabit Leskovca i onda se on pojavljuje u ulozi arbitra građanima da li im treba put ili im treba da se reši problem crkvi i onda on odlučuje o onome što oni elementarno odlučuju sami.

Možda je najkarakterističniji primer za odnos između države i opština (pretpostavljam da opština podrazumeva i građane koji žive u njoj). Kada je reč o građanskoj inicijativi koju je pokrenuo Leksovački krug, 2005-2006. godine, inače koji radi punih pet godina - građani su skupili, po Ustavu, obaveznih 10 posto biračkog tela ili 13 hiljada potpisa i obratili se sa zahtevom opštinskim i državnim organima da uvažavaju njihove potrebe za organizovanjem četiri samostalne teritorijane političke jedinice umesto jedne postojeće opštine Leskovac koja je najglomaznija, ne samo u Srbiji nego i u svetu. Dogodilo se to da je od čitavog tog zahteva napravljena politička groteska, da su nipodaštavajući nalaze tri naučno urađene studije, sa analizom stanja, sa mogućnostima, sa mogućim rešenjima, praktično najviši politički organi uz servilnost nadležnih opštinskih organa doneli odluku da se postojeća opština Leskovac sa 156 hiljada ljudi, sa 144 naseljena mesta, od čega su 140 sela, tri varoši i jedan grad od 60 hiljada ljudi, dakle da se čitav taj socijalno politički konglomerat pretvori u status grada.

Praktično država tumara od nemila do nedraga kada je u pitanju proces decentralizacije. Tome se pristupa na jedan dnevno politički način bez dugoročnog razmišljanja, sa isključivom namerom da se stranačkim interesima podrede svi koji žive na lokalnu. To je odnos bez perspektive, odnos arogancije, odnos nadmoći i odnos manipulisanja ljudskim emocijama i udaljavanja građana od potrebe da svoje zajedničke potrebe i zajedničke interese rešavaju na racionalnoj osnovi a ne na emotivnoj osnovi. Problem je veliki što Srbija od 60. godina prošlog veka praktično ima monotipsku, monostepenu, jednostepenu lokalnu samoupravu i to se nikakvim *statusima grada* ne može prevazići već se sistem lokalne vlasti u Srbiji mora rešavati na način koji uvažava različite nivoe socijalnog i različite stepene odlučivanja vezano za lokalno i socijalno dobro. Mi imamo autističnu državu, mi imamo jednu državu koja se praktično nije promenila od one Brozove, imamo jedan sistem državni koji je stvaran i služio potpuno drugim ciljevima u odnosu na ove koje danas postavljamo pred sobom razvijajući građansko društvo. Nažalost imamo državu koja je autistična kada je u pitanju potreba da se podređuje zahtevima građana.

Da li smo i koliko regionalizovana država? Kako funkcionišu sadašnji regioni i u čemu je njihova funkcija i šta im nedostaje?

Sudeći po Ustavu mi uopšte nismo regionalizovana država. Sa poslednjim Ustavom, koji je, nažalost, usvajala Demokratska stranka i što je još veća žalost zajedno sa Radikalima, Koštunicom i SPS-om, mi smo dobili jedan dokument u kome su regioni isključeni kao kategorija koja figurira u Ustavu. U Ustavu se samo pominju opštine, gradovi, autonomne pokrajine, mada je i to samo po sebi sporno prema AP Vojvodina. Druge AP su nešto što za sve u Srbiji predstavlja misaonu imenicu. O tome se ne priča, postoje građanske inicijative da se ta pitanja stave na dnevni red, da počne ozbiljnije da se vodi razgovor, međutim političari su potpuno nezainteresovani što je logična posledica jedne nelogične centralizacije koja njima veoma odgovara.

O okruzima ne vredi trošiti reči. Okruzi predstavljaju jedan oblik organizovanja koji je sveden na državne oblike organizovanja, tu nema samouprave. Tu su čak vrlo male ingerencije tih okruga, oni manje-više predstavljaju samo političke osmatračnice centralne vlasti u unutrašnjosti da bi lokalni nivo u što većoj meri držao pod kontrolom. Postojali su i oni do '70. godina u Srbiji i oni su manje-više predstavljali oblike upravne decentralizacije. Regioni ostaju kao velika potreba da se prvo stvori ustavno-pravni, zakonski okvir pa da se potom pristupi i regionalizaciji i to ne tako što bi sela nekolicina političara i odlučivala o tome koliki i kakvi su nam regioni potrebni već da to bude projekat koji će se temeljiti na slobodi teritorijalnog političkog organizovanja na lokalnom nivou.

Ne treba smetnuti sa uma da svetska iskustva pokazuju da je koeficijent agregacije u mreži naseljenih mesta između 4 i 3,7. U Srbiji danas postoji oko 3700 naseljenih mesta. Srbija bi po tome trebala da ima negde oko 700-800 opština i to bi bio nekakav početni korak da se na bazi stvaranja uslova za artikulaciju političkog interesa različitih lokalnih grupa, kroz afirmaciju organizacionog pluralizma, stvore uslovi da se na bazi tog interesa stvaraju grozdovi opština koji bi predstavljali regione u pravom smislu reči. To bi onda imalo pun smisao i regioni bi onda predstavljali oblik lokalne samouprave i predstavljali bi konstituenta različitih interesa koji bi se zasnivali na tome što smo mi građani zato što pripadamo različitim zajednicama. I onda bi imali prave regione u Srbiji. Dakle, mi ne da nismo regionalizovana država nego mi imamo i jednu autonomnu pokrajinu koja samo nominalno može da se nazove regionom. To je jedan deo našeg sistema, postoji kao nekakav prilepak, postavljen bočno u odnosu na institucije, nezavisno od toga kako funkcionišu opštine u Vojvodini, s obzirom da su opštine u Vojvodini pod ingerencijom centralne vlasti, republičke vlasti. Pitanje regionalizacije srpske države je pitanje na kojem se mora početi da radi od početka.

Kakav je vaš stav prema decentralizaciji Srbije, uopšte uzev? Objasnite detaljnije?

Srbija predstavlja najcentralizovaniju državu u Evropi. To je proizvod jednog dugoročnog nasleđa koje se praktično nije promenilo ni nakon 2000. godine. Decentralizacija, kada je u pitanju Srbija, predstavlja najveću nezadovoljenu potrebu njenih građana. To što Srbija ima od lokalne samouprave to je lokalna samouprava na papiru. Tamo gde nema fiskalne decentralizacije, tamo gde su napravljani mastodonti od 150 do 250 hiljada stanovnika, tamo gde je prosečna opština 50 hiljada stanovnika kao što je to u Srbiji, tamo ne postoje uslovi da bi se izašlo iz stanja predpolitičkog društva, tamo se ne dešava ništa sem partokratskog načina odlučivanja, stranačke feudalizacije određenih resora na lokalnom nivou i istih tih procesa po vertikali.

Ukoliko politička elita za svih ovih osam godina nije shvatila da je njen prioritet da se vrati imovina opštinama, o čemu onda pričamo. Čemu onda priča o ostalim bitnim aspektima procesa decentralizacije.

U Srbiji se najpre mora izvršiti radikalna promena teritorijalne organizacije lokalne vlasti. Građanima se postojeća država mora skinuti sa grbače kada je u pitanju njen uticaj na određivanje veličine opština.

I pored pokušaja da se kroz status grada nadomesti nedostatak višestepene lokalne samouprave to predstavlja ništa drugo do jalovi pokušaj da se kroz širenje koncepta statusa grada na jedan dokazano loš način, kao što je to primer sa statusom grada Beograda, Niša, Kragujevca i Novog Sada, da se ponudi tako loš, jalov i centralistički način ostalim gradovima u Srbiji, praktično jedan politički opijat za stanje političke frustracije u kojem se ti građani nalaze. Praktično, ukoliko dođe do osnivanja nekakvih gradskih opština u okviru tog *statusa grada*, istog momenta dolazimo u situaciju da te gradske opštine postaju nešto sasvim različito od postojećih opština koje imaju nekakvu svoju autonomiju na papiru i koje imaju nekakve svoje ingerencije. Gradske opštine su nevidljive opštine, one ne postoje za spoljni svet, njihov učinak je nemoguće meriti. One predstavljaju jednu stavku zbog toga što za političari na nivou grada predstavlja opterećenje a ne izraz nekakvog prirodnog načina artikulisanja interesa počev od nižih ka višim nivoima odlučivanja. Ovde imamo sasvim suprotnu situaciju. Ovde se od viših nivoa odlučivanja ide ka definisanju onoga što je sastavni deo. Tu je napravljena potpuna inverzija vrlo smišljeno od strane centralistički organizovanih političara i tako mogu da preko kontrole gradova kontrolišu lokalni

nivo i čine ga zavisnijim nego što je bio do sada. Proces decentralizacije u Srbiji je najveća nezadovoljena potreba građana Srbije od 2000. godine na ovamo, a poznato je koliko je lošeg u tom smislu učinjeno u prethodnih 60 godina kada su, praktično, strukture tadašnjeg građanskog društva uništene i urušene i kroz zakonsku regulativu i dovedene u stanje koje je služilo političkoj eliti da ostvaruje svoje ciljeve po svom nahodjenju. U periodu od '45 do '53 godine 2225 opština, dakle lokalnih entiteta tadašnjeg građanskog društva u jednom procesu objedinjavanja opština svedeno je na 165 opština i praktično taj broj figurira i danas. Ne postoje ovlašćenja koja se takvoj lokalnoj samoupravi mogu dati, a da ona sa tako velikim opštinama bude efikasna u zadovoljavanju lokalnih potreba i interesa građana. Ta diskrepanca koja je stvorena između teritorijalne organizacije lokalne vlasti i ingerencija, odnosno funkcija koje bi trebalo da imaju, praktično je u takvom neskladu da je nemoguće bilo šta pozitivno uraditi sem imati lokalnu samoupravu na papiru i imati decentralizaciju na papiru. To je licemerno, to je kontraproduktivno, to je nefunkcionalno i to je jedan od ključnih uzroka političke nestabilnosti uopšte u Srbiji. Konkretan primer je Leskovac. Nakon formiranja jedne takve opštine konglomeratnog tipa od 24 lokalna entiteta koja su svedena na 7 pa tih 7 u 4 pa ta 4 u jedan, stvorena je jedna mastodontska opština od 144 naseljena mesta i 156000 ljudi u kojoj su centrifugalne sile toliko jake da svaka vlast predstavlja samo rezultantu klanovskih sukoba u dnevnom sameravanju odnosa snaga. Praktično svako drugo političko rukovodstvo u takvoj opštini smenjivano je uz arbitražu centralne vlasti, a da se niko nikada nije zapitao zašto su takvi procesi javljaju u do tada stabilnoj sredini. Niko se nije pitao šta su uzroci toga već se političke strukture isključivo bave posledicama i izlaženju u susret trenutnom odnosu klanovskih snaga pri čemu se selo koristi kao izborna baza, grad kao izborni plen i od svakog smenjenog do svakog novopostavljenog predsednika, otprilike između godinu i po i dve. Tako je Leskovac, od uzora političke stabilnosti, postao izvor i žarište političke nestabilnosti Srbije - upravo zbog autističnog odnosa države prema pitanju decentralizacije.

Ukoliko nema slobode teritorijalnog političkog organizovanja u kojoj bi se, kroz primenu organizacionog pluralizma, ljudi slobodno opredeljivali sa kim imaju zajedničke vrednosti, sa kim imaju zajedničke potrebe, sa kim zajedničke interese, praktično je nemoguće izvršiti regionalizaciju, niti obezbediti efikasno zadovoljavanje potreba građana. Svakako je to nemoguće iz jednog centra.

Kakav je vaš stav prema regionalizaciji Srbije? Objasnite detaljnije.

Regionalizacija kao integralni deo procesa decentralizacije nije pitanje razvoja već je pitanje opstanka. U takvim okolnostima jedino regionalizovana država bi mogla istinski da obezbedi kvalitetnije zadovoljenje svakodnevnih potreba građana. Bez regionalizacije nema efikasnog zadovoljenja potreba i interesa. Lokalni nivo u tom slučaju, pre svega manje opštine, obezbedio bi efikasnu kontrolu i neposrednu demokratiju i neposredno učestvovanje građana u izražavanju svojih potreba i interesa a regioni bi bili onaj nivo koji bi omogućavao efikasno ostvarivanje zajedničkih potreba i interesa s obzirom da bi se na tom nivo obezbedila dovoljna sredstva u funkciji ostvarivanja tako postavljenih ciljeva. Dakle, regioni su pretpostavka razvoja, pretpostavka zadovoljavanja potreba, pretpostavka uvažavanja, pretpostavka adekvatnog struktuiranja razvojnih prioriteta, pretpostavka sagledavanja onoga što je potrebno regionima. Regioni su pretpostavka slobodnijeg delovanja tržišnih zakonitosti i oni su pretpostavka uvažavanja građanina. Regioni su ne samo pretpostavka razvoja nego pretpostavka opstanka Srbije.

Da li će u slučaju decentralizacije Srbije, korupcija po opštinama biti veća ili manja?

Ukoliko bude izvršena decentralizacija na način koji je suštinski, na način koji nije licimeran, na način koji nije fragmentaran, na način koji nije problematičan kao što se sada radi, stvoriće se pretpostavke za smanjenje korupcije, iz jednog jednostavnog razloga – povećaće se budžetska transparentnost. Smanjivanjem opština građani će moći da obezbede potpuniju kontrolu lokalne vlasti koju sada nisu u mogućnosti da kontrolišu jer su opštine prevelike. Na primer opština Leskovac je 100 puta veća od jedne prosečne opštine u Francuskoj, 95 puta veće od jedne opštine u Austriji, 90 puta veća od opštine u Češkoj, itd. Sa decentralizacijom, pre svega sa smanjivanjem opština sa omogućavanjem ljudima da neposredno uzmu učešće u političkom životu svoje sredine,

svoje lokalne zajednice, dakle sa afirmacijom lokalne zajednice kao jednog socijalnog entiteta kome politika mora da služi sa stvaranjem mogućnosti da pojedinac može da utiče više na stvari, stvorice se uslovi za efikasniju kontrolu onoga što se troši na nivou lokalne zajednice, stvorice se uslovi za efikasniju kontrolu političkih predstavnika lokalnih zajednica i u tom smislu realno je očekivati smanjenje korupcije. Korupcija je moguća tamo gde nema kontrole gde je kontrola nikakva, a to je upravo slučaj kod nas. U Leskovcu se dogodilo da je kabinet predsednika opštine podelio 20 miliona dinara za razna socijalna davanja pre nego što su se odbornici, skupština, političari i javnost obavestila da je to učinjeno. To je upravo zbog činjenice da su građani u Srbiji, posebno u Leskovcu, udaljeniji od svoje lokalne vlasti nego bilo gde u Evropi.

Da li će u slučaju regionalizacije, finansiranje regionalnog razvoja biti bolje, lošije ili isto?

Građani koji mrze svoju državu, a i ja spadam u one koji mrze svoju državu (državu a ne svoje sunarodnike), koji državu doživljavaju kao balast, kao strano telo, kao nešto što ih drži pod okupacijom, dakle građani koji doživljavaju takvu državu, oni na svaki način pokušavaju da izbegnu finansiranje onoga što im takva država određuje kao fiskalni trošak. Oni ne prepoznaju svoje potrebe u onome što takva država radi.

U slučaju da se izvrši regionalizacija, u slučaju da se nivo odlučivanja približi građanima, građani bi bili daleko motivisaniji da ukoliko nisu davali do sada počnu da daju i uključuju se u postojeći poreski sistem pa bi se po tom osnovu moglo očekivati i poboljšanje finansiranja tih regiona. Takođe bi se iskritisala pitanja vezana sa solidarnost. Znalo bi se koji su regioni zaostali, definisale bi se njihove potrebe, znalo bi se i koji su regioni razvijeni, postavili bi se odnosi na principu solidarnosti po meri svih, tako da bi i oni najnerazvijeniji došli do realnog saznanja o tome koliko su nerazvijeni a oni koji su razvijeni postali bi svesni da ukoliko se nastavi sa razvojnim zaostajanjem tih i sada nerazvijenih regiona da bi to moglo da im uskrati i tržište na koje oni plasiraju svoju robu pa da dođe do ukupnog bankrota svih. Imalo bi osnova da se ta pitanja rešavaju na kvalitetniji način. Kada bi se smanjile teritorijalno političke jedinice čak bi i sami građani, između sebe, mogli da prepoznaju i da kontrolišu jedni druge pa bi bilo manje zabašavanja kada je u pitanju plaćanje poreza, jer bi se znalo ko od njih plaća a ko ne plaća i oni koji plaćaju prozivali bi one koji ne plaćaju jer bi znali, imali bi svoje predstavnike, mogli bi neposredno da odlučuju, imali bi svoje predstavnike na definisanju prioriteta na nivou lokalne zajednice. I sve bi to, u konačnom smislu, rezultiralo na povećanje finansijske snage regiona.

Koje su najveće prednosti decentralizacije i moguće regionalizacije Srbije?

Svakako podređivanje države građanima. To je najveća prednost sistema decentralizovanog javnog sektora. Dakle, usmeravanje i vođenje društveno-političkog života na racionalnoj a ne na emotivnoj osnovi. To je najveća prednost decentralizacije. Ona vodi zadovoljavanju potreba pojedinca. Ona vodi ravnomernoj raspodeli političke moći u okviru jednog društva. Dakle, ona onemogućava hegemoniju pojedinih političkih grupa koje su uvek na vrhu svakog procesa centralizacije. Prednost je svakako i to što obezbeđuje efikasan razvoj demokratskog društva jer manjkavosti i nedostatke poslaničke demokratije prevazilazi na način koji se zasniva na interesima i potrebama građanina, i konačno prednost decentralizacije što ide u susret tržišnim zakonima. Centralizovana država i centralizovano odlučivanje nespojivo je sa tržišnim procesima i otvaranjem prema drugima. Decentralizovano uređenje vodi po prirodi stvari slobodnijem delovanju ekonomskih zakona, ostvarivanju većih profita, ostvarivanju većih zarada, većem zapošljavanju i to su prednosti koje je praktično nemoguće osporiti.

Koji su najveći rizici projekata moguće decentralizacije i moguće regionalizacije Srbije?

Najveći su rizici da se u čitav posao uđe segmentarno, da se uđe bez potrebne pripreme, da se namerno miniraju efekti tog procesa na lokalnom nivou tako što će se neosposobljenim političkim strukturama i nestvorenim pretpostavkama za to dati da nespremni odlučuju o nečemu što nepoznaju. Postoji opasnost da se tu jave lokalne kabadahije sa svojim prekim sudovima i ličnim interesima. To isto važi i kada je u pitanju regionalizacija. Rizik je svakako, kada je u pitanju

regionalizacija, da se tu država javi kao vrhovni arbitar u svemu što će se dešavati na tom planu, da se čitav proces postavi tako što će da ide odozgo na dole a ne obratno, da se čitav proces nasloni na ovako teritorijalno organizovanu lokalnu vlast, na ovako velike opštine i da se čitava stvar iskompromituje. Dakle rizik od kompromitacije koji bi oni koji hoće da zadrže takvo stanje predstavlja nešto što je u duhu onoga kako su se i do sada ponašali.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija decentralizacija Srbije?

Decentralizacija mora da ima nekoliko svojih aspekata. Tu, pre svega, mislim na pravne okvire decentralizacije, tu pre svega mislim na jačanje političke volje i tu pre svega vidim deo koji je vezan za jačanje građanske volje i osveščivanje potreba i interesa ljudi kada je u pitanju slobodno teritorijalno političko organizovanje. Ustavno-pravni okvir morao bi da uvaži potrebu za regionalizacijom Srbije i da pitanje regiona uvrsti u svoj pojmovni aparat. Morao bi da se uvede viši stepen lokalne samouprave, bolje reći i da se uvede organizacioni pluralizam jer mi imamo od 3705 naseljenih mesta u Srbiji 80 posto njih je seoskog tipa i mora se omogućiti da se kroz organizacioni pluralizam, mora se krenuti u susret i omogućiti ljudima da artikulišu svoje interese u skladu sa svojim zajednicama ne stideći se da su sela, ne stideći se da su varoši ne hrleći isključivo prema gradovima. Onda, u zavisnosti od sledećeg nivoa odlučivanja omogućiti definisanje njihovih zajedničkih interesa. Dakle to je ustavno-pravni okvir. Teško je očekivati od centralizovanih političkih struktura da vode proces decentralizacije u Srbiji i tu treba biti skeptik kada su u pitanju političke strukture. Osim jedne stranke, nijedna druga ovom pitanju ne pristupa na način koji je respektabilan sa stanovišta perspektive razvoja srpskog društva, sa stanovišta postojećeg stanja. Činjenica je da su sve ostale stranke, sem jedne, usvajale važeći Ustav Srbije, usvajale antigrađanski set lokalnih zakona, govorile da će biti vrlo teško da se tako profilisani stavovi i politički programi i samo ponašanje političara da se to promeni i da rezultira promenom njihove političke volje ka nekakvoj suštinskoj promeni ka preuređenju postojećeg javnog sektora Srbije. Nažalost njihov uticaj je presudan a njihova volja je potpuno jalova i to će predstavljati najveći problem jer najlakše je manipulirati emocijama ljudi, nacionalnom svešću, najlakše je manipulirati političkim stadom a vrlo je teško voditi jedan racionalan razgovor, stvarati uslove da se ljudi na osnovu sopstvenog interesa, zajedničkog interesa, da se na osnovu toga gradi jedna interesna struktura. Ono u šta najviše treba verovati, jer su građani u najvećem broju slučajeva posle 2000-te godine pokazali da su zreliji od svojih političara, treba jačati građansku volju, treba omogućiti da ljudi prepoznaju svoj interes u decentralizaciji, treba im razjasniti šta to znači, objasniti i izvršiti građanski pritisak na političke stranke i političke strukture da se stvari menjaju suštinski i prioritetno kada je u pitanju decentralizacija.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija regionalizacija Srbije?

Proces regionalizacije trebalo bi da predstavlja integralni deo procesa decentralizacije, da teče paralelno sa procesom, da tako kažem, opštinizacije, da se tretira kao druga strana proces, da tako kažem, slobode teritorijalnog političkog organizovanja uz afirmaciju nivoa koji obezbeđuje efikasno zadovoljavanje zajedničkih potreba i interesa građana.

mnenje građana o decentralizaciji i regionalizaciji srbije

Uvod

„Dobra vladavina jeste ona u kojoj svi građani veruju da učestvuju u zajedničkom projektu.“

Ričard Senet

Uobičajeno je da se predstava o mnenju građana o decentralizaciji i regionalizaciji redukuje na shvatanje „da vlast treba da bude bliža narodu“. Uobičajeno je i da se smatra da građani o ovoj temi uglavnom ne znaju ništa više od navedenog stava, pa i da ne treba ništa više ni da znaju. Treba prethodno reći da pomenuti stav i jeste suština decentralizacije, pogotovu ako se ta bliskost narodu ne svede samo na *fizičku bliskost*, pa se pod njom podrazumeva i *bliskost potrebama građana*, tj. ako je vlasti kao takvoj prioritet upravo zadovoljavanje (i razvijanje) potreba građana.

„Građani su zainteresovani za efikasnije ostvarivanje svojih prava pred organima države i pred organima uprave i lokalne samouprave. I zbog toga oni teže razvoju lokalne samouprave iako to ne umeju da objasne ili teže procesu decentralizacije iako ne umeju da objasne šta je to. A u suštini radi se o zahtevu da se odlučivanje približi građaninu i da on može da ostvari efikasnije i jednostavnije svoje pravo tu gde živi. I to je suština decentralizacije i lokane samouprave, da građanin, efikasno, jednostavno, jeftino, brzo ostvari svako svoje pravo koje mu po zakonu pripada.“

Izvod iz dubinskog intervjua, sagovornik - Mile Ilić, Niš

Nema sumnje da je svest o potrebi *bliske vlasti* rašireno narodno uverenje, pa čak i onda kada *narod* baš i nije u stanju da verbalizuje baš takav odnos prema vlasti. Spontani razgovori sa građanima koji ne znaju ništa posebno o ovom fenomenu, u kontekstu ovog istraživanja, pokazuju da i kod ovih građana postoji rašireni *osećaj o potrebi bliske vlasti*, odnosno *distanciranju od neke daleke i od naroda baš udaljene vlasti*. Ovde smo već bili na tragu jednog važnog nalaza našeg istraživanja. Naime, građani bi još na početku razgovora (odnosno intervjua radi popunjavanja našeg osnovnog upitnika) tvrdili kako oni ništa ne znaju o temi decentralizacije ili da veoma malo o njoj znaju⁴; u kasnijem toku komunikacije i kroz samu komunikaciju – kao da su postajali svesni teme o kojoj razgovaramo i kao da su pred nama otkrivali da je to ipak nešto što oni znaju i poznaju i o čemu razmišljaju iako nisu u mogućnosti da to verbalizuju u kolokvijalnoj političkoj terminologiji. Jednostavno rečeno, tema *bliske vlasti* koja radi u korist naroda jeste tema koja je veoma retko zaista strana većem broju građana.

Mnenje građana o decentralizaciji i regionalizaciji Srbije merili smo preko četiri sintetička pokazatelja:

- (1) opšti odnos prema decentralizaciji i regionalizaciji,
- (2) indeks prihvatanja/odbacivanja decentralizacije i regionalizacije,
- (3) ocena očekivane efikasnosti decentralizacije i regionalizacije, i
- (4) ocena očekivane efektivnosti decentralizacije.

Ukupno smo u ovom istraživanju odnos prema decentralizaciji i regionalizaciji Srbije merili pomoću 28 pojedinačnih indikatora.

⁴ Zanimljivo mišljenje o potrebi poznavanja teme decentralizacije od strane građana izneo je Miroslav Jovanović, politikolog iz Kragujevca, u okviru dubinskog intervjua. Na pitanje „Koliko, po vašem mišljenju, tzv. obični građani poznaju pitanja vezana za decentralizaciju i regionalizaciju Srbije?“, Jovanović je odgovorio: „Mislim da ne poznaju dovoljno, a mislim da i ne treba da poznaju nekakve načine i modele kako bi se to izvelo. Građane bi više interesovali efekti jednog novog sistema, šta će oni kao pripadnici ovog društva i države dobiti, odnosno šta bi imali i da li bi osetili boljitak jednog novog decentralizovanog sistema koji naravno podrazumeva i regionalizaciju. Ne očekujem da građani budu preterano zainteresovani da učestvuju u nekom budućem kreiranju te buduće tvorevine, njih više interesuju efekti a efekata u Srbiji na ovom području ima veoma malo.“

1.1. opšti odnos prema decentralizaciji

Na osnovu odgovora na osam pitanja oformili smo indeks opšteg odnosa prema decentralizaciji. Konkretno, opšti odnos prema decentralizaciji i regionalizaciji merili smo preko manjeg ili većeg slaganja ili neslaganja⁵ sa sledećim tvrdnjama:

- 1) „Najbolje je kada se odluke donose najbliže mestu gde se one primenjuju“;
- 2) „Podela Srbije na regione vodi raspadu države“;
- 3) „Ako se vlast подели između republike, regija i opština, onda će vlast biti demokratičnija, vidljivija i pravičnija“;
- 4) „Vlast nagomilana na jednom mestu dovodi do korupcije i podmićivanja“;
- 5) „Decentralizacija i regionalizacija previše koštaju a mi smo siromašni“;
- 6) „Državna svojina na teritoriji date opštine treba da pripada toj opštini“;
- 7) „Loše je što u političkom vođstvu Srbije ima previše ljudi iz Beograda“; i
- 8) „Predsednike opština treba da postavlja republička Vlada“.

Manje ili veće slaganje sa četiri tvrdnje (prvom, trećom, šestom i sedmom) indiciralo je pozitivan odnos prema decentralizaciji i regionalizaciji Srbije, dok je manje ili veće slaganje sa druge četiri tvrdnje (druga, četvrta, peta i osma tvrdnja) indiciralo odbacivanje decentralizacije i regionalizacije.

Osnovni nalaz

Jasan odnos prema temama decentralizacije i regionalizacije Srbije ima tri petine građana, dok dve petine ili nije u stanju da odgovori na pitanja koja tretiraju ove teme, ili se nalaze u nedoumicama koji ne dozvoljavaju jasnije opredeljenje i viđenje decentralizacije kao nečeg pozitivnog ili nečeg negativnog. Svrstavanje neodlučnih među one koji nemaju jasan odnos prema decentralizaciji nije do kraja korektno, s obzirom da su neke nedoumice prilično realne, a ponekad i izraz nekih naših specifičnosti. Otuda je moguće da nešto što je za ispitanika logički gledano – pozitivno, zbog specifično naše sposobnosti da i dobro zamišljenim stvarima u praksi priredimo debakl, ipak „tu stavr“ ocene kao negativnu!

Prema našim podacima, negativan odnos prema decentralizaciji i regionalizaciji Srbije ima 5% građana Centralne Srbije (dakle, Srbija bez Vojvodine i bez Beograda), pozitivan odnos prema ovom fenomenu ima nešto malo više od polovine građana (54%), a pomešane pozitivne i negativne stavove ima petina građana (20%), dok takođe petina (21%) građana nema stav prema decentralizaciji i regionalizaciji Srbije⁶.

Sve u svemu, u odnosu građana prema decentralizaciji i regionalizaciji Srbije dominiraju dve ocene: pre svega, tu je **natpolovična većina koja pozitivno ocenjuje decentralizaciju, ali su**

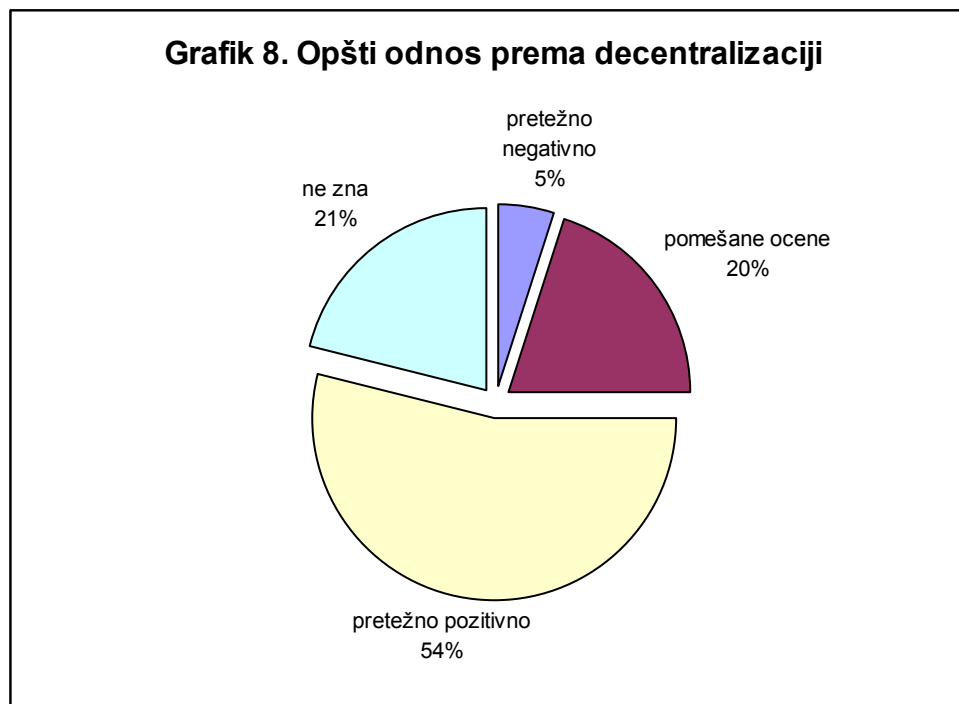
---

⁵ Uvodno pitanje za ovih osam tvrdnji glasilo je: **“Koliko se slažete a koliko ne slažete sa sledećim tvrdnjama? 1=ne slažem se, 2= uglavnom se ne slažen, 3= delom se slažem a delom ne, 4= uglavnom se slažem, 5= slažem se (ako ispitanik ne zna, zaokružite 6)”**

⁶ Evo kako obaveštenost ocenjuje Suzana Dimitrijević iz Leskovca. Ona u odgovoru na pitanje: *“Koliko tzv. obični građani poznaju pitanja vezana za decentralizaciju i regionalizaciju Srbije?”*, kaže: „Ne baš mnogo. Za većinu građana to su samo reči koje se često koriste u predizbornim kampanjama ali pravog razumevanja, zapravo, i nema. Karakterističan primer za to jeste slučaj sa Leskovcem i sa dobijanjem statusa grada. Stvorena je, čini mi se, velika konfuzija kod građana po tom pitanju. Ogromna većina smatra da status grada zaista nešto znači mada, realno, ne znači. To je simulacija decentralizacije, to je prosto lepljenje etikete statusa grada postojećim opštinama a građani to ne prepoznaju dovoljno. Leskovac je bio preglomazna, ekstremno nefunkcionalna opština nastala u procesu centralizacije mehaničkim spajanjem mnoštva lokalnih zajednica a sada će biti nefunkcionalan grad sa blokiranim potencijalima nesposoban da krene u sopstveni razvoj. Ljudima to nije jasno. Većina očekuje da će sada biti više para i da će to rešiti sve naše probleme. Ne znaju da nam ovako organizovanima ni petostruko veći budžet ne bi pomogao da živimo bolje.“

tu i one dve petine podeljene na one koji o ovom pitanju nemaju stav (neobavešteni su, ne znaju o ovome ništa ili gotovo ništa) ili imaju zbrkana i pomešana viđenja pa ne mogu da razluče da li je tu stvar o nečemu što je pozitivno ili nečemu što je negativno.

Sa stanovišta konkretnih akcija koje zagovaraju decentralizaciju ovde su bitna dva momenta. Prvi, da je odnos onih koji su za i onih koji su protiv decentralizacije 11 prema 1 u korist prvih; i drugo, da gotovo kod polovine građana nalazimo na imlicitnu potrebu za daljim obaveštenjima i razjašnjenjima pojmova i prakse decentralizacije i regionalizacije, kako bi oni koji ne znaju, nešto naučili i kako bi se pojasnilo onima koji su u nedoumicama.

Pored utvrđivanja opšteg odnosa prema decentralizaciji na osnovu osam pomenutih indikatora, mi smo u istraživanju postavili i jedno „obično“ pitanje o decentralizaciji. To pitanje je glasilo: „Ocenite vaš odnos prema decentralizaciji u Srbiji?“, a ispitanicima je ponuđeno pet mogućih odgovora: 1) niti znam nešto o tome niti me to interesuje, 2) ne znam, ne razmišljam o tome, 3) mislim da decentralizacija nije za nas dobra, 4) decentralizacija nam je potrebna, i 5) decentralizacija ima svojih dobrih i svojih loših strana.

Koeficijent kontigencije između odgovora na pitanje o decentralizaciji i opšteg odnosa prema decentralizaciji iznosi visokih 0,56. To praktično znači da su i odgovori na ovo posebno pitanje u kojem smo problemtizovali tri dimenzije tog odnosa: obaveštenost, zainteresovanost i smer stava (dobro-loše), potvrdili ono što iskazuje koeficijent opšteg odnosa prema decentralizaciji. Odgovori na direktno pitanje su nešto malo negativniji prema decentralizaciji (8% prema 5%), a obim pozitivnih odgovora prilično manji (31% prema 54%), jer je prilično više onih ispitanika koji su se uzdržali od odgovora, tj. izabrali jednu od sledeće dve opcije: ili “niti znam nešto o tome niti me to interesuje” ili “ne znam, ne razmišljam o tome”. - Zbir ova dva odgovora iznosi 34%, dok broj onih koji nemaju stav kada je reč o koeficijentu opšteg odnosa prema decentralizaciji 21%. Zanimljivo je da se po obimu poklapa postotak ispitanika koji na koeficijentu opštem odnosu nemaju stav (21%) i obim odgovora “ne znam, ne razmišljam o tome” na direktno pitanje o odnosu prema decentralizaciji. To bi, na prvi pogled, značilo da se u jednoj od alternativa odgovora o neobaveštenosti na direktno pitanje i to ona koja glasi “niti znam nešto o tome niti me to interesuje” faktički iskazalo samo odsustvo zainteresovanosti za pitanje decentralizacije (13%), koje se prilikom ispitivanja stavova kroz sintetički pokazatelj jednim delom našlo među ispitanicima koji su svrstani u kategoriju “pretežno pozitivan odnos prema decentralizaciji”. Praktično to znači da jedan broj građana koji nije zainteresovan za temu decentralizacije prema njoj ima pozitivan odnos, a na

to treba računati prilikom nekih praktičnih akcija vezanih za temu DiRS (u daljem tekstu ovom skraćenicom biće označavan pojam: decentralizacija i regionalizacija Srbije).

Nešto drukčije stoje stvari sa korelacijom opšteg odnosa prema decentralizaciji i direktnog pitanja o odnosu prema regionalizaciji. Iako je i u ovom slučaju korelacija takođe visoka ($C_k=0,55$), krostabulacija pokazuje da regionalizaciju izričito podržava tek 26% ispitanika, dok, videli smo na koeficijentu opšteg odnosa prema decentralizaciji i regionalizaciji nalazimo 54% podrške (što je duplo više). Jednostavno, u ukupnom postotku onih koji na opštem nivou (sintetički pokazatelj) podržavaju decentralizaciju i regionalizaciju mi nalazimo da u odgovorima na direktno pitanje o regionalizaciji 16% onih koji ne znaju odgovor na naše pitanje, 9% onih koji smatraju da je regionalizacija loša, 35% onih koji misle da regionalizacija istovremeno ima i dobrih i loših strana, kao i 39% onih koji misle da je regionalizacija dobra stvar. – Po svemu sudeći nije reč o nekom značajnijem postotku protivrečnih odgovora (takvih je 2% u odnosu na ukupan broj ispitanika), već o različitim nivoima podrške ili odbacivanja zavisno od sadržaja i formulacije pitanja.

Pojedinačni indikatori i opšti odnos prema decentralizaciji

Svi indikatori koji, prema našem konceptu, grade percepciju opšteg odnosa građana prema decentralizaciji i regionalizaciji Srbije su u visokoj korelaciji (0,55 i više) sa indeksom u celini. Upravo taj nalaz nam omogućava da tvrdimo da su izabrani odgovarajući parametri DiRS. No to ne znači da ne možemo govoriti o obimu pojedinačnog doprinosa pojedinih indikatora, upravo s obzirom na činjenicu da to može da indicira kvalitet opšteg pokazatelja odnosa prema DiRS (videti tabelu 5).

Od ukupno osam indikatora opšteg odnosa prema decentralizaciji, za pet se može reći da u velikoj meri učestvuju u definisanju opšteg odnosa prema tom fenomenu, dok se za tri može reći da je njihov doprinos takođe veoma značajan, ali da je nešto manji u odnosu na prethodne. U prvom slučaju nalazimo da se doprinos pojedinačnih indikatora kreće između tri petine i dve trećine, tj. između 59 i 67%. U drugom slučaju, doprinos je kod jednog indikatora 30%, kod drugog 44% i kod trećeg 48%. Ali, da ponovim, svih osam indikatora su u visokoj korelaciji sa indeksom opšteg odnosa prema DiRS – koeficijenti kontigencije se kreću između 0,55 i 0,70. Upravo je visina kontigencije i bolja mera doprinosa pojedinačnih indikatora ukupnom indeksu odnosa prema decentralizaciji, nego što je to postotak slaganja sa opštim indeksom.

tabela 5. Doprinos pojedinačnih indikatora decentralizacije indeksu opšteg odnosa prema decentralizaciji (u %)

indikator (stavovi, tvrdnje) opšteg odnosa prema decentralizaciji i regionalizaciji Srbije	Stavovi prema DiRS			Ck
	Pozitivan	Neodlučan, ne zna	Negativan	
Loše je što u političkom vođstvu Srbije ima previše ljudi iz Beograda	67	24	9	0,62
Najbolje je kada se odluke donose najbliže mestu gde se one primenjuju	66	25	9	0,60
Predsednike opština treba da postavlja republička Vlada	64	25	11	0,61
Državna svojina na teritoriji date opštine treba da pripada toj opštini	63	26	11	0,63
Vlast nagomilana na jednom mestu dovodi do korupcije i podmićivanja	59	31	10	0,55
Podela Srbije na regione vodi raspadu države	48	29	23	0,70
Ako se vlast подели između republike, regija i opština, onda će vlast biti demokratičnija, vidljivija i pravičnija	44	41	15	0,66
Decentralizacija i regionalizacija previše koštaju a mi smo siromašni	30	43	27	0,63

Tako se, *ne očekivano*⁷, pokazuje da stav da podela Srbije na regione vodi raspadu države najbolje diferencira one koji su za od onih koji su protiv DiRS (Ck=0,70), a potom je tu i stav po kojem će podela vlasti između republike, regija i opština, dovesti do toga da ona bude demokratičnija, vidljivija i pravičnija (Ck=0,66). Takođe i sledećih nekoliko stavova imaju izražen doprinos indeksu opšteg odnosa prema decentralizaciji (koeficijenti kontigencije se kreću između 0,60 i 0,63). Najslabiju, ali još uvek relativno visoku diferencijaciju odnosa prema decentralizaciji, nalazimo u slučaju stava po kojem vlast nagomilana na jednom mestu dovodi do korupcije i podmićivanja (Ck=0,55). Prema našoj hipotezi oni građani koji smatraju da akumulacija vlasti na jednom mestu dovodi do korupcije biće u znatno većoj meri za decentralizaciju, nego oni koji misle da između akumulacije vlasti i korupcije ne postoji međuzavisnost. Podaci, međutim, pokazuju da se čak četiri petine (82%) onih koji imaju negativan odnos prema decentralizaciji, slažu sa stavom da vlast nagomilana na jednom mestu dovodi do korupcije i podmićivanja, dok među onima koji imaju pozitivan odnos prema decentralizaciji nalazimo dve trećine onih koji se slažu sa pomenutom tvrdnjom. Jasnije je, ipak, kada posmatramo one koji se ne slažu i one koji se slažu sa tvrdnjom o uticaju akumulacije/centralizacije vlasti na korupciju. Među onima koji se slažu sa tim da akumulacija/centralizacija vlasti stimuliše korupciju nalazimo tačno tri petine onih koji imaju pozitivan odnos prema DiRS, a među onima koji se ne slažu sa pomenutom tvrdnjom – gotovo četiri petine. Donekle se nepotvrđivanje naše hipoteze može objasniti time što je šest puta više ispitanih građana (59% prema 10%) koji smatraju da gomilanje, odnosno centralizacija vlasti dovodi do korupcije, nego onih koji misle drukčije⁸. No, možda je rešenje da se ova tvrdnja ispusti iz narednih operacionalizacija pojma decentralizacije.

⁷ Očekivali smo, naime, nešto što je suprotno, a u svakom slučaju drukčije. Pretpostajali smo da postoji široko rasprostranjen stereotip o tome da regionalizacija vodi rasturanju države i da će se to odraziti i na opšti odnos prema decentralizaciji i regionalizaciji. Pokazalo se, kao što smo videli u tabeli 5, da upravo ajtem o regionalizaciji veoma dobro diferencira opšti odnos prema decentralizaciji i regionalizaciji Srbije, a takođe i da nimalo nije zanemarljiv postotak ispitanika (gotovo polovina, tj. 48%) koji su rekli da nije tačno da regionalizacija vodi raspadu Srbije, dok se sa tvrdnjom složila četvrtina ispitanika (23%). Inače, u (dubinskom) intervjuu sa Milanom Vučkovićem, ekonomistom iz Kragujevca, čuli smo između ostalog nešto što je u skladu sa našim prethodnim očekivanjem: “Mislim da se obični građani kreću između dva pola. Prvi, koji su u ubeđenju da je regionalizacija nešto što je dobro za građane Srbije, što je slučaj u Šumadiji, dok u mnogim regionima to smatraju kao separatizam.” Takođe smo u ovom razgovoru čuli jedan zanimljiv obrat u razmišljanju o regionalizaciji: „Potrebno je jednostavno rasteretiti javno mnjenje, rasteretiti javnost od ubeđenja da je regionalizacija nešto loše, treba ih ubediti da je to nešto što njima lično može da koristi“.

⁸ Evo kako o ovoj temi misli jedan naš sagovornik (dubinski intervjui): “U slučaju da bude izvršena decentralizacija Srbije, korupcija po opštinama će biti veća. Objasniću moj stav. Naravno, prosto rečeno, tamo gde se odlučuje, tamo gde su ingerencije tamo je i korupcija, tamo je mogućnost veća za korupciju. To je prosto. Ali ono što bi trebalo da ide uz decentralizaciju to je donošenje zakona kada je u pitanju borba protiv korupcije i to je ono što jedino može to da spreči. Tamo gde je novac, tamo gde su odlučivanja, tamo gde je vlast, tamo gde se odlučuje tu je i mogućnost za korupciju mnogo veća i to je nešto što je prirodno.” – Milomir Mandić, Čajetina.

„Decentralizacija nema nikakve veze sa povećanjem ili smanjenjem korupcije. Mehanizmi kontrole poslovanja mogu lakše da se uspostave u stvarno demokratskim odnosima u jednoj državnoj zajednici, nego u onoj državnoj zajednici u kojoj konce vlasti drži jedna stranka i to ne cela stranka nego samo onaj izvršni i upravni aparat u toj stranci.“

Momčilo Stojković, Niš

Sklon sam i hipotezi o uvođenju jednog dodatnog kriterijuma za verifikaciju gradivnih elemenata operacionalnog pojma decentralizacije, osim korelacije pojedinačnih ajtema sa skalom, odnosno indeksom u celini. Smatram da bi se taj dodatni kriterijum odnosio na visinu zbira ispitanika koji su neodlučni i koji su odgovorili sa „ne znam“ na zadate tvrdnje. Konkretno, kvalitet sintetičkog pokazatelja bi porastao ukoliko bi se izbacili svi ajtemi koji imaju nadprosečne sume onih kojima je nejasan (neodlučni + „ne znam“) fenomen koji se problematizuje. U našem slučaju, pod znakom pitanja bila bi tri ajtema:

„Vlast nagomilana na jednom mestu dovodi do korupcije i podmićivanja“ (31% onih kojima je tvrdnja, ovako ili onako, nejasna),

„Ako se vlast podeli između republike, regija i opština, onda će vlast biti demokratičnija, vidljivija i pravičnija“ (nejasno je za 41% ispitanika), i

„Decentralizacija i regionalizacija previše koštaju a mi smo siromašni“ (nejasno je za 43% ispitanika).

Međutim, ako kriterijum koji predlažem redukujem samo na one ispitanike koji su odgovorili sa „ne znam“, onda su pod znakom pitanja samo dva ajtema na koja su po petina ispitanika reagovala sa „ne znam“: onaj koji govori o tome kako će podela vlasti dovesti do njene demokratizacije, transparentnosti i veće pravičnosti, kao i onaj koji govori o ceni decentralizacije i regionalizacije. – U oba slučaja reč je o tvrdnjama koje se odnose na fenomene koji su zasićeni stereotipima - o tome kako svaka vlast mnogo košta i da oni koji su u njoj uzimaju mnogo više nego što bi bilo pravično, a takođe i stereotip o prirodi svake vlasti: da nije demokratska, da je arkanska i nepravedna. No, treba imati na umu da su i predrasude i stereotipi sastavni deo političke ideologije i nezaobilazni u političkoj praksi, da je izuzetno teško njihovo opovrgavanje i da se zbog toga moraju smatrati realnim političkim činjenicama, bez obzira na njihovu nezasnovanost na istinitim podacima o datim fenomenima. .

Ko je više, a ko manje za decentralizaciju

Da bi videli koje socijalne grupe imaju pozitivan odnos prema decentralizaciji i regionalizaciji znatno više od drugih, odnosno s druge strane znatno manje od drugih, arbitrarno ćemo smatrati da ekstremno pozitivan stav prema ovom fenomenu imaju one grupe u kojima je postotak onih sa pozitivnim stavom veći od dve trećine (66%), a da su njima suprotne one grupe u kojima je postotak pozitivnih stavova manji od dve petine (40%).

Po pozitivnom stavu prema decentralizaciji izdvajaju se ispitanici koji žive u domaćinstvima koja imaju mesečne prihode po članu između 200 i 250 eura (66%), vlasnici malih i srednjih preduzeća (69%), ispitanici koji žive u domaćinstvima koja imaju mesečne prihode po članu između 250 i 350 eura (73%), zaposleni u državnom sektoru (76%), ispitanici koji žive u domaćinstvima koja imaju mesečne prihode po članu veće od 350 eura (78%) i ispitanici sa višom i visokom školskom spremom (83%). (S obzirom da se ovde prosečni prihodi po članu domaćinstva pojavljuju tri puta, treba reći da svi oni ispitanici koji žive u domaćinstvima koja imaju više od 200 eura mesečno po članu, imaju znatno pozitivniji odnos prema decentralizaciji u odnosu na one koji imaju manje od 200 eura po članu domaćinstva.)

Po malobrojnim pozitivnim stavovima prema decentralizaciji izdvajaju se sledeće grupe: ispitanici koji imaju 60 i više godina (39%), potom ispitanici bez škole, poljoprivrednici, domaćice (po 38%), ispitanici koji žive u domaćinstvima koja imaju mesečne prihode po članu 50 i manje eura (35%) i Romi (7%).

Nejasan odnos prema fenomenima decentralizaciji i regionalizacije znatno više od ostalih obeležava: domaćice (57%), starije od 60 godina, ispitanike bez školske spreme, poljoprivrednike (po 58%), ispitanike koji žive u domaćinstvima koja imaju mesečne prihode po članu 50 i manje eura (59%) i Rome (79%). Na drugoj strani po malobrojnom nejasnom odnosu prema decentralizaciji izdvajaju se: vlasnici malih i srednjih preduzeća (29%), ispitanici koji žive u domaćinstvima koja imaju mesečne prihode po članu između 250 i 350 eura (23%), zaposleni u državnom sektoru (20%), ispitanici koji žive u domaćinstvima koja imaju mesečne prihode po članu veće od 350 eura (17%) i ispitanici sa višom i visokom školskom spremom (14%). – Videti tabelu 6.

Tabela 6: Nezavisne varijable i odnos prema decentralizaciji i regionalizaciji

Nezavisne varijable	Negativan odnos prema DC	Pozitivan odnos prema DC	“Mešoviti” odnos i bez stava	Ck
Pol: ženski	5	49	46	0,17
Pol: muški	4	60	36	
Starost: 18-29 godina	4	54	42	0,26
Starost: 30-39 godina	5	65	30	
Starost: 40-49 godina	5	60	35	
Starost: 50-59 godina	7	57	36	
Starost: 60 i više godina	3	39	58	
Školska sprema: bez škole	4	38	58	
Školska sprema: osnovna	6	44	50	
Školska sprema: radničke škole	7	55	38	
Školska sprema: srednje škole	5	64	31	
Školska sprema: više škole i fakulteti	3	83	14	
Radnsvojski status: vlasnik MiSP	2	69	29	0,34
Radnsvojski status: zaposlen u privatnom sekt	8	57	35	
Radnsvojski status: zaposlen u državnom sekt.	4	76	20	
Radnsvojski status: nezaposlen	4	53	43	
Radnsvojski status: penzioner	6	45	49	
Radnsvojski status: poljoprivrednik	4	38	58	
Radnsvojski status: domaćica	5	38	57	
Radnsvojski status: učenik ili studnet	3	54	43	
Prosek primanja po članu dom: 4000 i -	6	35	59	
Prosek primanja po članu dom: 4001-8000	4	48	48	
Prosek primanja po članu dom: 8001-12000	5	63	32	
Prosek primanja po članu dom: 12001-16000	5	54	41	
Prosek primanja po članu dom: 16001-20000	3	66	31	
Prosek primanja po članu dom: 20001-28000	4	73	23	
Prosek primanja po članu dom: 2801 i više	5	78	17	
Srbi	5	56	39	0,26
Bošnjaci	3	55	42	
Vlasi	-	58	42	
Romi	14	7	79	
Ostali	-	72	28	
nije vernik, ateista	3	60	37	0,12
nije vernik ali obeležava pojedine praznike	4	54	42	
povremeno odlazi u crkvu (verski hram)	5	55	40	
ide redovno u crkvu (verski hram, uopšte)	8	50	42	
udaljeno selo	6	46	48	0,19
prigradsko selo	5	51	44	
periferija grada	4	54	42	
širi centar	6	61	33	
centar grada	4	62	34	

Faktički po odnosu prema decentralizaciji izdvajaju se tri grupe nezavisnih varijabli koje su međusobno usko povezane (i sa visokim međusobnim korelacijama) jer su faktički sve tri gradivni elementi društvenog statusa pojedinca. Reč je o školskoj spremi, radnosvojinskom odnosu i prosečnim primanjima po članu domaćinstva (samo u jednom slučaju tu nalazimo i grupu ispitanika starijih od 60 godina).

1.2. indeks prihvatanja i odbacivanja decentralizacije i regionalizacije

S obzirom da u Srbiji tema decentralizacije i regionalizacije nije detaljnije ispitivana u okviru javnomnjenjskih istraživanja, postojala je bojazan da se putem skale Likertovog tipa ipak ne dođe do relevantnih odgovora zbog nedovoljnog poznavanja ove teme od strane građana. Takođe je postojala bojazan da će ispitanici precenjivati svoje poznavanje teme decentralizacije i da ćemo evidentirati „lažno“ poznavanje teme. Te bojazni su opstale i pored njihovog demantovanja u pilot istraživanju. Stoga smo se odlučili da na osnovu pet posebnih indikatora ispitamo direktno prihvatanja ili odbacivanje specifičnih dimenzija decentralizacije, od kojih je jedna, doduše u drukčijoj formi, već bila postavljena u okviru koncepta operacionalizacije decentralizacije (Q9 i Q40), a druge su nove. Reč je o sledećim dimenzijama:

- * podela posla između republike i opština - promena ili *status quo*,
- * više manjih opština (povećanje broja opština) - za ili protiv,
- * više vlasti opštinama - za ili protiv,
- * više novca opštinama - za ili protiv, i
- * staranje o lokalnim javnim servisima – republika ili opštine.

Ispitanicima su ponuđene dve forme iskaza o nedovoljnom poznavanju teme („niti znam nešto o tome niti me to interesuje“ i „znam o tome ponešto, ali nedovoljno“), iskaz kojim se prihvata decentralizacija, iskaz kojim se odbacuje decentralizacija i iskaz koji govori o neodlučnosti ispitanika („neodlučan sam, ima razloga i za jedno i za drugo“). Ovakav pristup se može shvatiti i kao skraćena skala Likertovog tipa.

Postoji i jedna bitnija razlika između ove dve procedure. Naime, u slučaju opšteg odnosa prema DiRS **ispitivali smo odnos prema stavovima o decentralizaciji** (stepen slaganja, odnosno stepen neslaganja sa određenim tvrdnjama), a u slučaju indeksa prihvatanja/odbacivanja DiRS, ispitivali smo **odnos prema merama decentralizacije**, tj. aktuelni odnos (u osnovi alternativno: prihvatanje ili neprihvatanje) prema konkretnim aktivnostima koje (treba da...) indiciraju decentralizaciju i regionalizaciju ili negiranje tih opcija.

Poenta je još u tome što smo u prvoj proceduri imali dva stepena prihvatanja i dva stepena odbacivanja iznete tvrdnje, **uz dva iskaza koji svedoče o nejasnom odnosu** prema datoj tvrdnji (jednom je u pitanju neodlučnost u opredeljivanju, a drugi put izričito „ne znam“), dok smo u drugoj proceduri imali jednom prihvatanje promene u pravcu DiRS, a drugi put odbacivanje te promene, **uz tri iskaza koji svedoče o nejasnom odnosu** prema predloženoj meri decentralizacije (neodlučnost, izričit iskaz o nepoznavanju teme pitanja i odsustvu zainteresovanosti, kao i iskaz o nešto blažem nepoznavanju teme pitanja). Dakle, u prvom slučaju imamo nešto razuđenije odgovore slaganja i neslaganja sa iznetom tvrdnjom, a u drugom slučaju nešto razuđenije odgovore koji sugerišu nejasan odnos ispitanika prema meri decentralizacije, odnosno koracima u ostvarivanju DiRS. Ovakav pristup je u drugom slučaju morao da generiše veći broj ispitanika koje karakteriše nejasan odnos prema temi decentralizacije i regionalizacije (barem onoliko koliko po teoriji verovatnoće u slučajnom „tipovanju“ odgovora pripada jednoj opciji više). - Pokazalo se, međutim, da nismo bili u pravu sa pretpostavkom da će nejasan odnos biti češći u proceduri u kojoj se ispitanicima nude tri umesto dve opcije za nejasan odnos. Nejasan odnos je nešto obimniji kada se identifikuje preko dve, nego preko tri opcije!

Osnovni nalaz

Prema rezultatima našeg istraživanja, decentralizacija i regionalizacija imaju u javnosti nešto bolji rejting onda kada se indiciraju preko konkretnih koraka u decentralizaciji, nego kada se indiciraju preko odnosa prema stavovima o decentralizaciji. **Dve trećine ispitanika u manjoj ili većoj meri prihvata konkretne mere koje vode ka decentralizaciji i regionalizaciji Srbije** (43% izrazito, a 23% osrednje prihvata mere). **Decentralizaciju odbacuje samo 6% ispitanika. Nešto više od četvrtine ispitanika (28%) nema razgovetan odnos prema decentralizaciji:** neodlučni ispitanici, protivrečni odgovori, nepoznavanje teme).

Među pet koraka ka decentralizaciji o kojima su se ispitanici izjašnjavali najviše je podržano davanje više novca opštinama (66% prema 8% koji su protiv te mere), potom je 54% ispitanika podržalo povećanje ovlašćenja opština (naspram 11% koji su bili protiv), novu podelu vlasti između republike i opština podržalo je 43% ispitanika a odbacilo 6%; da lokalne javne servise treba da kontroliše i organizuje opština smatra 36% ispitanika, a 25% to prepušta republici. Jedino je u slučaju smanjenja glomaznih opština izjednačen broj onih koji su za i onih koji su protiv deoba postojećih opština 24% prema 24%. U stvari, u reakcijama na pitanje o konstituisanju više manjih umesto sadašnjih ponekad i preglomaznih opština, došlo je do deobe javnosti gotovo tačno na četiri jednake četvrtine; na one koji su za deobu, one koji su protiv deoba, na neodlučne i na one koji o ovom problemu ne znaju dovoljno da bi mogli da se izjasne.

Stav prema decentralizaciji i odnos prema merama decentralizacije

U istraživanje decentralizacije smo ušli sa pretpostavkom da će se javiti razlika između stavova o decentralizaciji (slaganje ili neslaganje sa tvrdnjama koje indiciraju decentralizaciju) i prihvatanja ili neprihvatanja konkretnih mera decentralizacije (tj. koraka u procesu decentralizacije). Naravno, nismo očekivali da će postojati enormno velika razlika između ove dve procedure za utvrđivanje odnosa građana prema decentralizaciji i regionalizaciji Srbije, ali smo očekivali da će razlika biti dovoljno značajna da bi je kao takvu evidentirali u istraživačkim nalazima.

Prema našim nalazima kada odnos javnosti prema decentralizaciji merimo procedurom ne/slaganja sa stavovima-indikatorima nalazimo da decentralizaciju podržava 54% ispitanika, a kada je merimo procedurom ne/podrške koracima u decentralizaciji, nalazimo da decentralizaciju podržava 66% ispitanika. Razlika je dakle 12%, a ona potiče iz smanjenja broja ispitanika koji imaju neodređen odnos prema decentralizaciji. To praktično znači da **građani jasnije vide fenomen decentralizacije i regionalizacije onda kada ga percipiraju kroz konkretne vidove same decentralizacije** (povećanje obima ovlašćenja, povećanje finansijske moći, staranje o lokalnim javnim servisima...).

U jednom slučaju ipak dolazi do odstupanja od navedene pravilnosti. Do odstupanja dolazi upravo u slučaju pitanja pomoću kojeg smo hteli da uporedimo razliku u percepciji decentralizacije preko konkretnih mera i stavovske percepcije decentralizacije. Kao što smo već rekli, radi se o dva pitanja sa gotovo identičnim sadržajem, jednom je taj sadržaj formulisan kao stav prema decentralizaciji, a drugi put kao odnos prema datoj meri decentralizacije. Odnos prema meri decentralizacije ispitivan je preko prihvatanja ili neprihvatanja promene sadašnje podele vlasti i poslova između republike i opština, a kao stav ispitivano je slaganje ili neslaganje sa tvrdnjom "Ako se vlast podeli između republike, regija i opština, onda će vlast biti demokratičnija, vidljivija i pravičnija".

Na primeru komparacije odgovora na ova dva veoma slična pitanja nalazimo da nema značajnije razlike u prihvatanju decentralizacije kroz meru definisanu ovim pitanjem (43%), odnosno u prihvatanju decentralizacije kao stava definisanog kroz tvrdnju o karakteru podeljene vlasti (44%). – Videti tabelu 7.

Tabela 7. Stav o decentralizaciji i odnos prema konkretnim koracima ka decentralizaciji (svi postoci su računati u odnosu na ukupan broj ispitanika)

		Odnos prema merama DiRS ⁹			Total
		prihvatanje	neprihvatanje	neodređen odnos	
Stav prema DiRS ¹⁰	slaganje, manje ili veće	28	1	15	44
	neslaganje, manje ili veće	5	2	7	15
	neodređen odnos	10	3	29	41
Total		43	6	51	100

Ck=0,50

Javlja se, međutim, statistički značajna razlika u postotku ispitanika koji su odgovorili sa „ne znam“ na jedno, odnosno na drugo pitanje. U odnosu na ukupan broj ispitanika neodređen odnos prema stavu o decentralizaciji ima 41% ispitanika, a čine ga oni koji su neodlučni – 21% i oni koji ne znaju da odgovore na pitanje – 20%. U odnosu na ukupan broj ispitanika neodređen odnos prema meri decentralizacije ima 51% ispitanika, a čine ga oni koji su neodlučni – 19% i oni koji u manjem ili većem obimu ne znaju da odgovore na ovo pitanje – 32%.

1.3. očekivani rezultati decentralizacije – efektivnost i efikasnost

Ispitivanje očekivane efektivnosti i efikasnosti decentralizacije i regionalizacije Srbije nastalo je kao posledica naše pretpostavke da će sud o očekivanim rezultatima ovih procesa dominantno opredeliti opšti odnos prema njima, pa tako i zaokružiti celokupnu percepciju tih procesa. Mi smo, dakle, pretpostavili da ljudi najčešće sude o nekom društvenom ili političkom aktivitetu tako što procenjuju njegove rezultate ili praktične konsekvence, a u krajnjoj liniji, o njima razmišljaju sa stanovišta korisnosti (na banalnom primeru: da li će mi biti korisno ako mogu da utičem na rad lokalne samouprave?).

Konceptu efikasnosti i efektivnosti smo prišli onako kako je određenje i razlikovanje ovih pojmova zacrtao lider teorije menadžmenta, Peter Drucker. Efikasnost naime znači **raditi prave stvari na pravi način**, a efektivnost – **raditi prave stvari**. U duhu našeg jezika pre bi se moglo govoriti o razlici između delotvornosti i učinka, tj. učinkovitosti.

U kontekstu ovog projekta govorićemo o indeksu očekivane efektivnosti, odnosno o **očekivanoj učinkovitosti decentralizacije u određenim delatnostima** i o indeksu očekivane efikasnosti, odnosno o **očekivanoj delotvornosti određenih institucija u kojima je došlo do decentralizacije**. Reč je, dakle, o učinkovitosti u određenim delatnostima u kojima se vrši decentralizacija i o delotvornosti određenih institucija u kojima se obavljaju decentralizovane aktivnosti. Shodno ovom razlikovanju, teorijski je moguće očekivati tri slučaja: prvo, da decentralizacija nije ni efikasna (delotvorna), ni efektivna (učinkovita); drugo, da je i efikasna (delotvorna) i efektivna (učinkovita); i treće, da je efikasna (u pojedinim institucijama), ali da nije efektivna (u datoj delatnosti), jer delatnost po pravilu ne može da bude u celini pokrivena jednom institucijom, niti može do kraja da bude institucionalizovana. Ne može se očekivati logički postojeći četvrti slučaj – da decentralizacija bude efektivna a da nije efikasna, jer ako je efektivna, onda mora biti i efikasna u svim institucijama u kojima se data delatnost praktikuje, tj. ostvaruje.

⁹ Indikator odnosa prema merama decentralizacije utvrđivan je preko odgovora na pitanje: „Da li sadašnju podelu vlasti i poslova između republike i opština treba zadržati ili treba menjati? 1) niti znam nešto o tome niti me to interesuje, 2) znam o tome ponešto, ali nedovoljno, 3) ne treba ništa menjati, 4) treba što pre menjati, i 5) neodlučan sam, ima razloga i za promenu i protiv promena

¹⁰ Indikator opšteg odnosa prema DiRSS utvrđivan je preko odgovora na pitanje: Koliko se slažete a koliko ne slažete sa tvrdnjom „Ako se vlast podeli između republike, regija i opština, onda će vlast biti demokratičnija, vidljivija i pravičnija“.

Kako smo merili efektivnost i efikasnost decentralizacije

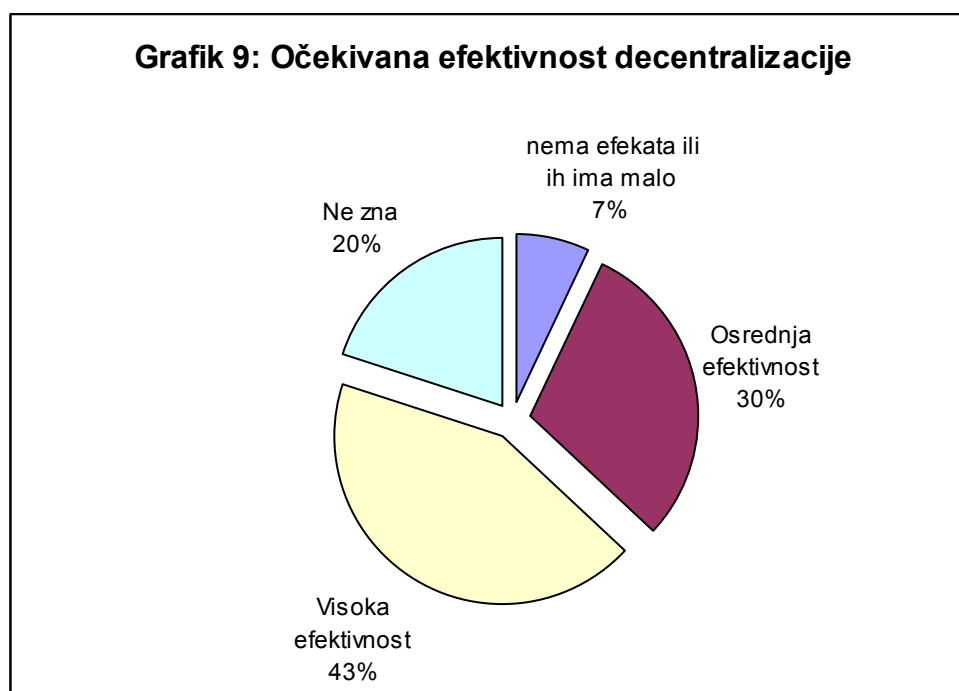
Očekivanu **efektivnost** smo merili indeksom očekivane efektivnosti kao sintetičkim pokazateljom koji je sačinjen na osnovu procene ispitanika o efektima decentralizacije u sedam delatnosti: finansiranje regionalnog razvoja, učešće građana u odlučivanju, javnost rada političara, poštovanje ljudskih prava, ostvarenje prava nacionalnih manjina, borba protiv korupcije i visina troškova administracije. Uvodno pitanje kojim smo tražili reakciju ispitanika na decentralizaciju u pomenutih sedam oblasti, glasilo je: „*Ako se neka značajnija ovlašćenja u oblastima koje ovde navodim prebace sa nivoa Republike na regije i opštine, da li će...?*“ Ponuđeni su odgovori kao u skalama Likertovog tipa, a shodno karakteru sadržaja pitanja (tj. da li će to nešto, biti...): 1) *manje*, 2) *nešto manje*, 3) *isto*, 4) *nešto veće*, 5) *veće*, 6) *ne zna* – ili, 1) *gore*, 2) *nešto gore*, 3) *isto*, 4) *nešto bolje*, 5) *bolje* i 6) *ne zna*.

Očekivanu **efikasnost** smo merili indeksom očekivane efikasnosti kao sintetičkim pokazateljom koji je sačinjen na osnovu procene ispitanika o efikasnosti osam institucija koje se decentralizuju: dom zdravlja, komunalne usluge, kultura – umetnost – sport, privreda, urbanizam - prostorni plan, naplata poreza, osnovne i srednje škole, kao i socijalna zaštita. Uvodno pitanje kojim smo tražili reakciju ispitanika na decentralizaciju u pomenutih sedam oblasti, glasilo je: „*Ako se neka značajnija ovlašćenja u oblastima koje ovde navodim prebace sa nivoa Republike na regije i opštine, da li će, gledano iz ugla građana, rad u tim oblastima biti bolji ili isti ili gori?*“ Ponuđeni su odgovori kao u skalama Likertovog tipa, a shodno karakteru sadržaja pitanja: 1) *gori*, 2) *nešto gori*, 3) *isti*, 4) *nešto bolji*, 5) *bolji* i 6) *ne zna*.

Osnovni nalazi

Sumirani odgovori na osnovu sedam pokazatelja dali su indeks očekivane efektivnosti decentralizacije i regionalizacije. Indeks je merio efektivnost u slučaju četiri petine ispitanika, dok za jednu petinu ispitanika indeks nije mogao da bude utvrđen jer su ovi ispitanici na najmanje tri od sedam pitanja-indikatora efektivnosti odgovorili sa “ne znam”.

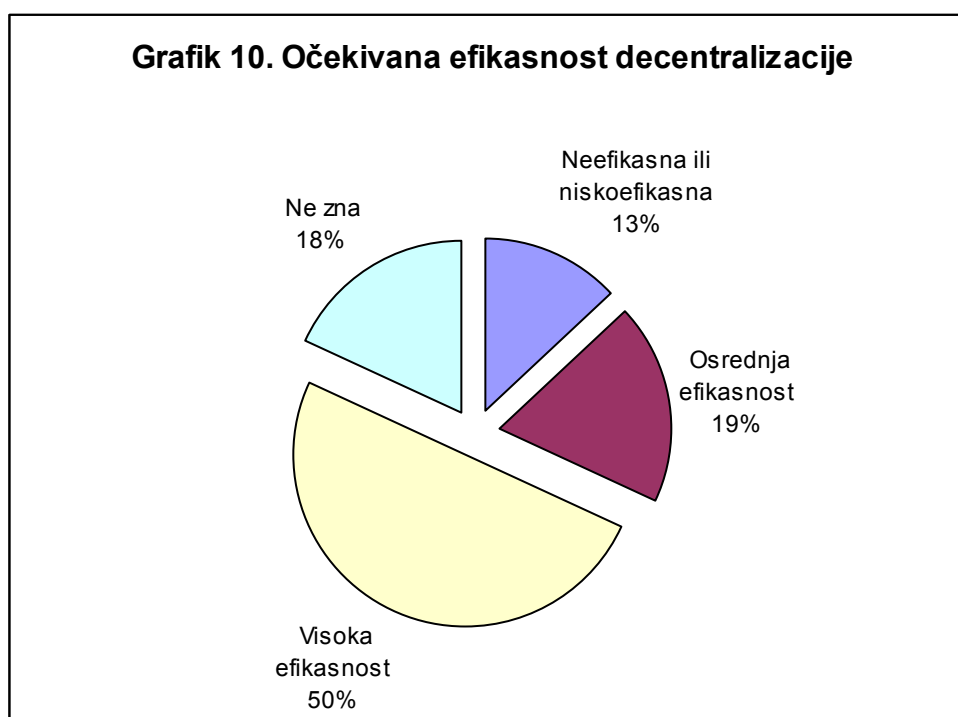
Indeks očekivane efektivnosti decentralizacije i regionalizacije istovremeno raste u intenzitetu i u obimu: najmanje je ispitanika – 7% - koji smatraju da decentralizacija nema efekata ili da ih ima malo, potom je tu nepuna trećina (30%) onih koji percipiraju efektivnost srednjeg obima, i na kraju, najviše je onih koji zapažaju visoku efektivnost decentralizacije – 43%.

Ukoliko bi efektivnost merili samo za one ispitanike koji su na svih sedam pitanja-indikatora dali relevantan broj odgovora, tj. da je svaki ispitanik odgovorio na najmanje četiri od sedam pitanja, onda bi struktura obima i intenziteta indeksa efektivnosti izgledala ovako: 9% smatra da decentralizacija nema efekata, 38% primećuje efektivnost osrednjeg intenziteta, dok 53% ispitanika zapaža visoku efektivnost. Naravno, ova struktura indeksa očekivane efektivnosti važi samo za one četiri petine ispitanika, a ne i za onu petinu kod koje zbog ne-odgovora nismo mogli da izmerimo relevantan broj parametara datog indeksa.

Sumirani odgovori o rezultatima decentralizacije u osam institucija dali su nam indeks efikasnosti očekivane decentralizacije. Kao i u slučaju indeksa očekivane efektivnosti i ovde imamo gotovo petinu ispitanika (18%) koji su na tri i više pitanja-indikatora odgovorili sa “ne znam”, zbog čega u njihovom slučaju nismo mogli da odredimo visinu indeksa efikasnosti. Ovaj indeks, dakle, važi za 82% od ukupnog broja ispitanika.

Po mišljenju 13% ispitanika moguća decentralizacija sagledana u osam institucija ne bila efikasna ili bi bila maloefikasna. Petina ispitanika (19%) dala je odgovore na osam pitanja koji indiciraju efikasnost osrednjeg intenziteta, a **polovina ispitanika očekuje visoku efikasnost decentralizacije.**

Ukupno uzev, možemo reći da svaki sedmi-osmi ispitanik ne očekuje efikasnu decentralizaciju ili ako je očekuje oni smatraju da će biti malo efikasna; svaki peti očekuje efikasnost osrednjeg intenziteta, a **svaki drugi smatra da bi decentralizacija bila visokoefikasna.**

Ukoliko bi indeks efikasnosti računali bez onih ispitanika koji su više od tri puta na ovih osam pitanja-indikatora odgovorili sa “ne znam”, onda bi struktura indeksa izgledala ovako: neefikasnu ili maloefikasnu decentralizaciju očekuje 16% ispitanika, efikasnost osrednjeg intenziteta očekuje 23% ispitanika, a **visokoefikasnu decentralizaciju očekuje 61% ispitanika.**

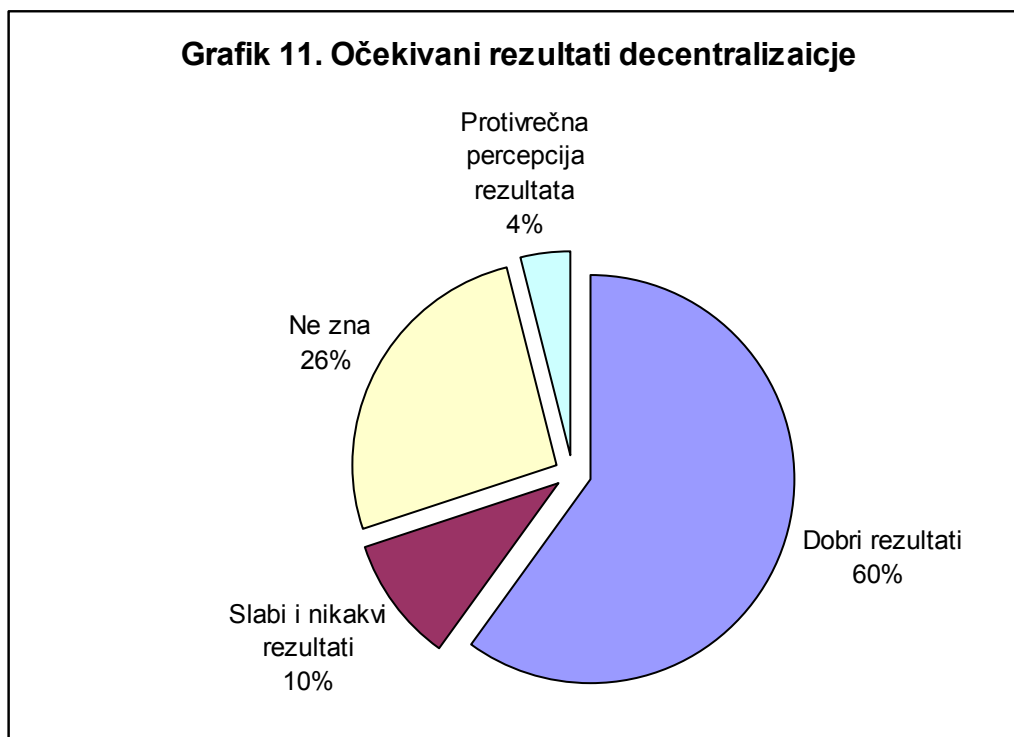
Uopštavanje nalaza datih u tabeli 8, u nameri da se očekivani rezultati decentralizacije prikažu sumarno, dakle i efektivnost i efikasnost decentralizacije – zajedno, daje sledeću sliku očekivanja: **čak tri petine građana očekuje dobre rezultate decentralizacije, tek svaki deseti ispitanik se ne nada nekim rezultatima pa misli ili da ih neće biti ili da će biti mali; četvrtina ispitanika, pak, nema stav o rezultatima decentralizacije, a tu je i 4% onih koji rezultate**

opažaju kao protivrečne (tj. oni istovremeno uparaju potpuno loše i potpuno dobre rezultate u perceptivnom paru efektivnost/efikasnost što logički nije moguće)¹¹.

Tabela 8. Indeks efektivnosti i indeks efikasnosti moguće decentralizacije
(u % koji su računati u odnosu na ukupan broj ispitanika)

Ck=0,62	Neefikasna decentralizacija	Osrednje efikasna decentralizacija	Visoko efikasna decentralizacija	Nema stav	Ukupno
Neefektivna decentralizacija	4	2	1	-	7
Osrednje efektivna	5	10	12	4	30
Visoko efektivna	2	5	33	3	43
Nema stav	2	2	4	11	20
Ukupno	13	19	50	18	100

Ovim nalazima treba dodati jednu važnu napomenu. Velika su očekivanja od decentralizacije i regionalizacije Srbije. Mnogo građana ima velika očekivanja. Upravo ovaj nalaz veoma obavezuje političare i uopšte sve one koji se na relevantan način bave pitanjem decentralizacije i regionalizacije.

Visoka očekivanja postaju još veća i još šira kada ih posmatramo u kontekstu raširenih stereotipa i brojnih predrasuda vezanih za štetnost regionalizacije Srbije (jer ona, pri bogu, vodi ka rastakanju države), za “nemoguću misiju” (kao što je to smanjenje korupcije, smanjenje troškova administracije), za slabosti koje su inherentne “nacionalnom mentalitetu” (lenjost, neorganizovanost, javašluk, neodgovornost)...

¹¹ Uopštavanje je obavljeno putem klasifikacije ponderisanih suma razgovetnih odgovora o efektima decentralizacije i njenoj efikasnosti. Odsustvo ili nisko prisustvo efekata i efikasnosti dobilo je ponder 0, osrednje prisustvo ponder 1 i visoko prisustvo ponder 2. Vrednosti na poljima u tabeli 3x3 su sumirane tako što su vrednosti sa polja koja su označena sa 0/0, 1/0 i 0/1 svrstane među slabe i loše rezultate, vrednosti sa polja koja su označena sa 0/2 i 2/0 u protivrečnu percepciju rezultata, a polja označena sa 1/1, 1/2, 2/1 i 2/2 svrstane su u dobre rezultate decentralizacije.

Ne/poznavanje pokazatelja efektivnosti i efikasnosti decentralizacije

Kao što smo i prepostavili, građani relativno dobro poznaju 15 indikatora s kojima smo merili očekivanja na planu efektivnosti i efikasnosti decentralizacije. Faktički je četiri petine ispitanika dalo najmanje 13 odgovora na 15 pitanja. Samo je jedna petina građana imala na svakom od ova dva indeksa tri i više odgovora „ne znam“,

Nepoznavanje teme decentralizacije (ili neobaveštenost), ako o njoj zaključujemo na osnovu učestalosti odgovora „ne znam“, znatno je manja u slučaju očekivane efektivnosti i očekivane efikasnosti, nego u slučaju stavovskog odnosa prema decentralizaciji ili u slučaju njene procene na osnovu konkretnih decentralizacijskih mera.

U slučaju očekivane efektivnosti, među sedam pokazatelja, nailazimo na odgovore „ne znam“, od 16% (u slučaju korupcije) do 21% (u slučaju prava nacionalnih manjina). U proseku za svih sedam indikatora, broj odgovora „ne znam“ iznosi 19%. Primećeno je da dolazi do kumulacije odgovora „ne znam“, tj. često onaj koji je na jedno pitanje odgovorio sa „ne znam“ sklon je da takav odgovor daje i na druga pitanja. Tako je kod jedne petine ispitanika zabeleženo, kada je reč o sedam indikatora efektivnosti, od 3 do 7 odgovora „ne znam“.

Kada je reč o očekivanoj efikasnosti broj odgovora „ne znam“ je još manji. U proseku, na osam pitanja-indikatora efikasnosti institucija koje se decentralizuju, 16% ispitanika je odgovorilo barem na jedno pitanje sa „ne znam“. Postotak se inače kreće između 14% (komunalne usluge) i 18% (naplata poreza). Tri i više odgovora „ne znam“ (od osam mogućih) dalo je 18% ispitanika.

Očekivanja efekata decentralizacije na pojedinačnim indikatorima

Kada pojedinačno gledamo sedam indikatora očekivanih efekata decentralizacije nalazimo da je u svih sedam slučajeva ispoljen većinski prodecentralizacijski odnos, a u dva slučaja i natpolovičan (finansiranje regionalnog razvoja i učešće građana u odlučivanju). U proseku, odnos između onih koji imaju pozitivna očekivanja od decentralizacije i onih koji imaju negativna, iznosi 4 prema 1 u korist prvih. Mala razlika između onih koji su imali velika očekivanja i onih koji nisu imali ili su ona bila mala, javlja se u dva slučaja; u slučaju korupcije (34% očekuje manju, a 20% veću korupciju) i u slučaju troškova administracije (23% očekuje veće troškove, a 31% manje troškove). – Videti tabelu 9.

Tabela 9: Očekivanja od decentralizacije – sedam pokazatelja efektivnosti decentralizacije (u % i AS)

Ako se neka značajnija ovlašćenja u ovim oblastima prebace sa nivoa Republike na regije i opštine, šta će biti sa ...?	„gore“	„isto“	„bolje“	ne zna	total	AS
... finansiranjem regionalnog razvoja	7	19	56	18	100	3,85
... učešćem građana u odlučivanju	5	25	53	17	100	3,83
... javnošću rada političara	7	31	43	19	100	3,60
... poštovanjem ljudskih prava	5	42	34	19	100	3,51
... pravima nacionalnih manjina	4	45	30	21	100	3,49
... korupcijom	20	30	34	16	100	3,24
... troškovima administracije	23	27	31	19	100	3,15
Prosek	10	31	40	19	100	3,52

Kada gledamo prosek za svih sedam indikatora efektivnosti decentralizacije, onda svaki deseti građanin (10%) smatra da će efektivnost decentralizacije biti ili niska ili da je neće ni biti; nepuna trećina (31%) smatra da će u svih sedam delatnosti/aktivnosti stvari ostati iste kao i do sada; tačno dve petine građana očekuje poboljšanje efektivnosti (40%), dok petina (19%) nije u stanju da proceni kako će se stvari odvijati u ovim delatnostima.

Aritmetička sredina kod svih sedam ajtema sugeriše da pokazatelji efektivnosti decentralizacije imaju relevantnu gradivnu funkciju u odnosu na sintetički pokazatelj. Možemo reći da je u slučaju tri indikatora taj doprinos veliki (AS je locirana između 3,5 i 4,5) – reč je o

finansiranju regionalnog razvoja (AS=3,85), participaciji građana u odlučivanju (AS=3,83) i transparentnosti delovanja političara (AS=3,60). U slučaju dva indikatora doprinos je između osrednjeg i velikog – poštovanje ljudskih prava (AS=3,51) i prava nacionalnih manjina (AS=3,49). Međutim, u slučaju takođe dva indikatora imamo donekle problematičnu situaciju jer oni u manjoj meri od ostalih učestvuju u izgradnji indeksa efektivnosti kao sintetičkom pokazatelju. Reč je, kao što je već naglašeno, o očekivanjima u vezi korupcije (AS=3,24) i očekivanjima u vezi troškova administracije (AS=3,15) u uslovima decentralizacije (to su oni indikatori za koje znamo, kao što je rečeno, da su zasićeni negativnim stereotipima kad kod se pojave u kontekstu vlasti, bilo lokalne bilo one na višim nivoima). No, sve u svemu, kada pogledamo korelaciju pojedinačnih ajtema i sintetičkog pokazatelja u celini, mi nalazimo visoku povezanost – koeficijenti kontigencije se u svim slučajevima kreće između 0,75 i 0,79.

Očekivana efikasnost decentralizacije na pojedinačnim indikatorima

Kao što smo već naveli u izgradnji indeksa efikasnosti decentralizacije učestvovalo je ukupno osam pojedinačnih pokazatelja. Orijentacija svih pokazatelja pokazuje dominaciju percepcije efikasne decentralizacije (čak i nešto veću nego u slučaju ustanovljenja efektivnosti decentralizacije), uz prilično sličan udeo u izgradnji sintetičkog pokazelja, tj. indeksa efikasnosti. Dok se taj udeo u slučaju efektivnosti kreće između 31% i 56%, ovde u slučaju efikasnosti on se kreće između dve petine i polovine, odnosno između 44% i 53%. Ovde, dakle, imamo prilično ujednačen doprinos glavnom faktoru (videti tabelu 10).

Tabela 10: Očekivanja od decentralizacije – osam pokazatelja efikasnosti decentralizacije (u % i AS)

Ako se značajnija ovlašćenja prebace sa nivoa Republike na regije i opštine, da li će rad u ovim institucijama biti bolji ili isti ili gori?	gore	isto	bolje	ne zna	total	AS
komunalne usluge	12	21	53	14	100	3,63
kultura, umetnost, sport	11	22	51	16	100	3,63
privreda, ekonomija	14	18	51	17	100	3,62
Urbanizam i prostorni plan	12	19	52	17	100	3,61
naplata poreza	14	22	46	18	100	3,54
osnovne i srednje škole	16	24	44	16	100	3,43
socijalna zaštita	16	25	44	15	100	3,41
domovi zdravlja	20	21	44	15	100	3,31
Prosek	14	22	48	16	100	3,52

Ujednačenost doprinosa sintetičkom pokazatelju efikasnosti decentralizacije vidi se i na osnovu aritmetičke sredine odgovora na osam pokazatelja efikasnosti. One su locirane između 3,31 u slučaju domova zdravlja i 3,63 u slučaju komunalnih usluga. Inače, svih osam ajtema koji tvore indeks očekivane efikasnosti su u veoma visokoj korelaciji sa indeksom u celini, koeficijent kontigencije se kreće između 0,81 i 0,84.

Ukupno uzev, u proseku, 14% građana očekuje da će sa decentralizacijom i regionalizacijom Srbije stvari biti gore nego što su sada, 22% smatra da će sve ostati isto, dok boljitak očekuje gotovo polovina građana – 48%; a tu je i šestina (16%) onih koji nisu bili u stanju da procene kako će se stvari odvijati kada su u pitanju ovih osam institucija na osnovu čijeg smo očekivanog delanja, procenjivali efikasnost potencijalne decentralizacije.

1.4. decentralizacija i regionalizacija – razlike u percepciji?

„Mi smo duboko, duboko centralizovana zemlja!“

Milivoje Borić, Kragujevac (dubinski intervju)

U ovom istraživanju mi smo regionalizaciju posmatrali kao dimenziju decentralizacije, a tako je i operacionalizovan koncept ispitivanja decentralizacije. Teorijski gledano ovakav postupak je korektan, gotovo niko ne osporava decentralizacijski karakter regionalizacije. Međutim, na empirijskom planu postojala je opasnost da zbog političkih predrasuda i stereotipa u vezi sa autonomijom, odnosno sa autonomnim pokrajinama, koje su prenete i na autonomiju regiona, da se zbog regionalizacije odbaci i decentralizacija – upravo o ovome nailazimo na svedočenja u nekoliko dubinskih intervju¹².

Bojazan od “zagađenja” teme decentralizacije negativnim odnosom prema regionalizaciji, upućivala je na potrebu razdvojenog tretmana decentralizacije i regionalizacije. Ipak, prevladao je stav po kojem bi razdvajanje - ukoliko su realni argumenti za taj postupak, dovelo do prividnog prihvatanja decentralizacije (jer u operacionalizovanom konceptu decentralizacije više nema regionalizacije kao razloga za odvajanje koncepta decentralizacije u celini), - dovelo do lažne ili prividne javnomnjenjske predstave o decentralizaciji. Otuda je zaključeno da se ide na ispitivanje javnomnjenjskog odnosa prema celovidom konceptu decentralizacije (dakle, sa regionalizacijom), pa makar javno mnjenje i odbacilo koncept decentralizacije.

Pokazalo se, međutim (možda i neočekivano) da regionalizacija nije činilac koji otežava javnomnjenjsko prihvatanje decentralizacije!

Eventualnu razliku ili relativnu identičnost odnosa javnog mnjenja prema konceptu decentralizacije i prema konceptu regionalizacije, testirali smo pomoću pitanja u kojima su ispitanici na direktna pitanja odgovarali o svom odnosu prema jednom, odnosno prema drugom konceptu: “Ocenite vas odnos prema decentralizaciji u Srbiji?”, odnosno “Ocenite vas odnos prema regionalizaciji Srbije?”.

Tabela 10a. Odgovori na direktna pitanja o odnosu prema decentralizaciji i regionalizaciji (svi postoci su računati u odnosu na ukupan broj ispitanika)

Ck=0,70		“Ocenite vas odnos prema regionalizaciji Srbije?”.				
		ne zna	nije dobra	i dobra i loša	dobra je	total
“Ocenite vas odnos prema decentralizaciji u Srbiji?”	ne zna	27	2	3	2	34
	nije dobra	2	4	2	-	8
	i dobra i loša	3	4	15	6	28
	dobra je	2	2	8	18	30
	total	34	12	28	26	100

Na prvi pogled je vidljiv slična učestalost odgovora istog smera, što se odrazilo i na izuzetno visok koeficijent kontigencije od 0,70. Na oba pitanja postotak ispitanika ikoji su odgovorili sa “ne znam” iznosi 34%; na oba pitanja postotak ispitanika koji su u fenomenima decentralizacije i regionalizacije videli i loše i dobre strane iznosi 28%, a jedina i to veoma mala razlika u odgovorima (od 4%) javlja se u slučaju negativne, odnosno pozitivne ocene ispitivanih fenomena.

¹² O tome videti detaljnije u priložima gde je dat transkript svih dubinskih intervju. Ovde dajemo tek naznaku tih stereotipa i predrasuda o regionalizaciji. Na pitanje: *Kakav je vaš stav prema regionalizaciji Srbije i detaljnije objasnite vaš stav?*, Mile Ilić iz Niša kaže: „Regionalizacija je dalje rasparčavanje, dalja atomizacija Srbije. Znači, ja se zalažem za jačanje lokalne samouprave a ne za regionalizaciju Srbije“. A Branislav Petković iz Negotina ističe već „klasičnu“ priču o tome kako to i to mesto „...radi, a Beograd se gradi!“. „Sigurno da svaki region može bolje da se razvija i biće više para za nas manje za Beograd, jer ja mislim da sve ove godine koliko ovo traje Beograd je sve novce uzeo iz svih regiona koji postoje u Srbiji i oni se razvijaju a mi stojimo u mestu“.

Konkretno, za četiri postotka je veći broj ispitanika koji pozitivno ocenjuje decentralizaciju od broja onih koji pozitivno ocenjuju regionalizaciju.

Pomenimo još jednom da je veoma mali postotak ispitanika koji daju sasvim protivrečne odgovore, tj. da je jedan od ova dva fenomena loš a drugi dobar. Samo 2% od ukupnog broja ispitanika kaže da je decentralizacija dobra stvar, a regionalizacija loša, dok nema onih koji bi tvrdili obratno¹³. Utvrđeni postotak protivrečnih odgovora ulazi u okvir statističke greške.

---

¹³ Izneto sagledavanje daje bolju predstavu o relacijama između decentralizacije i regionalizacije nego kad se kroz krostabulaciju postoci računaju u odnosu na totale parcijalnih kategorija. To se može videti iz postotaka koje ovde navodim. Od ukupnog broja ispitanika koji smatraju da je decentralizacija loša, 4% kaže da je regionalizacija dobra, a od ukupnog broja ispitanika koji smatraju da je regionalizacija loša, 29% kaže da je decentralizacija dobra. I obratno, od ukupnog broja ispitanika koji smatraju da je decentralizacija dobra, 7% kaže da je regionalizacija loša, a od ukupnog broja ispitanika koji smatraju da je regionalizacija dobra, 1% kaže da je decentralizacija loša.

Drugi deo

decentralizacija i sociodemografske varijable ispitanika

2.1. Tip javnog mnjenja – uticaj mišljenja i stavova lokalnih političara, kreatora lokalnog mnjenja i „običnih“ građana.

Polazna pretpostavka, tj. hipoteza po kojoj će političarsko javno mnjenje kao i mnjenje kreatora lokalnog javnog mnjenja imati pozitivniji odnos prema decentralizaciji nego tzv. obični građani, pokazala se tek delimično tačnom. Naime, dok gotovo tri petine “običnih građana” ima manje-više pozitivan odnos prema decentralizaciji, dotle takav odnos prema decentralizaciji ima četiri petine elitnog mnjenja¹⁴, što je za petinu više. Međutim, kada se u interkorelaciju odnosa prema decentralizaciji i tipa javnog mnjenja uključi varijabla školske spremne, onda se vidi da u pozadini tipa javnog mnjenja stoji upravo školska sprema ispitanika, pa se ona javlja kao činilac koji diferencira odnos prema decentralizaciji a ne tip javnog mnjenja. Drugim rečima, visokoobrazovani imaju izuzetno pozitivan odnos prema decentralizaciji bez obzira da li su uključeni među “obične građane” ili su među političarima ili su među kreatorima javnog mnjenja. Na drugoj strani, one bez škole nalazimo samo među “običnim građanima” a oni su upravo oni koji nisu ni dospeli do razmatranja pitanja koja su relevantna za temu decentralizacije. Jednostavno rečeno, nivo obrazovanja subsumira tip mnjenja, kao što subsumira i niz drugih činilaca, ona se javlja kao relevantna pozadina kako statusa tako i uloga i ponašanja građana u mnogim dimenzijama realnog života. Korelacija između tipa javnog mnjenja i odnosa prema decentralizaciji iznosi 0,28 a između nivoa obrazovanja i odnosa prema decentralizaciji, čak 0,39.

2.2. Pol ispitanika

Pol ispitanika nije varijabla koja iole znatnije utiče na odnos prema decentralizaciji ($C_k=0,14$). No, pol ipak posredno, u određenoj meri, utiče na definisanje tog odnosa. Reč je o tome što se pol u nizu različitih situacija, pokazuje kao relativno relevantna varijabla na planu obaveštenosti i poznavanja određenih društvenih tema, pa tako i teme decentralizacije. Po pravilu, žene su nešto manje obaveštene od muškaraca o nizu najrazličitijih pitanja. Tako, kada je reč o decentralizaciji, nalazimo da je gotovo petina žena (18%) *isključena* iz razmatranja ove teme jer o njoj uglavnom ne zna ništa. U slučaju muškaraca taj postotak je duplo manje – jedna desetina. Ta razlika se potpuno prelila u razliku između postotka muškaraca koji manje ili više podržavaju decentralizaciju i žena koje imaju isti odnos prema decentralizaciji (tj. decentralizaciju podržava 69% muškaraca i 58% žena). Inače, ta razlika važi bez obzira na nivo obrazovanja što ukazuje na polnu konstantu obaveštenosti, te na nešto veću (da tako kažem) *saznajnu isključenost* žena u odnosu na muškarce.

Treba pomenuti relativnu stabilnost nivoa *saznajne isključenosti žena*. Naime, bilo da poznavanje teme decentralizacije merimo preko sintetičkog pokazatelja koji sublimira pet dimenzija odnosa prema decentralizaciji, bilo da je reč o samooceni poznavanja ove teme, nailazimo na relativno stabilnu sazajnu isključenosti žena u odnosu na muškarce. Ona je čak nešto malo veća u slučaju kada sami ispitanici ocenjuju nivo svog poznavanja decentralizacije. Konkretnije (videti tabelu 11), tačno polovina žena, prema sopstvenoj oceni, niti zna nešto o decentralizaciji niti je to interesuje ili o toj temi zna veoma malo (“gotovo ništa”), dok je taj postotak kod muškaraca – 34%. Analogno tome, na drugoj strani, polovina žena ili ima osnovna znanja ili tvrdi da poprilično poznaje ovu temu, dok to isto izjavljuje 66% muškaraca.

Da je sazajna isključenost žena u odnosu na isključenost muškaraca veća za desetinu, kada je reč o temi decentralizacije, pokazuju i odgovori na pitanje “Kad čujete reči decentralizacija i regionalizacija, na šta obično pomislite?” (videti tabelu 12). Tačno četvrtina žena ili odgovori “*ne mislim ništa posebno jer mi te reci nisu baš jasne*” ili “*ne mislim ništa, meni je svejedno*”, dok kod muškaraca ti odgovori čine 15% u odnosu na sve odgovore muškaraca na ovo pitanje.

¹⁴ Preciznije, za decentralizaciju se u manjoj ili većoj meri izjašnjava 85% političara i 79% kreatora lokalnog javnog mnjenja.

Pogledajmo kako saznanja isključenost žena izgleda na jednom drugom primeru. Pol i samoocena poznavanja rada lokalne samouprave su u prilično niskoj korelaciji (0,16) – da o toj temi ne zna ništa izjavljuje 22% žena i 14% muškaraca, a na drugoj strani prilično ili potpuno poznavanje teme, po sopstvenim izjavama, karakteriše 21% žena i 32% muškaraca. Dakle, u slučaju žena nalazimo petinu, a u slučaju muškaraca trećinu obaveštenih o radu lokalne samouprave. I postotak žena koje su izjavile da nisu upoznate sa radom lokalne samouprave i postotak muškaraca koji su to isto rekli, opadaju sa rastom obrazovnog nivoa – linija opadanja neobaveštenosti kod žena izgleda ovako: 49% - 40 – 25 – 16 i 14% kod onih sa višim ili visokim obrazovanjem, a kod muškaraca: 35% – 20 – 15 – 13 – 7%. Zanimljivo je da se kod žena po napoznavanju stvari izdvajaju one bez škole i one sa osnovnom školom (49% i 40% nepoznavanja prema 25% kod onih sa školama za radnička zanimanja), dotle se kod muškaraca izdvajaju samo oni bez škole (35% prema 20% kod onih sa osnovnom školom).

Tabela 11. Pol i samoocena poznavanje pitanja vezanih za decentralizaciju (u %)

Ck=0,18	niti znam nešto o tome niti me to interesuje	malo toga znam, gotovo ništa	imam osnovna znanja o tome	znam poprilično o tome	Total
Žensko	15	35	37	13	100
Muško	9	25	41	25	100

Izdvojili smo još neka pitanja kod kojih se zapaža *desetak* koji plaćaju žene na svoju rodnost, kada je reč o ne/obaveštenosti, odnosno poznavanju ili nepoznavanju stvari (videti tabelu 12), o čemu možemo govoriti kao o *polnoj konstanti neobaveštenosti!*.

Tabela 12. Pol i odgovori koje indiciraju nepoznavanje stvari

Formulacija pitanja	Odgovor koji indicira nepoznavanje stvari	% žena koje su dale od- govor koji indicira nepo-znavanje stvari u odno-su na ukupan broj žena	% mušk. koje su dali od-govor koji indicira nepo-znavanje stvari u odnosu na ukupan broj muških
Kad čujete reči decentralizacija i regionalizacija, na šta obično pomislite?	“ne mislim ništa posebno jer mi te reci nisu baš jasne” i “ne mislim ništa, meni je svejedno”	25	15
Ocenite vaš odnos prema decentralizaciji u Srbiji	“niti znam nešto o tome niti me to interesuje” i “ne znam, ne mislim o tome”	29	18
Kako ocenjujete sadašnju podelu vlasti i javnih poslova i ovlašćenja između republike i opština?	“niti znam nešto o tome niti me to interesuje”	15	8
Da li treba ili ne treba opštinama dati više vlasti kako bi mogle da odlučuju o važnim pitanjima?	“niti znam nešto o tome niti me to interesuje” i “znam o tome ponešto, ali nedovoljno”	19	9
Ocenite vaš odnos prema regionalizaciji Srbije	“niti znam nešto o tome niti me to interesuje” i “ne znam, ne mislim o tome”	29	18
Koliko je tačno mišljenje po kojem političke partije, a ne vlada i skupština, vladaju Srbijom?	“niti znam nešto o tome niti me to interesuje” i “znam o tome ponešto, ali nedovoljno”	24	13
Da li je kod nas moguće da Skupština Srbije donese odluku s kojom se ne slažu vladajuće partije?	“ne zna”	35	21
Da li je vama jasno šta se sve dešava u politici?	“ništa nije jasno” i “dosta toga mi nije jasno”	41	30

Pitanje koje na neki način subsumira sva druga koja se odnosi na ispitivanje nivoa obaveštenosti, odnosno poznavanje ili nepoznavanja određenih društvenih fenomena, jeste jednostavno pitanje: “*Da li je vama jasno sta se sve desava u politici?*”. Duplo više žena, u odnosu na muškarce, izjavljuje da im ništa nije jasno, a kada se saberu odgovori “*ništa mi nije jasno*” i “*dosta toga mi nije jasno*”, onda nalazimo dve petine žena (41%) za koje je politika prilično neproziran fenomen i nepunu trećinu muškaraca (30%) u istom statusu. Na drugoj strani, među ženama nalazimo 27% onih kojima je jasno ili uglavnom jasno, ali je kod muškaraca taj postotak prilično veći – 43%; razlika između “*jake*” četvrtine i “*jake*” dve petine nije za potcenjivanje (videti tabelu 13). – Ukoliko prema nivou osećaja transparentnosti politike ponderišemo odgovore od pondera 1 za odgovor “*ništa mi nije jasno*” do pondera 5 za odgovor “*jasno*”, onda aritmetička sredina za žene iznosi 2,62 – dakle jedva se u proseku uključuju u “srednji” odgovor (“*koliko mi je jasno toliko i nije*”), a muškarci sa prosekom od 3,16 prebacuju taj “srednji odgovor”.

Tabela 13. Pol i odgovori na pitanje “*Da li je vama jasno sta se sve desava u politici?*” (u %)

Ck=0,19	<i>“ništa nije jasno”</i>	<i>“dosta toga mi nije jasno”</i>	<i>“koliko je jasno toliko i nije”</i>	<i>“uglavnom jasno”</i>	<i>“jasno”</i>	Ukupno	AS
Žensko	19	22	31	22	6	100	2,62
Muško	10	20	27	30	13	100	3,16

Naravno, kombinacija stepena obrazovanja i pola izrazito diferencira ispitanike prema stepenu poznavanja društvenih fenomena, pa tako i onih koji su iz kompleksa decentralizacije. Ta kombinacija se posebno ističe kada je u pitanju samoocena poznavanja stvari u sferi politike uopšte. Tako, na primer, **70% žena bez škole kaže da im u politici ništa nije jasno ili da im dosta toga nije jasno**; isto mišljenje ima 64% žena sa osnovnom školom, 53% muškaraca bez škole, tačno polovina žena sa nekom od škola za radnička zanimanja, 48% muškaraca sa osnovnom školom, po 34% žena sa srednjom školom i muškaraca sa školama za radnička zanimanja...

2.3. Starost ispitanika

Korelacija između starosti ispitanika i odnosa prema decentralizaciji (sintetički pokazatelj) iznosi 0,23; dakle, postoji, ali je prilično slaba.

Odnos prema decentralizaciji je diferenciran starošću ispitanika podeljenih na tri grupe: mladu generaciju (29 i manje godina), srednju generaciju (30-59 godina) i stariju generaciju (60 i više godina) – videti tabelu 14.

Tabela 14. Odnos prema decentralizaciji Qq7-11 i 44-46

Ck=0,23	Negativan i "mešovit"	Pretežno pozitivan i pozitivan	Nema stav	Total
18 do 29 god.	28	59	13	100
30-59 god.	21	69	10	100
60 i više	22	47	31	100

Može da zabrinjava to što između četvrtine i trećine mladih ljudi ima negativan ili “mešovit” odnos prema decentralizaciji, za razliku od svih ostalih starosnih grupa koje se na ovaj način distanciraju od decentralizacije, u proseku, sa po jednom petinom.

Na drugoj strani, najstariji ispitanici se izdvajaju po velikom postotku onih koji nemaju stav prema decentralizaciji (gotovo trećina).

Najbrojnija je a i tipična za ovu međuzavisnost, srednja generacija – jedna petina ima negativan i “mešovit” odnos prema decentralizaciji, dve trećina ima pretežno ili potpuno pozitivan odnos, a svaki deseti nema stav prema decentralizaciji. Uopšteno, možemo da tvrdimo da dve trećine ispitanika u dobi između 30 i 60 godina (srednja, socijalno i politički najaktivnija

generacija) ima pozitivan odnos prema decentralizaciji, a jedna trećina ili ima pomešane stavove prema ovom fenomenu (16%), ili nema stav (10%) ili pak odbacuju decentralizaciju (5%).

Znatna neobaveštenost je karakteristika starijih. To nam potvrđuju i odgovori na pitanja o poznavanju pitanja vezanih za decentralizaciju, ali i pitanja koja se odnose na poznavanje rada lokalne samouprave. U prvom slučaju nailazimo na četvrtinu starijih koji izjavljuju “niti znam, niti me to interesuje”, a ako se njima pridruže i oni koji su rekli “malo toga znam, gotovo ništa”, onda je među najstarijima neobavešteno čak dve trećine, što je gotovo duplo više nego što ima neobaveštenih među onima koji su stari između 30 i 50 godina. – Videti tabelu 15. S druge strane, distribucija onih koji su rekli da prilično poznaju problematiku decentralizacije ima zvonast oblik, tj. izgled spljoštene (α_6 je manja od 3) *normalne krive* na čijim krajevima su najmlađi i najsiromašniji, a *modus* čine oni koji imaju između 40 i 50 godina.

Tabela 15. Starost ispitanika i poznavanje problematike decentralizacije (u %)

Ck=0,26	niti znam, niti me to interesuje	malo toga znam, gotovo ništa	imam osnovna znanja o tome	znam poprilično o tome	Total
18 do 29 god.	10	31	47	12	100
30-39 god.	7	27	46	20	100
40-49 god.	7	27	39	27	100
50-59 god.	11	29	37	23	100
60 i više	27	37	24	12	100

Sa radom lokalne samouprave nije upoznato 29% najstarijih što je duplo više nego što ima neobaveštenih u godištim između 30 i 50. U stavri, u proseku su najstariji malo obavešteni (aritmetička sredina ocene 2,24), za razliku od svih ostalih koji su u proseku “delimično” obavešteni (tj. aritmetička sredina se kreće od 2,60 kod najmlađih do 2,95 kod onih koji imaju između 40 i 50 godina). – Videti tabelu 16.

Tabela 16. Starost ispitanika i poznavanje rada lokalne samouprave (u %)

Ck=0,22	Nije upoznat	Malo	Delimično	Prilično	Potpuno	Total	AS
18 do 29 god.	18	29	30	20	3	100	2,60
30-39 god.	14	26	34	18	8	100	2,81
40-49 god.	13	23	27	29	8	100	2,95
50-59 god.	18	26	26	21	9	100	2,78
60 i više	29	35	23	10	3	100	2,24

Našli smo gotovo visoku korelaciju između starosti ispitanika i jednog od korelata odnosa prema decentralizaciji – **odnosu ispitanika prema kulturi**¹⁵ – koeficijent kontigencije iznosi 0,34 (videti tabelu 17).

¹⁵ Odnos prema kulturi, kao sintetički pokazatelj, indiciran je na osnovu četiri pokazatelja: redovno čitanje dnevnih novina, odlazak u pozorište u poslednjih godinu dana, kupovina knjiga u poslednjih godinu dana i korišćenje elektronske pošte (*E-Mail*) kod kuće ili na poslu.

Tabela 17. Starost ispitanika i stepen uključenosti u kulturna dešavanja (u %)

Ck=0,34	Isključen iz kulturnih dešavanja	Niska uključenost	Osrednja uključenost	Prilična uključenost	Velika uključenost	Total
18 do 29 god.	12	18	25	24	21	100
30-39 god.	16	17	22	24	21	100
40-49 god.	23	24	14	20	19	100
50-59 god.	29	25	16	15	15	100
60 i više	54	26	11	6	3	100

Bolji odnos prema kulturi imaju mlađi ispitanici, a sa starenjem se taj odnos pogoršava. Dok je iz kulturnih dešavanja isključeno 12% onih koji imaju manje od 30 godina, među onima koji imaju 60 i više godina taj broj je četiri i po puta veći (čak 54%). S druge strane, u kulturna dešavanja je uključeno šest puta više najmlađih nego najstarijih ispitanika, a velika uključenost je sedam puta češća karakteristika mladih u odnosu na najstarije ispitanike, tj. one koji imaju 60 i više godina.

Tabela 18. Starost ispitanika i završena škola (u %)

Ck=0,46	nema završene škole	osnovna škola	radničke škole	srednja škola	viša škola, fakultet	Total
18 do 29 god.	3	7	12	45	33	100
30-39 god.	3	8	13	39	37	100
40-49 god.	6	10	19	28	37	100
50-59 god.	11	20	14	23	32	100
60 i više	42	25	13	8	12	100

Upravo ovi nalazi su skrenuli pažnju na potrebu preispitivanja kraktera starosnih kategorija, odnosno na ispitivanje povezanosti uzrasta ispitanika sa drugim socio-demografskim varijablama koje imaju relativnu ili stvarno visoku korelaciju sa problematikom decentralizacije. Tako smo našli da je uzrast u veoma visokoj korelaciji sa školskom spremom ispitanika (videti tabelu 18) – koeficijent kontigencije iznosi čak 0,46. Praktično to znači da su mlađi ispitanici obrazovaniji, da sa starošću opada nivo obrazovanja i da najstariji imaju najmanje formalnog obrazovanja. Na primer, sa uzrastom raste broj onih bez škole: 3% - 3% - 6% - 11% - 42%; isto kao što u svakoj starijoj dobnoj skupini nalazimo manje onih sa višom ili visokom školskom spremom (ovo ne važi za kategoriju najmlađih jer se tu sada nalaze i oni koji su u procesu školovanja): 33% - 37% - 37% - 32% - 12%.

Sve u svemu obrazovanje više saturira mlađe dobne kategorije, a manje starije, pogotovu najstariju. Upravo se time stvara privid o visoko korelativnom karakteru uzrasta u odnosu na zavisne varijable. Reč je, u stvari, o jakom posrednom uticaju školske spreme ispitanika. Ostaje, dakle, pitanje koliki je uticaj uzrasta, a koliki uticaj školske spreme u odnosu prema zavisnim varijablama. Na ovo pitanje donekle odgovaramo preko nalaza prezentiranih u tabeli 9 u kojoj su povezani uzrast, školska sprema i stepen uključenosti u kulturna dešavanja (meren preko aritmetičke sredine intenziteta uključenosti).

Tabela 19. Starost ispitanika, završena škola i aritmetička sredina stepena uključenosti u kulturna dešavanja

	nema završene školu	osnovna škola	radničke škole	srednja škola	viša škola, fakultet
18 do 29 god.	1,50	1,93	2,42	3,34	3,77
30-39 god.	1,55	2,07	2,38	3,10	3,91
40-49 god.	1,70	1,67	2,11	2,75	3,92
50-59 god.	1,47	1,81	1,84	2,79	3,77
60 i više	1,30	1,59	2,13	2,30	3,11

Nalazimo da obrazovni nivo faktički ujednačava odnos prema kulturi, tj. da manje-više ispitanici koji imaju isti nivo obrazovanja uglavnom imaju isti ili sličan intenzitet odnosa prema kulturi, sa određenim izuzecima. Kod ispitanika bez škole aritmetička sredina odnosa prema kulturi kreće se između 1,30 i 1,70 (modusna vrednost karakteriše ispitanike između 40 i 50 godina – distribucija ima izgled veoma spljoštene normalne krive), dakle za razlikom između najveće i najmanje vrednosti od 0,40. Kod ispitanika sa osnovnom školom razlika u visini aritmetičke sredine (od 1,59 kod najstarijih do 2,07 kod onih koji imaju između 30 i 40 godina) iznosi 0,48. Kod ispitanika sa završenim radničkim školama razlika u visini sredina je 0,58 - bez nekih posebnih pravilnosti. Kod ispitanika sa srednjom školom razlika iznosi 1,04 (2,30 kod najstarijih, a 3,34 kod najmlađih), uz pravilnost da sa uzrastom dolazi do opadanja kvaliteta i intenziteta odnosa prema kulturi. I na kraju, kod ispitanika sa višom ili visokom školskom spremom, razlika u visini aritmetičkih sredina iznosi 0,81 (3,11 kod najstarijih a 3,92 kod onih koji imaju između 40 i 50 godina). Sve u svemu, kada posmatramo odnos prema kulturi prema stepenu školske spreme u svakoj posebno u svakoj uzrasnoj grupi, nalazimo da je gotovo uvek najlošiji odnos onih najstarijih (svuda osim kada je u pitanju škola za radnička zanimanja), ali da je to statistički značajno jedino u slučaju srednjeg, višeg i visokog obrazovanja. Na drugoj strani, najmlađi imaju relevantno bolji odnos prema kulturi jedino u slučaju škola za radnička zanimanja i srednjih škola.

Sve u svemu, razlika se svodi na činjenicu da među visokoobrazovanim ispitanicima u svim uzrasnim grupama, osim najstarije, postotak onih koji su intenzivnije uključeni u kulturne aktivnosti kreće između 61% i 72%, dok kod najstarijih taj postotak iznosi 37%. Kod srednjeobrazovanih postotak intenzivnije uključeni u kulturne aktivnosti kreće se između 31% i 48%, osim u grupi najstarijih gde on iznosi tek 15%.

Mi, dakle, nalazimo uticaj uzrasta, ali je on realno gledano znatno manji nego što pokazuju mere kontigencije, najviše zbog toga što je taj uticaj saturiran posrednim uticajem školske spreme, odnosno zbog visoke povezanosti uzrasta i obrazovanja.

2.4. Radno-svojinski status ispitanika

Radno-svojinski status ispitanika, po svojoj prirodi, subsumira nekoliko elemenata društvenog položaja i uloge pojedinca, a pre svega: stepen obrazovanja, zaposlenost, položaj u procesu rada, svojinski status... Otuda je realno očekivati da će stepen determinacije ovog, faktički sintetičkog pokazatelja statusa i uloge pojedinca, biti veći nego u slučaju drugih nezavisnih varijabli. To očekivanje je donekle potvrđeno i u ovom našem istraživanju.

Korelacija između radnosvojinskog statusa ispitanika i odnosa prema decentralizaciji iznosi 0,35 što označava prilično jaku povezanost ova dva fenomena.

Pozitivan odnos prema decentralizaciji je natpolovičan u slučaju šest od ukupno osam kategorija radnosvojinskog statusa ispitanika (videti tabelu 20). Čak četiri petine zaposlenih u državnom sektoru ima pozitivan odnos prema decentralizaciji. Takav odnos ima i tri četvrtine vlasnika manjih i srednjih preduzeća, i po tri petine zaposlenih u privatnom sektoru, nezaposlenih i omladine uključene u proces obrazovanja (učenici i studenti). Natpolovičan je i pozitivan odnos penzionera prema decentralizaciji – 55%. Jedino u slučaju domaćica i poljoprivrednika nalazimo da pozitivan odnos prema decentralizaciji ima manje od polovine ispitanika; konkretno, pozitivan

odnos prema decentralizaciji ima po dve petine pripadnika ovih kategorija. Manji obim pozitivnog odnosa prema decentralizaciji u slučaju ove dve grupe potiče iz njihove visoke neobaveštenosti o ovom pitanju. Naime, dok u slučaju svih ostalih kategorija radno-svojinskog statusa nalazimo između 5% i 18% onih koji nemaju stav po ovom pitanju, u slučaju poljoprivrednika to je 29%, a u slučaju domaćica čak 37%. – U stvari, ako posmatramo samo one koji imaju stav prema decentralizaciji, onda dobijamo nešto drukčiju sliku tog odnosa. Pre svega, u svim kategorijama radno-svojinskog statusa postoji natpolovično je prisutan pozitivan odnos prema decentralizaciji. Takav odnos ima po četiri petine zaposlenih u državnom sektoru (83%) i vlasnika malih i srednjih preduzeća (81%); po dve trećine zaposlenih kod privatnika (69%), nezaposlenih (69%), penzionera (67%) i domaćica (65%), kao i 55% poljoprivrednika.

Inače, po “mešovitom” odnosu prema decentralizaciji, tj. po nedovoljno diferenciranom pozitivnom odnosno negativnom odnosu prema ovom fenomenu, izdvajaju se poljoprivrednici, nezaposleni i učenici i studneti – četvrtina pripadnika ovih kategorija ima “mešoviti” odnos prema decentralizaciji. Ovakav tip odnosa prema decentralizaciji je i karakteristika petine zaposlenih kod privatnika i penzionera. “Mešoviti” odnos prema decentralizaciji je najmanji kod zaposlenih u državnom sektoru, vlasnika malih i srednjih preduzeća i domaćica – u ovim kategorijama on se kreće između 12% i 16%.

Tabela 20. Radno-svojinski status ispitanika i odnos prema decentralizaciji (u %)

Ck=0,35	Negativan i “mešoviti” odnos	Pozitivan odnos	Nema stav	Total
zaposlen u državnom sektoru	16	79	5	100
vlasnik MiSP	18	74	8	100
zaposlen u privatnom sektoru	28	61	11	100
nezaposlen	27	59	14	100
ucenik, student	29	58	13	100
penzioner	27	55	18	100
domacica	22	41	37	100
poljoprivrednik	31	40	29	100

Negativan odnos prema decentralizaciji je veoma redak: 2% kod nezaposlenih, 3% kod vlasnika, 4% kod zaposlenih u državnom sektoru, 5% kod poljoprivrednika, po 6% kod penzionera i domaćica i 7% kod zaposlenih u privatnom sektoru. Sve u svemu, **negativan odnos prema decentralizaciji karakteriše**, zavisno od kategorije radno-svojinskog statusa, **tek između 2% i 7% ispitanika.**

Sa radno-svojinskim statusom u većoj korelaciji je efektnost decentralizacije (tj. očekivanja boljitka na planu javnog aktiviteta u lokalnu) – 0,32 – nego efikasnost decentralizacije (tj. očekivanje poboljšanja rada lokalnih institucija) – 0,27 – pa ćemo se stoga zadržati na jačoj interkorelacionoj vezi.

Radno-svojinski status u većoj meri diferencira očekivanja veće javnosti rada političara (Ck=0,34) i učešće građana u odlučivanju (Ck=0,33), nego na primer boljitak na planu prava nacionalnih manjina (Ck=0,27) ili na planu korupcije (Ck=0,26).

Tabela 21: Radno-svojinski status i ocena efekata moguće decentralizacije (koeficijenti kontigencije)

Očekivanja da će nakon decentralizacije doći do poboljšanja kada su u pitanju:	Koeficijent kontigencije
javnost rada političara	0,34
učesće građana u odlučivanju	0,33
troškovi administracije	0,31
poštovanje ljudskih prava	0,30
finansiranje regionalnog razvoja	0,29
prava nacionalnih manjina	0,27
korupcija	0,26
procena efekata moguće decentralizacije (ukupno, kao sintetički pokazatelj)	0,32

Tako, na primer, veću javnost rada političara očekuje po približno dve trećine vlasnika malih i srednjih preduzeća, a potom su tu zaposleni u državnom sektoru i mladi ljudi u procesu obrazovanja. Na drugoj strani takva očekivanja ima trećina poljoprivrednika i četvrtina domaćica. Iste relacije uz nešto drukčije postotke nalazimo i kada je reč o očekivanjima u vezi sa participacijom građana u odlučivanju. Ta očekivanja ispoljava tri četvrtine zaposlenih u državnom sektoru i vlasnika malih i srednjih preduzeća, kao i dve trećine učenika i studenata, dok na drugoj strani nalazimo poljoprivrednike i domaćice sa po dve petine, odnosno sa jednom trećinom.

Kada je pak reč o očekivanjima u vezi sa korupcijom, opet se izdvajaju po najvećim, odnosno po najmanjim očekivanjima iste grupe ali je između njihovih očekivanja sada manja razlika. Boljitak na planu korupcije očekuje polovina vlasnika malih i srednjih preduzeća, polovina zaposlenih u državnom sektoru, polovina učenika i studenata; a na drugoj strani nalazimo četvrtinu domaćica i petinu poljoprivrednika.

Tabela 22. Radno-svojinski status ispitanika i procena efekata moguće decentralizacije (u %)

Ck=0,32	Pretežno ne-efektna DC	Pomešane ocene o efektnosti DC	Pretežno efektna DC	Nema stav	Total
vlasnik MiSP	5	24	66	5	100
zaposlen u državnom sektoru	6	25	64	5	100
ucenik, student	6	21	63	10	100
zaposlen u privatnom sektoru	8	29	50	13	100
nezaposlen	8	31	47	14	100
penzioner	6	34	39	21	100
poljoprivrednik	6	37	32	25	100
domaćica	4	37	24	35	100

Ukupno uzev, možemo da tvrdimo da one grupe radno-svojinskog statusa koje imaju pozitivniji odnos prema decentralizaciji imaju veća očekivanja od samog procesa decentralizacije, dok one koje imaju nešto lošiji odnos prema decentralizaciji, manje od nje i očekuju na planu javnog aktiviteta u lokalnoj zajednici. – Ovaj nalaz je gotovo banalan, ali ga treba imati na umu ako zbog ničeg drugog onda zbog toga što implicira da razvijanje očekivanja na planu javnog aktiviteta (tj. lokalne politike) poboljšava odnos građana prema decentralizaciji.

Sintetički pokazatelj procene efekata moguće decentralizacije u relaciji sa radno-svojinskim statusom ispitanika zadržava gotovo potpuno istu strukturu distribucije odgovora kao i u slučaju pojedinačnih pokazatelja efektnosti. Naime, i ovde se na jednoj strani izdvajaju tri grupe radno-svojinskog statusa: vlasnici MiSP, zaposleni u državnom sektoru i mladi u procesu obrazovanja. Oni, približno u proporciji od dve trećine, imaju razvijena očekivanja od efekata decentralizacije, odnosno očekuju da će ona doneti boljitak na planu javnog aktiviteta u lokalnoj zajednici. Naspram ove tri socijalne grupe su poljoprivrednici i domaćice kod kojih su očekivanja od decentralizacije

znatno manja; konkretno, pozitivna očekivanja karakterišu trećinu poljoprivrednika i četvrtinu domaćica. Između ova dva naspramna bloka nalaze se po polovina zaposlenih u privatnom sektoru i polovina nezaposlenih, kao i dve petine penzionera – oni čine grupe koje imaju osrednja očekivanja od decentralizacije.

Treći deo

korelati odnosa prema decentralizaciji

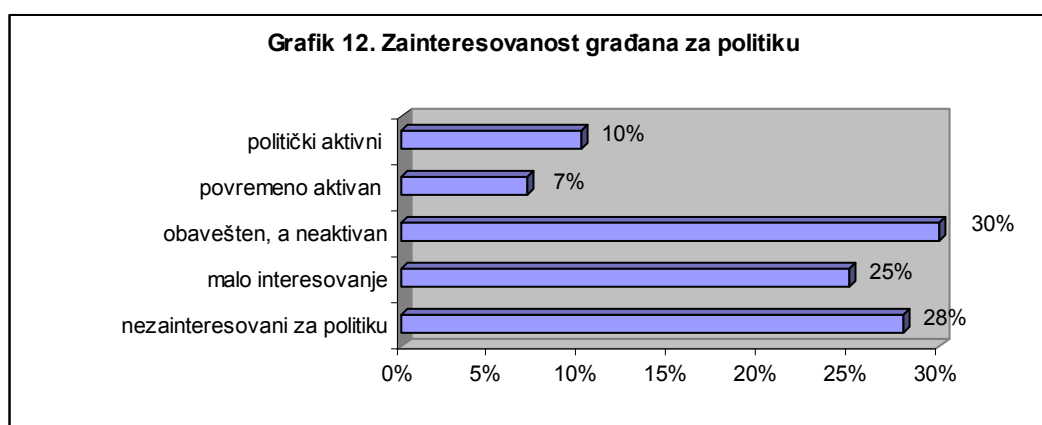
Opređelili smo se za četiri korelata odnos prema decentralizaciji i regionalizaciji Srbije: odnos prema politici, odnos prema demokratiji, kao i nivo opšte kulture ispitanika.

3.1. odnos prema politici i decentralizacija

Ako je pitanje decentralizacije političko pitanje kako se ono obično razumeva u teoriji i praksi, onda je logična pretpostavka o određenoj povezanosti nivoa političnosti građana i njihove participacije teme decentralizacije.

Odnos prema politici smo shvatili krajnje jednostavno, preko odgovora ispitanika na pitanje: „Gledano u celini, kakav je vaš odnos prema politici?“. Ispitanici su mogli da izaberu jedan od sledećih odgovora: 1) politika me ne interesuje, 2) donekle me interesuje, ali nemam vremena za politiku, 3) nastojim da budem u toku političkih zbivanja, ali se lično ne angažujem, 4) ponekad se politički aktiviram, ali ne zadugo, i 5) sebe smatram politički aktivnom osobom (odgovori “ne znam” tretirani su kao nezainteresovanost za politiku). U ponuđenim odgovorima tematizovane su četiri dimenzije odnosa građana prema politici: zainteresovanost-nezainteresovanost, obaveštenost-neobaveštenost, aktivizam-pasivizam i temporalna dimenzija (nedostatak vremena, dužina aktivizma).

Osnovni nalaz glasi polovina građana (53%) ili je nezainteresovana za politiku ili je malo zainteresovana pri čemu svoju nezainteresovanost pravda nedostatkom vremena. Među drugom polovinom zainteresovanih građana (47%) nalazimo 10% politički aktivnih, 7% povremeno aktivnih i 30% onih koji su u toku političkih zbivanja ali su politički neaktivni.

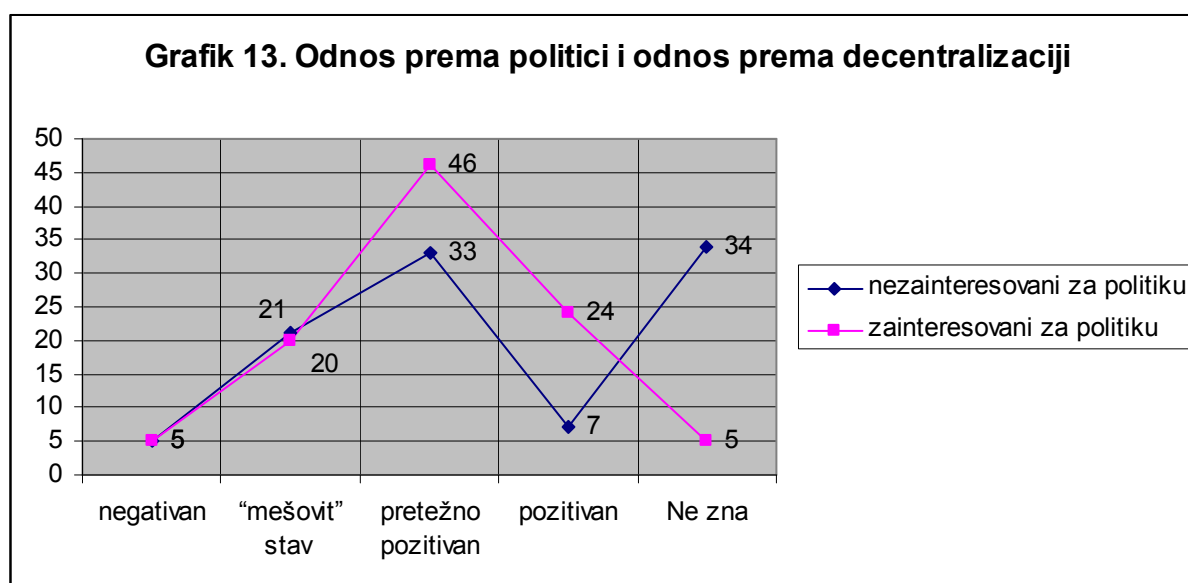
Visoke korelacije odnosa prema politici sa nekim konkretnijim dimenzijama tog odnosa (odnos prema političkim strankama 0,63; izborna participacija 0,38-0,42) pokazuje da sami ispitanici prilično dobro procenjuju svoj odnos prema politici i da nema mnogo preuveličavanja, niti umanjenja aktiviteta.

Odnos prema politici i poznavanje pitanja vezanih za decentralizaciju

Poznavanje pitanja vezanih za decentralizaciju je u visokoj korelaciji sa odnosom prema politici. koeficijent kontigencije iznosi čak 0,53. Jednostavno, pozitivniji odnos prema politici podrazumeva i veću obaveštenost o decentralizaciji. Odustvo interesa za politiku gotovo automatski podrazumeva i nepoznavanje teme decentralizacije. Od ukupnog broja ispitanika nezainteresovanih za politiku, čak 86% ništa ne zna ili veoma malo zna o temi decentralizacije. Potom se sa poboljšanjem odnosa prema politici, menjaju i saznanji kapaciteti o decentralizaciji, odnosno smanjuje se neobaveštenost (64% - 34% - 23% - 14%), a povećava obaveštenost (14% - 36% - 66% - 77% - 86%).

Odnos prema politici i odnos prema decentralizaciji

Odnos prema politici prilično je povezan sa odnosom prema decentralizaciji što iskazano preko koeficijenta kontigencije iznosi 0,43. Konkretno, pozitivniji odnos prema politici podrazumeva pozitivniji odnos prema decentralizaciji, ali i znatno ređe nepoznavanje teme decentralizacije.

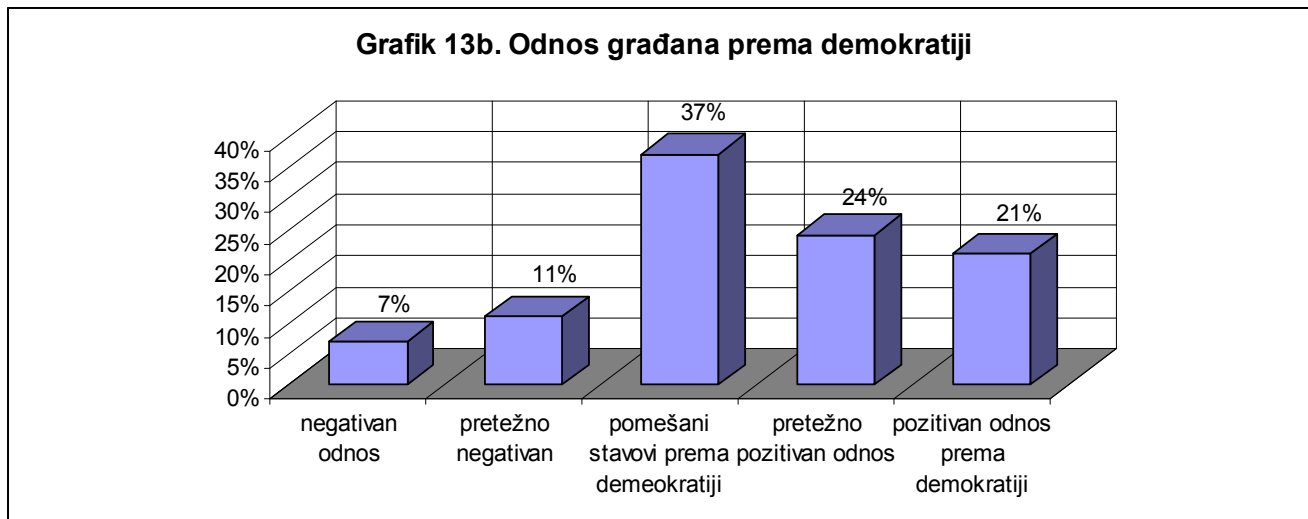
Naravno, ne treba očekivati da će svaka zainteresovanost za politiku generisati pozitivan odnos prema decentralizaciji, a upravo to belodano pokazuje podaci o izbornoj orijentaciji i odnosu prema decentralizaciji. Ispitanici koji su uoči poslednjih parlamentarnih izbora rekli da će glasti za koaliciju koju predvodi DS u 76% slučajeva imali su pozitivan odnos prema decentralizaciji, a sličan odnos imale su i pristalice LDP, kao i pristalice Demokratske stranke Srbije i Nove Srbije; 60% pristalica SPS je takođe imalo pozitivan odnos prema decentralizaciji, dok je taj postotak u slučaju Radikalatek 40%.

Odnos prema politici je takođe u visokoj korelaciji sa koeficijentom prihvaćenosti decentralizacije (0,39), sa ocenom efektivnosti decentralizacije (0,42), sa ocenom efikansosti decentralizacije (0,38). Pomenimo samo, na primer, da nezainteresovani za politiku u 28% slučajeva smatraju decentralizaciju efektivnom, za razliku od 60% zainteresovanih za politiku.

Sve u svemu, zaključujemo da pozitivan odnos prema politici u principu podrazumeva i češći pozitivan odnos prema decentralizaciji i svim njenim važnim dimenzijama, a da je to još naglašeniji među pristalicama stranaka demokratskog bloka, a u znatno manjoj meri kod pristalica Srpske radikalne stranke.

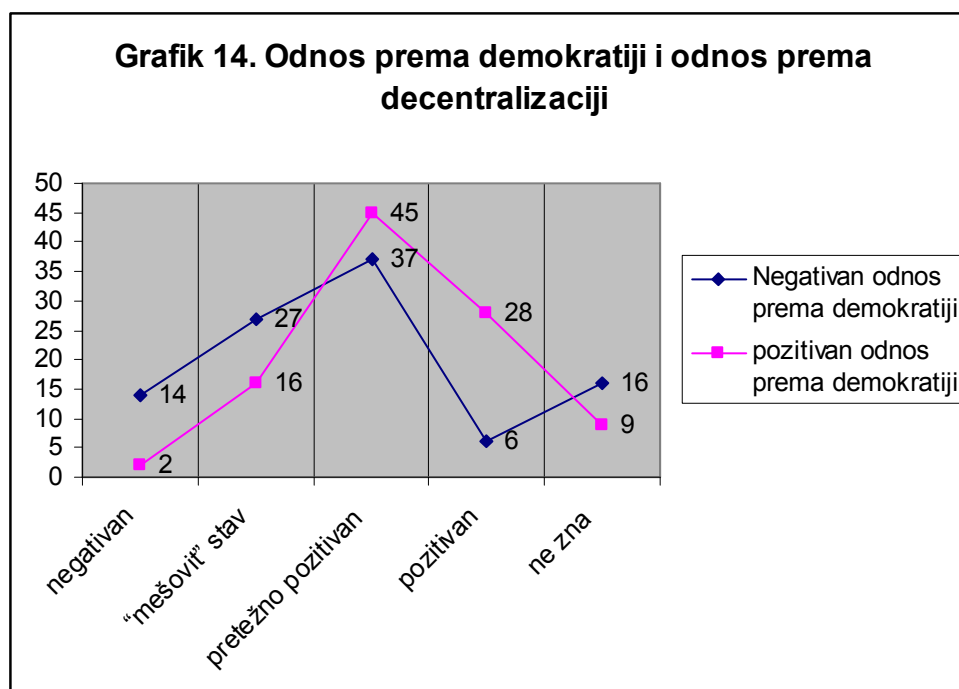
3.2. odnos prema demokratiji i odnos prema decentralizaciji

Vrednosnu orijentaciju – odnos prema demokratiji indicirali smo preko slaganja, odnosno neslaganja sa sledećih pet ajtema: “Demokratija je dobra jer omogućava uticaj na politiku”, “Privreda u demokratiji loše funkcioniše”, “U demokratiji je suviše neodlučnosti i raspravljanja”, “Demokratije nisu uspešne u održavanju reda” i “Demokratija možda ima svojih mana, ali je bolja od svih drugih oblika vladavine”.

Našli smo da nepuna petina građana Centralne Srbije ima negativan odnos prema demokratiji, da je kod nepune dve petine pomešan pozitivan i negativan odnos i da ovi ispitanici nisu u stanju da iole preciznije razluče svoj odnos prema demokratiji, i na kraju, tu je nepuna polovina (tj. 45%) građana koji imaju pozitivan odnos prema demokratiji.

Odnos prema demokratiji je u visokoj korelaciji sa opštim odnosom prema decentralizaciji (0,46), ali i sa koeficijentom prihvaćenosti decentralizacije (0,40), sa ocenom efektivnosti decentralizacije (0,39) i sa ocenom efikasnosti decentralizacije (takođe 0,39)

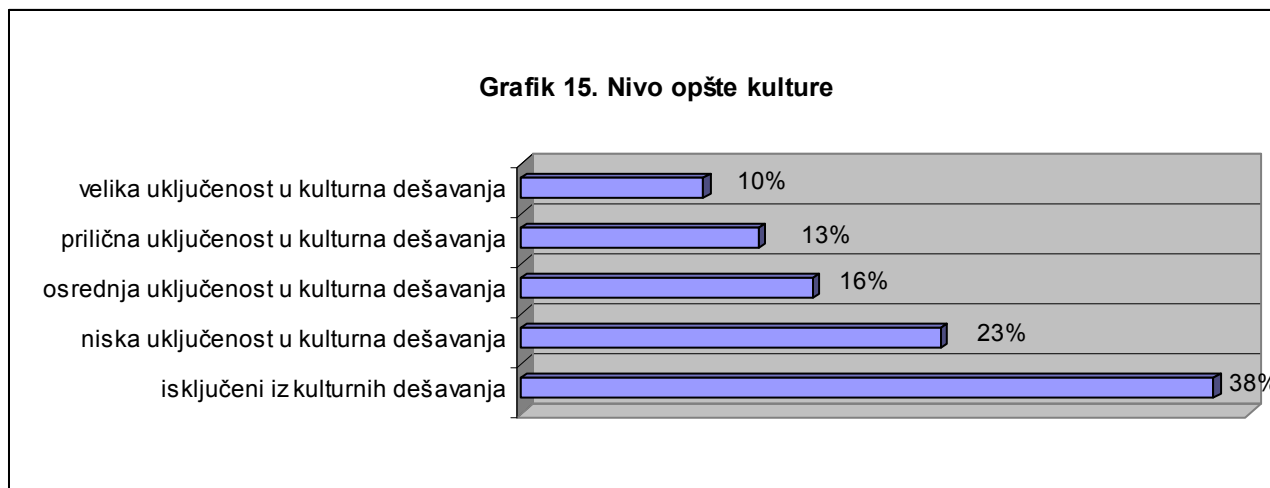

U ovom istraživanju smo faktički našli da je prihvatanje decentralizacije dimenzija demokratske političke kulture, jer visoko poklapanje pozitivnog odnosa prema demokratiji i pozitivnog odnosa prema decentralizaciji upravo to svedoči. Gotovo tri četvrtine građani koji imaju pozitivan odnos prema demokratiji imaju i pozitivan odnos prema decentralizaciji, a samo 2% negativan (četvrtina ima ili pomešane stavove ili nema stav).

3.3. nivo opšte kulture građana i odnos prema decentralizaciji

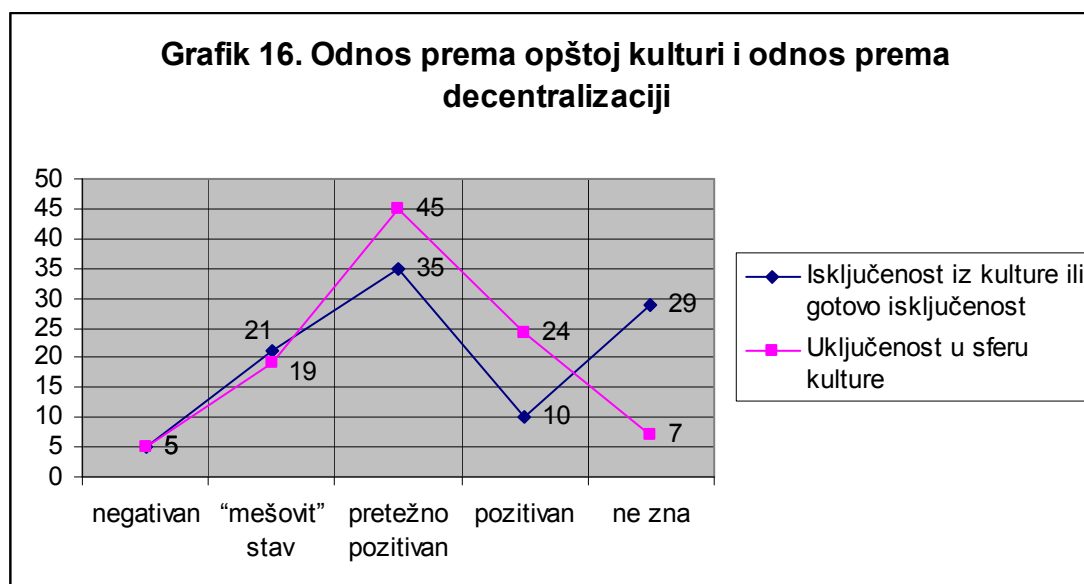
Opšti odnos prema kulturi indicirali smo na osnovu broja pozitivnih odgovora na četiri sledeća pitanja:

“Da li redovno čitate neke dnevne novine?”, “Da li ste u poslednjih godinu dana bili u pozorištu?”, “Da li ste u poslednjih godinu dana kupili neku knjigu?” i “Da li koristite elektronsku poštu (E-Mail) kod kuće ili na poslu?”.

Dve petine građana su faktički isključena iz kulturnih dešavanja, a četvrtina je veoma malo uključena, tako da je faktički tri petine građana Centralne Srbije ili isključeno iz sfere kulture ili je na potpunoj kulturnoj periferiji. Tek u slučaju dve petine (39%) građana možemo govoriti o kolikolikoj uključenosti u kulturni život.

Nivo opšte kulture je povezan sa odnosom prema decentralizaciji. Veća uključenost u kulturna dešavanja podrazumeva pozitivniji odnos prema decentralizaciji. Koeficijent kontigencije između ova dva fenomena iznosi 0,36.

Povezanost odnosa prema kulturi sa odnosom prema decentralizaciji, a ne samo sfere politike u njenim različitim aspektima, u krajnjoj liniji svedoči o zahtevu za decentralizacijom kao civilizacijskom zahtevu koji odgovara trendovima sameravanja funkcije države zahtevima modernog sveta koji s jedne strane ide ka globalizaciji, a sa druge ka revitalizaciji osnovnih i najkonkretnijih zajednice života, a lokalna zajednica upravo to jeste!

1. dubinski intervjui

1. Milan Vučković, ekonomista, narodni poslanik DS i predsednik Demokratske omladine

Šta podrazumevate pod pojmom decentralizacije Srbije?

Decentralizacija je jedan proces u kome se nivo donošenja odluka spušta što bliže mestu gde se odluka izvršava. Dakle, decentralizacija je jedan proces koji se odvija i koji nema neki konačan ishod već je nešto što može trajati jako dugo sa ciljem da se kvalitet odluka poveća tako što će se ljudi koji su direktno uključeni i koje te odluke direktno pogađaju moći da donesu odluke i odlučuju o tome šta njih interesuje.

Šta podrazumevate pod pojmom regionalizacije Srbije?

Regionalizacija u Srbiji bi značila stvaranje nekog međunivoa vlasti između lokalnog i centralnog nivoa. Regionalizacija kao posledica treba da dovede do stvaranja regiona koji u sebi objedinjuju veći broj opština i koji funkcionišu kao celine unutar sistema.

Kako ocenjujete vaše poznavanje teme DiRS i da li biste želeli više da znate o tome?

Naravno da imam određena znanja o tome po prirodi posla ali voleo bi više da saznam.

Koliko je po vašem mišljenju tzv. obični građani poznaju pitanja vezana za DiRS?

Pa uslovno zavisi šta smatramo pod običnim građanima. Nivo znanja o tome varira u javnom mnjenju. Zastupljena je kako potreba za regionalizacijom odnosno stavovi o tome da je regionalizacija neophodna pa do toga da je regionalizacija opasnost po suverenitet države. Mislim da to nije tema gde stručno znanje treba da imaju obični građani. Mislim da se obični građani kreću između dva pola. Prvi, koji su u ubeđenju da je to nešto što je dobro za građane Srbije, što je slučaj u Šumadiji, dok u mnogim regionima to smatraju kao separatizam.

Da li je poznavanje decentralizacije i regionalizacije od strane građana uslov za pristupanje ovim aktivnostima, odnosno da li je nepoznavanje ovih pitanja prepreka za rad na tom planu?

Svakako da da. Bolje poznavanje neke teme je uvek uvod u bolje bavljenje tom temom. Opet nemoguće je da većina stanovništva ima stručna znanja o tim problemima. Potrebno je jednostavno rasteretiti javno mnjenje, rasteretiti javnost od ubeđenja da je regionalizacija nešto loše, nego ih ubediti da je to nešto što njima lično može da koristi i dopineti. To se može postići kako edukacijom tako i nekim kampanjama, pre svega snižavanjem nivoa buke na političkoj sceni uopšte.

Kako ocenjujete postojeće odnose između države i opština u Srbiji? Da li smo i koliko decentralizovana država? Kako ocenjujete odnos ingerencija između lokalnih i centralnih vlasti?

Mi jesmo u solidnoj meri decentralizovana država. Novi ustav i zakoni koju su sledili iz njega omogućili su opštinama i gradovima u Srbiji da donose odluke o mnogim pitanjima. Omogućili su im da imaju sopstvenu imovinu, omogućili su opštinama da žive od svojih prihoda i mislim da odnos lokalnih i centralnih vlasti treba jasno zakonski urediti pre svega u delu finansiranja, odnosno onog dela koji opštine i gradovi dobijaju iz budžeta Republike Srbije, jer je to u Srbiji bilo područje za manipulacije u protežiranju onih gradova i opština u kojima stranke koje vode vladu Srbije imaju svoje predstavnike i za kažnjavanje onih opština gde su građani glasali drugačije. To tako ne sme da bude. Sve se mora raditi na transparentnim osnovama i to je jedan aspekt koji se mora definisati i decentralizacijom i radom naših lokalnih uprava mogli bi da se ostvare za dobrobit građana Srbije.

Da li smo i koliko regionalizovana država? Kako funkcionišu sadašnji regioni i u čemu je njihova funkcija i šta im nedostaje?

Mi nismo regionalizovana država. Kod nas postoje okruzi koji počivaju na entuzijazmu ljudi koji su načelnici tih okruga. Mnogo toga im fali i mislim da u tom aspektu uređenja našeg društva i naše države smo tek na početku.

Kakav je vaš stav prema decentralizaciji Srbije, onako kako vi shvatate ovaj pojam, i objasnite detaljnije?

Moj stav je da je decentralizacija u Srbiji neophodna i ja bih podržao svaki projekat koji povećava nivo decentralizacije i u Srbiji ali i u samim opštinama i gradovima. Mislim da je neophodno da u svim gradovima postoje opštine i da u opštinama postoje mesne zajednice i da imaju svoje organe i svoje ingerencije. Ne postoji tačka dokle ide decentralizacija, odnosno ako decentralizujemo Srbiju na nivo opština i gradova ne treba opštine da budu centralizovane pa da se određeni delovi opština razvijaju na račun drugih delova te iste opštine. Decentralizacija je nešto što se ne zaustavlja, nešto što nema tačku gde decentralizacija prestaje da bude bitna, gde decentralizacija se sprovodi od pojedinca do nivoa čitavog društva i mislim da u Srbiji nedostaju regioni.

Kakav je vaš stav prema regionalizaciji Srbije i detaljnije objasnite vaš stav?

U odgovorima na prethodna pitanja možete naći moje mišljenje po ovom pitanju. Mislim da je regionalizacija nešto što predstoji Srbiji i mislim da je to dobar proces koji će dovesti do problema i turbulencija, do toga da se Srbija ravnomernije razvija i da građani budu zadovoljniji odlukama i izvršenjima organa koji su oni birali.

Da li će u slučaju da bude izvršena decentralizacija Srbije, korupcija po opštinama biti veća ili manja?

Mislim da ne. Korupcija je drugi nivo, drugi aspekt društvenog problema. Naravno da kad nekoga rasteretite odluka koje ne mora da donosi, smanjujete mu mogućnost da manipuliše tim odlukama. Mislim da je korupcija problem koji je drugačiji. Koliko su imali veću centralizaciju ako su imali veće ingerencije opština nego što imamo sada u Srbiji to sigurno samo po sebi ne bi dovelo do smanjenja korupcije. Korupcija je veliki problem koji se rešava pre svega transparentnošću u donošenju odluka ali ne mislim da je transparentnost veća na opštinskom nivou nego na nivou republike. Naprotiv u mnogim opštinama je ta transparentnost slabija što je paradoks.

Da li će u slučaju regionalizacije Srbije finansiranje regionalnog razvoja biti bolje, lošije ili isto?

U slučaju Republike Srbije finansiranje regionalnog razvoja biće bolje, međutim moramo da imamo u vidu jednu stvar a to je da je neophodna, određenim regionima, pomoć makar u početku iz centralnog budžeta i iz budžeta, recimo, EU kojoj, nadam se, pristupamo, da bi se u što većoj meri ispeglale postojeće neravnomernosti u regionalnom razvoju. Svakako regionalizacija, kažem opet uz probleme, koji su neminovni i koje treba da uračunamo da će na kraju krajeva doneti bolje finansiranje regionalnog razvoja.

Šta su po vašem mišljenju najveće prednosti decentralizacije i moguće regionalizacije Srbije?

Prednosti svake decentralizacije odnosno regionalizacije jesu u ravnomernijem razvoju, u boljem donošenju odluka u kvalitetnijim odlukama, u boljem aparatu, kako naš narod kaže, vlasti. Znači vršenje vlasti će biti kvalitetnije i uvek je kvalitetnije ukoliko se vrši decentralizacija na pravi način.

Šta su po vašem mišljenju najveći rizici projekata moguće DiRS?

Pa rizici mogu biti različiti. Najpre, odgovorio sam u nekom od prethodnih pitanja da se decentralizacija naročito regionalizacija često smatra kao separatizam u Srbiji, i moguće je da će takvi planovi i takvi projekti naići na otpor dela javnosti i da je to nešto što treba preduprediti. Takođe mislim da regionalizacija može dovesti do povećane sebičnosti razvijenih regiona i gde će pokušati da smanje nivo davanja koji idu iz centralnog budžeta za nerazvijene regione, jer po prirodi razvijeni regioni nemaju želju da pomažu druge regione. Mislim da upravo zbog toga postoji centralna vlast da bi takve odnose mogla da ispeglala i da vodi računa o celosti sistema koji se zove država odnosno društvo, odnosno Republika Srbija.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija decentralizacija Srbije?

Pa pokušaću da odgovorima na oba, i na pitanje koje sledi a to je kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija regionalizacija Srbije? Najpre nikakav proces regionalizacije i decentralizacije nije moguć bez jasnog usmerenja većine u Skupštini i u Vladi Republike Srbije ka tom procesu. Bilo bi idealno da taj proces ne podržavaju samo stranke koje upravljaju Vladom Republike Srbije. Bilo bi idealno da je to posledica jednog šireg društvenog konsenzusa. Mislim da širi društveni konsenzus nije moguće postići zbog stranaka koje se zalažu za apsolutnu centralizaciju u Srbiji. Svakako, što šira saglasnost to kvalitetniji proces i kao što bi trebalo da sledi iz tog konsenzusa je donošenje Zakona koji će bliže urediti ono što je već Ustav Republike Srbije predvideo u svom tekstu, a to je i formiranje regiona i povećane ingerencije gradova i opština u Srbiji. Mislim da bi u Srbiji bilo korisno da se u zakonu definišu koji su to region i opštine, koje su to opštine koje pripadaju jednom regionu, jer imamo jedan naopak proces a to je da mnoge druge opštine vide spas vezivanjem za neke centre koji im, realno, ne mogu pomoći. Tako imamo ideje po mnogim opštinama koje su daleko od našeg glavnog grada da budu deo grada Beograda, očekujući na taj način veća davanja i rešavanja infrastrukturnih problema. Tako da, ukoliko smo to prepustili referendumu opština i gradova kojim regionima će pripadati, mislim da to neće imati, na nivou cele države, dobro osmišljene regione. Ma koliko to deluje kontradiktorno da se proces decentralizacije pokreće odozgo, tako što će neko odozgo reći na koji način će se rešiti decentralizacija, a ne odozdo, odnosno sami građani, mislim da bi za početak mogli zakonom da odredimo koje teritorije pokrivaju koji region i da se tim regionima daju određene ingerencije ali takođe, već ono što sam naglašavao u prethodnim odgovorima na prethodna pitanja, da se uvek ima u vidu da postoje region i koji su znatno nerazvijeniji od razvijenih regiona u Srbiji i da se njima posveti posebna pažnja i da se kroz zakone i donošenje najvažnijeg zakona, a to je budžet, predvide sredstva koja će omogućiti tim regionima da se bar malo približe onim regionima koji su najrazvijeniji u Srbiji.

2. Milivoje Borić, predsednik Socijaldemokratije (Kragujevac)

Šta podrazumevate pod pojmom decentralizacije Srbije?

Decentralizacija je ključno pitanje za dalje bivstvovanje naše zemlje. Ona u direktnoj vezi sa demokratizacijom društva i prema tome Srbija ima demokratski problem a to znači da, što god je zemlja centralizovanija da je manje demokratska. Prema tome mi smo duboko, duboko centralizovana zemlja i to se vidi iz mnogih segmenata. Decentralizacija znači izmeštanje ingerencija sa nacionalnog, republičkog nivoa ka nižim nivoima, prema regijama i lokalnim zajednicama a u okviru lokalne zajednice, opet se podrazumeva jedna decentralizacija na nižem nivou. Prema tome suština decentralizacije je da se ljudi koji imaju lokalnu vlast bave svim ključnim problemima za život svojih građana i razvojem svoje teritorije u lokalnoj zajednici. Sračunato se radi, i ono što smo mi govorili, i onaj raniji režim Miloševića, da žalost mi smo još više centralizovani i to uvek ide tako, kao što sam rekao sa problemom demokratičnosti. Svaka centralna vlast želi što više vlasti da bi niže lokalne nivoe držali u nižem položaju, tj. zavisnosti, a svaka zavisnost znači manje demokratije, više centralizacije, više feudalizacije u okviru stranke i tako dalje.

Šta podrazumevate pod pojmom regionalizacije Srbije?

Regionalizacija ništa drugo ne znači nego davanje mnogo više vlasti ili ingerencija polugama vlasti na regionu. Po nama bi trebalo da ima nekih 16 regiona koji su sada neki okruzi i koji su samo na paru bez mnogo vlasti. Tako da načelnik okruga Šumadijskog više se bavi nekim koordinirajućim potezima nego što bi praktično vladao. On praktično nema ni poluge vlasti, nema ni organe. Regionalizacija je opet u suštini duboko povezana sa decentralizacijom. Tako je to urađeno u svim zemljama a to znači da neki lokalni nivoi i neke regije se dogovore šta će to da se izmesti na centralnom nivou i za to izmeštanje vlasti na centralnom nivou oni daju i određeni novac. Prema tome, daleko više se pita regija i lokal nego što se to do sada činilo kod nas.

Kako ocenjujete vaše poznavanje teme decentralizacije i regionalizacije Srbije i da li biste želeli više da znate o tome?

To je kompleksno pitanje, znanja nikad nije dovoljno. Uvek ima prostora da se više sazna ali mislim da sam upoznat sa pojmom i decentralizacije i regionalizacije. Ali, kao što sam rekao, suština je da smo mi duboko centralizovana zemlja, i što je još gore, duboko stranačka zemlja, ispodeljena i ušli smo u težu fazu nakon ovih tranzicionih godina godina, gde smo napravili određenu feudaizaciju odnosa, znači jedan mnogo teži oblik centralizacije. Tako da imamo, u okviru podele kolača koji se zove vlast, dele se na stranke, onda ministri autohtono i vlada dele u svom resoru i onda on centralizuje sve i kadrove i novac i moć i sve ostalo. To u suštini jeste jedna feudalizacija koja vuče zemlju nazad i zato smo mi u ogromnim problemima u kojima se nalazi naša zemlja gde lokalni nivo ima perifernu ulogu, gde se za sve pita centralni nivo i gde se sva moć i sav novac izvlači na centralnom nivou.

Koliko je po vašem mišljenju tzv.obični građani poznaju pitanja vezana za DiRS?

U ovom jednom opštem ludilu u kome se nalazi zemlja pitanje je koliko građani znaju. Mislim da i nisu stavljeni u poziciju da ih neko pita, obzirom da takvo pitanje nije ni nametnuto. Prema tome, mi se zalažemo zaustavne promene po pitanju imovine i po pitanju decentralizacije. Znači u Ustavu mora biti decidno regulisano vezano za decentralizaciju i regionalizaciju. Onda ne bi imali stanje ovakvo kakvo jeste. Mislim da građani možda poznaju jedan deo ali to ništa ne znači jer nisu stavljeni u funkciju da bi mogao da kreira neke svoje stavove, mišljenja i pokreće inicijative.

Da li je poznavanje decentralizacije i regionalizacije od strane građana uslov za pristupanje ovim aktivnostima, odnosno da li je nepoznavanje ovih pitanja prepreka za rad na tom planu?

Na žalost mislim da se mora naći takva kritička masa i socijaldemokratija zajedno sa socijaldemokratskim pokretom koji kreće sa svojim aktivnostima od septembra i Klubom 21, pokrenuće te inicijative kroz potpisivanje određenih peticija i time će se građanima kroz tribine objasniti šta znači decentralizacija a samim tim će se čuti glas građana kroz tu jednu masu, što će pokrenuti mnoga pitanja vezana za decentralizaciju i vraćanje imovine lokalnim nivoima.

Kako ocenjujete postojeće odnose između države i opština u Srbiji? Da li smo i koliko decentralizovana država? Kako ocenjujete odnos ingerencija između lokalnih i centralnih vlasti?

Ovo pitanje je uzročno-posledično. Jako loše. Nema tu ni kontrole, ni zajedničkog rada, sve se svodi na ono što sam rekao na početku. Ukoliko je predsednik opštine i ljudi na lokalnom nivou u okviru stranke određenih ministarstava gde je na čelu ministar te stranke, oni se više interesuju, više daje sredstva, više pomažu te opštine, očekujući da im se to vrati kroz određeni broj glasova. Sve se vraća na jedno isto. Sve drugo je nezainteresovanost. Ministar je nezainteresovan za sve one opštine koji su iz neke druge političke opcije. To znači da imamo totalno nestabilne institucije, naše zakone a i one koje imamo se ne primenjuju kao sistem kontrole da bi neko bio, kako da ka\em, nateran da sprovodi sve te yakone. Prema tome, kritična masa koja će pokrenuti mnoga pitanja da bi došli u nee normalne vode. Ako se ovako nastavi mislim da ćemo doći u tešku krizu a već smo na rubu privrednog, socijalnog i svakog drugog kolapsa. Prema tome, jedna gruba ocena u jednom centralizovanom, neoliberalnom konceptu je totalno pogrešan i ako se tako nastavi, doći će se do socijalnog bunta a možda i nešto teže.

Da li smo i koliko regionalizovana država? Kako funkcionišu sadašnji regioni i u čemu je njihova funkcija i šta im nedostaje?

To je formalno pitanje, regioni su samo na papiru. To je jedna politička podela gde načelnik okruga nema nikakve ingerencije. To su neki organi pre svega u inspekcijским službama, direktno vezana za svoje ministarstvo. Načelnici okruga imaju tu neku koordinirajuću i neobavezujuću ulogu za te organe. Prema tome, jedan pogrešan koncept, jedna regionalizacija samo na papiru bez suštinskog sadržaja da regija potpomaže i razvija i utiče na sredinu u kojoj se nalazi nekoliko opština.

Kakav je vaš stav prema decentralizaciji Srbije, onako kako vi shvatate ovaj pojam, i objasnite detaljnije?

Decentralizacija je preko potrebna Srbiji. Kao što sam već rekao, Srbija ima, pre svega, demokratski problem. Rešavanjem tog demokratskog problema, znači stabilne institucije, decentralizacija zemlje, to znači da izmeštanjem moći sa centralnog nivoa u određene regije u određene lokalne zajednice. A opet to znači, ao je zakonom regulisano da ima mnogo više ingerencija, onda ljude koji se nalaze u regiji a preuzeli su vlast, oda su daleko odgovorniji prema svojim građanima za stanje u regiji. Pored toga to znači da se regija pita koliko će za centralni nivo da izdvoji. U nekim zemljama se zna da otprilike 75% sredstava koja se dogode ili sva sredstva koja se proizvedu u regiji, 75% ostaje u regiji a 25% se izdvoji za centralni nivo. To je suština i zato su sve savremene bogate zemlje duboko regionalizovane i veoma „dosadne“ zemlje. Onog momenta kada građanin samo razmišlja o svojim osnovnim ljudskim brigama a manje se bavi ko je ministar ili uopšte ne zna ko je ministar, nego zna ko mu je neko na lokalnu, neka vlast bilo koja, onda će ta zemlja biti dosadna i sve bogate zemlje, sve savremene zemlje su dosadne zemlje. To je ono što je dobro za građane. Nažalost mi sada brinemo brigu o nekim centralnim pitanjima, da li će biti Vlada, ko će ući u vladu i tako dalje, što govori da imamo totalno nestabilne institucije i stranačke podele, raslojenost društva, siromašno društvo gde pratično ne vlada ni vlada nego otuđeni centri moći.

Kakav je vaš stav prema regionalizaciji Srbije, objasnite detaljnije?

To znači da su regioni najodgovorniji pred građanima tog regiona za razvoj i uspeh tog regiona. Nešto što se dešava na određenom delu teritorije, kako je to u svim zemljama, onda građani daleko lakše kontrolišu vlast. Da li je neka uspešna vlast daleko je lakše kontrolisati i sagledavati, jer na jednom regionu, na jednom lokalnom nivou ne može se obmanjivati, ne može se sa nekim parolama, podelama, praktično maskirati i prikrivati i zato je veoma bitna ta regionalizacija. Da ne kažem koliko tu ima i konkurentnosti. Italija je počela da se razvija i postala bogata onog momenta kada je izmestila centralne ingerencije vlasti prema nižim nivoima. Njihove regije su se mnogo brže razvijale i prema tome regionalizacija je najbolja borba protiv centralizacije, feudalizacije, protiv strančarenja, podela i to su konkretni rezultati i ne može se ništa prekriti i zato se ja zalažem za jednu potpunu regionalizaciju.

Da li će u slučaju decentralizacije Srbije, korupcija po opštinama biti veća ili manja?

Sigurno bi korupcija bila manja, jer organizovani kriminal, korupcija, mito uvek počinje i završava se u krilima vlasti. Prema tome ako je vlast udaljena od lokala, udaljena od građana i ako je osnovna suštinska vlast na centralnom nivou, sigurno je veći mito i korupcija. Prema tome, prema nižim regionima i prema nižim nivoima, mito i korupcija se laše otkrivaju jer ne može se sve prikriti. Prema tome, mi smo dobro centralizovana država, siromašna ali pre svega korumpirana gde vlada jedna određena tajkunizacija, monopol, znači sve ono zlo koje vuče zemlju u duboku krizu. Prea tome, razrešavanje svih tih pitanja mi možemo da krenemo u neki prosperitet onako kako je to urađeno u Rusiji. Znači, bez menjanja koncepta, koji je totalno pogrešan, mi moramo da napustimo onaj loš neoliberalni koncept, koncept krupnog kapitala u rukama malog broja ljudi, koji dovodi do takvog raslojavanja zemlje da praktično vlada jedna totalna mito i korupcija a oni su uvek najviše u vlasti. Gde se sada biju koplja? Biju se oko određenih investicija, rasprodaje, preprodaje i da se dobije veća provizija, a mi smo čak tu proviziju i ozakonili. Ko može da proda preduzeće? Zna se ko, određeno ministarstvo preko određene agencije i tu se ugrađuju nekih 5%. Prea tome mito i

korupcija je nešto što je najveće zlo a ona se najviše javlja kod zemalja koje su duboko centralizovane, totalno nedemokratske, gde se, kao što sam rekao, vlada stranački, privatno, bez principa, bez stabilnih institucija, bez moralnih ljudi i mi nažalost imamo u vladi samo podlace a ne dobre ljude.

Da li će u okviru regionalizacije Srbije finansiranje regionalnog razvoja biti bolje, lošije ili isto?

Bilo bi dobro ako bi bila suštinska regionalizacija a to znači kroz ustavnu kategoriju i kroz zakone. Mi sada imamo neke regione ali imamo formalnu vlast. Regionalizacija mora suštinski da se razreši. Nekome dati sve poluge vlasti za određeni region i dati mu odgovornost za razvoj tog regiona. Bez toga nema decentralizacije ni regionalizacije. Mi i sada imamo okruge koji nemaju nikakvu vlast je je sve na centralnom nivou.

Šta su po vašem mišljenju najveće prednosti decentralizacije i moguće regionalizacije Srbije?

Najveće prednosti su što bi praktično najednoj teritoriji i regionalna i lokalna vlast imale odgovornost za razvoj svog kraja. Prema tome vraćamo se sve na ista pitanja. Na najpraktičniji način na jednoj teritoriji koja je mnogo uža nego centralna, bi se videlo kako se on razvija a moglo bi lako da se prepozna koliko je uspešna vlast na regionalnom nivou u odnosu na druge regione. Zašto bi neka regija koja ima podjednake ili slične resurse se razvijala brže i bolje od neke druge koja ima iste uslove. Znači sve je u ljudima. Ali osnovni uslov bi bio da se to reši na jedan zakonit način kako je to urađeno u drugim zemljama.

Šta su po vašem mišljenju najveći rizici projekata moguće dec. i moguće regionalizacije Srbije?

U svakim aktivnostima i novim konceptima postoje određeni rizici. Kod nas bi bili rizici, kao što je poznato, mi smo ipak multietnička sredina i ne bi bilo dobro ukoliko bi se regije pravile po nacionalnom osnovu. To treba izbeći jer imamo gorko iskustvo. Regije bi trebalo praviti kao jednu prirodnu, gradsku, ekonomsku celinu ali kao multietnička sredina. Znači ne praviti isključivo regiju, što je sada težnja mnogih, neku mađarsku regiju, neku muslimansku regiju i tako dalje. To bi moralo da se izbegne a mislim da to ima osnova i razloga. Treba ići pre svega u okruživanje nekih prirodnih i istorijskih, prepoznatljivih regija kako je to bilo nekad. Da li je to Raška, Mađarska, Šumadijska..., ako je dosta ograničena prirodnim uslovima i rekama i planinama. Pošto mi imamo ono što druge zemlje nemaju, imamo neke nacionalne partije, imamo penzionerske partije. Ono što nije poznato, ipak smo mi u dečijim boginjama u tranziciji ali ništa ne radimo da tu tranziciju prevaziđemo na jedan bolji, prosperitetniji, na jedan način koji spaja a ne razdvaja. Nažalost nas i stranke i te podele samo razdvajaju i sve gledamo kroz podele i svađe i tako se mobilizuju naši građani. I sada imamo situaciju da kažemo jedan blok je za vraćanje u prošlost a jedan blok je za budućnost. Nažalost u ovoj zemlji ni vlast ni stranke ne pričaju o sadašnjosti. Niko ne priča kako građani žive, da li imaju šta da jedu, zašto je toliko hrana skupa, da li mogu deci da priušte neke osnovne potrebe i da im stvore koliko toliko sretno detinjstvo, da li imaju iste uslove za lečenjem školovanje i tako dalje.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija decentralizacija Srbije?

Proces decentralizacije je pre svega pitanje političke volje vladajuće koalicije. Za sada je vidljivo da oni nemaju volju, nemaju ni želju, jer im to ne odgovara. Prema tome taj proces bi se desio jedino promenom vlasti. Znači mora doći do nove vlasti, novi ljudi koji će imati želju da promene stanje i da tu decentralizaciju urade na valjan način. Znači, kroz određene ustavne promene, kroz određene zakone mora sve biti decido regulisano. Mislim da za to ima iskustva u svim zemljama i to treba uraditi prema nekim iskustvenim normama ali pre svega uz jasne regulative i onda krenuti u decentralizaciju. Mislim da je to bolan proces, ali zna se kako se to radi na centralnom nivou. Centralni nivo bi se bavio samo nacionalnim pitanjima, spoljna politika, tržište, odbrana i tome slično.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija regionalizacija Srbije?

Ovo pitanje ima znak jednakosti sa decentralizacijom. Jedno bez drugog ne može. Jednostavno morao bi da se napravi jedan tim, tim od ljudi koji neće da razmišljaju samo stranački, od vrhunskih stručnjaka koji bi pre svega napravili određene kriterijume kakve bi te regije mogle da budu, predložili određene zakone i regulative koji bi to decidno regulisale putem iskustva iz mnogih zemalja i onda u proceduri da se ti zakoni donesu. Po toj proceduri nakon donošenja zakona naprave se podzakonska akta gde bi praktično napravili instrumente kako da se krene u regionalizaciju. Znači to je jedan proces koji će trajati i on ne može tako brzo da se završi ali regionalizacija sama po sebi ne znači ništa bez jedne javne podrške i jednog ekonomskog razvoja, konkurentnosti i tako dalje.

3. Miroslav Jovanović, politikolog

Šta podrazumevate pod pojmom decentralizacije Srbije?

Pojam je definisan u teoriji vrlo dobro i on je sasvim poznat. Sasvim praktično govoreći, ovde se radi o kompetencijama organa vlasti na različitim nivoima u pogledu relevantnih donošenja potrebnih i drugih odluka. Pre svega je pitanje koliko su organi lokalnih i regionalnih vlasti, kao regionalne vlasti mi i ne postojimo, jer regioni još nisu formirani, dakle, pre svega, kolike su nadležnosti, kolika je participacija u toj vlasti lokalne vlasti prilikom donošenja tih odluka. Drugim rečima, koliko je taj model upravljanja iz centra sa nivoa države, da upotrebim reč, razbijen, odnosno koliko je on spušten na nivo lokalnih samouprava.

Šta podrazumevate pod pojmom regionalizacije Srbije?

Pa ovde možemo da odgovorimo samo na apstraktan način za sada. U praksi Srbija i nije regionalizovana. Srbija ima okruge koji su više neke administrativne celine, a pravih nadležnosti i prave uloge u odlučivanju nema, tako da mi regione, u onom pravom evropskom smislu, za sada i nemamo. Dakle, prvi nivo su lokalne samouprave i njihovi organi, neka međustepenica su okruzi ali praktično jedinica bez nadležnosti i, na nesreću, najveći deo vlasti skoncentrisan je na nivou države odnosno u republičkim institucijama.

Kako ocenjujete vaše poznavanje teme decentralizacije i regionalizacije Srbije i da li biste želeli više da znate o tome?

Ja u principu znam o čemu se radi, upoznao sam teoriju iz same svoje profesije. Dakle, meni nisu potrebna ni teorijska ni naučna saznanja o tome, ali ono što meni nedostaje a mislim da i građanima nedostaje to su informacije kako aktuelne vlasti tako i relevantnih političkih stranaka u Srbiji, kako oni vide i kako oni misle da se sprovede taj proces decentralizacije i ukupne regionalizacije Srbije. Tu ima mnogo šarenila a da država Srbija još uvek nije došla do koncepta rešavanja ovog, po meni, vrlo bitnog pitanja.

Koliko je po vašem mišljenju tzv. obični građani poznaju pitanja vezana za DiRS?

Mislim da ne poznaju dovoljno a mislim da i ne treba da poznaju nekakve načine i modele kako bi se to izvelo. Građane bi više interesovali efekti jednog novog sistema, šta će oni kao pripadnici ovog društva i države dobiti, odnosno šta bi imali i da li bi osetili boljitak jednog novog decentralizovanog sistema koji naravno podrazumeva i regionalizaciju. Ne očekujem da građani budu preterano zainteresovani da učestvuju u nekom budućem kreiranju te buduće tvorevine, njih više interesuju efekti a efekata u Srbiji na ovom području ima veoma malo.

Da li je poznavanje decentralizacije i regionalizacije od strane građana uslov za pristupanje ovim aktivnostima, odnosno da li je nepoznavanje ovih pitanja prepreka za rad na tom planu?

Miroslav Jovanović: mislim da to nije osnovni problem i da to nije prepreka. U ovaj proces, pre svega, treba da budu uključene zainteresovane političke partije i svejedno da li su na vlasti ili u opoziciji i zna se šta rade one na vlasti a šta one u opoziciji. Drugi segment, vrlo bitan, dakle ne obični građani nego eksperti za ova pitanja. Mi ih u Srbiji svakako imamo ali ne vidim da su se, bar do sada, uvažavala njihova mišljeja. Ovo je jedno, pre svega, političko i stručno pitanje u kome, više od samih neposrednih građana, mogu više da doprinesu same lokalne samouprave, organi lokalne samouprave koji su, pre svega, zainteresovani da se decentralizacija u Srbiji što pre sprovede i obavi na način kako bi lokalne samouprave imale od toga više koristi u krajnjem cilju.

Kako ocenjujete postojeće odnose između države i opština u Srbiji? Da li smo i koliko decentralizovana država? Kako ocenjujete odnos ingerencija između lokalnih i centralnih vlasti?

Počecu od poslednjeg. To je tipičan odnos kod nas, odnos nadređenih i podređenih. Vrlo su male ingerencije lokalnih vlasti. Većina bitnih odluka donosi se u državnim organima. Najnoviji Ustav Srbije samo je delimično otvorio neke mogućnosti da se decentralizacija obavi. Evo samo na jednom primeru, rećiću vam gde stoji i jedna od kočnica efikasnijeg realizovanja tog procesa, jeste to što zakon o imovini apsolutno isključuje lokalnu samoupravu. Na primer sve što lokalna samouprava u svojoj nadležnosti želi da učini a tiče se imovine mora da dobija saglasnost odgovarajućih republičkih organa. To je samo jedan detalj koji klasično govori o tome koliko suštinski u svakodnevnom životu lokalne samouprave žive od centralne vlasti. Dakle, kod nas je decentralizacija tako reći na početku i lokalne vlasti su u jednom vrlo podređenom položaju u odnosu na centralne i njihova sudbina zavisi od toga šta se dešava u Beogradu. Na primer distribucija sredstava iz NIP-a rečito govori o tome jer se na jedan tipično centralistički način, distribuiraju sredstva koja bi praktično trebala da pripadaju, u krajnjem slučaju, svim građanima Srbije. Ali, o tome se odlučuje samo u jednom cetru i na onaj klasičan etatistički način jedne centralističke države.

Da li smo i koliko regionalizovana država? Kako funkcionišu sadašnji regioni i u čemu je njihova funkcija i šta im nedostaje?

Mi nismo regionalizovana država. Čak, ne samo terminološki gledano, mi sada imamo okruge ali to je daleko od onoga što bi trebalo da bude regionalni koncept. Zašto? Nadležnosti okruga su vrlo male, skraćene, oni samo vode nekakve administrativne poslove i nemaju, praktično vlast, oni nemaju svoje organe. Imaju tamo neke svoje načelnike, neke inspekcije su pod njihovom nadležnošću, ali sve je to daleko od nekog pravog koncepta regiona. To se zove okrug u stvari. Nije ovde terminološki problem već je reč o stvarnim i pravim funkcijama koje ne postoje na nivou Srbije.

Kakav je vaš stav prema decentralizaciji Srbije, objasnite detaljnije?

Ja se apsolutno zalažem za pravu decentralizaciju, ne formalnu nego pravu decentralizaciju. Po meni je prava decentralizacija da napravi odgovarajuća odnosno dobra podela u načinu odlučivanja pre svega o finansijama koje pripadaju državi u najširem smislu. Drugim rečima, decentralizacija podrazumeva i koncentraciju sredstava države. Velika koncentracija moći i upravljanja pre svega, novcem, budžetskim sredstvima, je na nivou republike. Opštinama i gradovima ostavljeno je tu malo prostora, tako da ovde nije reč o tome da se samo formalno daju neke ingerencije lokalne i neke moguće buduće regionalne vlasti, nego da one jednostavno u pravom smislu odlučuju prvo o distribuciji sredstava koja se ubiraju na nivou države i drugo da odlučuju o njihovoj nameni, jer naravno da niko ne može bolje da raspolaže i ne zna da raspolaže tim sredstvima nego sami građani i njihovi predstavnici u lokalnim organima vlasti, jer oni znaju najbolje i svoje potrebe i svoje mogućnosti i na kraju, svoje interese, a ne da se sve to, kao do sada, radi na nivou države u

institucijama republike. Sve je u ovom momentu skoncentrisano u Beogradu, ne samo geografski, već u Beogradu kao centru celokupne državne administracije.

Kakav je vaš stav prema regionalizaciji Srbije i detaljnije objasnite vaš stav?

Nije mnogo bitan model decentralizacije i da li ćemo mi imati više tih nivoa, stepenika decentralizovane vlasti. Dakle da imamo opštine, regione i tako dalje. Čak, ukoliko bi se napravila suštinska i prava decentralizacija možda u nekim slučajevima regioni nisu ni potrebni, to pre svega mislim da je potrebno da lokalne vlasti, da organi lokalnih samouprava imaju dovoljno suštinskih ingerencija za odlučivanje o bitnim pitanjima za svoju lokalnu sredinu. Da li lokalne samouprave imaju interes da se udružuju u neke šire jedinice ili zajednice i da li regioni ili kantoni, to je drugo pitanje. Ja nisam protiv toga ali nisam apriori za to da pošto poto budu formirani regioni. Mislim da je pre svega suština ove priče da lokalne samouprave i organi lokalne samouprave i organi lokalne samouprave dobiju veća ovlašćenja u donošenju bitnih odluka za život ovih sredina.

Da li će u slučaju decentralizacije Srbije, korupcija po opštinama biti veća ili manja?

Pa ja ne bih pravio direktnu vezu između nivoa korupcije i stepena decentralizacije. Nivo korupcije bilo da se radi o centralizovanoj državi ili decentralizovanoj, pre svega zavisi, od efikasnosti mehanizama kontrole rada državnih organa, pojedinaca i tako dalje. Dakle, pitanje je koliko je rad svih organa, bilo na kom nivou da su, javam i koliko je institucionalno kontrolisan i koliko je, pre svega, transparentan. Koliko je svaka odluka koja se donosi centralizovana ili decentralizovana, koliki je uvid javnosti, koliko je pod kontrolom javnosti, ne samo najveće javnosti, nego i specijalizovanih institucija koje država treba da ima. Mislim na razne revizorske kuće, na razne institucije koje štite prava građana, pravo nevladinih organizacija, prava tog kompletnog civilnog sektora koji takođe treba da se uključi tu, jer jednostavno ako nemate informacija, ako nemate uvid u rad organa, da li državnih da li lokalnih, ako nemate pravih informacija, objektivnih informacija o radu o načinu trošenja sredstava, onda su uvek moguće i razne mahinacije a time se stvara plodno tle za korupciju.

Da li će u slučaju regionalizacije Srbije finansiranje regionalnog razvoja biti bolje, lošije ili isto?

Osnovna svrha regionalizacije i decentralizacije bila bi da se uspostave mehanizmi za bolje finansiranje regionalnog razvoja. U tom procesu i te kako veliku ulogu mora da ima i centralna država. Ona mora da raspolaze mehanizmima koji će se s jedne strane omogućiti ravnomerniji regionalni ekonomski razvoj, što u Srbiji nije slučaj. Mi sada u Srbiji imamo veoma isforsirane regione, mislim pre svega na Beograd, pa donekle, Vojvodina a imamo veoma zapostavljenije regione. Ne možemo očekivati da se nekim automatizmom kroz regionalizaciju to reši. Mehanizmi moraju da budu, kada je reč o ravnomernijem regionalnom razvoju, mehanizmi moraju da budu na nivou države. Ali sa druge strane, davanjem prava regionalnim institucijama i lokanim institucijama da odlučuju o načinu trošenja sredstava, investicionim planovima i njihovoj realizaciji. Ono što je u domenu vlasti, kada je reč o investicijama, jednostavno samo po sebi čini se efikasnijim sistemom nego što je ovaj koji sada imamo.

Šta su po vašem mišljenju najveće prednosti decentralizacije i moguće regionalizacije Srbije?

Ajde da krenemo od onog transparenta koji su, mislim vojvođani izrekli „tačku na pljačku“. Ako se višak vrednosti stvara, a stvara se naravno, na nivou raznih lokalnih zajednica, onda u sadašnjim uslovima kada imamo klasičnu koncentraciju tih sredstava na nivou države i jedno etatičko distribuiranje tih sredstava, onda su stvaraoci tog viška vrednosti jednostavno u poziciji da minimalno odlučuju gde će ta sredstva, taj novac biti kanalisani, gde će se ulagati i gde će se ta sredstva trošiti. Ovaj drugi koncept, koncept decentralizacije države, pre svega, podrazumeva nešto drugo. Znači ne da se iz Kragujevca, Vranja ili nekog drugog mesta ogromna sredstva odlivaju u Beograd, da se tamo na neki način „deponuju“, a da se potom odlukama centralnih vlasti vraćaju Kragujevcu ili kome već, onoliko i na onaj način kako odluče centralne vlasti. Lokalne samouprave

moraju da budu u pozicijini da većinom novostvorene vrednosti sai raspolažu, a da onaj deo za finansiranje državnog aparata, znači da samo jedan deo odlazi u državni budžet, dakle da gro novostvorene vrednosti bude na raspolaganju organima lokalne ili neke buduće nove regionalne vlasti.

Šta su po vašem mišljenju najveći rizici projekata moguće dec. i moguće regionalizacije Srbije?

Ja ne vidim neke velike rizike. Po meni je čak bolja i loša decentralizacija nego loše centralizovana država. Naravno to je ona najgora solucija. Ono što treba uspostaviti u tom decentralizovanom sistemu, naravno to je normativno a kasnije treba uspostaviti mehanizme kontrole koji su vrlo bitni za svako demokratsko društvo, dakle da svaka regionalna, svaka lokalna vlast bude pod što je većom mogućom kontrolom i građana a i nekih institucija koje su, čija je i osnovna funkcija upravo da kontrolišu rad institucija vlasti, pre svega način trošenja novca koji pripada posreskim obveznicima. Verujte ne vidim ja neke velike rizike. Jedino je potrebno da se u startu napravi jedan vrlo precizan, čvrst, dobar normativni sistem, dakle da se na nivou Zakona regulišu prava i obaveze i odgovornosti svih nosilaca vlasti na različitim nivoima i lokalnim i centralnim, da se način komunikacije između lokalnih i centralnih vlasti definiše tako da ne bude klasičan model podređenosti i nadređenosti već više odnos operativnosti i naravno zakonima treba precizirati način kontrole rada svih organa kojima se poveravaju funkcije, nije bitno gde, ali na svim nivoima. U tom slučaju rizika uvek ima, naravno, ali mislim da bi oni bili svedeni na neku minimalnu meru.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija decentralizacija Srbije?

U svakom slučaju prvo treba napraviti jasan i precizan koncept sa ciljevima šta se hoće. U tom procesu treba da učestvuju i politički akteri, političke partije i naravno organi vlasti na svim nivoima, naravno da se pitaju i lokalne samouprave uz asistenciju, uz učešće eksperata, za ovu oblast. To je polaz, dakle napraviti koncept, odrediti ciljeve i zadatke, sve to zatim pretočiti u zakonske forme vrlo precizne a onda preći na teren prakse odnosno primene tih rešenja. Mi nemamo tu da izmišljamo toplu vodu. Iskustva mnogih zemalja postoje, i zakoni i njihova normativna rešenja. Od toga može dosta da se iskoristi. Tu naravno treba ugraditi sve specifičnosti Srbije kao zemlje. Mislim da to jednostavno nije proces koji je neizvodljiv. Ovde je problem druge vrste. Problem je u tome što na nivou centralne vlasti ne postoji raspoloženje da se krene u proces decentralizacije. Drugim rečima, ne postoji dobra volja da se oni odreknu dela monopola dela vlasti koji sada imaju, a imaju previše i da se odlučivanje o raznim bitnim pitanjima u ovoj zemlji sa nivoa centralne vlasti svede na lokalne regionalne nivoe. Nije ovde problem u tome što se eventuano ne zna kako bi se i šta uradilo. Pre svega je stvar u tome da sadašnja politika oligarhija u Srbiji želi da očuva pozicije koje ima već godinama, pozicije koje su veoma jake, pozicije u kojim se sve odlučuje u organima državne vlasti.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija regionalizacija Srbije?

Prethodnih godina se u javnosti pojavilo više koncepata koje su pravile političke partije. Neke su pravili stručnjaci za politički sistem. Naravno sve je to ostalo mrtvo slovo na papiru. Bitno je uraditi decentralizaciju, i videti na koji način i na koji model će se ići u regionalizaciji i šta bi ti regioni kod nas podrazumevali. To je pitaje koje u startu i ne treba do kraja isprecizirati na nivou zakona. Mislim da bi tu trebalo ostaviti i izvesnu slobodu lokalnim zajednicama, lokalnim samoupravama da one prave nekakve svoje zajednice koji bi se zvali regioni, jer, recimo, ne znam koliko bi zgodno bilo propisati, normativno reći da jedan region mora da obuhvata te i te opštine. Možda može ali uz saglasnost upravo tih opština. Ja ne znam koji bi to model bio koji bi se ovde organizovao, dali bi to bio region Šumadije. Svojevremeno smo, pre 20 i više godina imali region Šumadije i Pomoravlja. Da li i administrativne granice tih regiona treba propisati na nivou države ili ostaviti mogućnost samim opštinama da se udružuju, kroz traženje i realizaciju svojih interesa.

Šta podrazumevate pod pojmom decentralizacije Srbije?

Što se tiče prvog pitanja decentralizacija je jedan širok pojam i jedan dug proces. Pod decentralizacijom podrazumevam ono što je osnovno, dodeljivanje određenih ingerencija, onih ključnih i osnovnih sa republičkog nivoa na lokalni ili neki drugi nivo. Što se tiče decentralizacije ono što je najbitnije za građane u ovom momentu i do sada. Kada se govori o decentralizaciji pojam decentralizacije se u većini slučajeva se odnosio na novčana sredstva koja treba da u što većoj količini ostanu na nivou lokalnih samouprava. Međutim nije samo to decentralizacija. Ona je širok pojam, kao što sam već rekao, dug proces i taj proces traje godinama i mi smo u Srbiji započeli jedan proces decentralizacije i došlo se do jednog mometa u kojem se sada nalazimo. Međutim, to se u zapadnim zemljama i zemljama regiona radi još od ranije i od države do države postoje razni vidovi decentralizacije. Negde se uradilo više negde manje i to je ono najkraće što bi mogao da kažem. Što se tiče opštine Čajetina koja je lider u našoj republici što se tiče turizma, pod broj jedan to su ta novčana sredstva to je ta decentralizacija pogotovo kada se radi o novcu od koga se finansira budžet opštine u najvećem delu, a to je svi znamo novac od taksi za komunalno opremanje i novac od boravišnih taksi koje se naplaćuju turistima koji borave u našoj opštini, jer kao što znamo opština Čajetina se 80% finansira novcem sa Zlatibora koji je deo opštine. Tako da je, ta decentralizacija, u tom smislu što se tiče tih sredstava, mislim da bi novac od komunalnog opremanja i od boravišne takse, to je ono što je pokazalo. Opština Čajetina je klasičan primer koja ima budžet milijardu i dvesta miliona dinara a znamo da je 2003. godine budžet bio 200 miliona. Znači budžet se 80% puni od boravišnih taksi i od komunalnog opremanja za izgradnju objekata i hotela i tako dalje. Vidimo da se budžet 80% puni i zato je porastao i imamo budžet od milijardu i dvesta zahvaljujući upravo tim taksama koja je plod jednog rada i jedne situacije koja je na teritoriji lokalne samouprave, ne zaviseći uopšte od republike, što mislimo da je dobar pokazatelj kada je u pitanju decentralizacija. To je što se tiče teritorije opštine Čajetina. Sigurno da postoji još momenata gde bi moglo da se poradi što se tiče decentralizacije. Svi znamo da je na teritoriji opštine Čajetina planirana slobodna zona i kao što smo slušali od ljudi koji se ovim profesionalno bave kažu da je slobodna zona u stvari krajnji vid decentralizacije. Isto tako moram da napomenem dobru infrastrukturu i povezanost sa centrima, u ovom slučaju Beogradom, pogotovo što je ovo turističko mesto i mislim da je to još jedan veliki korak ka decentralizaciji. Na primer kada je u pitanju autoput koji bi povezivao do ovih glavnih centara. Prvenstveno mislim na Beograd i tako dalje, znači dobra putna infrastruktura takođe je jedan veliki korak ka decentralizaciji isto tako kao što je ta slobodna zona koja podrazumeva otvaranje novih radnih mesta, dolazak stranih investitora i saradnju sa pograničnim opštinama kao što je Čajetina, znači i sa Republikom Srpskom i sa Crnom Gorom i tako dalje. Znači opština Čajetina bi dosta imala i od još veće decentralizovanosti naše Republike.

Šta podrazumevate pod pojmom regionalizacije Srbije?

Pod pojmom regionalizacije Republike Srbije, prevashodno kada samo pomenemo regionalizaciju svaki čovek, pa tako i ja, pre svega mislim na jednu geografsku podelu naše zemlje. Ka što znamo DSS je imala jedan predlog gde bi Srbija bila podeljena u šest regiona, međutim ne znam dokle se stiglo sa tim predlogom zašto se stalo. Međutim pojam regionalizacije nije samo geografski pojam. Evo mi kao turistička opština smo imali slučaj da smo napravili udruženje zajedno sa svim opštinama zlatiborskog okruga, znači to je udruženje turistička regija Zapadne Srbije koja je već dala rezultat. Videli smo zajednički nastup na Sajmu, na međunarodnom sajmu turizma u Novom Sadu i Beogradu. To udruženje je obuhvatilo sve turističke organizacije iz zlatiborskog okruga gde smo imali zajednički nastup i mogle su se videti neke zanimljive stvari ne samo sa Zlatibora već iz Požege, Kosjerića iz Nove Varoši, videli smo rezervate belog supa i tako dalje. Mislim da regionalizacija Srbije u suštini je dobra stvar. Međutim, moj lični stav, imajući u vidu u kakvom vremenu živimo i na kakvom mestu, kad imamo u vidu sa čime se ljudi, pogotovo političari, služe dolazi do određenih zloupotreba, ne bih sada da nabrajam, kada se radi o našoj severnoj pokrajini Vojvodini i tako dalje, ne bi produbljavao to pitanje. Mislim da je regionalizacija u suštini vrlo bitna

za Srbiju pogotovo zbog njenog ekonomskog razvoja. Jer, ako imamo jednu regiju zapadne Srbije gde bi razvoj te regije mogao da se osloni prvenstveno na turizam i poljoprivredu, a na primer imamo jednu regiju istočne Srbije gde bi razvoj te regije mogao da se osloni na industriju, a sad koja bi to industrija bila zavisi od trendova. Mislim da je regionalizacija Srbije dobra ali sa malim osvrtom na ono što sam rekao malopre, zloupotrebe političara i obzirom da živimo na Balkanu mislim da znate šta hoću da kažem.

Kako ocenjujete vaše poznavanje teme DiRS i da li biste želeli više da znate o tome?

Što se trećeg pitanja tiče, što se tiče poznavanja decentralizacije i regionalizacije, mislim da dovoljno znam, učestvovao sam i na nekim seminarima, međutim nisam ekspert, nisam stručnjak iz te oblasti, ali naravno da bih voleo više da saznam o tome, mislim da je to potrebno svakom građaninu.

Koliko je po vašem mišljenju tzv.obični građani poznaju pitanja vezana za DiRS?

Što se tiče četvrtog pitanja, mislim da obični građani, ja govorim na teritoriji Zlatiborskog okruga, mislim da veoma malo poznaju. Mislim da je termin DiR isto tako zloupotrebljen od nekih političkih struktura i da što više treba raditi na edukaciji stanovništva što se tiče decentralizacije.

Da li je poznavanje decentralizacije i regionalizacije od strane građana uslov za pristupanje ovim aktivnostima, odnosno da li je nepoznavanje ovih pitanja prepreka za rad na tom planu?

Naravno da je poznavanje DiR od strane građana uslov za pristupanje ovim aktivnostima. I naravno da je nepoznavanje ovih pitanja prepreka za rad na tom planu. Mislim da je to nešto što je činjenica.

Kako ocenjujete postojeće odnose između države i opština u Srbiji? Da li smo i koliko decentralizovana država? Kako ocenjujete odnos ingerencija između lokalnih i centralnih vlasti?

Što se tiče šestog pitanja odnos između države i opština u Srbiji i da li smo i koliko smo decentralizovana država. Mislim da jesmo i nismo decentralizovana država kada je u pitanju naša republika. Što se tiče ingerencija između lokalnih i centralnih vlasti mislim da je načinjen veliki pomak. Kao što sam rekao, što se tiče prvog pitanja, radi se o dodeljivanju nekih ingerencija koje su ključne ili, mogu reći, neke od sistemskih na nivo lokalna. Međutim, posle 2000-te godine napravljen je određeni pomak što se tiče decentralizacije u ukupnom smislu. I dalje lokalne samouprave i dalje ljudi u opštinama i dalje zavisimo u nekim stvarima isključivo od odluka Vlade Republike, znači mogu slobodno reći od centralne vlasti. Tu mogu da pomenem nekoliko primera koji se odnose na opštine Čajetinu i Užice. Radi se, na primer, o regionalnim centrima nekih javnih preduzeća, na primer Elektroprivrede Srbije gde smo imali slučaj da je centar te regije bio u Užicu i sada kada je izmešten u Kraljevo voljom nekih tamo političara iz neznanih razloga, sada i onaj najsitniji problem kada je u pitanju javna rasveta i ostali delovi infrastrukture, kada je u pitanju energetika, ne mogu se uraditi bez saglasnosti te nove centrale u Kraljevu koja ima svoju centralu u Beogradu i to tako ide u nedogled. Znači dok ke bilo u našem regionu u Užicu to je funkcionisalo lakše a što je još bitnije izgubili smo investicije od 200 miliona dinara godišnje., užički EPS je izgubio 200 miliona dinara, iako je tu bilo argumenata za ostanak, iako je tu prva hidroelektrana u Evropi, iako je tu najbolja naplativost, iako je najbolji potencijal kadrova bio u Užicu i tako dalje. To su neki tipični primeri i naravno što se tiče materijalnih sredstava, novca, i što se tiče PDV-a i što se tiče sredstava koja se uplaćuju, prvo kao što znamo odlaze za Beograd pa onda povraćaj iz Republike i tako dalje. Imali smo novi zakon o teritorijalnoj regionalizaciji Srbije gde smo ipak načinili jedan korak ka decentralizaciji kada je, na primer, Užice, susedna opština dobila status grada i automatski je dobila veću količinu novca iz Republike i još neke ingerencije i tako dalje. Mislim da je to vrlo bitno za proces decentralizacije taj novi zakon o teritorijalnoj organizaciji i mislim da će se nastaviti u tom smeru jer je to potrebno.

Da li smo i koliko regionalizovana država? Kako funkcionišu sadašnji regioni i u čemu je njihova funkcija i šta im nedostaje?

Mislim da što se tiče regionalizacije, to sam govorio kada je bilo drugo pitanje, i kako funkcionišu sadašnji regioni i u čemu je njihova funkcija i šta im nedostaje, mislim da ekonomski interesi određenih regiona su jedan od osnovnih argumenata za regionalizaciju. Isto tako politička regionalizacija je nepotrebna sada našoj državi. Napomenuo sam malo pre šta je to dobro u regionalizaciji, kao što sam i rekao regionalna privredna komora, turistička regija zapadne Srbije. Iz takvih udruženja gde su opštine udruživane kada su u pitanju regioni dali neki konkretan rezultat, gde su građani to osetili i naravno lokalne samouprave koje su se udružile u te regione. To je široko pitanje koliko smo mi regionalizovana država. Naravno ne koliko Švajcarska ali što se tiče Balkana, mislim da je broj 1 ono što nas zanima su te lokalne samouprave u ovom slučaju opštine koje treba da budu nosioci razvoja kao što je opština Čajetina.

Kakav je vaš stav prema decentralizaciji Srbije, onako kako vi shvatate ovaj pojam, objasnite?

Moj stav prema decentralizaciji u Srbiji je takav da decentralizacija je Srbiji neophodna u smislu razvoja postojećih lokalnih samouprava. Treba nivo vlasti, nivo odlučivanja spustiti do svakog građanina, pa zašto ne i osnivanje novih opština. Znači, to jasno definisati zakonom, dodeliti neke ingerencije, pa zašto ne, dati što veća ovlašćenja mesnim zajednicama. Evo ja sam u opštinskom veću zadužen za mesne zajednice i infrastrukturi, i zašto ne dati tim ljudima mogućnost, ne samo preko zborova, opština im treba dati ako je to moguće što veća ovlašćenja da se i oni što aktivnije uključe u mesne zajednice, da se što više ljudi uključi u te zborove i tako dalje. Mislim da nam je u tom smislu potrebna a u nekoj zloupotrebi političkoj u neku dnevnu političku korist to ne shvatam ozbiljno i tom problemu ne bih ni pristupio ozbiljno kada se radi o toj zloupotrebi. Samo korist za građane i ekonomska koristi, mislim da je decentralizacija nešto što nam je potrebno.

Kakav je vaš stav prema regionalizaciji Srbije i detaljnije objasnite vaš stav?

Ja sam za i podržavam regionalizaciju Srbije. Ja sam malopre pričao i o predlogu posle 2000-te godine DSS-a o regionima i tako dalje da ne dužim. Regionalizacija, ako će to građani u svom džepu da oseću, zašto da ne? Sve to treba upakovati u jedne normalne zakone po standardima Evropske unije. Regioni u Srbiji su i ranije postojali samo treba dati što veća ovlašćenja. Da li će to biti kroz srednji nivo vlasti ili će se više ojačati lokalne samouprave a sad da oni imaju neko svoje zastupništvo u smislu okruga, regiona i tako dalje ali to je sada tehničko pitanje. Ali ako će građani da oseću boljitak ako će da krene zapošljavanje ako će da krene razvoj infrastrukture ako će da dolaze strani investitori, ako je to ono što nudi regionalizacija, da ja sam za to.

Da li će u slučaju decentralizacije Srbije, korupcija po opštinama biti veća ili manja?

U slučaju da bude izvršena decentralizacija Srbije, korupcija po opštinama će biti veća. Objasniću moj stav. Naravno, prosto rečeno, tamo gde se odlučuje, tamo gde su ingerencije tamo je i korupcija, tamo je mogućnost veća za korupciju. To je prosto. Ali ono što bi trebalo da ide uz decentralizaciju to je donošenje zakona kada je u pitanju borba protiv korupcije i to je ono što jedino može to da spreči. Tamo gde je novac, tamo gde su odlučivanja, tamo gde je vlast, tamo gde se odlučuje tu je i mogućnost za korupciju mnogo veća i to je nešto što je prirodno.

Da li će u slučaju da bude izvršena regionalizacija Srbije finansiranje regionalnog razvoja biti bolje, lošije ili isto?

Mislim da će biti bolje upravo zbog toga što bi o tim sredstvima upravo odlučivali ljudi koji žive u tom regionu. To je prosto, a ne kao do sada, na primer da o sredstvima koja se opredeljuju za opštinu Čajetina odlučuju ljudi u Beogradu. Ili za sredstva koja treba da se ulože u neku opštinu ili region ili grad, opet odlučuju ljudi u Beogradu. Prirodno je da ako o nekim sredstvima, o nekom razvoju odlučuju ljudi iz tog regiona, prirodno je da će biti bolje finansiranje i kvalitetnije. To ne može niko da ospori jer će ljudi iz Čajetine bolje znati, ili ljudi iz zlatiborskog, bolje znati šta im treba, šta su prioriteti nego ljudi, ministri koji sede u Beogradu u Vladi, da znaju oni koje to selo

treba da se asfaltira, koji to vodovod treba da se uradi a, na primer, nikad tu nisu ni bili. To je nešto što je prosto i to se nameće samo po sebi.

Šta su po vašem mišljenju najveće prednosti decentralizacije i moguće regionalizacije Srbije?

Po meni najveće prednosti se odnose na stanovnike opština gde bi oni mogli više da se uključe u odlučivanje i naravno u taj ceo društveni život i korpus pogotovo kada se radi o selima, kada se radi o nerazvijenim opštinama, mislim na istok i jug Srbije. Naravno i u zlatiborskom okrugu ima nerazvijenih opština, mislim na Novu Varoš, Priboj i tako dalje, ali mislim da bi ljudi bili informisaniji kada je u pitanju informisanje u ovom slučaju lokalne samouprave, jer samim deodeljivanjem i prenosom određenih ingerencija na nivo lokalne uprave ili regiona dolazimo da su građani bliži, bolje informisaniji o događajima u njihovoj okolici, i fizički i tehnički. Pojedini građani Republike Srbije možda nikad nisu bili u Beogradu, ne znaju ni gde je zgrada Vlade, ne znaju ni gde se odlučuje. Moram malo da pojednostavim to pitanje, daga malo produbim i da kažem, baš smo na tim seminarima što se tiču decentralizacije, razgovarali o tim prostim pitanjima. Zašto ljudima u mesnoj zajednici neko, oni što se tiče same zgrade mesne zajednice, objekta, oni tu dođu i obrate se i znaju da je tu neko odlučivanje ali daj da im damo još ingerencija, da ne dolazimo do raznih paradoksa. Zašto da u mesnoj zajednici ne može da izvadi Izvod iz matične knjige rođenih ili još tako neke banalne stvari. Zašto moraju da idu u opštinu pa neki idu i po 20-30 kilometara i onda to sve ide na njihov trošak i račun. Ljudi koji se bore za decentralizaciju Srbije su to sve precizno izračunali i to ne samo u tehničkim detaljima. Kada je u pitanju DiR, mislim da je u interesu građana i jedno i drugo.

Šta su po vašem mišljenju najveći rizici projekata moguće DiRS?

Mislim, da pogotovo što se radi o Balkanu, Srbiji o bivšoj SFRJ, da su rizici neke nove dezintegracije. Nikada neću podržavati i nikada se neću slagati sa onim političkim činionicima, bili oni relevantni ili ne, koji se zalažu za decentralizaciju i regionalizaciju isključivo zbog političkih poena, isključivo iz nekih drugih pobuda i potreba. Taj slučaj smo imali '80 i '90 godina na Kosovu, znači njihovo zalaganje za decentralizaciju i regionalizaciju, sada slobodno možemo reći, bila je jedna dezintegracija i jedna divlja država kao što smo videli u februaru.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija decentralizacija Srbije?

Decentralizacija bi trebala da se odvija postepeno, ne naglo ili preko noći. Nije samo cilj doneti samo zakone. Naravno to je vrlo bitno ali prvo treba stvoriti klimu, pripremiti stanovništvo, ne samo kroz edukaciju, i kada se radi o kapacitetima pojedinih opština, ne samo kadrovskih kapaciteta nego i ostalih kapaciteta. Treba napraviti veliku, sveobuhvatnu analizu, treba uraditi studije ili projekte koja opština, kako, zašto, gde, za koliko, sa kim... Postoje projekti razni i sa EU i te pogranične i međudržavne saradnje, sve to treba ispratiti i onda doneti dobar zakon i u to nipošto ne treba ići naglo.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija regionalizacija Srbije?

Prema mom mišljenju proces regionalizacije u Srbiji zahteva jednu široku javnu raspravu. Radi se o jednoj bitnoj stvari jer ljudi koji bi trebali da donesu taj zakon, te systemske zakone oko regionalizacije i u nju da se krene. Tu se radi o političkoj, ekonomskoj, ne samo geografskoj regionalizaciji i tako dalje. U prethodnim pitanjima smo se dotakli tih pitanja, ne bih da ponavljam, isto jedna široka javna rasprava, jedna duboka analiza, edukacija stanovništva i ono što je veoma bitno postepeno. Isto tako postepeno ako je regionalizacija ono što će doneti danas svim građanima Srbije najbitnije, što im je prioritet, to je ekonomski razvoj, to je njihov životni standard. Ako je regionalizacija i analize pokažu da to nešto što će im doneti napredak u tim oblastima mislim da bi trebalo da se odvija brže i naravno sve postepeno uz određene zakone i kao što sam i malopre rekao regionalizacija da ako je to nešto što koristi građanima i njihovom stanardu i naravno da ne ugrožava neke nacionalne vitalne interese.

Šta podrazumevate pod pojmom decentralizacije Srbije?

Decentralizacija treba što pre da se izvrši jer Srbija je u takvoj situaciji da je sve centralizovano, da je pojam vlasti centralizovan, tako da izuzetno je mala vlast na samoj opštini. Malo može da se utiče vođenjem politike, tako da je sve što se dešava iz centrale. I pod pojmom decentralizacije smatram da bi što pre trebalo da se određeni sistemi vlasti predaju na lokalne nivoe.

Šta podrazumevate pod pojmom regionalizacije Srbije?

To je ključno pitanje cele naše Srbije i ja mislim da je krajnje vreme da se okrenemo pameti i da se podelimo na regione i ja bi voleo da naš borsko-zaječarski region može sam da odlučuje o svom razvoju, odnosno tema je glavna ravnomerni razvoj našeg regiona. Za mene je to pojam regionalizacije Srbije.

Kako ocenjujete vaše poznavanje teme DiRS i da li biste želeli više da znate o tome?

Znate kako, ja mislim da smo mi jako malo upućeni u tu temu, ne smo ja nego mislim i na građanstvo u gradu i da o decentralizaciji malo ko nešto zna. Mislim da bi u tom pogledu trebalo više da se radi. Mislim da bi se sa tim trebalo više upoznati građani, mladi, ljudi u privredi i van privrede.

Koliko je po vašem mišljenju tzv. obični građani poznaju pitanja vezana za DiRS?

Mislim da su potpuno neupoznati. Mislim da su ljudi bolje upoznati da bi se drugačije ponašali i da bi mnogo bolje odlučivali o svom životu.

Da li je poznavanje DiR od strane građana uslov za pristupanje ovim aktivnostima, odnosno da li je nepoznavanje ovih pitanja prepreka za rad na tom planu?

Kako da ne, kada bi ljudi imali više znanja oko toga sigurno bi se lakše opredeljivali i odlučivali i o svojoj budućnosti i o budućnosti svoje dece.

Kako ocenjujete postojeće odnose između države i opština u Srbiji? Da li smo i koliko decentralizovana država?

Mislim da smo centralizovana država i da mora mnogo da se radi da bi postali decentralizovana država. Između države i opština mislim da je slab odnos, sve je stvar politike i mislim da ćemo još dugo u tome da budemo.

Kako ocenjujete odnos ingerencija između lokalnih i centralnih vlasti?

Slab odnos, lokalna vlast nema nikakvu ingerenciju prema Beogradu i tako dalje.

Da li smo i koliko regionalizovana država? Kako funkcionišu sadašnji regioni i u čemu je njihova funkcija i šta im nedostaje?

Kratko i jasno – politika je sve, regionalni razvoj ne postoji. Ako imate svoje političare u Beogradu možete da napredujete ako nema političara nema ni napretka.

Kakav je vaš stav prema decentralizaciji Srbije?

To bi trebalo da krene od lokala, da imaju veću ingerenciju kako političku tako i ekonomsku i privrednu, da lokalna samouprava ima veću odgovornost. Mislim da je to u Srbiji tek na početku i da ćemo mi još da vodimo teške razgovore da bi shvatili da treba da se podelimo u više tih kantona, ili kako će već da se zovu, i da se oslobodimo tog političkog pritiska.

Kakav je vaš stav prema regionalizaciji Srbije i detaljnije objasnite vaš stav?

Ako bi se Srbija podelila po regionima i ako bi uzeli pravi ljudi da odrade posao kako treba, svaki naš region bi mnogo bolje kako privredno tako i kulturno, i u kakvom god hoćete pogledu, bio jači i bio bi samostalniji i ljudi bi više mogli da doprinesu svojim radom za region, odnosno za svoj grad.

Da li će u slučaju decentralizacije Srbije, korupcija po opštinama biti veća ili manja?

Ako dođe do te decentralizacije, ako ikada dođe, sumnjam da će da dođe, sigurno će korupcija da se suzbije, jer će taj predsednik opštine, načelnik ili kako će već da se zove, imati veću odgovornost gde će i on biti odgovoran i možda će i pravosuđe i sudstvo da bude mnogo kvalitetnije pa će da odgovara.

Ako bude izvršena regionalizacija Srbije, da li će finansiranje regionalnog razvoja biti bolje, lošije ili isto?

Sigurno da svaki region može bolje da se razvija i biće više para za nas manje za Beograd, jer ja mislim da sve ove godine koliko ovo traje Beograd je sve novce uzeo iz svih regiona koji postoje u Srbiji i oni se razvijaju a mi stojimo u mestu.

Šta su po vašem mišljenju najveće prednosti decentralizacije i moguće regionalizacije Srbije?

Sigurno će da dođu do izražaja kvalitetni ljudi, sposobni ljudi, biće manje politike, imaće više prednosti, kako novčano tako i zapošljenja, bolja radna mesta. Sigurno će taj predsednik region ili opštine, zavisi kako će to da se zavede, moći će više da komunicira neće više da zavisi od Beograda. Sigurno je da će da bude mnogo bogatiji.

Šta su po vašem mišljenju najveći rizici projekata moguće DiRS?

Pa mi se stalno plašimo nekim projektima, ja mislim da nikada ne treba da se bojimo regionalizacije. To je možda trebalo ranije da se uradi. Ne treba da se bojimo jer ako sam rekao sve do sada pozitivno ne vidim da će nekome išta loše da se desi pa ni nama.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija decentralizacija Srbije?

Pa prvo što bi trebalo to je taj ravnomerni razvoj gde bi se to od Vlade Srbije moralo da pokrene. Sigurno da bi prvo trebalo tražiti manje politike, što više kvalitetnih ljudi jer samo sa kvalitetnim čovekom možemo da dođemo do bolje decentralizacije, smanjicemo korupciju, smanjicemo mito, mislim da će regioni biti mnogo, mnogo kvalitetniji a uz to mogu sami da kontaktiraju da stvaraju bolje odnose kako u našoj zemlji tako i u inostranstvu.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija regionalizacija Srbije?

Mi smo malopre razgovarali sa nekim našim prijateljima i videli smo da je neko pokušao da napravi tih 6-7 kantona. Ja mislim da prvo treba da dođemo do toga da to želimo da uradimo, jer ako bi došli do procesa sigurno bi seli pametni ljudi pa bi napravili da ovoj Srbiji bude mnogo bolje i da nam bolje krene.

6. Nemanja Nešić, Užice

Šta podrazumevate pod pojmom decentralizacije Srbije?

Decentralizacija, po mom ličnom mišljenju podrazumeva jedan proces u različitim oblastima života i društva ako posmatramo u smislu najčešće korišćenog pojma, tu ja podrazumevam jedan sistem organizacije države ili proces u organizovanju same države, gde se što veći nivo nadležnosti, ingerencije spušta na nivo odlučivanja koji je bliži građanima, znači do onog nekog bazičnog principa. Decentralizacija je po mom poimanju dosta jednaka pojmu supsidijarnosti, terminu koji se koristi u terminologiji Evropske unije i koji je predstavljen kao jedan od temeljnih principa

Evropske unije, odnosno da sve ono što može da se odlučuje na nivou bliže građanima da se odlučuje tu a ne na nekom višem nivou.

Šta podrazumevate pod pojmom regionalizacije Srbije?

Ja pod regionalizacije Srbije podrazumevam, da li bi to bila promena Ustava, mada mislim da Ustav ne pravi smetenje u tom pogledu, donošenje zakona o teritorijalnoj organizaciji Srbije ili promena postojećeg i uvođenje nekog novog zakona, gde bi se Srbija podelila po određenim principima, da li bi to bio sistem NUCA, ili neki drugi, podelila na regione i gde bi se jasno odredile nadležnosti i nivo odlučivanja organizacija tih regiona i tako dalje. Znači u svakom slučaju ono što u ovom momentu nemamo a što ima u velikom broju evropskih zemalja i u našem okruženju. Imate u Hrvatskoj sistem županija ili u Bosni kantona, koji imaju različite nivoe nadležnosti pa do onih najjačih regionalnih država u Evropi kao što su Španija, Italija, Nemačka itd.

Kako ocenjujete vaše poznavanje teme DiRS i da li biste želeli više da znate o tome?

Nažalost sama pitanja DiR su često, poslednjih 15 g, su korišćene u nekom političkom diskursu u smislu toga kao neka težnja za separatizmom i najčešće se javljala u onim oblastima gde postoji etnička dominacija manjina u Srbiji i često je posmatrana sa nivo većinskog življa u Srbiji odnosno Srba, kao neka pretnja teritorijalnom integritetu. Ja lično bih želeo da više saznam o decentralizaciji, o pozitivnim iskustvima, mada je Srbija slučaj za sebe ali naravno da sam raspoložen za neka nova saznanja.

Koliko tzv. obični građani poznaju pitanja vezana za DiR?

Ovo pitanje se nadovezuje na ono što sam pominjao u trećem pitanju. Mislim da obični ljudi jako malo znaju o prednostima i nekim manama DiRS. Ljudi koji su propagirali ovu ideju poslednjih 15 godina, mislim ili su imali pogrešan pristup ili su imali loše argumente, argumente koje običan narod nije mogao da razume. Ono što običan narod kaže, da li se to maže na hleb i da li ja od toga imam neke koristi, mislim da je to trebao da bude sam cilj i sušetina kampanje za DiRS. Još jednom ponavljam, ključni igrači nisu imali ovu temu u ključnim izlaganjima već se to više ograničavalo na neke regionalne stranke itd.

Da li je poznavanje DiR uslov za pristupanje ovim aktivnostima, da li je nepoznavanje prepreka?

Pa za suštinsku decentralizaciju i eventualnu regionalizaciju nije toliko bitno poznavanje toga. Ja sumnjam da građani Italije i Španije znaju koje su nadležnosti Katalonije, koje su nadležnosti Baskije, koje su nadležnosti Madrida i da donosioci odluka u Španiji poznaju prednosti toga. Evo u Španiji posle svrgavanja Franka odnosno posle Frankove smrti kada se uvela monarhija i kada je Španija koncipirana kao regionalna država to je dalo određene rezultate i u praksi se pokazalo kao ispravnim. Ja ne mogu da kažem da je Srbiji 100% potrebna regionalna država ali na nivou stručnih ljudi, na nivou intelektualaca neophodna je diskusija o tome i da se iznesu javno argumenti za i protiv. Mislim da građani treba da shvate da to nije pretnja teritorijalnom integritetu osim ako se ne budu pravili regioni po etničkom principu što smatram pretnjom integritetu države zato što se i u razvijenim državama beži od stvaranja regiona po etničkom principu. Za širu javnost je potrebna kampanja da bi se to shvatilo kao neugrožavanje Srbije a sa druge strane mislim da intelektualci, stručna elita i stručnjaci treba da se tome ozbiljno posvete i da političarima jednostavno nametnu argumente zašto je to potrebno.

Kako ocenjujete postojeće odnose između države i opština u Srbiji? Da li smo i koliko decentralizovana država? Kako ocenjujete odnos ingerencija između lokalnih i centralnih vlasti?

Odgovorno tvrdim, po mojim saznanjima, da je Srbija najcentralizovanija država u Evropi. Jedino u Srbiji lokalna samouprava nema svoju imovinu već je sva imovina u vlasništvu centralnih vlasti. Čak i novi set izbornih zakona o zakonima lokalne samouprave i zakona o lokalnim izborima su još više centralizovali zemlju tako da u ovom momentu imate situaciju da bukvalno u svakoj opštini u Srbiji je moguće da partijski vrh iz Beograda odredi ko će biti odbornici. Znači i kroz sam sistem izbora i kroz nivo odlučivanja i kroz ovlašćenja koja su prenetna na lokalne samouprave, mislim da

smo izuzetno centralizovana zemlja. Ingerencije lokalne vlasti su na tako niskom nivou i na tako malom nivou da se to verovatno graniči sa nekim promilima u odnosu na centralnu vlast.

Da li smo i koliko regionalizovana država? Kako funkcionišu sadašnji regioni, u čemu je njihova funkcija, šta nedostaje?

Srbija u ovom momentu, takva kakva jeste, nije regionalizovana već je to dekoncentracija vlasti, odnosno samo prenošenje nadležnosti, poveravanja poslova centralne vlasti ovim sadašnjim regionima koji se kod nas nazivaju okruzi. U Srbiji postoji, ako se ne varam, 29 okruga zajedno sa Kosovom i Metohijom i njihova funkcija je isključivo poverene prirode, ono što im prenese centralna vlast, određen nadzor rada inspeksijskih službi i mislim da ni okruzi kao kategorije ne raspolažu sopstvenim budžetom i nivo njihovih nadležnosti je izuzetno mali, gotovo beznačajan. Samim tim ako načelnika okruga delegira Vlada on nema taj izborni legitimitet, odnosno da ga biraju niti lokalne samouprave niti on ima neku nadopštinsku funkciju. Znači nije srednji nivo vlasti između opštine i republike.

Kakav je vaš stav prema d. Srbije, onako kako vi shvatate ovaj pojam, i objasnite detaljnije?

Već sam pominjao i u prethodnim pitanjima, ja sam izuzetan zagovornik decentralizacije. u Srbiji. Možda je moj problem taj što ja decentralizaciju poistovećujem sa debeogradizacijom Srbije i novosadizacijom Vojvodine, ali zapadna Srbija ima isključivo taj problem da u poslednjih 10-15 godina ne postoji migracija iz malih mesta prema regionalnim centrima, na primer iz Prijepolja ka Užicu, već je to svuda u Srbiji preskočeno i migracija je isključivo prema Beogradu i ljudi i kapitala i svega ostalog. Znači svako ko ima određeni kapital on ga ulaže u Beograd i to predstavlja izuzetnu pretnju i ja sam upravo iz tog razloga izuzetan zagovornik decentralizacije i to vidim u budućnosti, ukoliko se o tome ne bude vodilo računa, kao jedan od ključnih problema u Srbiji. U ovom momentu to već sada jeste, zbog toga što dolazi do izuzetnih demografskih problema širom Srbije, do starenja stanovništva, do napuštanja i gradova i sela i tako dalje, a ako se ovaj trend nastavi to će biti još veći problem.

Kakav je vaš stav prema regionalizaciji Srbije i detaljnije objasnite vaš stav?

Ja sam rekao da sam i zagovornik regionalizacije Srbije. Ja sam zagovornik simetrične regionalizacije Srbije, što u ovom momentu nije slučaj kod zagovornika regionalizacije Srbije, skoro svugde, sem platforme koju je ponudila DSS. Zašto sam zagovornik simetrične regionalizacije? Zato što mislim da ne možemo deliti Srbiju na građane prvog i drugog reda, odnosno u ovom slučaju, da Vojvodina kao budući evro-region ima veći nivo nadležnosti odlučivanja, više novca nego neki drugi delovi Srbije. Stvarno ne vidim neki razlog zbog čega bi se delila Srbija pa neko ima veći nivo odlučivanja. Rekao sam da sam zagovornik regionalizacije u situaciji ako bi imali jedan nivo nadležnosti, veći budžet, veće mogućnosti možda ćemo mi uspeti kao region da zaustavimo te neke negativne trendove koji idu u pravcu da postoji jedan veliki jaz. Imate Beograd i imate stotine malih, nebitnih celina koje se zovu lokalne samouprave u Srbiji a među njima je ogroman jaz. Tu postoji problem prostora koji bi u budućnosti trebali da popunimo i da ti regioni kao nove, jake institucije koji će biti taj srednji nivo vlasti, koji će uspeti da kanališu tu veliku disproporciju u razvijenosti i delova Srbije i u, mogu slobodno reći, neravnoj raspodeli društvenog bogatstva.

Da li će u slučaju da bude izvršena decentralizacija Srbije, korupcija po opštinama biti veća ili manja?

Pa samim tim ako bude veći nivo odlučivanja na nivou lokalne samouprave stvaraju se uslovi za veći nivo korupcije. To je činjenica i ako sam zagovornik decentralizacije moguće je da će nivo korupcije biti veći u opštinama ali će se smanjiti nivo korupcije na republičkom nivou. Znači ako posmatramo u apsolutnom iznosu nivo korupcije će biti veći, ali ako mene iskreno pitate ja bih više voleo da imam korumpiranog Užičanina nego korumpiranog Beograđanina. To jeste iz ugla običnog građanina isto ali s druge strane taj novac, makar i korumpiran, će ostati u Užicu neće ići u Beograd. Iz moje lične pozicije decentralizacija nema za cilj i funkciju da smanji nivo korupcije već da se pre reše problemi, da budu jasniji ali i u ovom obliku mislim da decentralizacija ima prednost u odnosu na centralizaciju.

Da li će u slučaju da bude izvršena regionalizacija Srbije finansiranje regionalnog razvoja biti bolje, lošije ili isto?

Ja sam siguran da će finansiranje regionalnog razvoja biti bolje jer će nivoi odlučivanja koji budu u nivou regiona, da li će to biti neka regionalna vlada, neko regionalno predstavnčko telo, lakše i bolje sagledavati interese tog regiona, da će znati gde taj novac treba da se kanališe, koji su ključni regionalni projekti koje treba podržati, što u ovom momentu nije slučaj već se radi direktno iz Beograda, bilo da je u pitanju NIP bilo da su u pitanju drugi republički fondovi i finansije i to se isključivo raspoređuje ili po političkoj liniji ili po nekim ličnim afinitetima ljudi koji donose odluke.

Koje su najveće prednosti moguće decentralizacije i moguće regionalizacije Srbije?

Najveća prednost je ta što će se zaustaviti negativni demografski trendovi, što će doći do smanjenja disproporcije u razvijenosti, zato što nije moguće da u jednoj celini koja se zove država da bude deset puta veća razvijenost jednog dela u odnosu na drugi i određeni statistički podaci i indikatori govore da je Srbija u tome sigurno broj 1 u Evropi. S jedne strane imate delove Srbije koji su skoro na evropskom nivou, nivo nezaposlenosti je skoro na evropskom nivou a s druge strane imate lokalne zajednice gde je izuzetno siromašno stanovništvo, gde je nezaposlenost preko 50% itd. To je pitanje svih pitanja i to je pitanje broj 1 i neophodno je da i centralna vlast vodi računa o tome jer ona treba vodi računa o interesima cele zemlje a ne samo o nekim delovima. Što se tiče regiona ja sam rekao, ne bi EU uvodila te principe i borila se za te ideje i u samim njihovim državama borila se da ne vidi konkretne prednosti od toga. To su po mom mišljenju najveće prednosti, na prvom mestu demografija, zatim ekonomija, to je uzročno-posledično,

Šta su po vašem mišljenju najveći rizici projekata moguće DiRS Srbije?

Kao što sam ranije pominjao, najveća pretnja je stvaranje regionalizacije po etničkim principima. Mislim da regionalizacije moraju da se stvaraju po ekonomskim principima odnosno po gravitacionim ili već određenim merilima koja postoje u toj oblasti. Znači nikako regionalizacije severne Vojvodine koji bi obuhvatao opštine sa većinskim mađarskim življem, nikako r. koji bi obuhvatao opštine sa većinskim bošnjačkim življem. Ja sam za da postoji regionalizacija koji će se zvati Sandžak ali koji neće obuhvatati samo Tutin, Sjenicu, Novi Pazar, sredine u kojima većinom žive Bošnjaci, već nek se pravi da tu bude i Kraljevo, nek tu bude i Užice. Znači da se ne prave po tim nekim principima, jer to je pokazala istorija, pokazala je praksa da su to preduslovi za cepanje države.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija decentralizacija Srbije?

Isključivo na osnovu stvaranja političke volje, odnosno uvođenja seta sistemskih zakona koji regulišu tu oblast na prvom mestu donošenje zakona o prestanku važenja zakona o sredstvima svojine Republike Srbije, što je on, koji je već u određenom smislu protivustavni akt, zato što novi Ustav definiše postojanje imovine ls, što je ovim zakonom ograničeno, i samim tim izmena zakona o budžetskom sistemu i svi zakoni koji se tiču poreza bi trebalo da se menjaju da bi se veći nivo nadležnosti preneo na nivo lokalne samouprave.

Kako bi trebala da se odvija regionalizacija Srbije?

To je malo specifičnije pitanje. Mislim da bi bila greška ukoliko bi se išlo na neke javne rasprave, na razgovore sa ljudima, ukoliko bi se taj proces odužio jer će neminovno doći do razmimoilaženja i sukoba. Znači, kao što niko nas u Užicu ne može ubediti da regionalni centar treba da nam bude u Čačku, i obratno, to moraju uraditi političari koji su na vrhu u Beogradu uz jake argumente koje će imati u svojim rukama i uz stručnu pomoć i svaku drugu, od ljudi koji su već u Evropi radili na tim pitanjima i evo Španaca, pominjao sam ih već nekoliko puta, koji su '76 godine kada je Franko umro, koji su svoju državu gradili na novim osnovama, pa ako postoji politička volja oni bi trebalo da krenu njihovim stopama.

Pre nego što odgovorimna ova pitanja pokušao bih da objasnim šta ja to radim, jer se to baš tiče ovog intervjua. Dakle, regionalni centar za profesionalni razvoj zaposlenih u obazovanju Užice, je jedan od stožera, odnosno od institucije koja bi trebala da bude neki stožer i decentralizacije i regionalizacije u obrazovanju. Negde smo, visimo u vazduhu, nismo ni opštinski dovoljno, nismo ni republički, Ministarstvo prosvete nas ne prihvata kao svoje. Nismo osnovani po zakonu koji dozvoljava opštinama, odnosno institucijama lokalne samouprave da osnivaju određene institucije i tu je upravo taj vakum. Sistem je centralizovan, mi smo institucija koja se bavi decentralizacijom, odnosno instrumenti decentralizacije i mi već dve godine pokušavamo neko svoje mesto u Srbiji. Imamo dobrih i loših perioda i nadamo se da će konano početi taj proces i da ćemo mi kao institucija početi da funkcionišemo onako kako treba. To otprilike jeste odgovor na prvo pitanje. Znači decentralizacija je prenos ovlašćenja na niže institucije lokalne vlasti i, naravno, svi mudri vladari, odnosno mudre države prenose većinu tih ovlašćenja na lokalnu samoupravu jer u tom slučaju lokalne samouprave mnogo bolje odgovaraju na potrebe građana, sistem je mnogo jednostavniji, ali naavno ima i nekih stvari koje su sa stanovišta vlada i onih koji vrše vlast a to je verovatno predstavlja i problem decentralizacije u Srbiji, odnosno odsustvo decentralizacije Srbije.

Šta podrazumevate pod pojmom regionalizacije Srbije?

Regionalizacija je povezana sa decentralizacijom i nažalost ona je u Srbiji političko pitanje. Vezano je pre svega i za Kosovo i za Vojvodinu, a takođe i oni koji vrše vlast u određenom periodu su uvek oklevali da izvrše regionalizaciju ili je nisu napravili na pravi način i onda su svi kalkulirali jer bi regionalizacija podrazumevala i promenu izbornog zakona. To bi značilo da se formiraju biračke izborne jedinice i svi kalkuliraju kako stoje u određenom kratkoročnom periodu u određenom regionu i zbog toga je propuštena šansa da se izvrši regionalizacija u pogodnom trenutku za Srbijom, znači 2001, 2002, i 2003, godine. Regionalizacija je izdvajanje nekih regiona koji prirodno vegetiraju i postoji neka logična podela već decenijama i ona bi, pretpostavljam, donela određene dobrobiti jer bi ljudi bili okrenuti nekom eko centru koji bi se izdvojili kao neki pokretači razvoja. Naravno tu postoji opasnost da se i oni pretvore u neki instrument centralizacije, pa da se Niš ili Užice kao centri regiona izdvoje kao nekakvi mali beogradi ali za to treba mnogo vremena da prođe.

Koliko je po vašem mišljenju tzv.obični građani poznaju pitanja vezana za DiRS?

Mislim da ovo pitanje nije postavljeno kao značajno i suštinsko i da građani uopšte o tome i ne razmišljaju i oni u tome ne vide nikakav značaj i mislim da je to jedna velika greška političkih elita. Oni ga nisu postavili nisu shvatili da je značajno i mislim da u javnom mnjenju ne prepoznaju decentralizaciju i regionalizaciju kao ključna pitanja vezana za njihov napredak i za bolji život. Uostalom ako se podsetimo predizborne kampanje koja je upravo prošla. Mislim da decentralizaciju i regionalizaciju nije pominjao niko. Teme su bile i korupcija i zapošljavanje, a decentralizacija i regionalizacija, koje su na neki način i preduslovi za razvoj, nisu pomenuti baš nigde.

Da li je poznavanje DiR od strane građana uslov za DiR, odn da li je nepoznavanje prepreka?

Što se tiče poznavanje decentralizacije i regionalizacije, jeste uslov za pristupanje aktivnostima, odnosno mislim da je nedovoljno poznavanje preprekaza dalji razvoj.

Kako ocenjujete postojeće odnose između države i opština u Srbiji? Da li smo i koliko decentralizovana država? Kako ocenjujete odnos ingerencija između lokalnih i centralnih vlasti?

Poslednjih desetak godina, koliko sam malo više zainteresovan za rad lokalne samouprave, očigledno da to koliko su aktivne opštinske vlasti, odnosno koliko imaju dobre odnose sa republičkim vlastima od toga zavisi i naredak opštine, koliko umeju dobro da lobiraju, ukoliko imaju dobar prolaz prema njihovim centralama, stranačkim centralama i na osnovu toga i određene

opštine mogu da imaju bolji i brži pristup fondovima na nivou republike što svakako nije dobro. Na kratak rok može da daje neke rezultate i možda na kratak rok neko može da računa na jedan ili dva predsednička mandata, ali na duži rok to nije dobro.

Da li smo i koliko regionalizovana država? Kako funkcionišu sadašnji regioni, njihova funkcija? šta im nedostaje?

Postoji neki zakon o teritorijalnom uređenju Srbije, postoje okruzi koji funkcionišu i postoje načelnici okruga ali meni se čini da oni u poslednjih nekoliko godina nisu dobili naznačaju u onoj meri u kojoj bi trebalo. Prvo, mesto načelnika okruga na kraju bude neki politički potkusur, nemaju nikakve ingerencije, prosto to je nekakva titula, mada neki su pokušali, čini mi se, da se i preko svojih ovlašćenja upliću u poslove, ali to je čisto onako politički. Suština bi bila da regioni kreiraju nekakvu zajedničku politiku, da povezuju opštine, da omogućuju da se realizuju određeni zajednički projekti. To je ono gde ja vidim značaj regiona ali mislim da se imalo nekakvo loše iskustvo. Recimo, pre par godina je regionalna privredna komora pokušala da formira nešto što bi se zvalo neka zajednička ponuda zapadne Srbije, odnosno regiona užičkog, zlatiborskog okruga i to nekoliko ljudi koji su bili entuzijasti u privrednoj komori. Oni su pokušavali da nađu nešto zajedničko i da se ljudi uklope, da se napravi nekakva zajednička ponuda. Međutim, ja sam to radio kao čovek iz marketinške agencije, znači radio sam samo na razvijanju poruke, kreiranju vizuelnog identiteta i materijala. Onda sam shvatio da postoje određeni lobiji i određene mafije, da određenim ljudima nije bilo stalo dase uradi tako nešto, da nema zajedničkog propagandnog materijala za region, i neki ljudi su videi sebe, odnosno, konkretno došla je osoba X, nije važno koja, i rekla evo vam 20 hiljada da ne radite ništa a mi smo za taj posao trebali da dobijemo 360 hiljada. I mi smo kao tvrdoglavi kreteni rekle ne, mi radimo, i doživeli smo takva podmetanja i 4 puta smo kompletan materijal morali da uradimo ponovo zato što su nam dolazili materijali sa svih strana i na kraju smo shvatili da postoje neke stvari koje nisu za to, nisu za regionalizaciju i nisu za zajednički nastup. Jednostavno, postoje mafije u svakom segmetu života, postoji neka organizovaa grupa koja koristi zakone kreativno i ima neke privilegovane pozicije u poslovima.

Da li će u slučaju da se decentralizuje Srbija, korupcija po opštinama biti veća ili manja?

Pa mislim da to nema veze sa decentralizacijom, mislim da ima veze sa izgradnjom određenog sistema. Mislim da će u tom slučaju da bude decentralizovana korupcija. Ako nema adekvatnog sistema u borbi protiv korupcije onda će se i korupcija decentralizovati, možda efikasnije i od države. Možda će ona da bude brža i da se lakše prilagodi novim uslovima.

Da li će, ako se regionalizuje Srbija, finansiranje regionalnog razvoja biti bolje, lošije ili isto?

U trenutku kada se izvrši regionalizacija mora da se uradi nekakva ozbiljna i nepristrasna procena stepena razvoja regiona i da se pristupi onome što se zove ravnomerni privredni razvoj ali, naravno, da to ne bude deklarativno i da ne zavisi od snage određenih političkih partija. Politika će uvek težiti da prikaže sve ono što je razvojno, sve ono što je ulaganje, težiće da prikaže kao nekakav svoj poen, kao nešto što je određena stranka uradila a da to nije rezultat nikakve zajedničke strategije na nivou države. To je isti problem kao i sa opštinama. Bojim se da će u regionima opet politički odnosi i rezultati glasanja uticati na pristupe fondovima i na regionalni razvoj i da će to biti nešto što će se zloupotrebljavati u predizbornim kampanjama.

Šta su po vašem mišljenju najveće prednosti decentralizacije i moguće regionalizacije Srbije?

Nismo se dotakli problema koji je u Užicu i mnogim manjim gradovima već poslednjih 20 godina vidljiv golim okom. To je odliv mladih ljudi u Beograd. Ja sam poslednjih 20 godina radio, 15 godina od toga sam radio kao disk džokej, što bi se reklo radio sam sa mladima. To je apsolutno vidljivo golim okom koliko njih ode u Beograd i koliko ih se malo vrati. Prema mojoj proceni 90 posto je onih koji završe fakultet da odu u Beograd i da tamo rade bez obzira da li je to posao u skladu sa onim što su završili, uglavnom nemaju nameru da se vrate. Užice je pun grad leti, za Uskrs i za Božić i tada je to grad u kome bi ja voleo da živim. To je grad koji bi možda bio takav da

je istorija, recimo, išla malo drugačije i da '90-ih nismo otišli na ovu stranu. Mislim da je to strašan problem i da decentralizacija i regionalizacija moraju da vode računa o tome i da utiču da mladi ljudi imaju priliku da mogu i u svom gradu da se zaposle u nekim atraktivnim firmama, da rade za dobre pare i da jednostavno imaju dobar kulturni život jer ako se ovako nastavi i ja idem za Beogra isto.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija decentralizacija Srbije?

Prva stvar koja treba da se uradi je da se decentralizuju političke stranke. Neke stranke imaju i svoj dokument o decentralizaciji ali su one u strukturi vrlo centralizovane. Znači postoji predsednik stranke i postoje predsednici opštinskih odbora i tu je isti princip. Oni jednostavno svoju moć baziraju na ljudima iz baze ali ne prenose dovoljno ingerencije i dovoljno moći. Ljudi ovde u političkom smislu, oni jesu predstavnici stranke ali jednostavno oni prenose svoju moć na Bgd. Stranke funkcionišu vrlo centralizovano i to je jedan od puteva, izazova ili problema d. Dok se i same stranke makar malo nedecentralizuju neće se ni Srbija d. Možda je ovo malo hrabra izjava a ako one to ne urade neće ni vlast hteti da predaju, tek tako, na niže nivoe jer je Milošević to lepo upakovao, sve je preneo na Bgd i oni koji su došli posle njega rekli su ovo je baš jedan dobar mehanizam, ovo su dobra kola sad ću ja malo da vozim, sve je u mojim rukam, sve pare sa lokala dolaze kod mene i to je to.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija regionalizacija Srbije?

Što se procesa regionalizacije tiče opet tu imamo političke probleme. Imamo pre svega Vojvodinu koja je problem, jer ako tamo neko pomene regionalizaciju taj je automatski izdajnik. Mi smo ovde u Užicu, onako iz zezanja, pričali godinama da hoćemo da budemo republika, mi smo bili Užička republika '41 godine i mislim da nam ništa ne bi falilo da budemo republika i da imamo poseban odnos prema centralnoj vlasti. Tu je Bosna, tu je granica, tu je Crna Gora i mi smo mogli da budemo bescarinska zona i evo ja se ovoga trenutka proglašavam za zagovornika regionalizacije. Naravno sutra će me odmah prozvati da sam separatista, idajnik ili šta već, ali dobro.

10. *Suzana Dimitrijević*, Leskovac

Šta podrazumevate pod pojmom decentralizacije Srbije?

Decentralizacija, za mene, nije samo lepa reč koja se slaže sa demokratizacijom i demetropolizacijom već pitanje od suštinskog značaja. U ovoj državi to je pojam bez pravog sadržaja, zgodna poštalicica za simulaciju demokratizacije ovog društva. Proces prenošenja ovlašćenja od centrale ka lokalnu, spuštanje vlasti ka lokalnim samoupravama, preuzimanje odgovornosti za sopstveni razvoj, za mene je osnovni preduslov normalnog života ili, rekla bih, daljeg života u Srbiji uopšte.

Šta podrazumevate pod pojmom regionalizacije Srbije?

Regionalizacija Srbije je ono što nikako da se desi a neophodna je ako uopšte želimo da govorimo o ravnomernom regionalnom razvoju u ovoj zemlji. Dvostepena lokalna samouprava koja podrazumeva regione kao interesne celine jeste ona vrsta teritorijalno-političkog organizovanja koje omogućuje efikasnost ostvarivanja zajedničkih interesa gradova i opština.

Kako ocenjujete vaše poznavanje teme DiRS i da li biste želeli više da znate o tome?

Dovoljno je da znam da je to suštinsko pitanje. Bez DiR ne možemo uopšte govoriti o našoj spremnosti da se približimo Evropi. S druge strane to je vrlo kompleksno i ozbiljno pitanje, o kome želim i moram dalje da učim i da se informišem. Da bi se izvršio ozbiljan pritisak na državnu vlast da zaista krene u proces decentralizacije a pritisak je neophodan jer do sada nije postojala politička volja za to moramo razumeti suštinu problema ali poznavati načine i mehanizme kako to ostvariti.

Koliko tzv. obični građani poznaju pitanja vezana za DiRS?

Ne baš mnogo. Za većinu građana to su samo reči koje se često koriste u predizbornim kampanjama ali pravog razumevanja, zapravo, i nema. Karakterističan primer za to jeste slučaj sa Leskovcem i sa

dobijanjem statusa grada. Stvorena je, čini mi se, velika konfuzija kod građana po tom pitanju. Ogromna većina smatra da status grada zaista nešto znači mada, realno, ne znači. To je simulacija decentralizacije, to je prosto lepljenje etikete statusa grada postojećim opštinama, a građani to ne prepoznaju dovoljno. Leskovac je bio preglomazna, ekstremno nefunkcionalna opština nastala u procesu centralizacije mehaničkim spajanjem mnoštva lokalnih zajednica a sada će biti nefunkcionalan grad sa blokiranim potencijalima nespособan da krene u sopstveni razvoj. Ljudima to nije jasno. Većina očekuje da će sada biti više para i da će to rešiti sve naše probleme. Ne znaju da nam ovako organizovanima ni petostruko veći budžet ne bi pomogao da živimo bolje.

Da li je poznavanje decentralizacije i regionalizacije od strane građana uslov za pristupanje ovim aktivnostima, odnosno da li je nepoznavanje ovih pitanja prepreka za rad na tom planu?

Ogromna je odgovornost i veliki zadatak nevladinih organizacija i političkih partija koje prepoznaju ovo pitanje kao suštinsko da približe ovu problematiku građanima, da objasne o čemu se zapravo tu radi, jer smatram da je neophodna podrška građana i njihov aktivizam da bi se projekat decentralizacije uopšte ostvario. Očigledno je da će čitava stvar u dobroj meri morati da krene odozdo u vidu konstantnog pritiska građanstva na sopstvenu državu da ih se seti i da ih uvaži. Političke opcije koje su do sada vodile ovu državu i pre 2000. godine a i posle nisu pokazale volju da zaista pristupe procesu decentralizacije. Druga vrsta pritiska koji će svakako morati da se desi jeste onaj od strane EU.

Kako ocenjujete postojeće odnose između države i opština u Srbiji? Da li smo i koliko decentralizovana država? Kako ocenjujete odnos ingerencija između lokalnih i centralnih vlasti?

Srbija je danas nepodnošljivo centralizovana zemlja. Ona se paternalistički odnosi prema svom građanstvu, kao veliki tata u razvijenom patrijarhatu koji svom nedoraslom deteu određuje koliki će džeparac da ima kako će da ga troši, koji su mu prioriteti i interesovanja. Pritom to dete samo zarađuje novac pa ga daje tati da on odredi koliko će mu udeliti. Ako građani Leskovca mogu godišnje da pošalju tati oko 150 miliona eura, a onda im tata vrati kao džeparac oko 20 miliona onda je jasno da je situacija prilično ponižavajuća. Donošeje Ustava 2006. godine i seta lokalnih zakona 2007. godine raspršilo nam je sve nade da i oni koji sebe smatraju demokratskom vlašću imaju nameru da pokrenu proces decentralizacije i regionalizacije Srbije. Regiona i dalje nema a lokalna samouprava i kao grad i dalje nema one ingerencije koje bi joj omogućile da preuzme odgovornost za svoj razvoj, da oslobodi sada blokirane potencijale i da dobije šansu da bude konkurentna i atraktivna za investitore. Država je i dalje glavni i veoma loš investitor a ne postoji dovoljno veliki budžet koji bi potkripio sve rupe na našim putevima, popravio sve krovove na našim školama i izašao u susret svim našim potrebama. Dodatni, ali, ne i manji problem, jeste što je Srbija danas i nepodnošljivo partijska država, partijski, takođe, veoma centralizovana. Predstavници lokalne vlasti nisu predstavnici građana lokalne samouprave već predstavljaju ekspoziture svojih partijskih centrala i ponašaju se u skladu sa tim. U Narodnoj skupštini, takođe, nema predstavnika građana već partija. Zakone nam donose partijske vrhuške a nama ostaje samo da strepimo i da se nadamo da znaju šta rade. Tako se zatvara začarani krug centralizovane države u kome su građani taoci nečijih suvislih ili nesuvislih ideja. Građani Srbije su danas strahovito udaljeni od sopstvene vlasti bez prave mogućnosti da bitno utiču kao građani na donošenje odluka na lokalnom i republičkom nivou. Bez prave decentralizacije građani nisu građani već samo podanici koji moraju da trpe sopstvenu vlast.

Da li smo i koliko regionalizovana država? Kako funkcionišu sadašnji regioni i u čemu je njihova funkcija i šta im nedostaje?

Nema regiona u Srbiji i nema pravnog okvira za regionalizaciju. Autonomna pokrajina ne može biti zamena za region. Neophodno je najpre pokazati političku volju da se krene u tom pravcu i promeniti Ustav i zakone koji regulišu tu problematiku.

Kakav je vaš stav prema decentralizaciji Srbije? Objasnite detaljnije?

Decentralizacija je, za mene, jedno od najvažnijih pitanja kojim se moramo baviti danas u Srbiji. Bez toga nema ni prave demokratizacije društva. U centralizovanoj državi život je blokiran a građani nisu u stanju da zaista budu građani. Nema prave slobode, a samim tim ni mogućnosti da se preuzme odgovornost za sopstveni život. Onda se ne živi zaista nego samo preživljava. U takvim okolnostima ne dešava se samo praznjenje sela iz rubnih područja već se prazne i gradovi. Karakterističan je primer Leskovca koji predstavlja grad u laganom odumiranju. Mladi odavde odlaze i ne vraćaju se a mi smo sve stariji i sve isfrustriraniji. Ja ne mislim da su građani Leskovca manje sposobni, manje vredni, manje obrazovani ili pametni od građana iz bilo koje druge sredine pa da moraju da žive u okvirima ekstremne nerazvijenosti. Ali vi ovde imate na delu katastrofalne posledice sulude centralizacije. Na teritoriji sadašnje opštine, odnosno grada nekada je bilo 24 opštine pa su ih spojili, najpre, u 6, pa u 4, pa u jednu i sada u jednoj organizaciji u celini imate 140 sela, 3 varošice i jedan grad, tako da nije ni malo čudno što svi zajedno nazadujemo. Brestovac smatra da se previše daje Grdelici, Vučje smatra da je potpuno zapostavljeno a svi se zajedno mršte na Leskovac koji, uzgred budi rečeno, više i ne liči na urbanu sredinu jer predstavlja političku manjinu i njime upravlja selo. Ko može u jednoj takvoj opštini, jer stvarno mi je teško da kažem u gradu, sve i da predstavlja najdobronamerniju i najodgovorniju vlast da artikuliše prave interese građana, da odredi prioritete, da reši sve goruće probleme svih 144 lokalnih zajednica koje su strpane u isti koš. Pa naravno niko. Zato, ako je decentralizacija uslov za brži razvoj ostalih sredina u Srbiji, za Leskovac je to pitanje opstanka.

Kakav je vaš stav prema regionalizaciji Srbije i detaljnije objasnite vaš stav?

Mislim da građani Srbije nedovoljno znaju o tome šta su regioni i poistovećuju ih sa nekadašnjim regionima a sadašnjim okruzima koji su samo produžena ruka centralne vlasti i ništa više. Potrebno je informisati ljude o tome šta su regioni i sigurna sam da bi oni onda podržali taj projekat. Meni lično smeta što, kada se govori o decentralizaciji i regionalizaciji u Srbiji svi se nekako hvataju za Vojvodinu. Svaka čast Vojvodini ali šta je sa ostalim krajevima Srbije? Šta je sa jugom Srbije? U ovoj zemlji ako ne bude decentralizacije i regionalizacije, jug Srbije će ostati večitno nerazvijen u to sam sigurna. Uostalom nama su Skoplje, Sofija i Priština bliži od Beograda. Kao region mogli bi da ostvarimo značajnu prekograničnu saradnju ili da jednog dana budemo deo takvog regiona. Bilo bi interesantno, čini mi se, razlišljati i u tom pravcu. U svakom slučaju prema regionalizaciji imam apsolutno pozitivan stav. Kada gledamo kartu regiona Evrope tako grozno i usamljeno deluje Srbija kao jedina koja nije učinila ništa u tom pravcu. Ako zaista hoćemo da budemo deo Evropske unije moramo smesta da krenemo u regionalizaciju.

Da li će u slučaju da Srbija bude decentralizovana, korupcija po opštinama biti veća ili manja?

Korupcija je danas način života u Srbiji. Ušla je u sve pore društva i ako ste deo nekorumpirane manjine onda vas smatraju budalom koja se ne snalazi najbolje i ne poštuje nepisana pravila. Ne mislim da će se problem korupcije rešiti lako i brzo. Međutim, decentralizacija koja podrazumeva stvaranje manjih opština jeste jedan od sistemskih poteza koji će nužno da dovede do smanjenja korupcije po opštinama. U manjim opštinama lokana vlast je bliža, transparentnija i dostupnija građanima što podrazumeva veću kontrolu lokalne vlasti od strane samih građana.

Da li će u slučaju regionalizacije Srbije finansiranje regionalnog razvoja biti bolje, lošije ili isto?

Ako bi se za regionalizaciju poslužili već postojećim modelima iz razvijenog sveta jasno je da bi i lokalne samouprave i preko regiona imale mnogo više novca za sopstveni razvoj. S druge strane, regioni bi kao takvi imali pristup fondovima EU što je trenutno slučaj samo sa Vojvodinom i Bgdom.

Šta su po vašem mišljenju najveće prednosti decentralizacije i moguće regionalizacije Srbije?

Najveća prednost bila bi oslobađanje života, izlazak iz stanja prisilne nezrelosti u kome se sada nalazimo i preuzimanja odgovornosti za vlastiti razvoj, oslobađanje potencijala koji postoje a koji su sada potpuno blokirani. Tu pre svega mislim na razvoj preduzetničkog duha koji je zarobljen, na

konkurenciju, slobodno tržište ideja i projekata. Kada imate mogućnost upravljanja vlastitim životom, postajete slobodni i kreativni u pronalaženju najboljih rešenja sa sebe. Suprotno, kada nemate tu mogućnost možete da budete i genije, ali ako ste rođeni, recimo u Leskovcu, a neki tamo beogradski partijski aparatčik donosi odluke o tome kako ćete živeti, onda ste beznačajno frustrirani i blokirani. Ubeđena sam, takođe, da bi decentralizacijom dovela do demontiranja partokratske vlasti kakvu sada imamo i na lokalnu što je potpuno neprirodno.

Šta su po vašem mišljenju najveći rizici projekata moguće decentralizacije i moguće r S?

Najveću opasnost vidim u strahu koji bi mogao da se razvije kod napaćenih građana lokalnih sredina u Srbiji. Veća sloboda podrazumeva i veću odgovornost i to je razlog zašto se većina ljudi plaši slobode. Kada upravljate svojim životom onda preuzimate i rizik da možda u nečemu budete neuspešni. S druge strane, prihvatanje tog rizika je jedini način da sazrete i živite kao ljudi. Građani u ovoj zemlji predugo žive u sistemima u kojima su pod patronatom države. I koliko god da su osiromašeni i neslobodni imaju taj osećaj lažne sigurnosti. Smatram da ljude treba ohrabriti, stalno ohrabrivati i pripremati za život u slobodi i demokratiji. Mnoge lokalne sredine se u ovom trenutku osećaju previše siromašnima i nespemnim da bi u većoj meri, nego do sada, preuzele odgovornost na sebe. Taj strah treba razvežati. Ja sam sigurna da bi nakon prvih nesigurnih koraka konačno krenuli u sopstveni razvoj.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija decentralizacija Srbije?

Neophodno je pripremiti pravni okvir, znači promeniti Ustav i zakone koji regulišu tu problematiku. Zatim neophodno je uraditi opsežno istraživanje i tvrditi koji je optimalan broj opština i gradova i taj posao prepustiti stručnjacima. Zatim pokrenuti najširu javnu raspravu o tome kakvu lokalnu samoupravu želimo, dvostepenu ili višestepenu. U svakom slučaju to je veoma ozbiljan posao ali sa tim moramo već jednom da počnemo. Previše smo vremena već izgubili.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija regionalizacija Srbije?

Ono što sam rekla za decentralizaciju važi i za regionalizaciju. Dodala bih samo da je neophodno omogućiti opštinama i gradovima određene teritorije da prepoznaju i artikuliraju zajedničke interese i da to bude temelj budućeg regiona a nikako da centralna vlast odozgo mehanički crta granice tih regiona.

11. *Ljubiša Đorđević*, Negotin

Šta podrazumevate pod pojmom decentralizacije Srbije?

Demokratska stranka je jedna od retkih stranaka koja se bori za potpunu decentralizaciju i ne samo decentralizaciju nego i regionalizaciju. Jedan od najvećih pobornika decentralizacije je gospodin Boško Ristić iz Niša i mi svakih mesec, mesec i po dana imamo sastanak i to uvek u drugim gradovima. Prvi sastanak smo imali u Nišu tako da svi predstavnici mesnih odbora dolaze na te sastanke i onda svako iznosi svoje mišljenje i to je jako potrebno. Ne samo da je potrebno za Srbiju nego i za svakog građanina Srbije i to je jedan od uslova da bi mogli da se pridružimo velikoj evropskoj porodici. Na žalost opšte je poznato da smo mi još uvek centralizovana zemlja.

Šta podrazumevate pod pojmom regionalizacije Srbije?

Kao i decentralizacija i regionalizacija je potrebna iz prostog razloga, iz finansijskih razloga. Nema potrebe da Negotin ovde, mi zavisimo od Beograda, da sve ono što građani opštine Negotin zarađuju ovde da pare idu u Beograd a onda da nam Beograd vrati na kašičicu ili ne vrati. Na žalost to je sada kod nas tako ali mi smo videli prošle godine kada je bila poplava u Engleskoj, gde se isti slučaj desio i tamo, i pored toga što je tamo demokratija mnogo ispred nas i što su rešili skoro sve probleme koje imaju. Videli smo, svedoci smo bili kada je bila ona poplava i kada je vlada Engleske reagovala i rekla da je ne znam koliko milijardi funti obezbedila za to područje da se reše ti kanali, reke, nasipi da ne bi došlo do poplave. Posle par dana su reagovali ljudi iz lokalne

samouprave gde su rekli, jeste vlada je donela odluku ali mi te pare nikada nismo videli jer u tim gradovima je bila opozicija u odnosu na vladu u Londonu. Vidite kod njih, iako su oni dosta poodmakli, isto se dešava i zato insistiram da u našoj opštini, ako želimo da nam bude dobro da iskoristimo maksimalno sredstva sada iz NIP-a da se odslikava vlada koja je u Beogradu i odslikava se u Negotinu i u svakoj opštini. To je, za sada, dok još uvek važi ovaj centralizam, jedina dobra stvar i jedina prava stvar.

Kako ocenjujete vaše poznavanje teme DiRS i da li biste želeli više da znate o tome?

Ja poznajem malo, sigurno ne poznajem sve, kao što mnogi ljudi, na žalost, ne poznaju uopšte tu temu i svakako da bi želeo više da znam, ne samo ja nego mnogi ljudi bi to trebali da shvate i da znaju jer je to u interesu svih nas.

Koliko tzv.obični građani poznaju pitanja vezana za DiRS?

Ja mislim da obični građani uopšte ne poznaju ili vrlo, vrlo malo. Izuzetak je mali broj pojedinaca tako da je potrebno da svi ljudi saznaju i da shvate da je to mnogo dobra stvar za svakog pojedinca.

Da li je poznavanje decentralizacije i regionalizacije od strane građana uslov za pristupanje ovim aktivnostima, odnosno da li je nepoznavanje ovih pitanja prepreka za rad na tom planu?

Pa dobro nije uslov ali može da bude. I sigurno da je prepreka jer ljudi nisu svesni da uvek neko drugi odlučuje u njihovo ime pa ako hoćete i lokalna samouprava isto tako je na neki način centralizovana u odnosu na građane.

Kako ocenjujete postojeće odnose između države i opština u Srbiji? Da li smo i koliko decentralizovana država?

Sigurno da nismo decentralizovana država, sigurno da smo centralizovana država. Recimo ako imate prijatelje koji su, da krenemo od ministra. Ako poznajete ministra vi možete da završite neki posao ako ne poznajete nikoga vi ne možete ni jedan posao da završite. Posebno sada kada je Koštuničina vlada uvela taj NIP. Ako nemate čoveka tamo, neka bude i običan službenik, ne možete da završite ni jedan posao. Pogotovo ne može da vam prođe nijedan projekat i to ne samo da imate ljude nego treba i dobro da ih znate i treba da budete jako uporni da biste dobili jer uvek neko ima nekog boljeg prijatelja iz nekog drugog grada iz neke druge opštine a jako je bitno doći do tih sredstava kada postoje ta sredstva i ja nisam siguran da se dele ravnomerno i onako kako bi trebalo, ili da se više dodele onim opštinama koje nisu razvijene a ja sam duboko ubeđen da opština Negotin nije dovoljno razvijena i ja mislim da ne samo što nije razvijena nego mora da se proglašeni nerazvijenom i čak devastiranom.

Da li smo i koliko regionalizovana država? Kako funkcionišu sadašnji regioni, u čemu je njihova funkcija, šta im nedostaje?

Pa ja ne znam, nisam upoznat dovoljno da današnji regioni funkcionišu na onaj pravi način na koji bi trebalo da funkcionišu. Znao kako, uvek se pojavljuje neka sujeta, uvek se ljudi boje pa šta će da bude. Evo konkretno sa nama slučaj, mi još uvek ne znamo kom ćemo regionu da pripadamo, bar ja ne znam, i ljudi koje sam pitao i tu se vodi neka borba, da li ćemo da pripadamo niškom regionu ili požarevačkom. Mislim da bi bilo najbolje da ovaj naš region ovde gde bi se obuhvatila ova dva regiona zaječarski i borski, to bi bila prava stvar i da mi tako nastupamo i tako se pojavljujemo kao Timočki region. Da bi mogli da ostvarimo sva naša prava koja nam pripadaju i koja trebamo da imamo da bi nam bilo bolje svima.

Kakav je vaš stav prema decentralizaciji Srbije? Objasnite detaljnije?

Kao što smo rekli na početku, decentralizacija je Srbiji jako potrebna. Mi ne možemo da pristupimo Evropskoj uniji ako ne budemo potpuno decentralizovani. Sigurno da do sada to nije bio slučaj i sigurno da to nije dobro i ja verujem da će ova naredna vlada, ako bude formirana, ja sam duboko

ubeden da je to proevropska vlada na čelu sa Demokratskom strankom, da ćemo u trajanju mandata, ove vlade naredne, da se donese čitav set zakona gde će potpuno Srbija da bude decentralizovana.

Kakav je vaš stav prema regionalizaciji Srbije i detaljnije objasnite vaš stav?

Bilo je puno priča o tome, pa čak šest kantona, pa ti kantoni, malte ne, da budu država u državi što ja opet mislim da nije dobro jer bi smo odmah napravili šest novih država u ovoj našoj Srbiji. Sigurno je regionalizacija potrebna i ići će se na to i to mora da se desi ali normalno zna se bez ovlašćenja koje su na kraju imale ove dve naše pokrajine i na kraju evo desilo se što se desilo i sa Kosovom, ali mislim da mora da dođe do potpune regionalizacije.

Da li će u slučaju da bude izvršena decentralizacija Srbije, korupcija po opštinama biti veća ili manja?

To zavisi od ljudi a sigurno postoji mogućnost da korupcija bude veća, ali ukoliko se budu promenili neki zakoni, a verujem da hoće, i kada bude svako radio svoj posao, i kada budu svi oni odgovarali ako i pomisle a ne urade tako nešto, ja mislim da će korupcija da se suzbije ali za to nam treba dodatni napor. To zavisi od svakog pojedinca i ako vi dozvoljavate da idete negde da završite neki posao pa da nešto častite ili odnesete neki poklon tome nema kraja i zavisi od posla koji ste planirali da završite i onda to će da se odrazi i na visini poklona. Ili čak da vam neko traži pare za nešto što je dužan da uradi i mora da uradi kao u svim normalnim zemljama tako da biće tu potrebno mnogo truda i mnogo napora da se potpuno iskoreni. I mi smo svi krivi na neki način za korupciju.

Da li će u slučaju da bude izvršena regionalizacija Srbije finansiranje regionalnog razvoja biti bolje, lošije ili isto?

Ja mislim da treba da bude bolje, mnogo bolje a onda će da zavisi situacija i od ljudi koji budu učestvovali u lokalnoj samoupravi, koliko su sposobni da dovedu strane investitore, da se pokrene privreda. U Negotinu je sve stalo ništa se ne dešava, privreda je u totalnom kolapsu osim ovih malih trgovina, par privatnika i skoro ništa ne funkcioniše.

Šta su po vašem mišljenju najveće prednosti decentralizacije i moguće regionalizacije Srbije?

Pa prednosti su velike. Mnogo toga što sada zavisi od Beograda rešavaće se ovde. Ako sada želite da dovedete nekog velikog investitora i da se izgradi neka fabrika onda morate da dobijete saglasnost i Beograda. Mislim da kada bude potpuna decentralizacija i regionalizacija da to više neće da se desi, da to neće da bude slučaj i da će to lokalna samouprava da reši i da će to mnogo brže da ide i od toga ćemo svi da imamo koristi, i mi na lokalnu i na regionu a i cela država.

Šta su po vašem mišljenju najveći rizici projekata moguće decentralizacije i moguće regionalizacije Srbije?

Najveći rizici su, konkretno što se tiče Negotina, ako lokalna uprava bude nesposobna i ne dovede strane investitore ili domaće, sasvim svejedno. To će onda da bude veliki rizik jer kada dođe do regionalizacije, onda kao što nam je poznato, policija će da pripada pod ingerenciju opštine pa zdravstvo tako da to će da bude jedno veliko opterećenje i pitanje je da li ćemo moći da izdržimo taj pritisak na budžet opštine.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija decentralizacija Srbije?

Pa po meni trebalo bi postupno, znači korak po korak a ne odjednom upravo zbog ove finansijske situacije i zbog kolapsa privrede u opštini Negotin. Ja stalno pominjem Negotin jer mi smo tu i mi znamo naše probleme.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija regionalizacija Srbije?

To važi isto kao za prethodno pitanje, znači korak po korak. Ne bi to trebalo da se desi odjednom jer onda je pitanje, jer da vam kažem mi smo pomalo i nespremni što se toga tiče.

Recite mi šta podrazumevate pod pojmom decentralizacije?

Prenos ovlašćenja od strane centralne vlasti na lokalne nivoe i na niže nivoe vlasti. Kada kažemo lokalne tu može da postoji više nivoa na nekom regionalnom nivou ili u Srbiji to su okruzi i lokalna samouprava, opštine, gradovi.

Recite mi šta podrazumevate pod regionalizacijom Srbije?

U teritorijalnom smislu bi to bilo podela na određene regije, na jedan skup opština, regiju čini skup nekih opština u zavisnosti i od geografskog položaja i konfiguracije terena i prostornog okruženja i ekonomije i privrede i potreba koje imaju građani u tim opštinama. Ili, slobodnim jezikom rečeno znači da postoji jedan regionalni centar koji u onoj najvišoj instanci može da opsluži sve potrebe građana u nekom okruženju. To je teritorijalna podela a u onom socijalnom smislu regionalizacija, po meni, regionalizacija bi bila jedna teritorija koja, već sam rekao, zadovoljava sve potrebe građana.

Da li vi regionalizaciju shvatate čisto teritorijalno ili ima granica?

Ne, može da se odredi granica i ona može da postoji u tom administrativnom smislu granica nekog regiona. Paralele radi mislim da neka trenutna, na papiru, administrativna regionalizacija Srbije, ima 26 regiona ili okruga kako se kod nas zovu su čista administrativna podela. Jer na primer Niš - Leskovac su relativno blizu, 45 km, i sada da uzmemo neku opštinu na pola a pitanje je da li oni svoje potrebe zadovoljavaju u Nišu ili u Leskovcu. U tom smislu mislim da teritorijalno, administrativno nije dobro urađeno zato što, na primer znam sigurno da meštani Brestovca koji pripada Leskovačkoj opštini i Jablaničkom okrugu veći deo svojih potreba zadovoljavaju u Nišu. U drugom slučaju ako se krene dole južnije, ljudi iz Vladičinog Hana i Surdulice veći deo svojih potreba zadovoljavaju u Leskovcu a ne u Vranju gde administrativno kao okrug pripadaju, Pčinjskom okrugu. U tom smislu to je čisto neka administrativna podela.

Kako ocenjujete vaše poznavanje pojma DiR? Da li bi voleli da znate više o tome?

Naravno da bi želeo da znam više o tome. Iskreno rečeno mislim da ja znam dovoljno o tom smislu, pojavi ili procesu iz prostog razloga što sam u zadnjih sedam-osam godina imao prilike i da putujem službeno i da budem deo nekih timova međunarodnih organizacija i u inostranstvu i radio i doškolovavao se u inostranstvu i onda sam video neke njihove modele regionalizacije, na primer Italiju, severnu Italiju i mislim da oni možda imaju najbolji model te teritorijalne organizacije ili regionalizacije koje su sprovedli. Znam kako je to u Francuskoj, u Italiji, znam kako je u Nemačkoj, znam u Srbiji načelno. Nisam pravnik pa ne znam onaj zakonski deo pa da kazem po kom članu zakona je recimo nadležnost mesne zajednice ili opštine ili okruga a šta je centralni nivo. U celini 80 posto nadležnosti znam iz praktičnog razloga pošto se sa tim susrećem svaki dan a inače mislim da bi mnogo više trebalo u javnosti da se priča o tome jer verujem da veći broj građana ne zna šta to znači. Svi znaju za taj izraz decentralizacija, to je sada popularno, svi znaju za regionalizaciju i svi znaju da to treba da se uradi a zaustavite prosečnog građanina na ulici koji nije u ovim poslovima mislim da ne znaju šta to znači.

Možete li da precizirate nivo informisanosti građana o decentralizaciji i regionalizaciji?

Mislim da je njihova informisanost ono što čuju sa vesti, nacionalnih medija i što čuju od političara. To nije dovoljno jer se to svodi, recimo u svakodnevnom poslu ljudi dolaze u kancelariju i pričaju o tome: „treba da se izvrši decentralizacija“ ili „treba da se izvrši regionalizacija“, a kada ih pitam a zašto, konkretno na njihovom problemu vidim da to nema veze ni sa decentralizacijom ni sa

regionalizacijom. Jer oni misle da nakon decentralizacije i regionalizacije nikada više neće imati potrebe da odu do Beograda ni za kakav administrativni problem. Znači nije dovoljno razjašnjeno, ljudi koji nisu u ovom poslu vezano za lokalnu samoupravu, mislim da 80 posto njih ne zna šta to znači. A još manje znaju koje bi bile prednosti ako se uradi, ako se sprovede decentralizacija ili ako se konačno u Srbiji reši taj nivo regiona i lokalnih vlasti.

Da li je, za odvijanje procesa decentralizacije, nužno da ljudi budu upoznati sa tim i da li to neznanje može da koči proces decentralizacije, koliko to utiče na proces decentralizacije i regionalizacije?

Mislim da može da koči, ne da ukoči potpuno i da onemogućí taj proces ali može da ga usporava zato što, recimo kada bi sutra u novoj skupštini Srbije, kada se konstituiše, usvojili taj neki zakon o regionalizaciji ili decentralizaciji mislim da građani opet ne bi znali o čemu se radi, da dobar deo građana ne bi znao o čemu se radi. Mislim čak da dobar deo predstavnika lokalnih vlasti ne bi znao o čemu se radi. Iskreno rečeno mislim da ni mnogi gradonačelnici i predsednici opština ne bi znali o čemu se radi, kada bi se to donelo preko noći. To je posledica toga što ljudi o tome slušaju uglavnom sa televizije, iz dnevnika, vesti i iz usta političara koji to uglavnom potenciraju u predizbornim kampanjama.

Recite mi kako ocenjujete trenutne odnose između države i opština u Srbiji? Da li su one centralizovane odnosno decentralizovane?

Mislim da to, pre svega, zavisi od ljudi, zato što u nekim segmentima i nekim oblastima društvenog života imamo neki nivo decentralizacije a u drugim nemamo apsolutno nikakvu slobodu u smislu da lokalna samouprava može nešto sama da uradi. Prvo nemamo finansijsku decentralizaciju u tom smislu da lokalna samouprava ima jedan nivo izvornih prihoda. Sa druge strane još uvek nemaju imovinu a čim nemate imovinu vi niste nezavisni. Ako je svega ovoga na teritoriji Niša i na teritoriji Leskovca vlasnik država Srbija tj. Republika Srbija a opština i grad su samo korisnici onda vi niste nezavisni. Evo vam jedan primer, za prodaju jedne lokacije od 5 ari u Leskovcu ili u Nišu koje je u vlasništvu Republike Srbije morate da dobijete saglasnost republičke direkcije za imovinu. Ne možete sami da je prodate bez saglasnosti republičke direkcije. U tom smislu nemamo decentralizaciju. S druge strane u onom segmentu gde je ostavljeno lokalnim samoupravama ostavljeno da imaju neke svoje lokalne prihode, mislim na komunalne takse u tom delu da, sama lokalna samouprava, odnosno njene skupštine na nivou tih tksi, naplati i načinu korišćenja sredstava, u tom segmentu delimično postoji taj nivo decentralizacije. U većini stvari ne jer sve zavisi od republičke vlade. Druga ključna stvar nakon koje bi mogli da kažemo da smo decentralizovana zemlja bilo bi da se poreska politika promeni, da opštine, gradovi, jedinice lokalne samouprave prikupе porez na svojoj teritoriji, mislim na sve poreske obaveze i da onaj deo koji pripada državi za nacionalne, centralne funkcije, tipa vojska, policija, prebace državi. Mi imamo kontra. Poreska uprava prikupi sve prihode pa daje lokalnim samoupravama kroz transfere 25 ili 26 u mesecu. I onda zavisimo. U praksi to izgleda ovako: morate da zovete Ministarstvo finansija i da vidite koliko ćete da dobijete ovog meseca iz republičkog budžeta ka opštinskom ili gradskom budžetu i da onda zavisite od njihove, bukvalno rečeno, dobre volje. Siguran sam da još uvek u Srbiji postoji taj nivo upliva politike u svemu tome, zato što opštine gde je na vlasti na lokalnom nivou ista politička opcija kao na centralnom nivou malo bolje prolaze u tim transferima od opštine gde imamo kontra situaciju na lokalnu i na republičkom nivou. To ne bi trebalo da ima veze jedno sa drugim ali to je neka druga prica.

Može li neki primer?

Evo konkretno jedan primer u pozitivnom smislu, opština Leskovac koja je u proteklih 20 meseci redovno dobijala transfere, transferi su veći bili nego prethodnih godina i to konkretno za nekih 100 i nešto miliona na godišnjem nivou, opština Leskovac je dobijala u proseku 50-52 miliona mesečno. Znači po budžetu za 2008 to je nivo sredstava od Republike ka gradu Leskovcu 600 i nešto miliona. U 2007. godini je bio 500 a pre toga je bio skoro 300 miliona. Mislim da tu ima uticaja i politička

opcija koja je bila u Leskovcu, ista, preslikana, jer mi smo imali privremene mere, bio je raspušten parlament, onda smo imali privremeni organ koji je procentualno oslikavao sastav republičke vlade, tako da smo eto u zadnje dve godine Leskovac je bolje prošao u odnosu na prethodne 4 kada smo imali gradonačelnika i lokalnu većinu koja nije bila ista kao tadašnja republička vlada. Slabiji su bili ti transferi. Naravno nigde na papiru ne piše da je tako ali ja to lično dovodim u vezu.

Kako ocenjujete regionalizaciju države, koji su regioni, kako oni funkcionišu i koji su nedostaci?

Ako uzmemo činjenicu, da li je sada 27 ili 29 regiona u Srbiji, ako uzmemo regione sa Kosova ove srpske, ali da ne ulazimo u to, mislim da je trenutno loše i opet je to moje lično mišljenje. Mislim da je mnogo da u Srbija koja je tolika kolika je postoji 26 regiona. Za mene region mora da bude nešto malo veće. I teritorija i broj stanovnika i opet se vraćam na onaj prvi deo priče kada sam rekao da funkcije u okviru te regije moraju da budu zadovoljene. Znači nije bitno da li će to da bude 2500 km² teritorije i da li će ona da ima više od 250 hiljada stanovnika, jeste i to važno i to su kriterijumi, ali je mnogo bitnije da se na tom regionu mogu zadovoljiti one osnovne svakodnevne potrebe građana. Znači, da u toj regiji postoji i dovoljno školskih ustanova, edukativnih ustanova, mislim na osnovne, srednje škole i na visoko školstvo, da u toj regiji postoji privreda koja može da nosi tu regiju da bi lokalni budžet bio jak da ne zavisi od Republike, da u toj regiji postoje zdravstvene usluge da imate bolnice, domove zdravlja, kliničke centre, sem ovih najkomplicovanijih zahvata da sve možete da odradite tu, a ne da za sve što je više od virusa i prehlade lekar piše uput za Niš. Naravno sada pričam o Leskovcu. U Leskovcu dobar deo tih funkcija može da bude zadovoljen ali ne sve, i Leskovac je za pojedine stvari oslonjen na Niš, a neke manje opštine u okruženju, ajde da uzmemo Pčinjski i Jablanički, Niški i Toplički okrug, taj neki jug Centralne Srbije, ako tako mogu da ga nazovem, dobar deo potreba građani ostvaruju u svojim lokalnim zajednicama ali za sve više od toga, primera radi ako živite u Medveđi koja je opština sa 6 hiljada stanovnika, tu imate par osnovnih škola, jednu-dve srednje škole i to je kraj. Ako učenik hoće da ide u umetničku školu on mora da dođe u Leskovac u srednju školu a ako hoće da ide da studira nešto onda mora da dođe u Niš ili da ide dalje. U Leskovcu može da studira Tehnološki fakultet, može Višu ekonomsku, Višu turističku, ugostiteljsku i Višu poslovnu. To su delovi niškog Univerziteta. Kako ja vidim regionalizaciju? Kada bi u Leskovcu postojala neka isturena, ne govorim ja to da Leskovac treba da ima poseban univerzitet u odnosu na niški. Ne, Srbija ima tri Univerziteta i mislim da je to dovoljno. Ali neka ima u Leskovcu, recimo istureno odeljenje medicinskog fakulteta niškog Univerziteta. Neka postoji u Leskovcu i mi imamo Kliničko bolnički centar. Što ne bi tu postojalo istureno odeljenje pa da za pojedine stvari studenti dođu ovde u niški Klinički centar a sve ostalo što mogu neka završe u Leskovcu. Dao sam primer medicine, nije bitno može i nešto drugo, ali mislim da u nivou raspodele, u principu šta je za mene decentralizacija i regionalizacija. To je da sve usluge budu što bliže građanima kojima su te usluge potrebne. Eto u tom smislu.

Recite mi nešto konkretno o decentralizaciji u Srbiji?

Trenutno aktuelna, aktuelni nivo decentralizacije, ako recimo kao reper uzmemo 2000-tu godinu, onda je za ovih 7-8 godina mnogo toga krenulo u tom smeru poboljšanja, mislim u pozitivnom smislu, ali da ima još mnogo toga da se uradi. Od klasičnih onih imovinsko pravnih stvari. Rekao sam tu je sad neki odnos jedinice lokalne samouprave i centralnog nivoa vlasti. Zašto na primer, evo Vojvodina kao paralela, pokrajina, Vojvođani imaju jedan nivo lokalne vlasti više od ostatka iz Centralne Srbije, jer oni imaju i pokrajinski nivo vlasti gde zadovoljavaju jedan dobar deo svojih potreba a onda plus koriste i republičke nivoe vlasti. Ajde da pričamo i o finansijskom smislu. Znači, opština Zrenjanin može iz svog budžeta da obezbedi realizaciju jednog projekta koji vredi milion nečega, obezbedi 20% iz lokalnog budžeta. Onda može iz pokrajinskog budžeta da uzme još 30% pa da od Republike traži još 50%. Ili obrnuto, nisu bitni procenti, dok mi, iz ovog ostatka Srbije, odvojimo iz lokalnog budžeta koliko možemo i onda smo prinuđeni da idemo u Beograd, u Vladu Srbije i da tražimo ostatak. Vojvođani su u prednosti jer se oni u tu istu Vladu pojave sa

obezbeđenih 50%, što mi iz lokalnih budžeta ne možemo. Oni uzmu 20 iz lokalnog, opštinskog, 30 iz pokrajinskog i onda od Republike traži pola pola sufinansiranje. A mi smo prinuđeni da za istu stvar izdvojimo pola iz lokalnog budžeta ili da sa 20% odemo u Beograd i tražimo 80%. I šta mislite ko će pre da dobije? Pa naravno onaj koji traži samo 50%.

Recite mi kakvo je vaše iskustvo do sada? Da li projekti na taj način su odobreni? Da li vam fali još projekata da budu odobreni?

U svakom slučaju ima dosta projekata za koje fali sredstva. Recimo, na konkretnom primeru Leskovca. Ajde ovako, ajde da uzmemo NIP, nacionalni investicioni plan. Doneli su odluku, mislim da je to uredba koja to definiše, jednostavno odluka na nivou ministarstva, da se iz NIP-a izdvajaju sredstva opštinama i gradovima do 20 posto njihovih budžeta lokalnih. I sada za budžet Leskovca čiji je budžet milijardu i sedamsto, to znači 350 miliona godišnje možemo da dobijemo iz NIP-a. Dok recimo za vojvođanske, koji imaju onaj još jedan nivo o kome sam malopre pričao, znači da oni mogu da realizuju sve projekte, na primer nađemo opštinu iste veličine kao Leskovac, recimo Subotica. Subotica ima mogućnost da tih 370 miliona iz NIP-a iskoristi da na to doda iz FIP-a, to je vojvođanski fond, i da doda iz opštinskog budžeta i da realizuje projekte ukupno od, da ne preteram, milijardu dinara. A mi u Leskovcu možemo da uzmemo tih 370 miliona i da na to dodamo koliko imamo u opštinskom budžetu i da realizujemo projekte od pola milijardi. Eto tu je razlika, oni imaju veću mogućnost udruživanja sa nekim samo zato što imaju jedan nivo lokalnih vlasti više nego mi u ostatku Srbije. Oni su u sličnoj poziciji kao što je Severna Italija. Oni imaju jedan nivo lokalne autonomije više nego ostatak Srbije. I mislim da bi bilo bolje Srbiji da postoje 6-10 regiona koji bi imali slični nivo organizacije kao što sada ima pokrajina Vojvodina, i onda bismo svi bili u boljoj poziciji. Sadašnji okruzi uopšte nisu lokalni nivoi vlasti. Sadašnji okrug je u stvari isturena kancelarija republičke vlade. Ona nema budžet, načelnik okruga ne raspolaže nikakvim budžetom sem onih tehničkih administrativnih, za plate zaposlenih i za te neke troškove službe i tu je kraj. On nema budžet, on nema skupštinu, nema vlast na tom nivou. Na primer načelnik Jablaničkog okruga je samo isturena kancelarija republičke vlade. Nema skupštinu, nema sistem vasti, nema institucionalni okvir na regionalnom nivou i nema budžet. Čim nemate budžet ne možete ništa da radite. Niste nikome zanimljivi da dođe da od vas nešto traži kad zna da nemate budžet da to izfinansirate. Recimo, kao menadžer opštine Leskovac ja nisam imao potrebu da idem kod načelnika Jablaničkog okruga, ne zato što smo mi u lošim odnosima, mi smo u super odnosima, nego znam da on nema budžet sa kojim raspolaže i znam da ne može da mi pomogne. Gde može da mi pomogne? Samo pri prolazu u neko ministarstvo, znači da bude spona, veza od grada Leskovca do Republike, do centralne vlade. Znači on sam ne može, nema skupštinu, nema budžet, nema program rada, nema ništa. Naš okrug je samo detaširan od isturenog odeljenja republičke vlade, ima par inspekcija, sanitarna inspekcija na tom nekom okružnom nivou, inspekcija rada i to je to i tu je kraj. Tu se ne donosi nikakva odluka. Na nivou Jablaničkog okruga nemate odlučivanje. Postoje načelnici koji su produžena ruka vlade Srbije i tu je kraj. On nema kome da izloži svoj program, nema ko da mu odobri taj program, znači on nema program po kome radi. Ako ima dobar prolaz u vladi i kod ministara obezbeđuje prolaz predsednicima opština i to je jedina funkcija načelnika okruga. On nema suštinsku vlast.

Malopre ste rekli kako bi bilo dobro kada bi bilo više regiona u Srbiji koji bi funkcionisali po principu pokrajine Vojvodine, kako vi vidite, kakav je vaš stav prema regionalizaciji Srbije trenutno? Da li vidite dobre ili loše strane, znači kompletan stav?

Vidim i dobre i loše strane trenutno. Mnogo toga je urađeno u zadnjih 7-8 godina. Ranije je bilo još gore. Što se regionalizacije tiče mislim da tu ništa nije promenjeno u tom teritorijalnom i administrativnom smislu. Promenjen je naziv, pre se zvao Jablanički okrug sad se zove jablanički upravni okrug, i možda je malo više tih isturenih odeljenja inspekcije i republičkih nekih nadležnosti spušteno tu i to je kraj. Teritorijalno ništa nije promenjeno, i dalje je to 6 opština, Bojnik, Medveđa, Lebane, Leskovac, Vlasotince i Crna Trava kao što je bilo i ranije. Promenjeno je početkom devedesetih, ranije je kad je bila SFRJ to je bio Južno Moravski region gde su zajedno

bili sadašnji Jablanički i Pčinjski, 13 opština – 6 u Jablaničkom i 7 u Pčinjskom su nekada bile u staroj Jugoslaviji zajedno Moravski region. Mislim da su današnji okruzi i suviše mali da bi ostvarivali neke svoje funkcije. Na primer, Jablanički okrug ima 250 hiljada stanovnika od toga 160 hiljada Leskovac a 90 hiljada ovih pet opština. Pčinjski okrug mislim da je nešto manji oko 200 i nešto hiljada. Mislim da bi ta dva zajedno, kao što je nekada bilo, imali tu snagu od 500 hiljada stanovnika pa par hiljada kilometara kvadratnih pa bi čak i geografski činili jednu celinu, to već liči na neku regiju. Ovako sad je to mnogo usitnjeno. Po mom mišljenju Srbiji je dovoljno 6-10 regija i to bi bilo idealno. Sadašnja Vojvodina je podeljena na tri regije Srem, Banat i Bačka i to je sasvim ok, ovaj Centralni deo, Šumadija, Istočna Srbija, to je Niš i taj region oko Niša, i to je da kažemo 6-10 regiona, sasvim dovoljno za Srbiju i onda bi Kragujevac u tom centralnom delu, sam Kragujevac je Centralna Srbija, tamo onaj deo Uzice to je zapadna, ovamo Istočna, Zaječar, Negotin, Bor, zatim Niš sa svojim okruženjem jedan region i Južna Srbija to je nekadašnji Jablanički i Pčinjski okrug. Ako bi se išlo na manje, na 5, onda bi Niš trebao da bude sedište cele te regije, a ako bi ih bilo 10 Leskovac i Vranje neka bude Južna Srbija, Niš neka obuhvati Prokuplje, Kuršumliju i taj tamo deo, na istoku Pirot i sve ostalo, taj neki središnji deo i gore još da postoji Šumadija, ta istočna Srbija i tri u Vojvodini i to je to.

Kažite mi u slučaju kompletne, ukoliko može biti kompletne, decentralizacija, da li bi se nivo korupcije u suštini smanjio ili povećao i da li bi se to odrazilo na nivo korupcije uopšte?

po meni bi se smanjilo a evo i zašto. Jeste da bi se povećale ingerencije što bi moglo da proizvede veću korupciju ali bi se smanjilo u onom delu zato što ja mislim da se sad to sve ogleda u onom prosto rečeno „e ajde ti nekog znaš gore u ministarstvu i omogući mi prolaz tamo“ i onda neko naplati procenat što je nekome iz Medveđe omogućio, samo navodim primer bez da prejudiciram da u tom delu ima korupcije. Kad bi se taj nivo odlučivanja sveo negde na taj lokalni nivo, ipak se međusobno ljudi bolje znaju i onda ne bi mogao taj neko iz Medveđe da dođe kod nekog u Leskovcu i da traži vezu za nekog u Beogradu i da taj bude posrednik. Nego bi taj neko direktno pričao sa nekim ko odlučuje. Znači imamo jednu kariku manje. Ne treba niko da juri do Beograda već može da završi tu na lokalnu pa ako već u nekom segmentu postoji korupcija onda je bar jedna karika manje. Eto zato mislim da bi bilo manje. S druge strane kada bi se na lokalnu odlučivalo sa mnogo više vlasti i mogućnosti da se odlučuje mislim da, evo zašto bi bilo manje još jedan segment. Neko ko sedi u Beogradu, ne mora on da bude ministar, nego na poziciji da može nešto da ubrza ili da uspori, nečiji zahtev tamo negde, ajde neka bude iz Crne Trave. Taj neko u Beogradu ne zna gde je Crna Trava, zna otprilike da je to negde na jugu, planinsko mesto blizu Bugarske i ništa više od toga. Verovatno nikad u životu nije ni bio u Crnoj Travi i on ne zna da li je to stvarno potreba nekoga u Crnoj Travi ili nije. I kako on može da odluči ako nikada nije bio u Crnoj Travi i ne zna da li tim ljudima treba, na primer, uređenje korita reke Vlasine koja plavi, dok ako bi region bio u Leskovcu kao što je sada načelnik okruga Jablaničkog okruga koji je sigurno bar 50 puta bio u Crnoj Travi i video je da stvarno taj potok pravi problema ljudima. Ovaj u Beogradu to ne zna. I onda neko iz Crne Trave mora da traži vezu da dođe do onog u Beogradu i da mu obasni da to stvarno treba da se uradi i da republika treba da da neka sredstva da se to reguliše. E zato mislim da bi bilo manje korupcije jer nikome ne bi trebala veza. Ovaj u Leskovcu bi sam znao da to u Crnoj Travi treba da se uradi.

Recite mi, ukoliko bude izvršena regionalizacija Srbije .....

Regionalizacija kao što sam malopre pričao ja bih bio zadovoljan kad bi se to svelo na nekih 10-ak regiona. Kada bi se tako uradilo to bi već ličilo na regionalizaciju, stim što je to mnogo povezano sa decentralizacijom, jer taj region bi morao da ima svoju skupštinu i morao bi da ima svoj budžet i morao bi da ima neke svoje izvorne prihode, da raspolaže nekom imovinom i sredstvima da bi mogao nešto da uradi inače džabe mu. Evo šta će meni, sad pričamo o Jablaničkom okrugu jer sam ja iz Leskovca, šta će meni načelnik okruga kad on nema moć. Ne mislim šta će mi kao čovek, taj što jeste načelnik, nego mislim da on ne može sam nista da pomogne sem, rekao sam, da napravi prolaz do Beograda. A zašto on ne bi imao svoju skupštinu, mislim okrug, svoj budžet pa da ja

uopšte ne moram da idem u Beograd nego da na regionalnom nivou završim posao. Fond za razvoj republički, ako bi imao 10 regiona u Srbiji, zašto ne bi bilo 10 regionalnih fondova za razvoj, pa da republička vlada samo plasira sredstva na deset regiona po određenim kriterijumima, po veličini, broju stanovnika itd. nezapošljenost, siromaštvo i sve ostalo, što ne bi bilo 10 regionalnih fondova pa da ti jadni preduzetnici ne moraju da traže nikoga da ih progura u republički fond nego da to završe tu. Pa neka konkurišu opštine tu na lokalnu, pre će se doneti odluka jer ti ljudi koji tu sede sigurno znaju. Ja mnogo bolje znam situaciju u Nišu kao Leskovčanin nego što znam situaciju u Subotici. A da sam ja u vladi ministar a neko iz Bora ja nemam pojma da li to treba ili ne treba. Pre će onaj u Zaječaru da zna da li to treba ili ne treba.

Kako biste opisali regionalizaciju i kako bi se ona odrazila na finansiranje?

Pa evo neki detalj. Mislim, pre svega osnov je da region mora da ima budžet, skupštinu i insitucionalni okvir za razvoj lokalne vlasti. Tu mislim na razne institucije. Recimo, SIJEP-a što da nema istureno odeljenje bar u tih 10 regiona, ako bude 10, pričam hipotetički o 10. Zašto fond za razvoj nema, zašto republički granski fond ne postoji u tih deset isturenih odeljenja, zašto ne postoji NIP zašto ne neka druga ministarstva, recimo ministarstvo poljoprivrede, neki fondovi regionalni za razvoj poljoprivrede i tako dalje koji će umesto, lupiću, republički fond za razvoj ima milijardu dinara sada za neki program, dajte da podelimo na deset manjih regionalnih po sto miliona, brže će biti plasirana sredstva, bolje će biti plasirana jer ljudi na lokalnu bolje znaju šta im treba i bolje će biti kontrolisana ta sredstva jer treba da odobrite pare nekome u Bosilegradu ili Trgovištu a nekome iz Beograda treba 7-8 sati da stigne u Trgovište ili će ga lakše kontrolisati neko iz Leskovca ili Vranja koji će za sat vremena da ode tamo. Evo kako ja vidim regionalizaciju. Recimo, za mene, je idealno regija 500 hiljada stanovnika, teritorijalno veličine sadašnjeg Jablaničkog i Pčinjskog okruga zajedno svih 13 opština, sa svojim budžetom i sa nekim institucijama, tipa Agencija za razvoj, fondova za razvoj, garancijskih fondova i tako dalje ceo taj jedan institucionalni okvir. Da postoji to bi, za mene, bila idealna regionalizacija i decentralizacija odjednom jer to jedno bez drugog ne može. Možemo administrativno da podelimo deset regiona i da imamo načelnike, kao sada, okruga, džabe je, može da ih dele u deset a može i u sto regiona ništa se neće promeniti dok se sistem ne odradi. Mislim da su nerazdvojni, jedno bez drugog ne može. Mislim da treba da se počne od regionalizacije. Zašto? Zato što bi ona podrazumevala i neko prostorno opredeljivanje i određivanje tih regija a onda je tu paralelno naravno a onda ide i decentralizacija, puštanje ingerencija na regionalne nivoe pa onda sa regionalnog na gradske i opštinske nivoe, pa sa opštinskog i gradskog nivoa na mesne zajednice. Opet se vraćamo na primer Italije koja ima provinciju, regiju i municipale, opštinu, znači ona ima jedan ceo nivo više nego što imamo mi.

Recite mi šta su po vama najveće prednosti moguće DiRS? Najveće prednosti?

Najveće prednosti, po meni bi to bilo brže i efikasnije zadovoljavanje potreba građana, finansijska samostalnost u smislu da ljudi na lokalnu donose odluke i da imaju sredstva da zadovoljavaju svoje potrebe da rešavaju svoje probleme i da investiraju. Eto to bi bile neke prednosti i naravno kada spominjem skupštinu ne govorim samo to da se gomila administracija i državni aparat nego u smislu nekih ovlašćenja da regije mogu da saraduju jedna s drugom, jer možda ta neka moja južna Srbija kao regija ima više potreba da saraduje, recimo, sa Makedonijom, Bugarskom, sa nekom regijom oko Kumanova nego što ima potrebe da saraduje sa Nišom. Što bi sad mene neko vezivao da moram da budem oslonjen na Niš ili Beograd ako mi je bolje da saradujem sa Skopljem, iz ekonomskih, privrednih, rodbinskih razloga i tako dalje. Mislim da kad bi se, jer Evropska unija je unija regiona a ne država i njihovi regioni mogu da saraduju da razmenjuju direktno jedni sa drugima, ali imaju i skupštine imaju i svoje programe, institucije imaju i ovlašćenja da to rade, dok, primera radi, načelnik bilo kog okruga u Srbiji ne može da potpiše ni protokol o saradnji sa nekom regijom iz Mađarske, Rumunije, Bugarske ili Makedonije. On nema ovlašćenja da to uradi, mora da dobije saglasnost republičke vlade da bi potpisao neki sporazum. Mnogo je jača pozicija, recimo, opštine Leskovac nego Jablaničkog okruga, mnogo je moćnije biti gradonačelnik Leskovca nego načelnik Jablaničkog okruga. Gradonačelnik Leskovca ima 2 milijarde sa kojima raspolaže, koje

troši po odluci skupštine po odluci o budžetu, sve pretpostavke moraju da postoje. On bar može nekim građanima kojima treba da se asfaltira parče od 50 metara da uradi nešto, da donese odluku i da uradi. Načelnik jablaničkog okruga to ne može jer nema budžet. On mora da ide u Beograd kod Ministra za infrastrukturu i da traži od njega pare da bi to uradio. U tom smislu nivo vlasti mora da bude praćen i finansijskim delom, ne mislim plata načelnika okruga, nego praćen nekim budžetom kojim taj okrug raspolaže. Onda on može da zadovoljava neke potrebe inače ovako je on samo posrednik. Taj nivo nama fali. Što bi ja iz Leskovca trčao u Beograd, recimo treba da se uradi rekonstrukcija magistralnog puta u dužini od 4 km, zašto moram da idem u Puteve Srbije u centralu u Beograd? Što to ne postoji na regionalnom nivou i da se to reši tu?

Recite mi šta su po vašem mišljenju mogući nedostaci decentralizacije i regionalizacije?

Ja bih to prekrstio u rizike. Ne znam šta bi bili nedostaci kada bi se ona sprovela kako treba. Ako bi se regionalizacija i decentralizacija sprovele onako kako treba. Ali postoje rizici a rizik je pre svega ljudski faktor zato što kada se kreiraju ti neki regioni moramo da stvorimo pretpostavku da u toj regiji postoje ljudi koji znaju da rade posao i koji mogu da rade taj posao. Jer džabe vam regija ako je to neki napušten deo gde nema ništa, nema privredu nema ništa. Znači ljudski faktor je ključan i da se povede računa o ravnomernom razvoju. Da se vodi računa o ravnomernom razvoju, da se ne grupiše sve u te neke centre. Mi nemamo ništa od toga ako bi se regionalizacija uradila tako da ja umesto da idem u Beograd moram da dolazim u Niš. Ja od toga nemam ništa sem što mi je kraće. Ako krenemo od centrale, odozgo, od centralnog nivoa vlasti ona prebacuje ingerencije na regionalni nivo, taj dosadašnji regionalni nivo prebaci na lokalnu samoupravu, lokalna samouprava na mesnu zajednicu. Decentralizacija ne znači samo od Beograda prema Leskovcu nego i od sadašnje gradske skupštine mi treba da spustimo na nivo gradskih opština, pa sa tih nivoa gradskih skupština treba da se spuste neke ingerencije na mesne zajednice i mesne kancelarije. Znači sa svih nivoa i sa dosadašnjeg nivoa opštine Leskovac treba prebaciti neke ingerencije niže, dublje. Nije samo od Beograda ka Leskovcu nego i od Leskovca kao grada na nivo gradskih opština pa sa nivoa gradskih opština dublje na mesne zajednice do nivoa svake lokalne zajednice. E to je onda puna decentralizacija.

Recite mi kako vi vidite decentralizaciju Srbije?

Nažalost ja mislim da mi to nećemo moći da uradimo bez neke podrške međunarodnih organizacija i Evropske unije u smislu transfera na lokalnu. Uvek sam za ono zašto da mi sada izmišljamo vruću vodu. Ako model dobro funkcioniše u toj Severnoj Italiji recimo, ili ako negde postoji još bolji model ajde da ga primenimo. Naravno ne govorim ja da treba da dođe neki Italijan, Nemač ili Francuz pa da nam uradi ovde regionalizaciju i decentralizaciju. To ne može niko da uradi bolje od nas samih, ali mogu da nam prenesu neka svoja iskustva, duže su u tim procesima, da nam prenesu neka svoja iskustva, da nas nauče nekim svojim principima, da nam pokažu jednostavno. Evo ja sam imao prilike da idem i da vidim ali tvrdim da većina gradonačelnika svojih opština nikada nije napustilo Srbiju sem letovanja u Grčkoj ili tako negde. Nisu imali priliku da odu da vide kako se to radi u Americi, u Južnoj Americi i kako se to radi negde u Zapadnoj Evropi. Kako se onda očekuje da će taj neki predsednik opštine u Srbiji koji nikada nije video kako to izgleda, njima će to verovatno apstraktno da zvuči u principu jao šta će mi još jedna administracija sad jer čovek ne zna o čemu se radi. Mislim da ljudi treba da imaju malo više prilike da vide kako to izgleda negde tamo, da neko otuda dođe da malo priča kako to tamo izgleda, ne da priča teoretski nego malo više konkretno na primerima nekim konkretnim. U Italiji postoji opština koja ima 38 stanovnika a postoji opština koja ima 400 hiljada stanovnika. Znači oni nemaju taj brojčani nivo kao kriterijum. Ja sam upoznao gradonačelnika te opštine od 38 stanovnika na severu Italije. To je bukvalno kao jedan zaseok kod nas u Srbiji i on eto može da razmenjuje i potpisuje ugovor sa Leskovcem i od njih 38 njih 35 imaju vinograde i proizvode svoje vino. Znači nije bitno da li je 38 ili 300 hiljada, bitno je koja su mu ovlašćenja i šta on može da radi.

Kako vi vidite regionalizaciju Srbije?

Opet da ponovim, desetak regiona u Srbiji, prosečno sa nekih 500 hiljada građana tj stanovnika, sa razvijenom infrastrukturom, sa razvijenim institucionalnim okvirom za neki lokalni razvoj da ne kažem regionalni razvoj i sa podrškom centralnog nivoa vlasti da malo manje razvijene regione podržavaju više u finansijskom i institucionalnom smislu da se to malo izjednači sa razvijenijim delovima tj jug Srbije sa Severom. Na onom nivou da ja kao građanin koji živi u ulici toj i toj u Leskovcu mogu da za mene i moju najužu porodicu ostvarim sve ono što mi treba tu, a da za neke ekstra prohteve moram da dođem u Niš ili u Beograd.

Da li su po vama DiR izvesni procesi u Srbiji? Da li je to nešto što će se neminovno dogoditi?

Hoće, ne zato što je to moderno, a jeste moderno i političari stalno pričaju o tome, puna su im usta i decentralizacije i regionalizacije, desiće se sigurno jer ta neka era....društva sigurno dolazi i mislim da tamo neki klinici u Medveđi, ili dete koje sedi u Crnoj Travi putem interneta može da vidi neke stvari i dobije neke informacije i ono će neminovno da traži neku mogućnost da to ostvari. Istog momenta kada se na svetskom tržištu pusti neki skejt, neki skuter, neki roleri ili neki najnoviji model patika, dete u Crnoj travi sazna da je to neki ekstra hit i on traži pd svog oca da mu kupi te patike. E on to ne može da mu kupi u Crnoj Travi nego mora da ide i da sačeka da to za mesec dana dođe u Beograd a možda za godinu dana dođe u Crnu Travu. Mislim da će nove generacije neminovno da teraju nas starije generacije da im to omogućimo.

13. Dragan Filipović, Negotin

Šta podrazumevate pod decentralizacijom Srbije?

Decentralizacija se, pre svega, misli na odvajanje poluga vlasti od centra koji je po logici stvari u glavnom gradu, odnosno pomeranje mesta odlučivanja na lokalne strukture. U konkretnom slučaju to bi mogle da budu opštinske ili regionalne u zavisnosti od funkcionalnosti.

Šta podrazumevate pod pojmom regionalizacije Srbije?

Regionalizacija bi trebala da podrazumeva spajanje više opština i formiranje zajedničkog administrativnog centra a u svrhu lakšeg funkcionisanja vlasti. Takvi regioni bi trebali da podrazumevaju opštine koje su geografski, ekonomski povezane i, opet kažem, u cilji boljeg funkcionisanja društva.

Kako ocenjujete vaše poznavanje teme DiRS i da li biste želeli više da znate o tome?

Decentralizacija je kao pojam, ljudi vrlo malo znaju o tome i sasvim je sigurno da je potrebno veće znanje o tome. Upravo to neznanje je razlog mnogobrojnih nesporazuma i neslaganja kako političkih tako i uopšte društvenih. Činjenica je da je decentralizacija potrebna ali da je pre toga jako važno kod ljudi izgraditi svest i potrebu o tome a da će sve ostalo doći samo po sebi.

Koliko je po vašem mišljenju tzv.obični građani poznaju pitanja vezana za DiRS?

Sasvim sigurno jako malo. Činjenica je da se u medijima nedovoljno priča o tome a da su ljudi prevashodno upućeni na novine i televiziju te otuda im je znanje o decentralizaciji skromno i eventualna mogućnost odlučivanja o tome jako mala. Potrebno je mnogo više učiniti na, uslovno rečeno, obrazovanju i edukaciji ljudi u svim sredinama. Čak nisam siguran da viši društveni slojevi na pravi način razumeju pojam decentralizacije Ako uzmemo u obzir da je u ovoj državi užasno mnogo nepismenih i polupismenih onda je sasvim evidentna činjenica da su ljudi neinformisani o d. kao i o mnogim drugim pitanjima.

Da li je poznavanje decentralizacije i regionalizacije od strane građana uslov za pristupanje ovim aktivnostima, odnosno da li je nepoznavanje ovih pitanja prepreka za rad na tom planu?

Sasvim je normalno da čovek ne može da pristupi nečemu što ne poznaje dovoljno. Čak i kada bi pristupio tome pod ovim uslovima, siguran sam da bi to ispalo loše. Siguran sam da, pre svega, treba obratiti pažnju na što veće upoznavanje ljudi sa tom materijom.

Kako ocenjujete postojeće odnose između države i opština u Srbiji? Da li smo i koliko decentralizovana država? Kako ocenjujete odnos ingerencija između lokalnih i centralnih vlasti?

Siguran sam da veza mora da postoji i da se neke ingerencije prepliću, ali kao i većina ljudi siguran sam da ni ja ne poznajem koje su to stvari preko kojih je opština upućena na državu odnosno u čemu to država ima vlast na teritoriji opštine, tako da nisam siguran koliko je dobra saradnja između opština i vlasti, centralne vladi u ovom trenutku.

Da li smo i koliko regionalizovani? Kako funkcionišu sadašnji regioni, u čemu je njihova funkcija, šta im nedostaje?

Svaka država je, na neki način, teritorijalno, administrativno podeljena. Mi imamo tu podelu na regione koji u ovom trenutku, siguran sam, ne funkcionišu najbolje odnosno da ima prostora za mnogo bolji rad. Činjenica je da je podela na regione loše urađena i da je potrebno po tom pitanju sigurno nešto preduzeti.

Kakav je vaš stav prema d. Srbije, onako kako vi shvatate ovaj pojam, i objasnite detaljnije?

Siguran sam da vlast i odlučivanje velikim delom mora da se prenese na opštine, odnosno najmanje administrativne jedinice, prosto zato što bi bila mnogo funkcionalnija. Primeri su da običan čovek zbog raznih sitnica mora da ide u Beograd što u velikoj meri utiče na to da, na njihove troškove, odnosno na to da ne može da obavi vremenski brzo ono što im je potrebno. Administracija je suviše glomazna i treba rasteretiti u nekim stvarima. Kao što su socijalna politika ili zdravstvena i to preneti na opštinske odnosno regionalne centre neke ingerencije. To bi u svakom slučaju pojeftinilo administraciju, ljudima omogućilo da obavi ono što im treba i učinilo bi društvo efikasnijim.

Kakav je vaš stav prema regionalizaciji Srbije i detaljnije objasnite vaš stav?

Ja u potpunosti podržavam regionalizaciju i formiranje što manjih administrativnih centara što je funkcionalnije. Lokalni centri bi imali mogućnost međusobnog povezivanja okolnih zajedničkih interesa i imali bi mogućnost samostalnog razvoja na svojoj teritoriji. Imali bi raspolaganje svojim novcem što je jako važno a što nije bio slučaj u proteklom periodu.

Da li će u slučaju da bude izvršena d. Srbije, korupcija po opštinama biti veća ili manja?

Pa ne verujem da bi decentralizacija uticala na korupciju u smislu da bude veća ili manja. Društvo je već samo po sebi dovoljno korumpirano tako da ne verujem da bi bilo nešto lošije. Sasvim sam siguran da bi država trebala nešto drugo da učini po pitanju korupcije i sličnih stvari a to je veća kontrola svih institucija počev od sudstva, zdravstva, policije. Siguran sam da država mora da formira organ koji će kontrolisati, pa između ostalog, i rad lokalnih organa, tako da ne verujem da bi korupcija bila veća u slučaju decentralizacije ako se izvede na pravi način.

Da li će u slučaju regionalizacije Srbije, finansiranje regionalnog razvoja biti bolje, lošije ili isto?

Kada je u pitanju finansiranje sasvim je sigurno da neke opštine odnosno regioni ne bi mogli adekvatno da prate neki širi razvoj zbog nerazvijenosti i to je činjenica. Ali svakako da je potrebno da dođe do toga. Tamo gde je jaka privreda u svakom slučaju će razvoj ići brže i bolje za razliku od sredina koje su nedovoljno razvijene odnosno gde je ekonomija ne funkcioniše na pravi način da će tamo biti mnogo lošije. Siguran sam da država mora da shvati značaj podjednagog razvoja svih regiona zbog toga što ljudi odlaze u te velike centre upravo zbog toga što nemaju dovoljno dobre uslove za život a siguran sam da državi to nije potrebno. Mora da se nađe model da funkcioniše svaki region podjednako dobro.

Šta su po vašem mišljenju najveće prednosti decentralizacije i moguće regionalizacije Srbije?

Kao prednost mogu navesti to da svaki region odnosno opština kao teritorijalna jedinica najbolje poznaje svoje potrebe i mogućnosti i da u skladu sa tim može da raspolaze svojim sredstvima nezavisno od centra. Druga stvar je administrativna, administracija bi kao takva bila funkcionalnija, u to sam siguran. Nešto zbog čega čovek treba da čeka puno vremena, godinu ili dve, verovatno bi se ubrzalo što bi bilo u korist običnog čoveka.

Šta su po vašem mišljenju najveći rizici projekata moguće d. i moguće regionalizacije Srbije?

Rizik je u prvom trenutku najviše prisutan upravo kod tih nedovoljno razvijenih opština koje na neki način zavise od nekakvih fondova ili budžeta Republike, ali pravim i pravilnim razvojem ekonomije u svim sredinama prevazišli bi se takvi rizici i išlo bi se sasvim sigurno u normalan život. Osim ekonomske situacije mislim da ništa drugo nije prepreka. Mislim da je novac jedini problem i strah kod malih sredina.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija decentralizacija Srbije?

Pa nisam siguran da znam kako bi to trebalo uraditi na najbolji način, ali sam siguran da ne treba izmišljati vruću vodu, odnosno u Evropi postoje države sa jako dobro regulisanom tom politikom decentralizacije odnosno regionalizacije. Jednostavno treba videti kako su to drugi uradili i primeniti u našem slučaju. Znači ne treba izmisliti nešto novo, nešto što nigde već ne postoji i opet gubiti i ovako izgubljeno vreme.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija regionalizacija Srbije?

Pa rekao sam, kako ne znam kako bi se najbolje odvijala decentralizacija tako ne znam modele ni za regionalizaciju ali sam siguran da bi do r. trebalo da dođe formiranjem malih teritorijalnih jedinica odnosno opština, koje bi opet, sa druge strane, trebale da budu na nivou nekog evropskog standarda. Znači spajanje tih opština i to po principu ekonomske povezanosti ili već nekog drugog modela. Našao bi se najbolji razlog za povezivanje opština u regionu a ne samo na papiru nego i u praksi. Ljudi moraju da nađu interes jer interes pokreće svet.

14. Miodrag Radović, Niš – Gradski većnik

Šta podrazumevate pod pojmom decentralizacije Srbije?

Pravno-formalno spuštanje ingerencija Republike naniže nivoe vlasti i ekonomsko, ne razvlašćivanje, nego osnaživanje lokalne samouprave.

Šta podrazumevate pod pojmom regionalizacije Srbije?

Regionalizacija Srbije bi trebalo, bar onako kako ja to vidim, da podrazumeva ekonomsko osnaživanje pojedinih delova Srbije koji pronalaze interese u, ne samo zajedničkom ulaganju po pitanju projekata nego u osnaživanju geografski opravdano pojedinih delova S. Ako se priča o regionalizaciji to bi trebalo onda na dva načina, jedan deo na nešto što predstavlja administrativna okruženja u Srbiji a drugo nešto što predstavlja ekonomsko osnaživanje pojedinih delova Srbije koji mogu da pronalaze zajednički interes i da se onda ta regionalizacija proširi ne samo sa ovog dela koji je vezan za teritoriju Srbiju, već da postoji povezivanje is a drugim zemljama da bi smo onda na osnovu regiona, koji inače postoje u Evropi a kod nas u Srbiji, ono što mi znamo je region Vojvodine ali i evro region kome je pristupio Niš, čini mi se, 2002. godine i zove se evro region. Predstavlja onu trianglu Niš-Sofija-Skoplje, što bi nam, kroz onu mapu regiona na nivou Evrope, omogućilo da imamo veću prohodnost ka pristupnim i pristupnim fondovima EU. Regionalizacija bi trebala, bar onako kako ja vidim, da omogući administrativnim ali i drugačije koncipiranim delovima Srbije da se brže razvijaju i da se povezuju sa regionima u Evropi. Znači ne posmatramo regione kao nešto što je tvrdo i zakovano i zakucano u okviru administrativnih granica već da posmatramo lakše povezivanje budućih regiona između sebe, ali i sa regionima u Evropi.

Kako ocenjujete vaše poznavanje teme DiRS i da li biste želeli više da znate o tome?

Moram da kažem da se o DiR se građani, pa i ja, obaveštavamo putem medija, pisanih medija, nešto manje elektronskih medija. Obzirom da sa Nacionalnom koalicijom za decentralizaciju, davao neke izjave, ali mislim da je to nedovoljno. Građani o tome znaju vrlo malo. Ja, po prirodi posla, sam bio u prilici da se upoznam sa možda sa nekim detaljima manje ali više sa idejama i vizijama, počev od republičkog Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu, pa onda projekata NVO koje promovišu ideju decentralizacije, a građani mislim da znaju vrlo malo o tome. Uglavnom se pojam d. ili vezivanja za pojam decentralizacije svodi na debeogradizaciju, zato što veliki deo unutrašnjosti, građani iz unutrašnjosti Srbije se osećaju gotovo frustriranim zbog toga što, evo drugi deo Srbije nazaduje ili stoji i tapka u mestu a Beograd se razvija. Mislim da je uzrok

u jednoj takvoj stagnaciji ili tapkanja u mestu u unutrašnjosti Srbije ne leži u jačanju Beograa nego u nezainteresovanosti unutrašnjosti sa nečim što je, čini mi se pre 200 godina, zaživelo u Evropi. Poznat je primer Švajcarske koja je čitava sastavljena od kantona koji imaju mnogo veće ingerencije nego što kod nas imaju veći gradovi lokalne samouprave. Jedan od primera, ono što DS često priča, je grad Niš koji nebi trebao da bude pandan Beogradu već bi trebao da bude centar jednog novog regiona koji ne preuzima svu nadležnost republike već predstavlja sponu između nečega što je lokalna samouprava. Kad kažem lokalna samouprava mislim na jedinice lokalne samouprave koje u gradu nisu opštine sa Republikom. Znači, ne DiR u smislu nižizacije već pružanje mogućnosti ravnomernog razvoja svih delova u Srbiji, gde bi onda kroz neke regione i ne prelivanje sredstava već stvaranje mogućnosti i šanse drugih delova Srbije oni mogli brže da se razvijaju i tako na neki način došli do ujednačenih mogućnosti razvoja.

Koliko je po vašem mišljenju tzv.obični građani poznaju pitanja vezana za DiRS?

Ja smatram da sve ovo što poznajem je nedovoljno zato što se sve to razvija. Situacija u zemlji je bila takva da su te proevropske ideje oko organizovanja države u poslednjih nekoliko godina poprilično bile sklonjene u stranu. Poznavanje čitave problematike DiR podrazumeva akciju na državnom nivou. Bojim se da to na državnom nivou nije bilo dovoljno promovisano i onda su entuzijasti, u ovom slučaju NVO, bili promoteri jedne ideje DiR. Ako je država zainteresovana suštinski, to je jedno od narednih pitanja verovatno, za d. onda se ta ideja promoviše iz centra, uslovno rečeno iz centra. Međutim, imam utisak da država nije bila suštinski zainteresovana za d. između ostalog i zbog nečega što se zove ekonomska ili finansijska moć, kontrola države iz centra. Onoga trenutka kada država kaže, da mi želimo da se svi delovi razvijaju ravnomerno ali to ima određenu cenu u ekonomskom smislu, da ne postoji tolika kontrola finansijskih tokova iz centra, onda će decentralizacija i sami pojmovi DiR biti dostupniji svima onima koji su za to živo zainteresovani. Imam utisak da je stvorena jedna atmosfera obeshrabrivanja lokalne samouprave i običnih građana da je moguće izvršiti DiR jer postoji opasnost da će na taj način država biti razbijena. Naprotiv, moje mišljenje je da sa DiR država jača ali to mora da bude poduprto zakonskom legislativom a opet to zavisi od republičkih poslanika i volje stranaka koje sačinjavaju skupštinsku većinu u republičkom parlamentu. Tako da, to je jedan sistem spoljnih sudova i kažem da sam ja nezadovoljan koliko to poznajem, voleo bi da poznajem još više, ali jednostavno čitav ambijent u zemlji u poslednjih nekoliko godina je takav da su mnogo važnije nacionalne teme od ekonomskog razvoja države. Da li zato što oni koji promovišu nacionalne teme nemaju viziju ekonomskog razvoja ili žele da dobar deo građanstva drže u nekoj vrsti polu neznanja da bi na taj način promovisanjem nacionalne ideje ili insistiranjem samo na nacionalnoj ideji ova ideja oko ekonomske, fiskalne ili zakonske decentralizacije bila u drugom planu. Ili su onda nešto kao pred rat ili kada treba, sećamo se onih godina mnogo ranije, kada treba da se nešto značajnije uradi u državi u suštinskom, razvojnom smislu, ekonomskom smislu onda se zapreti nekim sankcijama ili se zapreti pritiskom drugih država. Uvek se nešto nađe u prvom planu a ono što bi trebalo da bude od značaja za svakog građanina a to je da bolje živi, da ima bolju uslugu, ako pričamo o lokalnoj samoupravi, jetiniju uslugu koju pružaju preduzećima na nivou grada odnosno lokalne samouprave i opština, to se nekako nađe u drugom planu. Stalno se nešto izbacuje kao igračka kojim se građani bave a onda zaboravljaju od čega se živi i kako se živi.

Da li je poznavanje decentralizacije i regionalizacije od strane građana uslov za pristupanje ovim aktivnostima, odnosno da li je nepoznavanje ovih pitanja prepreka za rad na tom planu?

Da, smatram da je to tako, pitanje promotera, znači promotera pojma DiR i promoteri se javljaju polustihijski i u segmentima a ne sinhronizovano. To opet ukazuje na ono o čemu pričam, da država suštinski nije zainteresovana za DiR. Bojim se da će to sada ubrzanije morati da se radi zato što ako želimo da Niš kao i Srbija budu u Evropi, da budu deo Evrope onda i naše zakone moramo da prilagodimo i pojmovima i suštinskom funkcionisanju države kao decentralizovanog sistema, odnosno sistema koji je sastavljen od niza podsistema.

Kako ocenjujete postojeće odnose između države i opština u Srbiji? Da li smo i koliko decentralizovana država? Kako ocenjujete odnos ingerencija između lokalnih i centralnih vlasti?

Mislim da je država centralizovana a funkcionisanje i relacije, bojim se u jednom smeru a ne korelacije kako bi trebalo da postoji znači uzajamnosti između, znači da imamo feed back ono što ide od lokalne samouprave ka državi i od države ka lokalnoj samoupravi to do sada nije funkcionisalo na adekvatan način. Ja nisam zadovoljan kako je to do sada funkcionisalo i u prevodu država je centralizovana. Ulaganje države u lokalnu samoupravu, odnosno u gradove i opštine je vrlo često išlo ili po partijskoj liniji ili je išlo na osnovu ličnih poznanstava ili preferiranja pojedinih funkcionera na nivou države koji žele da ulože u svoje rodno selo. Malo banalizujem da bi shvatili kako posmatram to. Znači na drugi deo pitanja sam dao odgovor, tj. ne postoji integracija, ne postoji želja za integracijom. Ukoliko bi ta integracija bila sistemska onda bi pojedinci koji imaju, uslovno rečeno, moć ili uticaj u Republici izgubili to, znači više ne bi bili glavni kmetovi u selu. To ukazuje da oni nisu zreli političari ili, ne daj Bože, državnici. Zreli političari i državnici imaju viziju a ta vizija mora da izađe van okvira nečeg uskog, bilo da je to usko vezano za rodni grad bilo da je vezano za društvo iz klupe, opet banalizujem stvari, bilo da je vezano za uticaj u stranci, bilo da je vezano za privid koji se putem medija stvara da je neko od važnosti za razvoj, personalno gledano, nekog grada ili nekog regiona, nisu ljudi personalno gledano bitni za razvoj lokalne samouprave, ako pričamo o korelaciji između države i lokala, već je važan personalan uticaj političara i ljudi koji se nalaze na vlasti na kreiranje sistema koji će biti sistemski decentralizovan. U prevodu, ne treba grad Niš da zavisi od dobre volje nekog ministra da li će se u gradu Nišu izmestiti pruga ili da li će se izgraditi neko obdanište ili neka škola, nego treba ljudi koji se nalaze na pozicijama ili funkcijama učine sve da se kroz DiR omogući lokalnoj samoupravi da sistemski utiče na to da se odvajaju sredstva, kao feed back varijanta, kada se skuplja porez na zarade da se odvajaju sredstva u određenom iznosu za razvoj lokalne samouprave i lokalnih samouprava, i ako može Švajcarska da vrši prelivanje sredstava iz jednog kantona razvijenog u drugi manje razvijen onda to može da radi i naša država. Nije to pitanje neko radi a neko se gradi nego želja države da se čitava teritorija ravnomerno razvija i da ne zavisi od volje pojedinaca, političke volje stranaka ili trgovine stranaka, već koncepta i prihvatanja koncepta DiR kao preduslova da budemo sastavni deo Evrope ili EU.

Da li smo i koliko regionalizovana država? Kako funkcionišu sadašnji regioni i u čemu je njihova funkcija i šta im nedostaje?

Što se tiče regionalizacije možemo sad to, administrativno gledano, da pojednostavimo i upravimo sa okruzima. Okruzi predstavljaju deataširane ispostave vlade bez ikakvih ingerencija sa mogućnošću pokretanja inicijativa. Da država želi da okruge prevede na nivo regiona onda bi i spustila ingerencije na nivo regiona ili okruga. Do sada to nije postojalo tako i okruzi su u suštini bila neka političko-pravno marketinška ispostava Vlade Republike Srbije. Ukoliko želimo dasuštinski to uradimo potrebno je sinhronizovati čitavu priču, da se definišu, uslovno rečeno, administrativne granice regiona, da se jedinica LS i gradske opštine u gradu Nišu izjednače, da grad Niš administrativno ali i formalno i suštinski, i ekonomski, i finansijski, i fiskalno se izdigne iznad nečega što je grad Niš trenutno, nego da postane centar ovog regiona ili okruga a da nakon toga na republičkom nivou, odnosno pre toga, na republičkom nivou kroz zakonsku formu imamo kompletnu vertikalu. Znači, Republika sa smanjenim ingerencijama, uslovno rečeno, okruzi odnosno regioni ako bismo da govorimo o nekim administrativnim granicama sa povećanim ingerencijama i, pričamo o gradu Nišu, gradske opštine sa statusom jedinice LS. Ta vertikala onda omogućava da recimo, moram opet kroz neki primer da kažem, imamo Eko centar, deponiju koja će imati regionalni karakter što i jeste bilo promovisano kao ideja, možda ne toliko zbog volje ljudi koji su u politici koliko zbog nečega što je pristupnost fondovima EU, da se izgrade deponije ili Eko centri. Sama organizacija na regionalnom nivou omogućava i pristup fondovima Evropske unije koji imaju neke preduslove, pa ako želite da izgradite regionalnu deponiju što je opet definisano kroz strategiju razvoja Republike onda morate da pronađete zajednički interes. Zbog čega Doljevac, Merošina, Gadžin Han, opština Palilula, sada još pojednostavljujem priču, ne bi pronašle interes da zajednički izrade deponiju. To su mnoge prednosti stvaranja regiona i DC.

Kakav je vaš stav prema d. Srbije, onako kako vi shvatate ovaj pojam, i objasnite detaljnije?

Trenutno država Srbija ne radi na decentralizaciji. Bilo je nekih pokušaja ali, bojim se, ne sistemskih nego pojedinačnih. Država Srbija je poprilično centralizovana.

Kakav je vaš stav prema regionalizaciji Srbije i detaljnije objasnite vaš stav?

Ista stvar je i sa regionalizacijom. Znači ako me pitate za plus ili minus moj odnos prema centralizaciji je negativan as nivo centralizacije gotovo full. Napominjem da je regionalizacija neminovna i da je to budućnost. Što se pre prizovemo pameti to ćemo pre moći da se razvijamo kao država. Još jednom ponavljam prepristupni fondovi EU kroz zakonsku legislativu, kroz nešto što podrazumeva priključivanje porodici zemalja koje su članice EU govori da moramo da radimo na DiR. Mogući pritisak na državu da se krene ka DiR je ekonomska integracija odnosno povezivanje delova zemlje sa delovima drugih zemalja oko zajedničkih ekonomskih tačaka. To može da bude pritisak. Opet se vraćam na nešto što je počelo 2002. u Nišu gde je Niš bio sedište evre regiona, poznati trougao Niš-Sofija-Skoplje. Zahvaljujući evro regionu povećan je izvoz čelika i globalno gledano više se para okrenulo oko proizvodnje i prodaje čelika za ove tri zemlje. Zašto se to nije ponovilo i na taj način u stvari izvršio pritisak na Republiku, na centar moći, uslovno rečeno, da evo mi već radimo na regionalizaciji. Ekonomski NZS je u stvari najbolji NZS za one delove zemlje koji se osećaju zapostavljenim. Znači ako Doljevac, Merošina, Gadžin Han zajedno sa Nišom shvate, opet govorim kroz primer, da te tri male opštine ne mogu dase ubrzano razvijaju ukoliko nemaju nekog medijatora kao što je grad Niš i nekoga ko može da dođe do značajnijih fondova i da napravi projekte koji će omogućiti Doljevcu, Merošini i Gadžinom Hanu da se razvijaju, gde oni imaju teritoriju a Niš nema teritoriju i onda kažemo hajde da se dogovorimo. Evo vi imate površine, zemljište koje možemo da pretvorimo u gradsko građevinsko zemljište, mi možemo da radimo na projektima, možemo da dođemo do evropskih fondova direktno, hajde da se udružimo, hajde da napravimo nešto što je zajednički imenitelj, ekonomski prosperitet ove tri opštine i Niša. I onda kada se dogovorimo oko toga da oni nama, uslovno rečeno, omoguće da koristimo to zemljište da oni nama uslovno rečeno omoguće da koristimo to zemljište a da mi time što ćemo kroz neki Protokol o saradnji ili Pismo o razumevanju da na ekonomski način objedinimo. Onda ćemo moći da povučemo sredstva za izgradnju eko centra ili ćemo moći da dovedemo investitore na nivou države ili strane investitore, da Merošina ne bude samo opština više nego da tamo možemo da izgradimo neke fabrike koje nisu sa teškim metalima, sa onom teškom industrijom, nego nešto što je prilagodljivo i da ostvarimo mala i srednja preduzeća, da povučemo bitne linije za otvaranje malih i srednjih preduzeća pa da se mi pojavljujemo u svemu tome kao neko ko posreduje i da se praktično približavamo nečemu što je region. Znači Doljevac, Merošina, Gadžin Han, Palilula, Medijana, Crveni krst, Niška banja, Svrljig, evo ga već jedan region pa onda lako možemo da komuniciramo sa Pirotom, sa Vranjem a oni već imaju komunikaciju sa Dimitrovgradom i prekograničnu saradnju sa Bugarskom i da se dalje onda to spusti na Kumanovo u Makedoniji i onda se tako prave i unije i skupovi iz matematike. To je ona vrsta pritiska na ekonomskoj osnovi koji se vrši na Republiku gde na političko insistiranje ili stavove političkih stranaka u republičkom parlamentu to podrazumeva dovoljni nivo svesti i razvoja države, možemo da zakonskom formom onda legalizujemo nešto što je vrlo legitimno, udruživanje, ukрупnjavanje. Tu ima primera kako su se Norvežani koji su radili na gajenju lososa gde su se lepo dogovorili. Jedna grupa od petoro ljudi jedno malo preduzeće koje gaji losose od 200 do 500 grama, drugo koje gaji losose od 500 grama do jednog kg, treće od kg do dva, črtvrto od 2 do 5 kg i svi su to radili parcijalno a pojavljivao se neki sedmi koji je to otkupljivao a osmi koji je to prerađivao. Onda su oni rekli hajde da napravimo konzorcijum, hajde da se svi udružimo i da svako zna kolika je čija deonica u tome i onda se desi da firma od četvoro ili petoro ljudi, znači malo preduzeće, obrće godišnje oko 5 miliona evra a kada se sve to ukрупni onda su oni velika riba koju ne mogu progutati multinacionalne kompanije. Samim tim se sprečava monopol. Znači udruživanje na mikronivou je recept koji postoji koji treba primenjivati kada se govori o udruživanju, teritorijalnom udruživanju takođe na ekonomskom nivou. To su regioni.

U slučaju decentralizacije, da li bi se nivo korupcije u suštini smanjio ili povećao?

To je jedan od preduslova da se smanji nivo korupcije. Zašto? Ukoliko je nešto centralizovano svi putevi vode ka Carigradu, je li tako? Samim tim se pojavljuju ljudi koji su vrlo velika prepreka da se nešto uradi na legalan način. Ovako kada se moć raširi na jedan širi nivo i na veći broj ljudi nemoguće je stvoriti tako jake i snažne centre moći zato što se ljudi na lično poznaju i to je mnogo bliže očima sugrađana grada Niša i samim tim onaj koji je u prilici da zloupotrebi poziciju imati više zazora. A to je zato što ga gleda komšija, zato što ga poznaje neko iz grada, zato što ga poznaje neko iz druge opštine. Vrlo je jednostavno, znači decentralizacijom ili spuštanjem ingerencija na određenom nivou, na niži oblik organizovanja postoji veća mogućnost kontrole. Ovako kada imamo na jednom mestu centralizovanu moć onda je preduslov da je kontrola, ukoliko ne postoji suštinska želja da se to kontroliše, vrlo diskutabilna. Znači, decentralizacijom neće biti korupcija eliminisana ali će taj nivo korupcije biti mnogo manji.

Kako objašnjavate svoj stav prema finansiranju regionalnog razvoja u slučaju da bude izvršena regionalizacija, da li će biti bolja ili lošija? Možete i o finansiranju regionalnog razvoja.

Sigurno da će to biti lošije zato što će postojati otpor centra, republičkog centra, sigurno da će tu u početku biti problema i možda kroz otežano finansiranje regiona ili da se barem produži taj period centralizacija ili da se obeshrabre regioni da nastave sa d. Tako da u početku će tu biti dosta problema ali opet kažem da je moguć pritisak. Znači kada se dete rodi onda nemate šta drugo nego da ga ljuljate. Zato je ovo teritorijalno udruživanje na ekonomskoj osnovi bez formalnih preduslova nešto što će izvršiti pritisak na centralu koja će se odupirati, kada kažem centralu mislim na Republiku, i to je potpuno logično i svi smo mi ljudi i znate onu jevrejsku kletvu „Da bogda imao pa nismo“, a nažalost vlast se u Srbiji još uvek, iz ugla onih koji vrše vlast, mogućnost za sticanje moći, novca i privilegije. Onog trenutka kada se d. taj prostor suzi onda će vremenom moći i da se ta d. obavlja na valjan način. Postojeće otpori, nešto ide po inerciji, nešto ide „ne želim da dam ono što imam“ jer očigledno da postoji identifikovanje sa onim što mi je tu trenutno treba većito da ostane moje a to nije koncept razvoja jednog savremenog društva i biće problema u početku sigurno. Pritisak odozdo je vrlo važan.

Recite mi šta su po vama najveće prednosti moguće decentralizacije i regionalizacije Srbije?

Već sam rekao, ravnomerniji razvoj svih delova Srbije, ekonomsko osnaživanje po različitim osnovama od Horgoša do Preševa i do Dimitrovgrada, smanjivanje nivoa korupcije, i ono što je važno sad, mislim da bi trebalo pravilno da me shvatite, povećanje nataliteta. Kakve veze sada ima natalitet sa decentralizacijom? Pa samim tim što imamo ravnomerniji razvoj, ekonomski razvoj svih delova Srbije, neće kao do sada postojati migracije iz nerazvijenih u više razvijene delove Srbije. Imamo četvrtinu zemlje koja se nalazi u Beogradu a imamo sela oko Niša koja su potpuno pusta. Ovi iz okoline Niša se pomeraju ka Nišu a ovi iz Niša ka Beogradu a ovi iz Beograda dalje odlaze preko granice. DiR jača ekonomska moć građana i samim tim oni koji mogu da žive od svog rada ili svoje zemlje ili fakultetske diplome ili bilo koje druge diplome, neće imati potrebu da se dalje sele, nego će ostajati tu. Obzirom da kruška pada pod krušku a šljiva pod šljivu porodice i familije se tu šire a uz ekonomsku moć ide natalitet inače ćemo biti jedna od najstarijih nacija na planeti posle Japana. Koliko znam samo su Japanci stariji od nas.

Koji su po vama najveći rizici projekta decentralizacije i regionalizacije? Mislim da ste na to pitanje odgovorili ali možete li malo konciznije?

Ne može da se dobije ako se ne rizikuje, a mislim da mi nemamo šta da izgubimo. Ovo što se unazad nekoliko godina dešava u Srbiji samo predstavlja trošenje supstance u jednom naletu entuzijazma, energije, volje, posle 5. oktobra kada je ustvari postojala želja za promenama, amortizovano je i vraćeno na period pre 2000, i ovo što se sada dešava samo predstavlja trošenje supstance u energetske smislu, u ekonomskom smislu zbog povezivanja sa Evropom i donacijama i svega onoga što je išlo iz Evrope ka Srbiji. Ukoliko se ponovo ne krene uzlaznom putanjom za nekoliko godina ćemo biti stariji od Japana, za nekoliko godina ćemo potpuno biti zavisni od uvoza, za nekoliko godina ćemo imati stopu inflacije koja će preći onih projektovanih

10% i kada se zavrti to kolo inflacije, beznađa ili obeshrabrivanja ponovo ćemo imati kolone mladih ljudi koji odlaze iz zemlje, imaćemo sve više sela bez ijednog građanina i imaćemo centre moći u Beogradu, imaćemo veliku migraciju stanovništva ka Beogradu i čitava Srbija od Beograda na niže će biti samo jedna velika palanka i ništa više. Nemamo šta da izgubimo tako da rizika nema. Treba samo krenuti odlučno, da postoji konsenzus u političkom i ekonomskom smislu na nivou Srbije, vršiti pritisak odozdo i povećanje nivoa svesti o potrebi za DiR kod običnih građana koji će na mikro lokalnom nivou vršiti pritisak na političke strukture koje će taj pritisak prenositi na parlament. S druge strane ćemo imati Evropu koja će pritiskati, ukoliko želimo da uđemo u Evropu, svojim normativima, znači nečim što podrazumeva funkcionisanje država Evrope, da se zakoni prilagode evropskim zakonima i u tom sendviču, između Evrope i lokala, uslovno rečeno, na Republiku, pobeđiće DiR. Rizika nema, samo napred.

Kako bi trebao da se odvija proces decentralizacije na najbolji način?

Pošto sam o tome pričao, ponoviću jedan manji deo. Znači ekonomsko povezivanje teritorijalno nezavisnih celina u administrativnom smislu oko zajedničkih projekata, privlačenje investicija i sredstava iz fondova za projekte, pritisak na republički nivo, odnosno republički parlament sa pritiskom iz Evrope, donošenje zakonskih formi, zakona, koji će onda dovesti do toga da se oni koji su pokrenuli inicijativu ekonomskog udruživanja ohrabre i što se Niša tiče, podizanje Niša na jedan administrativno fiskalni nivo za šire područje, davanje ingerencija jedinicama lokalne samouprave gradskim opštinama, uz zadržavanje na nivou grada onoga što je razvojna komponenta i to je najjednostavnije.

A regionalizacija?

Govorio sam u paketu, to je u suštini i regionalizacija.

15. *Momčilo Stojković, Niš*

Recite mi šta podrazumevate pod pojmom decentralizacije?

Podrazumevam decentralizaciju vlasti, to mi je prva asocijacija. Disperziju odlučivanja iz jednog centra na više regionalnih ili lokalnih centara.

Šta podrazumevate pod pojmom regionalizacije?

Podrazumevam preraspodelu ovlašćenja tako da se ne odlučuje na jednom mestu, na primer u Beogradu, nego da odluke o, pre svega, ekonomskom i svakom drugom razvoju se donose po delovima zemlje u zavisnosti od njihovih prirodnih i ljudskih resursa na jednoj strani i na drugoj strani potreba tih delova zemlje.

Kako vi ocenjujete vaše poznavanje pojma decentralizacije? Da li bi voleli da znate više o tome?

Sigurno da mi je potrebno. Moje sadašnje znanje je manje-više opšteg tipa. To su te informacije koje kao sociolog i čovek u zreloom životnom dobu imam i one su se nakupile i kao rezultat opšteg životnog iskustva i profesije kojom se bavim.

Koliko su po vašem mišljenju obični građani upoznati sa terminom DiR?

Mislom da znaju ono osnovno značenje prilično tačno ali mehanizme ne verujem da znaju zato što nemaju to kao svoje životno, čak ni profesionalno, iskustvo. Mislom i na one koji su u upravnom aparatu zato što u ovoj zemlji bez obzira na promenu ideologije, političkog sistema i tako dalje uvek se odlučivalo u jednom centru a taj centar je Beograd.

Često decentralizaciju povezuju sa beogradizacijom ili nižizacijom

Nižizacijom baš i ne a sa beogradizacijom da, zato što se u Nišu ne odlučuje niočemu, ne samo što se tiče regiona nego često ni o onome što se tiče samog Niša.

Da li je poznavanje funkcionisanja DiR preduslov za aktivnosti vezane za DiR, ili to usporava.

Naravno da da, jeste preduslov. Pa moramo da znamo šta to znači, ali ne samo onako načelno. Kada preuzimaš na sebe odgovornost, preuzimaš pravo, preuzimajući pravo ti preuzimaš i obaveze. To je opšti stav od kog se polazi i sada treba to isprobati u stvarnom životu.

Recite mi kako ocenjujete trenutne odnose između države i opština u Srbiji?

Veoma smo centralizovani. Pogledajte ove opštine po Nišu, nema tu puno smisla ni opravdanja. Raspoložu simboličnim sredstvima koja dodeli skupština grada. Nisu punoletne opštine, prosto ako privređuješ onda treba da raspoložeš onim što stvaraš. Naravno deo ćeš dati u zajedničku državnu kasu za potrebe ravnomernog razvoja, a ne da nemaš ništa, pa da dobijaš na kašičicu.

Da li smo i koliko regionalizovana država, po vama?

Nismo, izuzimajući Vojvodinu koja je unela u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca 1918, odnosno pre toga, je donela odluku da se pripoji Srbiji. Ona je imala neke elemente državnosti i sačuvala je to u nekoj meri. I sada Vojvodina postoji kao, i po Ustavu, kao pokrajina i tu svakako može da se govori o izvesnom stepenu samostalnog odlučivanja.

Šta je sa ostalim regionima, kako ocenjujete njihovo funkcionisanje? Koje zamerke imate?

Kako ocenjujem? Stagniraju i nazaduju. Kažite mi koji se region razvija? Nijedan!

Kakav je vaš stav prema decentralizaciji u Srbiji?

Prema ovoj koja jeste ja je ne vidim drugačije nego kao reč, kao parolu, kao frazu. A prema onoj koja treba da bude, moj stav je da je neophodno u interesu razvoja Srbije kao države da se napravi ravnoteža između onoga što su centralni organi vlasti i onoga što su organi vlasti po regionima, zato što se tako stimuliše razvitak regiona time što se na njih prenose prava da raspoložu značajnim delom novostvorene vrednosti ali onda i obaveze da učestvuju u solidarnoj izgradnji države kao celine.

Kakav je vaš stav prema regionalizaciji Srbije?

Regionalizaciju Srbije shvatam na najjednostavniji način. Ovako, da se povećaju prava lokalnih zajednica i to da se povećaju Ustavom i zakonima u raspolaganju novostvorenom dobiti. To je pretpostavka, nema regionalizacije bez toga. Tako se u Nišu stvara određeni deo društvenog proizvoda Srbije, onda značajnim delom tog dela upravlja grad Niš, a ne da se sve nadležnosti prenose na republičke organe i da sredstva idu u državnu kasu pa se onda iz državne kase distribuiraju po nekakvim principima, po potrebama, po nahođenjima. U suštini, između sadašnje situacije i one od pre nekoliko decenija u vreme socijalizma nema suštinske razlike.

Kako ja shvatam vi smatrate da je problem u centru?

Smatram da je problem u odsustvu državne strategije ili strategije državnog razvitka. To nikada nismo imali jer ta strategija bi nalagala da se regioni ravnomernije razvijaju a da se ne slivaju sva sredstva i svi putevi odlučivanja na jedno mesto, a to mesto je prestonica, odnosno Beograd.

Mislite li da postoji opasnost od povećanja stepena korupcije ukoliko bude izvršena decentralizacija vlasti, odnosno decentralizacija u Srbiji?

Naprotiv, ja mislim da se opasnost od korupcije u tom slučaju smanjuje. Sada imate centre moći u Beogradu i tamo se na nekoliko mesta odlučuje o svemu, o ekonomiji, o politici, kulturi, obrazovanju, zdravstvu, o sportu. Velika moć sabrana je u mali broj ruku i onda imamo posla sa sistemskom korupcijom, sa korupcijom koju generiše sam sistem i imamo ovu „običnu“ korupciju pa onda takve i hapse svremena na vreme, uzeo 100-200 evra, i treba da odgovaraju, ali šta je sa onima koji uzimaju desetine miliona evra, a oni su tamo i odlučuju. Prema tome, decentralizacija nema nikakve veze sa povećanjem ili smanjenjem korupcije, odnosno mehanizmi kontrole poslovanja se mogu lakše da uspostave u stvarno demokratskim odnosima u jednoj državnoj zajednici nego u onoj državnoj zajednici u kojoj konce vlasti drži jedna stranka i to ne cela stranka nego samo onaj izvršni i upravni aparat u toj stranci.

Recite mi kako ocenjujete finansiranje regionalnog razvoja u slučaju da bude izvršena regionalizacija?

Ne znam mnogo o tome ali to vam je ko ima koga. Ko ima svoga ima i Boga. Mi znamo da novcem raspolože Ministarstvo finansija i tu je sad bitka među strankama i stranačkim koalicionim

partnerima ko će držati ključeve finansijske moći i od toga zavisi kako će se koji kraj razvijati. Da li će se graditi ovaj ili onaj autoput, da li će se ulagati u infrastrukturu ne zavisi često od samih potreba nego od toga kako je sastavljena vlada, i koji ministar je iz kog kraja ili gde je njegova izborna baza.

Koje su po vama najveće prednosti moguće decentralizacije Srbije?

Ravnomerniji razvitak pa samim tim i brži razvitak čitave zemlje, veće zapošljavanje, produktivno, na ekonomskim osnovama, bolja kontrola tih finansijskih tokova. Kada kažem ravnomerniji razvitak ne mislim samo na ekonomski razvitak, mislim i na razvitak obrazovanja, zdravstva, da se ne mora zbog neke iole ozbiljnije lekarske intervencije da se ide u neki centar. Ako nije Beograd onda je Niš a sve ispod toga nema te zdravstvene ustanove u mestima, nema ni dovoljno opreme nema ni dovoljno kadrova za neke složenije intervencije. Kada bi se dislocirala politička moć, odnosno ne da se dislocira nego da se ravnomernije preraspodeli, onda bi isto tako mogla ravnomernije da se preraspodeli i ekonomska moć ili ekonomsko bogatstvo a to je preduslov za razvitak ostalih oblasti bez kojih normalan život u lokanoj zajednici nije moguć.

Koje su po vama najveće prednosti moguće regionalizacije Srbije?

Prednosti su ravnomerniji razvitak svih krajeva, na jednoj strani. Na drugoj strani od regionalizacije velike koristi bi imala, ili ima, ili će imati i sama prestonica, odnosno glavni grad, zato što se smanjuje pritisak na infrastrukturu glavnog grada, na stanove, na radna mesta, na saobraćajnice. Enormno razvijena prestonica i nerazvijeno zaleđe to je karakteristika zemalja koje su ili nerazvijene ili u jagorem slučaju razorene. Sve razvijene zemlje, koliko god bile različite među sobom odlukuju se time što su regioni u tim zemljama daleko ravnomernije ekonomski i svakako drugačije razvijeni.

Koji su po vama najveći rizici projekta moguće decentralizacije i regionalizacije?

Ja ih ne vidim. Ja ne vidim rizike decentralizacije. Eventualno bi rizici bili ako je nacionalni sastav mešovit, ako u jednoj državi živi mnogo različitih nacionalnosti i ako zbog toga što je nerazvijena onda tu po pravilu i odnosi među različitim etničkim zajednicama bivaju zategnuti a matice zemlje vrše dodatno pritisak da se njihovim sunarodnicima omogući da uživaju sva građanska prava kao većinsko stanovništvo. Eventualno bi bio rizik nekakve težnje ka separatizmu ali ja nisam mnogo uplašen. Ne mislim da je to neka velika i realna opasnost.

Kako bi po vašem mišljenju trebao da se odvija proces decentralizacije?

Mislim da bi prvo trebao da postoji politički konsenzus relevantnih političkih faktora. To znači onih političkih stranaka koje nose politički život ove zemlje. Taj konsenzus ne bi smeo da bude veštački. On bi morao da bude rezultat jedne ozbiljne analize, sveobuhvatne analize, koja bi pokazala sve prednosti ravnomernog regionalnog razvoja i onda bi to bio izbor i strategija političkih stranaka ne samo onih koje su na vlasti nego i onih političkih stranaka koje su trenutno u opoziciji, pa bi kao izraz opšte političke volje jedna stvarna regionalizacija našla svoje mesto u Ustavu kao najvišem pravnom aktu. A onda na osnovu takvih temelja u Ustavu gde se garantuje ravnomerni regionalni razvitak, onda bi se donosili zakoni po kojima bi, recimo, evo sad, potpuno proizvoljno kažem, od onoga što se proizvede u Nišu, u ovom delu Srbije, Nišu i ovom delu Srbije bi ostajalo preko 50 posto a ne bi ostajalo 10 ili 5 posto. Stvar je neverovatno prosta, onaj ko zarađuje, ako je umeo da zaradi umeće i da plasira. A kada skupljate pare, kapital u jednoj zemlji koji se stvara tokom godine, pa samo raspoložete onda nekako lako puštate taj novac od sebe, naročito onima koji su vam važni iz nekog razloga.

Vi ste odgovorili na pitanje bi trebala da izgleda r. Možemo li da se osvrnemo na proces d?

To su dve strane jednog istog procesa. Pretpostavka o regionalizaciji je decentralizacija. Dakle, dok se ne razvlaste centri političke moći, ili dok se ne razvlasti taj centar političke moći koji je na jednom mestu, to je jedna od bitnih pretpostavki regionalizacije. Idemo korak dalje pa kažemo sledeće, centralizacija se može ponoviti na nižem nivou. Centralizacija u najopštijem smislu podrazumeva sakupljanje političke i druge moći, finansijske na primer, u jednom administrativnom centru kao što je Beograd, ali centralizacija je isto tako moguća i na nivou tih regionalnih centara, Niša, Kragujevca, Novog Sada. Ako sada Niš, Kragujevac i Novi Sad, gradovi koji su se borili za

decentralizaciju to shvate kao šansu da za sebe prigrabe pravo na ekskluzivno odlučivanje u regionu u kome imaju vodeću ulogu, onda imamo ponavljanje centralizacije ali na nižem nivou. Centralizacija je način na koji se odlučuje i ona ne sme da se poistoveti sa geografijom. Ona se u dobroj meri poklapa sa geo-političkim činjenicama ali ne svodi se samo na jedan grad i na jedan centar i da je to više način na koji se misli i na koji se odlučuje.

Kako ocenjujete trenutnu situaciju, da li u Srbiji postoje uslovi za decentralizaciju i nakon toga regionalizaciju?

Mislim da u Srbiji trenutno ne postoje i da sve stranke, koliko god bile različite među sobom, se temelje i deluju na nekim centralističkim principima. Ima nekih stranaka u kojima se predsednik stranke bira između više kandidata. To je sve od demokratije. Čak i tamo gde se između više kandidata izabere jedan za predsednika stranke, čak i u toj stranci vlada subordinacija, od vrha tog partijskog aparata prema bazi. Demokratija nije jedan način na koji se misli, odlučuje, donose političke i druge odluke, koji može da se izabere na referendumu, hoćemo li demokratiju ili nećemo demokratiju. Demokratija je jedan određeni stepen razvitka, pojedinačne svesti, kolektivne svesti, društvene svesti, društvenih institucija, standarda koji su osvojeni, da nešto jednostavno ne dolazi u obzir. Danas su izbori u Srbiji apsolutno demokratski ali nisu bili takvi do pre nekoliko godina, čak i posle dolaska demokratskih snaga na vlast pa je bilo mnogo posmatrača iz Evrope i sveta koji su dolazili da posmatraju izbore. Zašto? Zato što se vidi da se održavaju u demokratskoj atmosferi, fer, da su poštjeni. Same stranke vrlo precizno saopštavaju i vrlo brzo po zatvaranju birališta, rezultate glasanja čak i onda kada im rezultati ne idu u prilog. E to je, recimo, jedna od tekovina demokratije.

Da li su po vama decentralizacija i regionalizacija izvesni procesi u Srbiji? Da li je to nešto što će se Srbiju neminovno čeka ili postoji mogućnost da do toga uopšte ne dođe?

Ja mislim da je to nešto što će se dogoditi, ne čeka Srbiju, neće se dogoditi samo po sebi ali obzirom na činjenicu da smo deo Evrope, da pripadamo kontinentu da se tu stvara jedna velika moćna super država Evropska unija koja već postoji ali sve je veći stepen integracije. Mislim da je istorijski izživljeno i prevaziđeno i nemoguće zatvaranje i izolacija ili samoizolacija Srbije. To je moje uverenje da tako nešto nije moguće ili da je moguće na kraće staze. Dugoročno mi ćemo biti deo Evropske unije. Ja ne govorim o tome kao o nekom dostizanju utopije nego prosto kao o jednoj izvesnosti o nečemu što će biti što je već sada realnost, što će biti realnost Srbije i što je neizbežno i neminovno u svetu koji je mnogo veći i jači i nisu u mogućnosti da žive sami za sebe. Mislim da se to neće dogoditi samo po sebi, prema tome nije dovoljno samo da sedimo i da čekamo da se to desi i od toga koliko budemo aktivni zavisi kada ćemo postati deo decentralizovanog sveta. Kada sam već spomenuo Evropsku uniju nije isti značaj Slovenije i Nemačke. Namerno kažem Slovenije jer je ona najuspešnija zemlja tranzicije, bivša socijalistička, tako da ne mislimo kako tamo vlada apsolutna ravnopravnost. Zna se da Nemačka, Francuska i Velika Britanija imaju najveći uticaj u donošenju političkih i drugih odluka, ali u svakom slučaju nije uporedivo zbog toga što u Evropskoj uniji je odavno preovladalo saznanje da samo ravnomeran razvoj može da omogući razvoj svih. Ako nema ravnomernog razvoja, ako se Nemačka preterano razvija u odnosu prema drugim zemljama, onda će ona jednoga dana biti ugrožena sopstvenim preteranim razvojem jer neće imati kooperante, saradnike sa kojima će da razmenjuje ono što je proizvela, sa kojima će da deli slična ili ista politička uverenja. Tamo gde su velike razlike, da se vratim našoj zemlji, u Beogradu se misli na jedan način, u Doljevcu i Gadžinom Hanu na način na koji je tradicionalan, patrijahalan. Beograd uvek ima neke svoje potrebe, svoje vidike, svoja shvatanja. Između njega i nerazvijenih krajeva često je mnogo veća razlika nego između njega i nekih drugih gradova u okruženju.

Možete li da mi kažete šta po vama koči proces regionalizacije, osim političkih struja?

Monopol, ekonomski monopol naročito, mislim na to, mislim na one koji su, mislim na tu novu klasu koja je stvorena posle demokratskih promena u procesu privatizacije društvene i državne svojine i recimo da delu te klase ne odgovara konkurencija koja postoji na međunarodnom tržištu i da se bolje osećaju i da su zaštićeniji zato što su uvek povezani sa centrima političke moći jer finansiraju političke partije inače, a naročito za vreme izbora. Pored tog političkog činioca te

privilegije u sticanju i odsustvo konkurencije mogli bi da budu i jesu, pored političkih protivljenja najveća prepreka decentralizaciji i regionalizaciji.

Kako vas kao predstavnika jedne institucije, Filozofskog fakulteta, i uopšte institucije, dotiče centralizovanost odnosno odsustvo decentralizacije države?

Dotiče me tako što su razne institucije u gradu, insitucije koje podupiru razvoj naučnog rada, razvoja i kadrova. Lakše se iz Beograda dolazi do nekih stipendija, do fondova ali, istine radi, Filozofski fakultet u Nišu kao i svi drugi državni fakulteti nisu lokalne institucije nego su republičke institucije, tako da su i nama na Filozofskom fakultetu u Nišu, kao i drugim fakultetima u Nišu, prilično široko otvorena vrata različitih fondova i međunarodnih i državnih za usavršavanje i u zemlji i u inostranstvu. Ja nisam u tom pogledu tipičan sagovornik zato što sam sve vreme pričao o potrebi decentralizacije i regionalizacije a moja pozicija je da sam ja republički službenik. Mene plaća Republika a ne grad i sve zaposlene na Filozofskom fakultetu i delatnost Filozofskog fakulteta plaća Republika. Sve što ubira od gradova i od Niša, možda su fakulteti one institucije koji najmanje osećaju posledice centralizacije i odsustva regioalizacije Na nešem fakultetu, navodim to kao primer, ima ne malo mlađih naučnih radnika koji su se usavršavali u zemljama EU na poznatim univerzitetima pa i u Americi, nama su vrata ipak otvorena.

16. Mile Ilić, predsednik Skupštine Grada Niša i bivši Gradonačelnik

Šta podrazumevate pod pojmom decentralizacije Srbije?

Decentralizacija je prenošenje ovlašćenja sa organa države, sa organa republike na necentralne organe, odnosno na lokalnu samoupravu. To praktično nisu više poslovi države nego su poslovi lokalne samouprave sa jednom specifičnošću da organi lokalne samouprave mogu da uređuju te odnose na način kako oni smatraju da treba da ih uređuju a da centralni organi, ne neki način, vrše uvid kako se ti poslovi ostvaruju. To je jedan proces kome teže sva savremena društva. Što je viši stepen demokratizacije društvenog života u jednoj sredini u jednom društvu to je veći stepen decentralizacije. Postoji u državama jedan stalni sukob između centralizma i policentrizma. Država stalno želi da jača centralizam a lokalna samouprava želi decentralizaciju. Uvek se tu teži da se nađe prava mera u odnosima između centralizacije i lokalne samouprave. Praktično se može reći da je lokalna samouprava jedna antiteza centralizacije ili anticentralizam. Tako da, pošto se ja bavim lokalnom samoupravom, i u političkom životu sam poznat da se zalažem za decentralizaciju, za jačanje lokalne samouprave i tako dalje. Mi koji smo u prilici da o tome govorimo i da se time bavimo mi stalno ističemo da nikada nije dovoljan razvoj lokalne samouprave i nikada nije dovoljno decentralizacije nego to uvek može više i uvek treba više. Imam utisak da sa donošenjem novih zakona o lokalnoj samoupravi se stalno povećava taj stepen decentralizacije ali to još nije dovoljno jer mi težimo jednoj potpunoj decentralizaciji koja odgovara savremenim društvima. U Srbiji su od uvođenja višestranačkog sistema doneta četiri zakona o lokalnim samoupravama. Poslednji je donet krajem 2007 godine i svaki novi zakon je imao naprednija rešenja u pogledu razvoja lokalne samouprave i uvek je više bio harmonizovan sa pravom Evropske unije u oblasti lokalne samouprave nego prethodni. Tako da taj jedan kontinuitet u razvoju lokalne samouprave ili decentralizacije postoji ali su pomaci mali, znači rezultati nisu dovoljni iako su pomaci stalni i kontinuirani.

Šta podrazumevate pod pojmom regionalizacije Srbije?

Pod regionalizacijom različiti ljudi podrazumevaju različite odnose. U savremenim društvima postoje različiti oblici regionalizacije, različite forme regeionalizacije. One se zovu i različitim nazivima. Mi smo i u našem razvoju političkog ustavnog sistema u Srbiji, ako uzmemo 100-200 godina, takođe imali različite oblike, od srezova, regiona, međuopštinskih regionalnih zajednica, banovine, pa imate u hrvatskoj kotare, županije i tako dalje. Sve su to različiti oblici regionalizacije. U jednom periodu ja sam radio, na primer, svojevremeno u skupštini regionalne zajednice Niša i svoju prvu knjigu sam posvetio tim međuopštinskim regionalnim zajednicama u Srbiji 1988.

godine. To je bio jedan koncept podele Srbije, najpre je postojalo 16 regionalnih zajednica, pa je postojalo 8 i 1991. godine su ukinute regionalne zajednice. Te regionalne zajednice su na neki način imale karakteristike države, neke državne atribute. One su mogle da biraju sudije, tužioce, načelnike supova, formirale su tadašnje regionalne zajednice, birale njihove funkcionere, slale izveštaje, jednostavno su funkcionisale kao što sada funkcionise narodna skupština. Postojale su skupštine regionalnih zajednica koje su bile formirane dogovorom države i opština i tako dalje. Ja mislim da regionalizacija Srbiji nije potrebna u ovom trenutku, jer regionalizacija Srbije bi predstavljala dalju atomizaciju Srbije, dalju podelu Srbije a uvođenje regiona i sistema regionalizacije a izjednačavanje tih regiona sa autonomnim pokrajinama bi predstavljalo nadalje rastakanje državnog tkiva Srbije. To za Srbiju nije bilo dobro i ja sam protivnik regionalizacije u smislu regiona kao oblika vlasti u Srbiji. Ja mislim da pitanje daljeg razvoja Srbije i dalje decentralizacije treba da se vrši razvojem lokalne samouprave a ne regionalizacijom Srbije.

Kako ocenjujete vaše poznavanje teme DiRS i da li biste želeli više da znate o tome?

Pa dobro ja se time bavim, to predajem. Uvek može više da se sazna. Ja sam objavio 15-ak knjiga na tu temu ali uvek se nove ideje pojavljuju i stalno mora da se radi, da se čita. Nažalost u Srbiji se pitanjima regionalizacije, decentralizacije i lokalne samouprave prilazi na jedan voluntaristički način, znači iz pragmatskih političkih interesa a ne u stručnom i naučnom sagledavanju tih pitanja. To je osnovni problem u Srbiji. Malo se struka i nauka uključuje u kreiranje tog koncepta, teritorijalne organizacije Srbije, nego kako koja vlast dođe ona sama nameće neke svoje koncepte u tom smislu, onda sledeća to menja, pa treća nešto novo i onda stalno postoji jedan fluidni koncept regionalizacije i decentralizacije Srbije a to su u stvari kategorije, instituti, pojmovi koji ne mogu da se menjaju tek tako svaki čas. Tu mora da postoji jedan kontinuitet da postoji stabilnost države, a stabilnost države se postavlja i stabilnošću teritorijalne organizacije. U Srbiji od 1966. nisu promenjene teritorijalne organizacije, opštine koje su postojale tada, postoje i danas. To tako mora da bude i ako je menjano više ustava. Znači mora da se uspostavi jedan stabilan sistem teritorijalne organizacije da bi i država i lokalna samouprava mogle da funkcionišu u interesu građana.

Koliko je po vašem mišljenju tzv.obični građani poznaju pitanja vezana za DiRS?

Mislim da ljudi ne znaju apsolutno, ne samo obični, ne znaju ni političari. Ako bi vi napravili jednu anketu, recimo, među aktuelnim političarima, evo u Nišu ili bilo gde, da vam daju definiciju decentralizacije, dekoncentracije, lokalne samouprave i razliku između tih kategorija, ja mislim da 95% ne bi umelo da objasni razliku na pravi način a kamo li građani. Ali građani su zainteresovani sa jednog drugog aspekta. Građani su zainteresovani za efikasnije ostvarivanje svojih prava pred organima države i pred organima uprave i lokalne samouprave. I zbog toga oni teže razvoju lokalne samouprave iako to ne umeju da objasne ili teže procesu decentralizacije iako ne umeju da objasne šta je to. A u suštini radi se o zahtevu da se odlučivanje približi građaninu i da on može da ostvari efikasnije i jednostavnije svoje pravo tu gde živi. I to je suština decentralizacije i lokane samouprave, da građanin, efikasno, jednostavno, jeftino, brzo ostvari svako svoje pravo koje mu po zakonu pripada.

Da li je poznavanje DiR uslov za ove aktivnosti, da li je nepoznavanje prepreka za rad?

Naravno, zato sam i rekao da mali broj onih koji odlučuju o tim pitanjima zna suštinu o čemu se radi a građani ponajmanje znaju o čemu se radi. Građani poistovećuju procese decentralizacije sa ostvarivanjem svojih prava a političari poistovećuju proces decentralizacije sa svojim povećanim uticajem. Oni misle, da ako je proces decentralizacije veći, sveobuhvatniji, širi da će oni biti bliži njima, da će oni biti u prilici da efikasnije, čvršće ostvaruju vlast, a građani smatraju da će efikasnije ostvarivati svoja prava. Različiti su motivi u borbi za decentralizaciju između onih koji odlučuju i onih na koje se odnosi ta problematika.

Kako ocenjujete postojeće odnose između države i lokalne zajednice u Srbiji?

Ja mislim da država mora da prenosi mnogo više svojih nadležnosti na niže nivoe, na jedinice lokalne samouprave. Pretpostavljam da znate da su osnovne jedinice lokalne samouprave opštine, gradovi i grad Beograd. U Srbiji imate 150 opština, imate 23 grada, do ovoga zakona, Beograd je glavni grad i u Beogradu postoji 16 gradskih opština. To je sistem koji je postavljen kao teritorijalna

organizacija u Srbiji. E sada imate, po Ustavu, izvorne poslove koje obavljaju opštine, znači koje obavljaju jedinice lokalne samouprave. Ali taj, što bi rekli, korpus pitanja izvorne nadležnosti opštine je dosta sužen i nedovoljan. I zato se insistira na tome da država prenosi neke svoje poslove na opštine. Znači po Ustavu zna se tačno šta radi država, šta radi zakonodavno sudska vlast, i tako dalje, sve se to zna. Međutim, država nije u mogućnosti da potpuno efikasno ostvaruje svoje funkcije na celoj teritoriji države i onda ona zato treba da prenosi svoja ovlašćenja na lokalne zajednice i ona to po Ustavu može. Ali ona to čini, rekao bih, krajnje selektivno i na određeni način oskudno. Znači vrlo retko se država oslobađa svojih nadležnosti da bi ih prenela na lokalne zajednice. A sa druge strane imamo situaciju 15-ak godina da je imovina lokalne samouprave pretvorena u državnu svojinu. E sad po novom Ustavu kada se donese novi zakon gde će se vratiti imovina, da opštine budu vlasnici i titulari te svojine i imovine. To je ono što sam govorio na početku, stalna borba države i lokalne samouprave, lokalna samouprava traži a ovi ne daju, i to je stalno jedan sukob. Ali kada ocenjujemo u ovom trenutku odnos države i lokalne zajednice, ja lično mislim da država mora putem zakona da prenese mnogo veći broj svojih nadležnosti nego do sada na opštine, da mora čak i neke svoje institucije da prebaci sa sedištem u unutrašnjost ili neke delove svojih institucija. Na primer, zar Ministarstvo za državnu upravu i lokalnu samoupravu ne bi moglo da bude sa sedištem u Nišu, ili Ministarstvo za Kosovo i Metohiju da bude sa sedištem u Kosovskoj Mitrovici, ili da Narodna banka ima svoje odeljenje u Nišu za ovo područje i tako dalje.

Na skali od 0 do 10, centralizacija je 0, 10 je na primer decentralizacija totalna, kako ocenjujete trenutnu centralizovanost odnosno decentralizovanost u Srbiji?

pa dobro ako bi se to moglo da pojednostavi to bi moglo da bude 7:3, 7 centralizacija, 3 dca.

Da li smo i koliko regionalizovana država? Kako funkcionišu sadašnji regioni i u čemu je njihova funkcija i šta im nedostaje?

sada ne postoje regioni sada postoje upravni okruzi. Znači posle ukidanja ovih regionalnih zajednica bio je jedan period kada nije postojalo ništa. To se u teoriji zove, to su intermedijalni oblici između republike i opštine, to su ti regionalni okruzi i tako dalje. Znači, postojale su međuopštinske regionalne zajednice sa atributima vlasti pa su one '91 ukinute pa onda nije bilo nikakvih oblika, pa su onda uvedeni Uredbom Vlade, '92 godine, čini mi se, su uvedeni okruzi. A šta je okrug? Evo sada opet da pitate nekog da objasni šta je okrug on ne bi znao. Okrug nije oblik decentralizacije, okrug je oblik dekoncentracije republičke vlasti. Šta je razlika između dekoncentracije i decentralizacije vlasti? Decentralizacija je prenošenje ovlašćenja države na organe lokalne samouprave koje ih vrše kao svoje poslove a dekoncentracija je prenošenje poslova države na neke organe van sedišta organa ali ti poslovi su i dalje državnih organa. Ovi su prvi samoupravni ovi su i dalje državni organi. To znači da okrug nije oblik regionalizacije, znači on je samo produžena ruka države.

Kakav je vaš stav prema d. Srbije, onako kako vi shvatate ovaj pojam?

d. u Srbiji mora da poprими dosta snažnije oblike. Taj proces mora da bude mnogo snažniji i mnogo efikasniji razvoj LS na račun države i država mora mnogo više da prenosi svoje poslove na lokalnu zajednicu i, trenutno, mislim da to nije na zadovoljavajućem nivou.

Možete li da nevedete neke primere loše decentralizacije?

Pa ne može da se govori o lošoj decentralizaciji nego o nepostojanju decentralizacije, znači o nepostojanju dovoljnog nivoa decentralizacije. Pa evo to je ovo o čemu sam govorio, država mora da prenosi neke svoje institucije u unutrašnjost, sedišta tih institucija, onda bi se samim tim jačala finansijska samostalnost lokalne zajednice, jer bi sredstva bila tu. Onda treba dati veću mogućnost za normativno samostalno uređivanje odnosa u lokalnoj zajednici, znači ne samo da se na nivou države odlučuje, da se povećaju fiskalni suvereniteti i kapaciteti opština da one imaju više prihoda da mogu odlučuju o tome. Eto to su ti procesi koji su neophodni da bi se taj proces decentralizacije sproveo na način kako bi to bilo najbolje.

Kakav je vaš stav prema regionalizaciji Srbije i detaljnije objasnite vaš stav?

Regionalizacija je dalje rasparčavanje, dalja atomizacija Srbije. Znači, ja se zalažem za jačanje lokalne samouprave a ne za regionalizaciju Srbije.

Da li će u slučaju decentralizacije Srbije, korupcija po opštinama biti veća ili manja?

Ko to zna da li će se povećati ili smanjiti, ali treba ovom društvu neke druge preduslove stvarati da ne bude korupcija a ne da bude veća ili manja, ali to je sada drugo pitanje i drugo područje. Verovatno tamo gde se ostvaruje pravo i gde je u kontaktu građanin sa vlašću da je veći izazov za korupciju, ali zato treba stvarati bitne društvene preduslove da ne dođe do toga da građanin mora da plati da bi ostvario svoje pravo ili da službenik mora da traži da bi popravio svoj materijalni položaj. O čemu se ovde radi? Radi se o tome da mora da se stvori društveni ambijent da ako građanin traži ostvarivanje nekog svog prava koje mu po zakonu pripada on ne sme da moli vlast nego on mora da traži od vlasti. A sada imamo situaciju da on moli vlast. Ja to pričam studentima, kada odete u opštinu pa vam treba neka potvrda, kako izgledaju šalteri? Ne vidite tamo službenika nego morate da se savijete da bi tražili ono što vam treba. Šta je to? To je jedna manifestacija vlasti gde se želi da pokaže moć a moć nevidljivog čoveka prema običnom građaninu koji savija pleća da zatraži nešto što mu po zakonu pripada. Treba stvarati uslove da toga ne bude. Državnog službenika treba da platiš dobro da ne bude sklon korupciji i kriminalu, da bude podvrgnut stalnoj kontroli i da ukoliko neefikasno radi lično ima sankcije u odnosu na građanina koji nije ostvari pravo na efikasan način u zakonitom roku. Šta to znači? To znači ako ja odem u opštinu i tražim neku potvrdu i došao sam iz nekog sela i platio sam autobus, platio sam ručak izgubio sam dnevnicu, platio sam nekog da radi umesto mene, i on mora da mi u toku toga dana da neko rešenje. Ako on to ne učini pa se ja vratim i opet moram da dođem sutradan e taj službenik mora lično iz svog džepa da nadoknadi stranci i građaninu to što je on izgubio. Ako tako postavimo stvari onda neće biti uslova ni za korupciju ni za nezadovoljstvo građana.

Da li će u slučaju da bude izvršena regionalizacija Srbije finansiranje regionalnog razvoja biti bolje, lošije ili isto?

Pitanje ravnomernog regionalnog razvoja nije vezano sa procesom administrativne decentralizacije i regionalizacije. Pitanje ravnomernog ekonomskog razvoja je pitanje u svakim uslovima, država mora da ima jedan koncept razvoja zemlje nezavisno da li postoje regioni ili ne postoje regioni. Znači to je jedna politika ekonomskog policentrizma ravnomernog regionalnog razvoja, podjednakog razvoja a samostalnog, više samostalnih izvora prihoda lokalnim zajednicama da bi one mogle da utiču na sopstveni razvoj a da država svojim inicijalnim sredstvima pospešuje taj ravnomerni ekonomski razvoj. Šta to znači? To znači, recimo, mora da se da više različitih taksi, doprinosa, poreza koji će pripadati opštini. Znači da ona napuni svoj budžet i da iz tog budžeta ona finansira različite namene. Ali, kod krupnih projekta, recimo uzmete železnički čvor, znači Niš, ni beograd ni Novi Sad oni sami ne mogu da rešavaju ta pitanja jer su to kapitalni projekti koji vrede ne znam koliko miliona dolara ili eura. A da bi država pomogla da se taj problem reši, ona mora da gradi, dotira određena sredstva da počne da rešava. Evo izmeštanje pruge, to Niš nikad sam ne može da reši ali republika mora da mu pomogne da se to pitanje reši. E to je sad ta politika ravnomernog ekonomskog razvoja gde država svojim inicijalnim sredstvima pomaže lokalnu zajednicu da ona uspešno može da reši neke od svojih kapitalnih projekata.

Koje su najveće prednosti decentralizacije i moguće regionalizacije Srbije?

Ja sam zastupnik teze da regionalizacija nije dobra i ja ne mogu da govorim o pozitivnim stvarima jer sam ja protiv toga a najveći rezultati decentralizacije su efikasnije ostvarivanje prava građana, efikasnije ostvarivanje države i ravnomerni regionalni razvoj.

Šta su po vašem mišljenju najveći rizici projekata moguće d. i moguće r. Srbije?

Mogući rizik regionalizacije je rasparčavanje države. Ja mislim da ne postoje rizici decentralizacije nego postoje samo pozitivni efekti decentralizacije.

Kako bi prema vašem mišljenju trebala da se odvija decentralizacija Srbije?

Ispravna decentralizacija treba da se odvija jačanjem lokalne samouprave a to znači potpunim prenošenjem poslova države na lokalne zajednice radi njihovog efikasnijeg ostvarivanja i više izvornih nadležnosti poslova opština i više para za finansiranje tih poslova i više normativnih nadležnosti za uređivanje tih odnosa.

Prema vašem mišljenju da li je decentralizacija ili regionalizacija izvesna u Srbiji?

Decentralizacija je stalni proces a regionalizacija je administrativna odluka. Prema tome moguće je da neka vlast donese odluku o administrativnoj regionalizaciji Srbije, a Socijalistička partija, čiji sam ja poslanik, je protiv toga. Mi nismo zato ali smo zato da se novim propisima stalno jača lokalna samouprava i to je najbolji put za decentralizaciju Srbije.

17. *Smiljko Kostić, Gradonačelnik Niša 2004 - 2008*

U jednoj ozbiljnoj državi se zna koje funkcije moraju biti centralizovane. To je na primer, funkcija odbrane, funkcija spoljne politike, funkcija rada bezbednosnih službi. Ostale stvari trebaju da budu decentralizovane, i tako treba da se gradi i država. Ovde u ovom slučaju, je mislim, treba da se omogući da se izvrši decentralizacija, da se ravnomerno razvijaju svi krajevi svi krajevi Srbije. I tu priču ćete čuti i od mnogih političara i tako pričaju. Šta ja mislim pod tim. Ja mislim pod ovim, samo jedn segmet ću vam reći, na primer izgradnja infrastrukture. Kažite mi, u kojoj opštini, danas imate kadrove koji uspešno mogu da rešavaju putnu mrežu, da projektuju, da sprovode javne tendere, da pronalaze finansije za tako nešto, pa kakav put treba da izgleda. U našoj zemlji postoje mnoge stvari koje su nasleđene iz prošlosti. Put, glavni urbanista puta je bio vo. Pa nećemo mi valjda da koristimo tu energiju životinja iz prošlosti i da sad takve puteve ponovo zadržavamo kada je to trošenje energije i bacanje para itd, Nego ćemo sada prilagoditi nove trase koje će odgovarati, da bude princip minimum ove energije i što manje potrošnje, što građana tako i države. Jer ta nafta košta, neko mora da da devize za tu naftu, što će građani trošiti. A onda u putnoj mreži da kažemo kakav put treba da bude, da li mu treba kanal, da ga zaštitimo da ga ne nose vode, da li treba most, da li da se stavi drvored, da li treba polje kuda će proći infrastruktura, kanalizacija, voda, telefoni, inteligentne veze itd. Koja to opština, molim vas, može, osim gradova, čak i gradovi to ne mogu uspešno da rešavaju. Evo vidite kako je samo naša unutrašnjost poražena jer nema kadrove koji to mogu da rešavaju. Znači mora da se izvrši decentralizacija u smislu, ako je u pitanju katastar, država mora da ga tako organizuje da mi imamo zaista ozbiljne katastarske službe. I mora da je državna stvar. Mi samo kada tu stvar rešavamo videćemo koliko imamo problema, jer samo 80% naših građana žive na tuđoj teritoriji. Pa gde je sada ta, u mladom čevku mogućnost da on može da pravi bilo kakav razvoj, kada ono parče na kome spava nije njegovo, niti njegovog oca, nego nekog pradede koji ima familiju rasejanu po svetu. I to je tako. I mlad čovek gubi volju da sam nešto stvara kad i on sam na čemu spava i gde živi nije njegovo. Ovde mora da se izvrši decentralizacija pa da se onda u nekim reonima postavi institut za izgradnju puteva, kanalizacije, telefonije, gasa itd. Neko ko će projektovati, planska dokumenta da pravi. Projekte da može lokalna samouprava da sprovodi ono što je po zakonu o gradnji i programski kako da razvija svpoju teritoriju. Dalje. Uzmite samo vodotokove ili vode. Pa mi nemamo to dobro organizovano. Pogledajte samo pored naših reka, pa to je katastrofa. Ne može, u Italiji kada uzmete kofu peska, uhapsiće vas odmah. Pogledajte šta mi radimo, uništimo obalu reke i bacamo otpad, i onda hoćemo da iz te reke pijemo vodu. Znači, mi imamo takvo divljaštvo prema sredini u kojoj živimo. Zato mora da se izvrši decentralizacija, zato je potrebno da država napravi kocept kako sada to približiti što je moguće više te kadrove, stručnjake prema teritoriji gde živi narod. Gledajte, imamo opštine u kojima nemamo kadrove, samo u oblasti stambeno komunalne delatnosti, mi nemamo čak ni školovanog čoveka za tu funkciju. A on takvu aktivnost po zakonu o planiranju i izgradnji ima, da je potrebno ceo tim da radi. To nam je u opštini a da ne govorimo što nema u okrugu. Ta decentralizacija je i te kako važna da organizuje država da se može unapređivati svoja teritorija kao najveći resurs.. Teritorija je resurs broj jedan pa su onda kadrovi. Mi to nemamo zato je potrebno da se izvrši decentralizacija. Da sam kralj ili predsednik dekretom bih iselio inteligenciju iz gradova. I to popunio Srbiju po unutrašnjosti i tek tada bi oživele Srbiju. Srbija je oživela, znate kada, kada su došli kadrovi iz sveta posle oktobarske revolucije, kada su došli rusi koji su mnogo unapredili Srbiju, dali znanje itd. Nama je potreban neko ko će raseliti inteligenciju po dubini Srbije, onda ćemo imati otadžbinu kako treba. A naravno tim kadrovima treba stvoriti uslove, kao što je radio kralj, da mu se lepo da kuća, vila da

mu se to kao što je Bizmark dobio od svog cara. Možda je potrebno da i mi tako radimo. I onda ćemo tada razumeti šta je to važno za jednu otadžbinu. Mi sada, šta imamo, imamo centralizaciju, i zbog centralizacije sva inteligencija ide prema gradovima jer smatra da je jedino tamo pravi život. Ja mislim da je to veoma opasno za našu zemlju i da će to morati da se reši.

Šta podrazumevate pod pojmom regionalizacija Srbije?

Ja se plašim da reorganizacija ne bude kao što je bila u prošlosti. Gde su političari napravili političke podele a onda su te političke podele proglašene granicama. Ja ne volim mnogo podele po toj političkoj podeli zato što mogu da budu opasne.

A šta mislite šta je dobra regionalizacija?

Regionalizacija je dobra da se izvrši tamo na primer gde gradovi mogu da budu nosioci razvoja. Znači kao na primer grad Niš, u ovom regionu kao prepoznatljiv grad onda na njega treba osloniti razvoj, i onda praviti region gde može grad Niš da pravi razvoj. U drugom mestu je na primer, možda je to grad Prokuplje, jer Toplica je siromašna i u takovom stanju, da će maltene uskoro i bog da digne ruke, i to nije dobro za našu državu. Ili sada da se uzme Novi Pazar da on bude razvoj za ceo taj region, što to ne bi bio jedan takav grad. Znači, država mora da osmisli koji su to gradovi koji mogu biti nosioci razvoja i tako da se prave regioni.

Kako ocenjujete vaše znanje o DiR? Da li mislite da je potrebno da još nešto saznate?

Vidite, ja ću vam reći, znanje koje ja imam, znanje koje imaju obrazovani ljudi, na žalost nije u politici. U politici imamo sasvim drugi izbor koji je siromašan takvim znanjem i to je ono što danas nama smeta i ne možemo da pravimo dobar razvoj. Moram da vam kažem, ja smatram da nešto mora da se uradi Zakonom o lokalnoj samoupravi, to je da ne može svako da bude u lokalnoj samoupravi, zato što on to želi. Mora da ispunjava kriterijume, standarde, kakvo znanje on mora da ima da bi mogao da radi u lokalnoj samoupravi. Da bi bio državni činovnik šta on mora da zna i samo taj može da radi. Mi smo primali partijske ljude ovako onako, i mi sada zaista imamo veliki problem. U Nišu imamo šupljine koje nisu dobre, na primer u oblasti energetike imamo takvu šupljinu jer nemamo kadrove. U oblasti saobraćaja nemamo kadrove. Ako bi sada primali kadrove, ti kadrovi nisu stimulisani. Znači pod prevelikog broja koji rade u lokalnoj samoupravi, zbog te mase nestručnih kadrova mi ne možemo da primimo kvalitetne kadrove. Jer niko nije lud da radi za tako male pare a toliko znanja ima, neće on tu da radi. Ako nekada dođe do reforme lokalne samouprave, kada se preveliki broj bude redukovao a da se može omogućiti da manji broj radi ali da ima takvo znanje, gde mora da položi pred nekom komisijom državnom, da bi on mogao tu da radi, e onda ćemo mi imati ozbiljnu lokalnu samoupravu. Samo za vašu informaciju da vam kažem, da od jednog vremena, ne znam, od '90 godine i uzmete današnji dan, to je godina koja je bliže nama, imamo duplo veću birokratiju nego što smo je imali. A sve vreme smo se kao ljudi zalagali, koji smo želeli da budemo politički obrazovani, zalagali smo se da birokratije ne treba da bude tako velika, jer birokratija je krpelj koji se zakači za potrošnju a ovaj narod to ne može da izdrži. A mi to nemamo, samo raste birokratije, ona se nikako ne smanjuje, a to je jedna opasna bolest u našoj lokalnoj vlasti ili uopšte u vlasti.

Šta mislite da li ljudi u Srbiji znaju šta je to decentralizacija?

Prvo, građanin koji ima prosečno obrazovanje, on vidi, kada dođe u kontakt sa birokratijom, koje sve prepreke mora da savlada onda on vidi da to nešto nije u radu i on bi tražio da nešto bude bolje jer želi da bude uslužen kao čovek. Takav osećaj ima da to nešto nije u redu. Drugo, grad Niš ima inteligenciju i naravno, većina ineligenције i te kako prepoznaje kako to treba da funkcioniše jedna ovakva vlast. Ja ponovo podvalčim, ta inteligencija nije u lokalnoj vlasti, ta inteligencija je na nekim drugim zadacima, negde van, i čak među njima mali broj bi se odlučio da radi baš u lokalnoj vlasti.

Mislite da je znanje o decentralizaciji bitno za nastavak procesa decentralizacije?

Imamo mi to znanje, ali na žalost, kada se odlučuje o takvim stvarima to radi neko drugi, to radi parlament i to rade političke opcije. Postoji u našoj zemlji, nešto, što ja lično mislim da mora da se

dogradi da bi imali kvalitete. To je sledeće. Sve što mi želimo da donesemo kao pravila u zemlji, moraju da prođu kroz neku obrazovnu instituciju, kroz neku istraživačku instituciju koja će sve to da vidi šta traži Evropa, šta je to pozitivna praksa u svetu, da ugradi u dokumenta, u pravila u zakone da to mi imamo. Mora da prođe tu tehnologiju. A ja nisam siguran, na žalost, da mi imamo tu tehnologiju. Jer mi smo mnoge institute - nismo im dali da žive, možda zbog raspada zemlje. Ali moramo da se vratimo na te institute na te institucije. Svaka moćna nacija danas funkcioniše zahvaljujući tim institutima.

Kako ocenjujete trenutni odnos države i opština? Koliko smo mi centralizovani odnosno decentralizovani?

Danas su opština zavisne, hajde da kažemo ako nemaju gradsku organizaciju one su zavisne direktno od države, a gde imamo gradsku organizaciju preko grada zavisne opet od grada pod jedan, pa negde zavisne od pokrajine, pa zavisne i od države. Ali suština leži u sledećem što mi nemamo – što nam je privreda stala, što nemamo izvore prihoda da bi se punio državni budžet pa da onda imamo mogućnost da transfer sredstava koje bi se iz državne uprave vratio na lokalnu samoupravu da bude malo veći. Danas imamo jedan smer, gde mi tražimo da država pomaže opštinama, a sa druge strane imamo problem da je naša država u dugovima – i naša država zaista ima finansijske probleme. Šta je rešenje, rešenje je da prvo na nivou države stabilizujemo budžet države. Moraju da se nađu sredstva na neki način, kojom tehnologijom - za to mora da se upotrebi neko finansijsko inženjerstvo. Ne može samo političkom. Znači finansijsko inženjerstvo potpomognuto sa političkom podrškom može da se stabilizuje budžet. Mora da se stabilizuje valuta. Mora da se stabilizacijom valute smanje kamate, koje kada neko traži sredstva da ih može uzeti sa što manjim troškovima. Da može da opstane i da pravi razvoj. Ja lično mislim, kakvo je trenutno stanje, ne može odozdo da krene, mora da počne od države. A država mora da nađe način kako će to da uradi. Ja lično mislim da mora da se zaduži. To me podseća na jednog čoveka koji hoće da ima dobru kuću, naravno nije svakom otac ostavio u nasledstvo kuću, znači ima znanja i hteo bi da ima dobru kuću, mlad je i td, njemu treba da ima kuću danas, hoće da se zaduži a on će 30 godina da vraća taj dug, radiće i vraćaće, ali će živeti u jednim uslovima koji su normalni. Da ima kuću, da ima plac, da ima auto. Da ima mogućnost da ode na more. I sve je to jedan bilans, koji čovek sebe zadužuje za jedan radni vek. Kao što je to svuda u svetu. To i kod nas mora da se obezbedi, kao instrument. To treba omogućiti mladim ljudima na taj način. Onda će se stvoriti poslovi itd. Ali za to je potreban jedan ozbiljan nacionalni plan. To mora država da uradi. I za tako nešto, ne može kako da vam kažem, ne može to da razreši jedan ministar ili jedna vlada, mi moramo da imamo čitavu organizaciju društva za tako nešto. I to mora da se uradi u ovoj zemlji. Mi imamo prolaze za to, ja znam neke od modea kako bi to mogli da se uradi, ja sam ih rekao tamo gde treba, i mislim da će ubuduće biti korišćen jedan taj model, ali naravno kada budemo došli do toga.

Kakav je Vaš trenutni odnos države i lokalne samouprave.

Znate šta, ovde postoje kada tiče tog budžeta, prvo ja znam da je naš budžet državni zaista ima problem sa dugovima, ali postoji nešto što i mi na nivou države moramo da shvatimo, a to je ne možemo da pravimo kao dva paralelna budžeta, jedan je taj što imamo potrošnju koja ide dalje prema opštinama transfer, a drugi je, ne zna, nazovimo ga nacionalni investicioni plan, ovako, ili bilo kako da ga nazovemo. On je čak i veći nego što je ovaj. Još ako nema kontrolu u potrošnji on može uvek da zadužuje državu.

Mislite da je isti odnos jednakopravičan odnos jednokosimetričan odnos između države i Beograda i okoline, i države i Niša i okoline, države i Kragujevca i okoline...?

Vidite, imamo zakon o Beogradu, i upravo po tom zakonu stvorena je mogućnost da Beograd može da potražuje mnogo veća sredstva nego bilo ko po dubini zemlje. I naravno pošto je u Beogradu vlada, sve što je administracija, oni žele da taj centar da izgleda što evropskiji, a to košta. Tada se sredstva slivaju ka Beogradu, a to ne znači da Beograd živi u izobilju. To nije tačno. I Beograd ima zaista velike probleme. Ja ću samo neke od problema da kažem koje Beograd ima. Beograd ima veliki problem sa obilaznicom, Beograd ima problem u izgradnji, mora da ima metro, Beograd ima

problema sa mostovima. Samo nekoliko kapitalnih stvari – sa infrastrukturom, sa kanalizacijom, Beograd ima problem i sa vodom, Beograd ima problem sa ekocentrom. Znači i Beograd ima problem. Znači to što sam rekao, to može sigurno da potroši 2-3 nacionalna budžeta. Zato ja smatram da mora nešto da se uradi na državnom nivou. Da se stvori jedan poseban program u kome mora da se vidi šta je sve što to toliko nužno ovoj zemlji i da se vidi koliko to košta. Ko bi to trebao da realizuje, i kako doći do tih sredstava. E to bi bio nacionalni pojekat.

Kako ocenjujete regionalizaciju naše zemlje od postojećih regiona koje imamo? Kako oni funkcionišu i da li imate neke zamerke na njihov rad? Da li mislite da li oni trebaju da postoje u takvom obliku ili nekom drugom?

Ja sam rekao malo pre nešto čega se ja plašim, da su neki regioni a čak i podela politička koja je sad napravljena koja sada izaziva i dalje tenzije pa oni misle da politička podela može da pravi državu. A zaboravilo se da se ginulo u prošlosti za takvu državu. To su veoma neodgovorni potezi, potezi podele itd. Ja ću vam reći samo jednu stvar, kada tiče Vojvodine. Pa pazite, Vojvodinu su oslobodili - ko - od folksdojera itd koji puk je otišao i oslobodio ih, ko je izginuo zašto i po čijoj komandi i po čijem nalogu. I zašto je prazan jug Srbije? I sada je to neko dobio na poklon, nikada tu zemlju nije platio, jer je to oduzeto u ratu i sad on hoće da pravi autonomiju. Znate, to boli. Takvi potezi bole i mislim da to nisu dobronamerni ljudi. A sada sa druge strane, nije se baš Vojvodina obogatila od poljoprivrede, nego od energije. A zašto svi energetske projekti sada idu prema Vojvodini. Da li baš sve to ima u Vojvodini ili ima i u drugim krajevima. Hajde da bušimo po Srbiji i videćemo da ima i po drugim krajevima u Srbiji, nafte gasa itd. Hajde da probamo to! Projekti moraju da idu i malo južnije, ali nema tih političara. Njihovi roditelji su izginuli i teško se stvara ta intelegincija u tom prostoru koja se sada brine za svoj kraj. Nema. Nema, ti ljudi nema, ti lideri, dajte na jugu lidere. Koji su, gde su? Ima ali oni su u Beogradu. A on misli za Beograd a ne misli za svoj kraj. I on je sada beograđanin. Ja ne zameram ali zato vam kažem kad bi bio kod Beograda, ja bih ga vratio nazad. I to dekretom! Stvorio bi mu uslove bude gospodin ali da gradi svoj kraj!

Kakav je vaš stav prema decentralizaciji Srbije?

Ne znam kakav odgovor da vam kažem, ali moj stav je da tu mora da se nešto još uradi jer nije urađeno sve kako treba, ali pažljivo da se urada jer se stvaraju neki regioni koji će sutra imati političku podelu. Da li me shvatate da se plašim političke podele. Politička podela je opasna. Znači kada se prave ti regioni, mora mu se oduzeti mnogi atributi koje bi u budućnosti neko mogao to da iskoristi u negativnom smislu, i da smatra, možda je glupo da ja kažemo, ali na primer Toplica, sad od Toplice da pravimo državu ili autonomiju. To je opasno. Znači tako ne sme da bude, nego mora da bude decentralizacija da svako uređuje svoj prostor. Da svako brine o uređenju svog prostora. Ako je tamo jedan vodotok, mora da uredi to i ne može u njega da se baca đubre. To radi lokalna vlast. To ne može da radi država. Svoje groblje morate vi da uredite, svoje ulice morate da uredite, morate da uredite svoje crkve, znači to je naš posao i neko mora da se brine o tome. Ne može da to bude nečija tuđa briga. To je što bih ja želeo da vam kažem.

A stav prema regionalizaciji Srbije?

Zato vam ja kažem regionalizacija mora biti takva gde će gradovi da budu nosioci razvoja. A ne neka regionalizacija koja se postavi tako da sutradan može biti i te kako element i da kaže ovo je teritorija gde živi nacionalna manjina i sutra mogu biti Rumunija ili mogu biti Bugarska. Takva regionalizacija nam nije potrebna.

Da li bi u slučaju da bude izvršena decentralizacija, bila smanjena ili povećana korupcija u opštinama? I koliko bi se decentralizacija odrazila na korupciju u opštinama?

Ta bolest koja je danas ozbiljna bolest postoji kod nas u državi. To moramo da priznamo da postoji i to je veoma opasno. Ali to sve čine ljudi, i ako ljudi zadrže da imaju mogućnost i takvo ponašanje u budućnosti, biće korupcije i u budućnosti.

Mislite da u podeli vlasti postoji mogućnost?

Biće je i u budućnosti. Zašto je ta korupcija, zbog toga što mnoga pravila su tako napravljena da prosečan građanin, prvo ne poznaje tehnologiju kako to treba da uradi, zato što nema dostupnost informacijama, ne zna čovek šta treba da uradi, onda ima toliko lavirinata birokratskih da je on hteo ne hteo da ako baš hoće da ostvari svoje pravo, onda on mora, možda, da bi se rešio brige da nekog podmiti da to uradi. Samo ja lično mislim da je to zbog birokratskih pravila, da su kriva pravila. Ja kada bih vam rekao da probate da urbanizuju uradite u jednoj opštini. Prvo ne postoji model da možete da završite to i nikada ne možete da završite. I naravno ako ljudi sad žele da ostvare neko svoje pravo jer ga pritiska nešto drugo on možda mora da podeli tome itd. I neko to može da uradi i nezakonito. Ali, to je bolest koja prati da li ovako ili onako, postavljena na noge, po mom mišljenju. Mnogo je važno kakva će državna pravila da budu, da li su jasna, da li je transparentno. Gledajte jednu običnu stvar, ako živite u Češkoj, možete da pritisnete gradski sajt pa da idete tamo, tap tap, i dođete do teritorije i vidite parcelu, i odmah vidite broj te parcele, sve podatke te parcele, i čija je i koja površina, da li ima hipoteka nema hipoteka, šta je zamišljeno tu da se gradi, i zato što ste vi to pitali preko računara ništa ne košta. Košta vas možda koji impuls. A to što ste videli to je i tamo tačno. Probajte da vidite našu teritoriju. Sada ću da vam kažem, "Građevinar" je prodato, da li ljudi znaju da je prodato 80 hektara gradskog zemljišta, za 150.000 evra. Vidite kakva tu stvar stoji, samo zato što nema tih javnih informacija. Probajte u gradu da kliknete čija je ovo teritorija. Probajte da li može to. Mi sada u gradu imamo kordinate. I možete da vidite koordinate, a nismo dalje sproveli šta treba i u toj sferi može da bude i te kako korupcija.

Kako ocenjujete da li bi ukoliko bude bila izvršena u Srbije kako valja, da li bi uticalo i kako?

Ja jesam za regionalizaciju, da me pogrešno ne shvatite i za decentralizaciju. Ali opet vam kažem to sve mora da ide sa znanjem, sa umom, opet gde će da rade umovi, a ne nikako političari, opsano je. Neki institut, da snimi ekonomiju i teritoriju, i finansije i potrebu, sve i da kaže kako to treba da bude. Pa da kaže ne možemo da pravimo region kada oni tamo nemaju kadrove, znači opet moramo da ih dodamo da budu uz neki grad, tamo gde postoje kadrovi

Kako bi se regionalizacija Srbije odrazila na finansiranje regionalnog razvoja. Da li bi se na taj način poboljšalo finansiranje tog regionalnog razvoja ili naprotiv?

Ako mi pravimo regiona mnogo i pravimo veliku političku podelu, a ništa, ne obračunamo se sa birokratijom da izvršimo tu reformu, sve će da propadne, svaki model. Mnoge reforme su kod nas propale jer ih je birokratija srušila. Ja još ne znam pobedu nad birokratijom. Iskreno da vam kažem, od '45. godine na ovamo ja ne znam pobedu nad biroktarijom, nego je uvek je biroktarija pobeđivala. Jer ona je pravila papire, pravila i poslanici dignu ruke, ali ako bi to prošlo kroz institute, da to ne radi biroktarija, a država se osloni na institute, onda ćemo uspeti.

Sada da se osvrnemo na neke pozitivne stvari ako postoje po vašem mišljenju. Koje su to najveće prednosti moguće decentralizacije? Koje bi bile prednosti?

Prednosti su te što bi prišli svojoj teritoriji na otvoreniji način, prišli bi da uredimo tu svoju teritoriju, prišli bi bliže kadrovima, prišli bi bliže mladim ljudima, videli bi šta je potrebno da bi se život odvijao na tom prostoru.

Pozitivni efekti regionalizacije?

Naravno pozitivni efekti. Pa sad kada bi ljudi videli, naime šta da sad ljudi traže u Beogradu, kad znaju da im je sve tu. Jer oni glasaju za te ljude, traže da im reše probleme koje smatraju da treba da se reše. A vlast, prva stvar koja treba da se uradi u ovoj zemlji, zapamtite to jeste katastar, vi ste mlada osoba i ne možete da me razumete. Ni moja deca ne mogu da me razumeju. A kada on vidi kako mu ja završavam to a on kaže ja to nisam znao da tako treba. Znači treba od diza katastarskih parcela napraviti prave građevinske parcele i spojiti to sa živim ljudima i što je više sa mladim ljudima. Kada vi kao mlad čovek dobijete parče teritorije, da vidite kako ćete promeniti misao, možete bosom nogom da gazite to parče vaše zemlje. Videćete kako ćete biti snažni.

Koji su najveći rizici, po vama, decentralizacije i regionalizacije?

Rizik je ako se samo pravi birokratija. Plašim se oplodnje birokratske. To je prva stvar koje se ja plašim. Onda se pravi mnogo lestvica i onda mi napravimo mnogo veći problem nego što imamo. To je prva stvar. Druga stvar ako se pravi birokratije to mnogo košta. Nemamo mi pare za to. Ma mi smo siromašni mi nemamo pare za to. Znači, regionalizacija da, decentralizacija da ali, pod dva – pod 1 je standardi i reforma uprave, znači skidanje tog birokratskog aparata sa grbače naroda, i onda upošljavanje ljudi koji ispunjavaju standarde, oni koji su – ono što ćemo mi doneti preko instituta, kakav čovek treba da radi upravi. Ako treba da vodi stambeno komunalnu delatnost, treba da bude građevinski inženjer tog smera, ne može hidraž da vodi stambenu zgradu, ma ne može, ma nema to znaje i tačka. Znači, mora to tako nešto da se uradi. Da posao vode profesionalaci, pa kada političari donesu na sto da to zaista zvuči tako.

Kako bi trebao da izgleda proces decentralizacije u Srbiji?

Ono što danas svi gledaju oni se svi oslanjaju na neku praksu, na ono što postoji, što je u prošlosti postojalo pa onda pokušavaju da kopiraju, možda modele iz prošlosti. A ja lično mislim da to treba koristiti kao praksu, ali postoji nešto što mora da se uzme kao novo, a to je, videti iskustvo kako se razvijala Evropa. I ja bih prepisivao modele koje imaju austrijanci i koje imaju nemci. Ne moramo mi da bežimo od takvih stvari jer to su ozbiljne stvari. Ljudi su to kroz vekove sproveli. Ja mogu da vam kažem da je to mala stvar, da vidite kako mi radimo a kako rade oni. Znači to uzeti i iskoristiti da se napravi model pozitivan da mi ličimo na ozbiljnu teritoriju itd. Kada se to uzme u obzir, onda se uzimaju mnogi elementi kada se spaja teritorija sa ljudima jer tada se gleda teritorija, resursi, ljudi i potrebe ljudi. I tako treba da se napravi taj model regionalizacije i decentralizacije. Ako mi sad radimo onako politički, i samo crtamo neke granice i igramo se, mislim da to nije ozbiljan pristup. Znači, mora da se uzme jedan pristup gde će da se traži to alternativno rešenje koje je najbolje i kako treba da narod živi u budućnosti. Ali nikako ne ono, bila je banovina pa hajde sada da crtamo banovinu. Izvinite ali mislim da nije pristojno, ne traba tako. Ili je bio neki okrug a ajd sad tako isto da napravimo. Ne. Pa šta će ti sada taj okrug kada narod više ne postoji tamo. Narod je otišao. Nema ga. I kako ti to misliš sad da napraviš. Kako ćeš da vratiš narod tamo. To je sada prazna teritorija. I zato se treba, znači, uzeti teritoriju kao resurs i finansirati, uzeti ljude kao drugi resurs i zarađivati i naučnim metodama da se nađe šta je nabolje, a uzeti praksu koju imamo, do sada što smo imali. Pa kažemo, imali smo banovinu ali u tom selu je bila takva struktura, ali sada on nema ni jednog stanovnika. E da, hoćemo li to selo da zadržimo ili ne? Da li treba ili ne? A ako hoćemo, recimo ono je za seoski turizam, atrebaš da dovedeš kadrove tamo. A to treba da neko kaže kroz model kako to treba da izgleda. Ne sme da se regionalizacija i decentralizacija gde je rađena, gde je korišćena samo praksa iz prošlosti. Ne, znači mora tako. Evo ja ću vam sada reći zašto to, zašto moraju da se uzmu ti modeli ujedinjenih nacija. Evo sad. Gde ste vi rođeni? U **Pančevu**. Dobro. Pančevo nije dobar model, ali uzmimo sada neko selo, negde je padina neka. Mi bi balkanci sada pravili plote, ograđivali bi itd. Sada ja ogradim moju teritoriju i sada treba da svedem vodu ona ide ispod vas u vaše dvorište, vi uzmete sekiru hoćete da se bijete samnom, zašto vam ja teram vodu u vaše dvorište. Gledajte one austrijske šumske padine, vidite samo kuće ne vidite ogradu. Vidite koja je to inteligencija. Znači ona voda koja prirodno padne na tu teritoriju ona ide prirodnim putem i ne možete vi da sad prigovorite komšiji, što moja voda ide u vaše, to je prirodno da ona tako ide, itd. I nema tu nikakve da se bijemo .....vidite kako su oni podigli malo teritoriju nad kojom grade kuću. Podigli je malo da ta kišnica koja ide ne smeta nikom. I njemu u kući ne smeta. To su modeli koje oni koriste. Ili mi kada gradimo tu mi bi sada pravili ko zna kakve ograde a to je bacanje para. Ili sada, uzmite sad put jedan, put je išao ovako jer je to životinja.....morala to da radi ali sada nema potrebe za to. Zašto, zašto kada je to velika dužina zašto ne napravimo jedan put, uzmemo konstantni pad i gotovo – ide auto. Tuda više ne ide životinja. I danas mi umesto 10 km do naselja imamo 3.

Da li postoje uslovi za ostvarenje decentralizacije i regionalizacije u Srbiji?

Ja lično mislim da Srbiji to mora da se desi, ali postavljam pitanje: „Kada to treba da se desi?“ Po meni to treba da se desi kada su umovi to prvo proučili i saopštili politici. Tada to treba da se desi. Pre toga ne može. Pre toga je onda samo improvizacija. Samo kako ja mislim jer sam u funkciji sada mogu da odlučim i sada ljudi umesto da me poslušaju oni dignu ruke. A da li je to baš to? Znači mora da prođe kroz izučavanje. Ja ću vam sada reći tada je decentralizacija, uzmimo samo, treba da izaberemo kadrove. Ali mi imamo vrhunske funkcije. Za te vrhunske funkcije ne može da bude politički dobro. Sa vrhunske funkcije građana, njihov posao. Da li je gradonačelnik, da li je predsednik opštine, da li je predsednik suda, da li je tužioca, da li je onaj načelnik policije, da li načelnik vatrogasne brigade ili hitne pomoći, to mora da izaberu građani.

Da li po tome mislite da ovaj Zakom o lokalnoj samoupravi valja?

Samo kada građani izaberu onda ti ljudi imaju ingerenciju. Ja ću vam reći, Zakon o lokalnoj samoupravi, kakva skupština. Pošto opština treba da se iscrta pa se onda gradonačelnik, gradsko veće i tačka. Gotovo. Ove druge funkcije građani biraju. Uzmite moćne nacije kako to imaju. Kako to imaju amerikanci kao to imaju nemci. Kakve imaju francuzi. Kakve imaju austrijanci. Ali kad vidite samo ko je namoćnija nacija pa pogledajte kao je kod njih. Uđite na njihov saj pa pogledajte grad kako je organizovan. Ovo što mi imamo to je entro samoupravljanje.

Da li ste Vi na vašoj koži gradonačelnika, na koži Smiljka Kostića, osetili centralizovanost Srbije. Da li vas je pogodilo, da li vas je sprečilo da donesete neke odluke, onemogućilo u nečemu? Da li se to odražavalo na vašu funkciju i kako bi vama odgovaralo da država bude decentralizovana?

Da vam kažem dve stvari koje su iz prakse, da donesemo zakon kako da se organizuje samouprava i samo iz oblasti saobraćaja. U Beogradu ima Uprava za saobraćaj, ima Direkcija za saobraćaj i to se finansira iz budžeta i oni dobiju rasfer sredstava za to. Ali kao u drugim gradovima? Sigurno da i oni treba da imaju upravu za saobraćaj i oni trebaju da imaju direkciju za saobraćaj, ali nemaju transfer sredstava za to. A tražimo da se radi po zakonu. I to je ono što meni smeta a mi nismo dobili od Ministarstva finansija, to finansiranje. Ili sada , u oblasti energetike mi takođe treba da imamo ljude mkoji će to da rešavaju, a mi nemamo finansiranje za to. Pa sad hoćemo da sada naplaćujemo javne prihode sami, Beograd ima to a mi smo ovde ratovali da bi doveli do toga. Znači ne može. To je jedan negativan stav koji se dešava. Druga stvar, kada radimo infrastrukturu, mi smo dobili mnogo više para od države, od republike, nego što smo sami ta sredstva zaradili. I da mi nismo dobili nekoliko kapitalnih stvari od Republike mi bi oko grada imali i te kakve ozbiljne probleme. Jedno je bilo negativno drugo je bilo pozitivno. Ali, ništa ne može da bude teže nego kada u svojoj kući nemate slobodu. Džaba vam bila pomoć sa strane kada nemate slobodu. Kod nas u gradu je bilo mnogo političkog kalkulanstva i mi samo nismo imali odluku. Ovo je nešto što je politički karcinom, a to je da vi nećete da prihvatite nešto što je dobro zato što to nije poteklo od vas. A svaki uman čovek kada vidi da mu neko saopštava bolje mišljenje od njegovog on i te kako to prihvata jer smatra sebe ozbiljnim čovekom, a to kod nas nema. Zato što je to dobro naći će se modeli da se to sruši samo da ne prođe. E to je problem koji mi imamo u gradu.

Hvala

Kod nas u gradu - zato vam ja kažem da je skupština organ saplitanja. Šta to znači imati skupštinu, šta znači imati gradsko veće, to je neverovatno koji je to model, hibridni model. Pronađite mi u svetu gde to ima. Dajte mi neki grad i recite ima Čikago, ili uzmite ima ga Minhen ili da kažete u Hamburgu. Znači, uzmite gradonačelnika Beča – gradonačelnik Beča je tri puta biran za gradonačelnika. Ali ima ingerencije, ceni se njegov rad, i naravno vidite šta je uradio od Beča – 12 godina. A kada vi stalno menjate nekoga ne može taj mnogo da napravi. I još gledajte kako gradonačelnika bira skupština i kada nije po nečijoj volji, dođe neko drugi to nije ozbiljno. Šta on može da gleda na duge staze. Ne može. Koje strategije može da pravi – ne može. To je model iz staregije.

Aristotel bi bio ponosan na Vas za ove umne ljude.....

.....i naravno da daje ovlašćenja i da snosi posledice za to što radi. A ne sada, nešto se desilo to, ja razmišljam, pogledajte kako su se izbori završili. Pogledajte, i sada kada gledate, svi misle da je tragedija. A ja mislim da su ovi izbori pokazali i te kako nešto pozitivno. Mnogo pozitivno. Prvo uhvatilo je vas da budete isključivi a i mene jer sam i ja bio isključiv. A narod je rekao ne može. I vas kažnjavamo i ovog kažnjavamo. Znači ne može. Vidite kako je napravljena podela. Sada neko treba da odlučuje o tome tako ili ovako i da taj preuzme odgovornost, jje li tako? Jer bilo kako bilo biće teško. Srbija ima mnogo briga da rešava. I vidite kako je to napravljeno. Neverovatno kako je to fantastično ispalo, kao da ih je neko iz instituta pravio, verujte, ovo je i te kako pozitivno. Da vas spusti malo na zemlju, da vi morate malo da profiltrirate partiju, da se oslobodite kriminalaca koji su zloupotrebili funkciju jer su bili u vlasti. Da drugome ne padne na pamet da tako treba da radi. A vi ne možete samo nekom da pretite, morate da se vratite nazad jer ovaj život traži saradnju, a vi ne možete da sada tražite vraćanje na prošlost jer to je otpisano, nego morate da tražite nešto novo. Svima u državi su ovo lekcije. Narod je držao lekcije kao da je to radio institut. Ja sam lično oduševljen što je ovako uradio narod. Nema četnika i partizana, zaboravite to, sad samo ima građana – ima Srbije i građana Srbije. Sada treba to spojiti i da idemo napred ...

Odlično. Sada je 13:28. Da li Vi mislite, da se decentralizacijom i regionalizacijom zemlje, postoji mogućnost da se oslabi država? Da li mislite da se time slabi ili jača država?

onda se jača država jer se onda preuzimaju odgovornosti za izgradnju države itd i ti regioni. Al' opet kažem, koji su resursi odakle su finansije, to je vrlo važno i oni standardi. Ako mi samo kažemo e sada pravimo banovinu i komplikovanu birokratiju i sada ćemo da pravimo ne znam koja tela, koje uprave itd. Onda je to strašno. U Titovo vreme su bile, imali smo pokrajine pa republike do saveznog nivoa, to svi troše pa rasturaju i dok dođete država se osiromaši. Znači treba da imamo organizaciju kao Italija, imate Nemačku imate Austriju. Vi kad uđete u zgradu vidite 10 činovnika, a kod nas ima da vidite 500. Kako samo mi da imamo to?

Istraživanje je realizovao istraživački tim na čelu sa Srećkom Mihajlovićem
Terenski rad omogućile su prijateljske organizacije i njihovi anketari:

Koristimo ovu priliku da im se zahvalimo za ogroman trud i rad uloženi u ovo istraživanje.

Centar za razvoj građanskog društva PROTECTA
Nacionalna Koalicija za Decentralizaciju